

Shree Raghunath Sanskrit Research Institute Library,
Jammu

No. ५००० - घ

Title नृसिंह प्रसादेदानसारः

Author दलपतिराज

Extent १०६ Age १६२६

Subject धर्मशास्त्रम् सम्पूर्णम्

नं० ६०० - घ
नृसिंहप्रसादेदानसारः (सम्पूर्णम्)

नं० ७०० - घ

पत्राणि १०-६ (धर्मशास्त्रम्)

नवमखंड
दाणसार १०८

श्री १०८
दाणसार
१०८
श्री १०८
दाणसार
१०८

श्रीगणेशाय नमः श्रीलक्ष्मीन्यासं ह्यनुमः प्रणम्य लक्ष्मीयतिमाघेदेवं सर्वोत्तमं भक्तजनप्रसन्नं । इन्द्रादिदेवादि विभावितं च कर्मा मय आदिते
 दानसारे ॥ १॥ श्रीनृसिंहप्रसादेऽद्य नमो राजलाधिपठ प्रजिघातुर्नमो वक्षो विधेयक्रियेते मुदे ॥ हानसु नृपप्रथमं दानमेव दानतः परं । कलंचुनेषां विवि
 धं कालदेशादि संभवं । दानं ग्राह्यविशेषात्तसेर्वनामेततः परपात्रे निरूप्यने द्वयं दशकालौ शुभमाप्ति । फलमप्युद्यतेतेषां नानाविधसुभन
 मां सुवागे रजतदीनां परिमाणं ततः यनमाकुंडमंडपवेदीनां । लक्ष्मणं च सुलक्ष्मणं बोध्यापि महासत्तासुच्यते क्रमशा सुखं यत्ना हिरण्यगर्भे च
 ब्रह्माण्डकल्पयादय ४ गोसहस्रो हिरण्यसाधेन च श्रीक्रमिकौ नतः । हिरण्यप्राप्य यश्चादिमदसितोऽथः स्मृतः । पंचलां गल्ल हनश्च घरा दानतः
 परम ॥ विश्वश्चक्रं कल्पयता सप्तसागनमेव । रत्नघेनुर्महामूनघं दानानि बोधया । महादानानि दशघाप्रोच्यते च ततः परं । सुवर्णं दानं प्रथमे
 अश्वरदानमनपराचिल दानं हस्तदानीं दानी दानं रथसाव । गृहदानं महीदानं कन्यादानं ततः परं । कपिलाधेनुदानं व दश दाना मनुजमात्रा
 नंदसिद्धिदानं च पूर्ववदनिधेयताः ततः श्रीशिवानं मुक्तघं सर्वकामरे । ततो निदाना मय्यते क्रमेण प्रथमोऽध्याये नुदानं मृमि दानं सारस्वधुमास्र
 तः परं मूर्तिदानानि सर्वोणि कर्तते क्रमशः स्मृतः । श्रीनारायणदानं व दानं गोपाल कस्य वा तदाह दानवृहे हेलक्ष्मीनारायणस्य चागरद्वे तथा
 दानं रक्षिणामूर्तिमंजुक्रम । श्वेताश्वदानं वततो गज — तथैव बालसाम्पत्तिं ततः योक्तुं कालवक्रामिधंततः यमदानं ततः कालप्रयत्नसुव
 पूर्वशः । ततः स्नात्मा होषी दानं मेयो दानं तेथैव च । देहानमजा दानमाया कस्य ततः परं । वृत्रदानं ततश्च स्नाहस्तारो यरा पूर्वको ततः चर्च
 दानानि सुश्वर्णमपानि वा ततः स्नां तिल दानं हिवियदं शमकास्त्रां अतः कालानि शेषेण दानशेषा मिधापते । वर्णदानं प्रथमतो यसं दानमत
 ४ परम । तिथिदानं ततः सापक्रपर दानमतः परः । ततः संक्रममुखा निदानानि सुवहस्यपि । ततो नं प्रफलवहेत्प्रय दानं सुविश्रम । अत्र दानं न
 तो वारि दाना हो न्यवहस्यपि तमो लकार दानानि छा दाना नति पेत्त तदश स्यात्तनादि दानानि नापचतारि कंतया । अग्निहोत्रादि दानानि च
 श्रीगणैयदकानि ॥ एवमारिनि दानानि प्रोच्यते सो वन्नप्येष्टेति सनुप्रकारा माप्ते ॥ दानं नाम सुखनिवृत्तिः परसुखाया दानं वेति तत्र
 अथ

राम
 १

देवत४॥ अर्थानामुदितेषां त्रेत्रयप्रतिष्ठापनं दानमिति अभिनिर्दिष्टं व्याख्यातं तस्य कथ्यते । उदिते शास्त्रानं रपिते । अर्थानां प्रातिपदनां मयपणे
 प्रतिषष्टिभिर्भावादिपर्वे तस्मात्प्राप्तं दानं दिहेतुः । अर्द्धाभक्तिहेतुकेन दानेनालांब्यावरुचं वा सनस्याधु रद्यावरु । धर्मसममर्थ दानं कामदानं
 ब्रौडा दानं हर्ष दानं यस्तन च प्रयोजनमवे ये धर्मकेवलं भूत्वा एव तजगादिभावध्व नित्यं यमानेभ्यो दीयते तद्धर्मदानादस्य कलाउसंधानेन
 प्रसंगाद्यत्र यदीयते तर्ह्यदानं । स्त्रीपानपायाईष्टा मसंगेनायोगोद्यदीयते तत्काम दानं सभायां लहया स्त्रिया यावकवाचिताद्योपदी
 येत तत्कामदानं सभायां लहया स्त्रिया यावकवाचिताद्योपदीयेत तद्दोदादानं प्रियदर्शने सवणाभ्यो हर्षेण यदीयते तर्ह्यदानं स्वां स्वायकारि
 ष्यो मां क्रो यता र्थे हि सा प्रतीकारा यदीयमानम यदानमिति युक्तो नमः ॥ धर्ममर्थे च कामचौडा हर्षे च पतिच । अधिष्ठातानि दानानां षडे
 उच्चा निप्रवृत्ते । यान्नेभ्यो दीयते नित्यं अनवेक्ष प्रयोजनो केवलं त्यागावध्या यधर्म दानं तद्व्युत्तो प्रयोजन मप्येव प्रसंगाद्यत्र यदीयते । तर्ह्यो
 दानमिच्छादुरैहिकपले हेतुकम् । स्त्रीपारा मृगपक्षाराणां प्रसंगाद्यत्र यदीयतो अनर्हं बुद्धरोगोप कामदानं तद्व्युत्ते सिंसादिवाड्या सुत्या चाप्योर्थे
 भ्यः प्रयत्नितः । यदीयते वपदानं ब्रौडा दानमिति स्मृतम । दद्या प्रियाणि च वावा हर्षे व घन दीयते । हर्ष दानमिति प्रादुर्लभ न दम्यं बित्तं काम्यक्रोश
 नार्थं हेमानां प्रतीकारा यपद्भे शदीयते तत्कर्तुं भो भयदानं तद्व्युत्ते । तद्यत्तं यद्वर्गे नं प्रगतिवदाता प्रतिग्रहो ॥ आश्लिषा बुद्धिशादेय दे
 द्रव्यं दशः काला कालाश्चात इत्कां दाना प्रत्येयदी नच अर्द्धादेयं वसर्म्मयु इन्देशकालौ च दाना नासंगा मेतानि यद्विदु रिति । तत्र यद्व्ये
 तोदाता न द्रुम अथ यो गी धर्म्मत्मा दित्यु न व्यसनः शुचिः अनिघा जीविकर्म्मार्थं बुद्धिर्दाता प्रशस्य स्पते दाने अया एरोगितावे घ
 ते पापो इवो गरोपस्य सोया परो गी राजय ह्य्या । दारो ग रहित इत्यर्थः । त्रिचकः कृश दंतं त्रिच घृणा हः सकलेन्द्रिय ६ विमुक्तो यो निहो
 चेभ्यो वासुरा । यात्र मुच्यते । इति सौमर्यायमि संप्रीति रर्थिनां र्शने सदा । सत्ता नं प्रदानं प्राप्नुयादा अर्द्धे तिकी र्मते । अनापराध
 मन्त्रेणं घपते नार्जिते धनमा स्वल्पं वा विपलं वापि हेतुमित्यभिधायतो यत्र पदं लभं इत्ययं सिमन्तकाले पि वायुनः दानां ही देशकालौ तो स्यान्नेत्रे

सौम्याभयेति । तदानंवादेयाकरः फलानि फलहेन विपले तुल्यं नृपदेति नासिकेन हिंसां जारपित एये श्रुतमृणहं प्रो विरौत फलमाश्रद्धा तक्रिहो
 नमहापिरानं अफलं पस्वाधा करं परमाये दाननं निः फलमपलस्वाहलं अभंताः फलचेनुयदेव अद्रघातरेववीर्वेव संमघती नितं नवधेयो
 मुपपन्नः स्यात् फलवदन विनो धस्पाज ननं केचिन्नामिप्रायं अयथा यौ ननु तं स्या शक्युयवेन मो यथो नमिति यदने तनुला फलं संन
 त्पद्ये वेणा सधो गोपे न दानं वि फलो ह्ये दयया दनमलय फलरं न दुक्तं फलं निः फलहीनं विपलं तुल्यमक्षयमः वदिया कं सधुद्विहं डव
 डेतानि विपा फलानां लिङ्गं न हि अमे जा एय यो तेता यद्या विप्रुत दाहं रंभां यदने फलमेवेशं महस्व फलं दानं अद्रघा यो रको नित
 मः परवात्मा कते दानं परमपूनां त्रजे शयथो नमिति यदने चित्ते तर कुले विगात्राः सनु संकल्ये न दानं तुल्य फलमेवेत् उक्रो गे सकेलैः प
 द्विहं न स्यादियुत्ता दयम् ननु को शवशा यत्र दानसहयतां जज रति । तदानं वतः प्रकारं । श्रु वं अत्रा जिमिके कास्पे नै मित्रिकं वप्रपादीनां दानं
 सर्वकाम फलं सर्वं प्रत्याहरो यमानमा लिमिके पुत्रयो विजये वर्या चै क्रियमाण कास्पे काल क्रिया इव पेक्षे नै मित्रि । का तदुक्तं धृतमा जि
 अकं कास्पे नै मित्रि क मिति क्रमा शवैरि को दानमार्गो पंचतु दंतो दै जै प्रय एमतदगा दिसर्वकाम फल धुवं । तदा जिमि क्रमि साद्रवीये ते
 पादने दिने अमस्य विजे पैथ्वयो स्त्रि वला प्ये र्यय रिषते । द्वा सं हं उत दनं काम मि त्यमि धीयते । फला पेक्ष क्रिया पेक्ष मर्षा पेक्षामति
 स्रतां त्रिधानै मित्रिकं मोक्तं सहो मं हो प्रधर्कि त मा पुन मि विधं उत्र मं मध्यम व । उत्र मध्य दाने नो त्रमं मध्यम द्रव्य दाने नमध्यमानि । न्यव
 शेष मयमां तदुक्तं । तयो जमानि वदारे मध्यमानि विधानतः अधमानोति शेषा पित्रि वि सत्रमि रं विदुः अत्रोधि मधुना रां गो मरुत्मा घर
 धिन ४ दानमुत्तम सान नि उत्तम द्रव्य दानतः विद्या दाना दाना वा सपरिमो गौ वधानि वः दाना मि मध्यमानो ह मध्यम द्रव्य दानः । परिमो गहति पा
 रिमो गसाधनं व द्वा सनानि नाउपान उपेवं यातानि छत्रया ना सनानि चारी यका ठा फलादीनि वरं वदु वार्षिकं वदु दार्शजातानां संभारो
 पे पुनेष्यतो अधमा मवशिष्टानि सर्व दाना मतो विदुः वदु वार्षिकं व इति वर्याणि मा मं पर तागमिति पा वशते एतेनां नममपि ह भ्रात्रा

राम०
 ३

हिजीर्णतां प्रावं मध्यमेभवति। तच्चरानं विनाशं कैश्चि क्तोरैः कीर्त्तनस्यापानशोबनेः प्राप्नोति। वंश्च मया कृतमिति कीर्त्तनं। साद्या प्रसंगं अरु
 शोचनं दुःखं एतावत् इह यं गतमिति। तदुक्तं। इह मधीतं विनश्यत्सनुकीर्त्तनं साद्या शोचनं भावं मनुते जाविष्यते। तस्मादात्मसुखं प
 एपेन हथापरितीर्त्तयेत्। मुक्तवानिति तत्प्रादुर्भवेव हतवादिना हृष्टादिप्रयोजने व्यतिरेकेण। कर्मपरलो। ततश्चायं संग्रहः। दानेना म
 सस्याने प्रतिअर्थस्य साभिभावपेपेन सागाः। तच्चादहेतुश्चात्राकं हेतुं नमनुमनश्च मधिवत्वं बोधेहि मं। उक्ताये ह्यपाम्नाधिकमावेच्छ्य
 ह्याभावेपतः। षडधिष्ठानां धर्मदानं अर्थदानं कामदानं व्रीक्षानं हर्षदानं भयदानं वेति। तद्दाने खड्गे अग्ननिवृत्तां प्रयरोत॥ आम्निमउदि
 दैव इव देशः। कलयेति। तत्र कंचतावदेहेतोपेतः वापरे राहितः। गधर्मपोलः दाने छावानसननहितः शुचिअनिघकपोवेति सा सा
 न्यतसुवेदादिसौपन्नोदिजपात्रं सवं मये वितादमिष्यते। तद्दानवड्याकंदः फलं विष्णुपूजां क्रुत्या धियुलं अक्षयं वेति। तद्दानं प्रकाशं ध्रुवं आ
 जिमिकं काष्णं नैमिजिकं चतदानं देव इव मेहेन उत्र मम मध्यमसस्वमेवा इह दानं कीर्त्तनं साद्यो न शोचनमारयां तदुक्तं। इहेतु यद्यधिष्ठानं विं
 गं विद्याकपडाचतुःप्रकारे विधुत्रिनाशं दानमुच्यते इति कर्मपरलो विनिमनेमिजिकं काष्णं कि विमलं चेतिकप्यतेः अहमहनि यत्र विरसेय
 तेरनुपकारेण। अतदिश्यफलं तसावासाणा यनुनित्यकां यनुयायोपशां तार्थं दीयते विदुषां चैरे तैमिजिकं तदहिष्ठं दानं स हि सुखि
 तस्यापपोपशां त्वादिति पतने मित्रोपलक्षणं। अपत्यविजेयैष्वर्ष्यार्णोर्ध्वं प्रदीयते तदानं कामारया तसाविभिर्धर्मैश्चिंत
 कैहा न दोस्वरं पौणारायं ब्रह्माविष्णु प्रदीयतेः वेत्तमाभक्तिस्तेन दानं नदिमलं शिवं तदुक्तं गो जाया। तदा तस्य मिति यदानं दीयते न
 पकाहितुपकारिणो दिशे कालेव याचेवत दानं सावे कं पुमां यनु यत्प्रकारार्थं फलसादिष्यवायनः। दीयते च परे त्रिष्टं दान
 राजसं स्मृतम् अदेशकाले यदानमपानेभ्यश्च दीयते। असं स्मृतं मवृत्तानं तज्या मससह तया वडि विष्णु धर्मो ज्ञेः। कृतानि
 विधिहिना निवचनार्थं यरस्पवत्रोयलोमिभूते नता प्रसाविनिर्दिशेत्। साविकानि सवविह अद्या परपाद्विजां ताससातां फलं

त्तेतिर्येः केमानवः सराववर्णशंखस्त्रावेनवाङ्मयं विवायनः। बालेवाहसभावेवानात्रकायीविवारणाः। अतोन्मथाहमानुष्ये राजसानां पलं मेवे
 शसाविकानां प्रलेखनेदेवेनात्रसंशयाः तदानेविविधं कापिकं चार्वेकमानसंच। तइत्तंगादेअर्हतेयच्युवर्णी दिशनेत कापिकं मंत। आ
 त्नाममयंदमितेतद्वैराविकं स्मृतमाविधया स्या घयायोगीत हानमानसां देजाः तच्च हानमनेकप्रकारेअश्वघ्येतत्पदानं नप्रलेत
 न्मात्रं परिहंसेयधुंभ्याचितंअनिष्टदानं स्मपदानंआसुरं राहस्यैशावंतामसंरातदानोयसर्गोघैरपसृत्तं हानमसिद्धमसंवधम
 सुधर्मवरास्यमधुवमप्रलेवातत्पदानं तस्मिन्नेवसंकल्पकालेदोषमाद्भ्याहसमर्पणां त्यचोयकारिणोप्रत्यकारसमीहयादरा
 तातन्मात्रं पावदन्तावन्मात्रोसोपधमेहापुयाधिसहितोअभ्याचितं लोकप्रमर्षे रव्यापितंअनिष्टदानं सत्रवेदानं स्मपदानं स्म
 योनाममादगोश्वादातानास्तीति एवविधोभावविशेषः अमरुतोमन्त्रास्तिहाहहारीतः। असद्व्यमदानता स्वर्गवचश्वायारे
 तप्यतेतत्त्वदानंअप्रलंतचोपकारिनेरहातितन्मात्रं परिशिष्टंयच्च सोयधंरहातिन्यभ्यावितयत्नाफलंयद्यापात्राव्यहनिपनि
 हृदातंभवति यच्च द्वापरिकीर्त्यातपचस्मपदानंआसुरंआसुरंयच्चारम्रम्राहति क्रोधाहस्त संपच्चाकुष्पहातिश्चावा
 क्रोशतिअसंस्तुतेपैशाचंयच्चावरासंरहातिश्चावावाज्जनीतेमुमर्षस्त्रामसंगच्चाप्रमन्त्रोरातिततोवैदिकानिमहादानान्यतिरा
 नानिदृष्टापूर्ववकुर्यादातइत्तंमविष्यपणेणमहादानानेवैविद्याअतिदानानिसर्चदापुरापुत्तं व पूर्वचस्त्वादानं कपल
 तइति। महादानानि षोडशकुलापुरयादोनि क्रनक्राश्चानिलठस्त्रिाएयध्वीगृहकन्याकापिसधेतुरितिश्शमहादानानियैवि
 घाशअतिदानानि गोभूमिसरस्वतीदानान्यतिदानानि इष्टियमुंधवातुर्मास्पागयत्तोमयेहोनतपः सतवेदपालनावि
 घादानातिथ्यैवैश्यदेवंवृद्धेरोगेपरिचयीपुकारिणीवापीस्वापतताच हानआरामाः प्रजेतदाहव्यासः पुकरिण्यम्रथावपि
 दिवतायनतानिचाअन्नदानमयराणमाप्रचीमिपतिधीयते। नादोरपिग्रहोपरागेपदानं पूर्वसंक्रमरोषुचः द्वादस्यासौउप

दानतरेतत्वेमुच्यते। इति। प्रथावशात्। इति। पशुवैद्यैश्चवानुमोत्यैर्वज्रेनुयः। अत्रिहोत्रं
 तपःसत्यधेराणां चैवपालनं। अतिष्ण्वैवेदेवस्मिन्मिथीयते। नद्यावसोषधरेदनादिकर्तव्यं प्रापेणोत्सृज्यमान्। अत्र
 द्यापकविधिः शम्भुनभातया अत्रुष्मापकविध्युत्तं हाकामधावाहवाकानिनानाय एणम्भानि सयेते निदिपुणरेततावन दानं पश्येत्
 संज्ञिहानमेवपराषणो। दानं वै धर्मनुष्माणां दानकोशोऽनुत्तमः। दानं वै धर्मनुष्माणां दानकोशोऽनुत्तमः। दानं यत्र प्रदं द्यं दानं माता
 पिता तथाः न दानेन विना किं चिदप्राप्यते फलमाप्यता अपिवालायमात्रमनुत्तमं न विद्यते। न दानशो लिनामापतस्माददानं समा
 अयेत्। हास्ससंधोमप्रातोत्तमसंरेः लावण्य एणसंयत्रिर्नोदेष्टव्यमप्ये। तथा च सोऽत्रिः। वणीना अमानां ववानुर्वर्णय
 धिष्ठिरदानधर्मप्रवक्ष्यामि यथा देवेन भाषितम्। इति सौ। एणो न दानाधिकं किं चिदप्येते मुवनत्रयोदशेन प्राप्यते स्वर्ग्यो
 दानेनैव लभ्यते। दानेन शत्रुर्जयति माधि दानेन तक्षति। दानेन लभते विद्यां दानेन पुवती जनो धर्मार्थकाममोक्षानां साधनं परमं
 स्मृतं। यदा देवस्यासः। यदा मि विशिष्टे म्मा यथा म्मातिरेनेरेने। तने विनमरं मेशे बं क्स्मापि सतिः तथा ह ह स्पति। तपो धर्मा क
 तपोगेता तत्रेतापुगे स्मृतं। दापरे वाचुगपो ज्ञानौ दानं स्यादमः अत्रार्थे शतपथ्य अतिः। तदेतच्चि सपे हो हरे दमं दानं स्यामिति। दानेन
 नोमी भवति मेधावी ह दसेवया अहिसया व होयो परिनिप्राह र्मनी। विराः। कर्म पराणो दानधर्मो तपो धर्मो भूतानां नाशविध
 तो तस्मादे प्रायशतं श्रोमिया यद्विजाति विजाति भिरित्युपलक्षणं दानस्य सर्वसाधारणम्बारम्भमाते। आयामाश
 तलवस्य प्राणे म्मापि गणेष सः गतौ नैकं चित्तं दानमस्या विपत्र पदति। यथा यम्य विनं दानाय नोपयोगाय होहनां नापिको
 त्रैताकमपित स्य विनं प्रथकां। तथा च सः अहमहानिया चंत अहं ममेण इंतया मार्जनं दर्पणा स्पेवयः करोति दानो किं
 धनेन करिष्यंति रेहिनो भोगे राश्रयाः यदर्थे धनमिच्छति तच्छरीरमाश्रुतं। यत्तं अत्यंतं वा मित्रासं यासाह मेधवा। हृदन्

यो विभवः स न स्यात् भावयाति । असृज्यसुसत्यागो सर्वसंयमगाच्छति । रानारं कृपणं मन्ये मनोप्यर्थे नयेति ॥ तत्रा मनुस्वर्गायुर्मतिक्रमेन त
 घायायोपशांतये स पुत्रगावरातव्यं सरो भ्यो युधिष्ठिरेति । वक्षिषाणो । अन्नं मलं कलं शाकं उदपात्रं तपो धनं रानं विभवतो द्वा नए
 अर्थो ति धर्मिणाः इह कीर्तिवराणां सारणां स्त्रोतां भोगां त्रिविधो दानश्च दानं तृतीयेपि जन्मानि प्रभवो न मे । वादो मो बहु प्रहः रानमेव ।
 परो प्रमो रानमेव परंतपः । न हि दानानां सारमिह लोके परं प्रवेति सार्कडेयश्च कुडवं यो डयि डपि च सुद्रास्यराण्यमहात्मनो शतं मभि ।
 ह्येव्यत्रमात्मनो परिमिच्छतेति । देवतं इह भूमिमारते वर्ये जन्मतस्मात्सुख्यतां प्रातुष्ये द्वा स्यराण्यं इह भूमिं नरं मता विप्रैः ।
 सति दुःप्रोमे वा विधादि गुणयोगिना ता तत्र मया या हिंता क्वा प्रिततो भक्ता प्रिरिष्यते तेनैव गुणसंयोगं तीर्थपावंत्रं वयर्ध्वारा
 रानाग्नेये प्रपञ्चंति कृतार्थं न एव वि । न द्या दाननिद्व्या सखा अक्षत दयसम्यग्ना छिन्ना श्रीति यत्पुणानि हि हेरिति विरिग तमुप
 छितम् ॥ सुंदयणागो ॥ बोधयंति वंते देहीति कृपणं जनाः अवस्तेयमद्यतस्वमाभू देमवानपि प्यदि हे कस्य मर्थि वंप्राण दानं कलं हि
 तश एकेतति सताप सारमेनोपरिति स्मत्त एव पावकपोभिदः कृष्णामेव सवितः सोपमानं तु यो मोहभ्रगो विप्रान्नि सुरे सुच नि
 वारयति या यात्मातिर्यो निहते तु मशरीयमाने दृते शेन सज्जमाना मारदृष्टे तियो च या शगव्यगो ब्राह्मणे शुचातिर्यग्यो णि
 संतत्रवावां डले द्वा भिजापते । ततः जमफलार्थिता सर्व या दानमुद्यो यमिति । इति श्रीनसिंहप्रसाद दानमहिमा ॥ अ
 थ रानोपपुत्र सुवर्गं शनतता सुमा प्राति ॥ पाममहमम् ॥ जालांतना नेमानो दृश्यमान रजस्रशरोगुः । ते वा छ्यौ लिह्या लिह्या
 त्रयं एज सर्वमंल यसेग न सर्वपागौ र्भयः बृहते यवो मध्यः ते त्रयः । हस्यलने पंचमापुष्टते यो दग सुवर्गः । नेधुष्टा यतं
 नातिदशधरणी अथावा जलास्यनिभरी विगानं रजस्र जरेण न रक्षंति ह्या । न च यं राजसर्वयः तत्र यं गौ रसर्वयः निव
 द्यावः ते त्रयं कलं कलं लो गुं जाभ संवेणमा यत द्वा दश मत्ता ई सवुर्ममायुं सुवर्णी तच उस्तो वीरिणी कोनि कः हे हस्य

राम०
 ४

लेनरूपमायकतेयोरशधनगतामिकः कार्योपराशतिः अथवासुहृतेयथावन्मध्ययककालेनिष्पन्नाधान्यमायादशासुवर्णमायः पंचमाग
 जाः सुवर्णमायकः तेजोऽशसुवर्णकः एवंप्रमाणसिद्धस्यद्वितीयासंज्ञाकर्षितिकुः कर्षयतां यतां नाशतेननुताविंशतितोलिकोभारः
 अस्मैभूतारस्वउत्तोलिकहीतद्वितीयासंज्ञारोतेदेवत्रसाप्रोक्तं पलानां विंशतिशतं एवंविशं सूनामतादिहेतोलिकसखवस्मानार
 विंशतितोलिकहीतः एवंसुवर्णपोरमाणो भिदितेहृदसंसत्तप्रदध्यतेध्रुवपराणो ॥ धर्मशास्त्रे सुमानार्थे वाः संज्ञाभुविभिः स्यतास्त
 द्यौष्यवहारार्थबोद्धव्याः संग्रहापतो जयामनुनाशुक्तं ॥ लोकसंबवद्वारा र्व्याः संज्ञाः प्रथिनाभुवि । तास्त्रूप्यसुवर्णां नांताः प्रवत्मा
 भ्यशेषतः जालांतनगतेभानौ यत्सूक्ष्मं दृश्यते रजः । परमंतत्प्रमाणानां त्रसोरण्यवर्तते । त्रसरोधस्य कजेवो भित्ति कापरिमाणतः ॥ ता
 राजसर्षपा विस्त्रोत्रयो गौ रसर्वेयः ॥ सर्षपायूर्ययो मथास्त्रियवास्त्रे चकसलहापवसूक्ष्मको मायसे सुवर्णसुषोऽशः पलं सुवर्णो अ
 चवा पलानिधनागं रशः ॥ हृदस्मले समहृते विज्ञेयो नृपमायकः ॥ तेजोऽशस्याद्वरणं सुवर्णं अस्मैभूतारसः ॥ कर्षोपराश्रुविज्ञेयोऽश्रुः ॥ अत्रिक
 कार्यिकेयणः वरणानिदशतेपवानमासु राजजाचुः सौवर्णिके निष्ठा विज्ञेयसुवर्णमाणात इति । तयाकात्मापनेपिरादा माषो विज्ञेयः ॥
 ॥ अशेषः कार्योपराश्रुः काविनौचचुर्मोमायस्यवपरास्यचापंचनघाः प्रोक्षेचुसहेयं व्यापहरिको । कार्योपराश्रुमाणां तु तन्निष्ठमि
 हेवप्रकाशोपनेसैमाज्ञेयाताश्चनककधानकः ॥ तेदादशसुवर्णसुवर्णानारः अत्रिकः समतः । तयादनातरक्ष कार्योपराश्रुयो हृदितास्योदि
 शिरोप्येप्रवर्तते । पौरोनिवद्धसूक्ष्मस्पायोऽश्वपराश्रुः अस्त्रिणास्त्रिमेनेपि । यवस्यात्सर्वयैः षड्भिः सुजावस्यात्रिभिर्येवैपंतामि यवभि
 त्वैकोमायकपरिकीर्तितमेकयोऽशमिमांसेः सुवर्णोऽष्टपतः स्यतः चतुर्भिः पलेमेकस्पर्शशेषाणां विदुः ॥ अष्ट्यभिर्मवतिभ्यैश्चतुर्लोमै
 रसर्वयैः सवैरावोपकः प्रोक्षेणेष्टमेवापेक्षुरितिः तस्यैविष्णुगुप्तः पंचागनामवेसायः शरण्यैश्चचतुर्गैः कलशोघरणं प्रादुर्गैरा
 मानविशारदः मजाटिकाकारविशेषाज्यैस्तेगुजादपेविदुः ॥ मजाटिका विंशतिप्रवरणंतदिसंमेतः ॥ शूलमध्यातिसूक्ष्माणोऽसूक्ष्मा

रागमपि स्मृतां मायैः पप्ररागं सरे इतो लादि सुस्पष्टं सत्र प्रयोक्तव्योऽन्यस्मिन् यान्तीं मोखरां देनां शेषैकैश्चाविश सा परिकीर्तिताः सुवर्णा
 स्पसप्रतिमो गमेनौ व्यंय करष्यत इति । इत्यस्मिन् सुवर्णो मानमिन्न मानं प्रष्टुमा शीति गौरवपात्रूपमायकतेवोऽशधरणं निष्पावावैशति
 वरिष्पपलं वरुषधरणि किस्मिन् गोसिध सव्यैतं इत्युक्त्यना माह केविन एवाचो न घडे मानं तुलां गुलि प्रत्ये जं पंचाघमायकः तेवोऽशा
 हाः कर्मोऽपलं वरुषधरणि किस्मिन् गोसिध सव्यैतं इत्युक्त्यना माह केविन एवाचो न घडे मानं तुलां गुलि प्रत्ये जं पंचाघमायकः तेवोऽशा
 कटोभप्रचचितः कार्येयताः कार्येयं स्पास्माधिकेतामिदं केषामिति । यद्वा देहसत्त्वलेदेयत्वेत्तु प्रमातो भवति मध्यमयवैय हृपरिमिति ए
 कोऽप्यमायरीत्यावर्तते मायाः योऽशधरां रशभिधैरौः पलमिस्मिधोपतेते देवशतमायामिस्म्यतेः । यद्वाः सुवाणो निष्पमहाणविका
 रैरपि देहप्रमाणं भूतवतः सुवर्णमानेन चितेरेतन्निष्कमिति उक्तं दुर्गं द्विस्त्ववेत्तुं प्रमा यो धराणो योऽशैवतः शतमानं देवाभिधैरौः पलमेव
 निष्पसुवर्णाश्च चार इति ज्वारिस्मरणे सौख्या । एकं दंशतां चैव सत्त्वस्वदेति संतमः दंशो न दंशगुणं सहस्राणि दंशा युताः सतावत्तु सहस्रं तु मो
 व्यते निपतं वधे । तथा शतसहस्राणि दंशा प्रयुतमुच्यते । सतंसत सहस्राणि केदि रिस्यभिधोपेतो ज्वरं दंशतको घसु सं दंको दिशत विदुः सहस्रको दं
 श्चापि यन्मात्रं दंशदिदं सहस्रं को दिज्ज्वापि खर्चं माहुता दिदं सतको दि सहस्राणि निखर्वमिति संज्ञितं । शतं को दि सहस्राणां संतं शरिस्मिधो
 पेतो सहस्रं को दं पश्चापि यन्माया उता दिदुः सहस्रं तु सहस्राणां को दिनां साधावनः गणितां तु सहस्राणां पुद्गैव प्राहुः संख्याविरोचनाः । अवधाममानं
 सद्यश्चास्माद्वाधाभ्यास्माः औषधयश्च वरुषधरा पदगो धूमव्रीहिपुस्तिलाः कश्चा माकं वीन क्वेति सप्रवधो धूमव्रीहि रितिलकं गुलि रक्ता
 यमरुसमरानिष्पादस्याकाक सव्यैयवावे धुकनी वाराहको सवोनकव च नक वोन केति च स्यादशा व्रीहि पदगो धूमरं गुतिल व्रीपं पुको रदय
 सवोनकमायमुहमसरानिष्पावहलिष्ठं चामाकनिवारं रज्जिलगवे धुं क को विदार समापुज्जवोणुपवाप । यथेया ग्रास्यार स्याः तत्र मान
 प्रकास प्रचमिः कालैरौ म्मोयः तेवतः यस्मिन्मायाः पलद्वित्रिशहि पलेः प्रछः चतुर्भिः प्रष्टे एवकः चतुर्भिः गठे वेदोरा इति अथवा पजमा

एम०
 ५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

6
 तदिगुणकुं वमनां कुंभिः कुंवेप्रत्यः प्रत्याश्रयाः आठ ५४ आठैः अडभिः सुदोण अग्रथितो वधेः कुंनो दोण दपं प्रणी ४ खारो दोण कुंनो दोणो ५
 लंत हउ यवन आठके दोण एववा धाम्यमाने कुंनो दोण ४ क्रमशो भी वतुर्गुणो दोणोः मोउशभिः चारो विंश स्माकुं भउव्यते कुंनो दोण शति ५
 वही धाम्यसंख्या प्रकीर्तिते पितया चंदे ॥ पलधेन प्रसृतं दिगुणं कुंनो दोण ५ उवं सतम ॥ कुंभिः कुंवेप्रत्यः आठ के सै चतुर्गुणोः चतुर्गुणो मेवे दोण
 इत्येतत्सलक्षणमिति ॥ इति धाम्यमानम् ॥ अथ भूमार्नः ॥ अथोपरमाणावः असरेणुः ॥ अथोत्रसने रावोरथरेणुः ॥ अथैरथरेणो वापोपा
 लायं अथो वाला अणिलिहा ॥ अथो लिहा प्रका ॥ अथो प्रका पवाः ॥ अथो यवा ॥ अथो लां काने सपा द्वा दशां गुलां विंशति आण कविंशत्पुंले
 पर्वणा अनलिः चतुर्विंशः पंगुलो ह्रस्वः द्विचचारिः संहं गुणः किं क्व चप्यव संगुलैः धनुर्देहः १३ धपं नालिधनु कां विंशति न त्प धं धनुः सह
 स्रद्धयं क्रोश ४ क्रोश पंगु गव्यतिष्ठा गव्यते धनं योजनमिति ॥ त इकां ॥ आदि सपराणो ॥ जालात्रपाते कानो यत्तस्मै दणपते रज ४ प्रथमं तत्त
 माणा नां त्रसरेणुः प्रसव ततो त्रसरेणु सुविज्ञेयो अथो यो परमाणा कात्रसरेणव सुते ह्यो एथरेणु तत्तस्मै नथरेणु सुते धुखो वाला अंतत्त
 तं वधे ॥ अथो प्रका पवं प्राहु रंगलं तु पया सकं ग्हा दशां गुलमात्रो वेकाले आययनाम पा कनि स्यात्पाचितः स्निग्धः द्वा दशां गुलिक स्मृताः
 अरत्रिंशं प्रलिपवी गो विज्ञेया स्मे कविंशति ॥ चवारि विंशति ॥ अथैव ह्रस्वः अथो देगुला निशानि ध्रस्वतो दिग्विस्तृद्विचचारि संहं गुलिः यरा वसेणु
 गोलैः अथैव धनुर्देहः प्रकीर्तितः धनुर्देहः पुगना लिज्ञेया एते यचा गुरो गधनुषां विज्ञाने न त्पि माः १३ खर्यापि सेडना धेनुः सहस्रं देवापि गम
 तिसरेणु पते ॥ अथो धनुः सहस्राणि जायन्तु प्रकीर्तितम् ॥ तथामां रे पयणो ॥ परमाणा परस्मै च सने पुर्महो रजः वालाये चैवलि
 सावप्रका वाथ के यवा एला क्रया द्वा दशां गुलां न्याहु ज नान सवतो गुल म ॥ यत्तु लं वरं माहुः विंशति दिगुणं स्मृतां द्यौचित सोमो ह सोम सतो
 यो दिवे सना शवनर्ह सोम नुर्देहो नालिका न धुगे नत्रा क्रोशे धनुः सहस्रं दे गव्यति चतुर्गुणो दिगुणो यो जनंतस्मा मो आसं ख्यातको विदेम
 त्पयणो ॥ १३ देन स महस्ते नत्रिंशं देनैर्वर्जतं त्रिंशं तं गो वस्म माणा माह प्रजापतिरिति ॥ वशिष्ठा गवां शतं दधमं अथैव यत्रा ते से द्या तेणः

राम-
 ६

। एतत्तु वर्ममात्रेण प्रादुर्बेदावरोजनादिति । **हृदयमिति** हृदयेन देहेन त्रिशदं देविर्ज्ञेयं शतमेव गोचरे स्मृतास्तेषां भेदादिति च ॥ **हृदयमिति** हृदयेन
 वंशेन त्नावंशात्समेततः पंचचाभ्याधकाद्यात्पततोचर्मचोच्यते । एते विस्मयवर्मा ज्ञेयाः । अभिहितं महर्द्धिः यदस्मन्नमयाऽस्मान्निनः संवत्
 लोकेन एकं गोचरे मात्रं पुत्रोक्तं विवक्षितोः तस्मादेजे न भ्रममाणेन सूरनेवर्ज्यमः । अथ मंडपादिष्ववरात्रिप्रकारेणाभिधीयते । त्रिविधो हं डव
 : । अधमो मध्यमः पुनर्मध्यतमः शहस्रो घमः द्वादशहस्रो मध्यमः षोडशहस्रं पुनर्मध्यमः । अथ मंडपादिष्ववरात्रिप्रकारेणाभिधीयते । त्रिविधो हं डव
 मंडपं षोडशहस्रं मध्यमं मातः पूर्वस्मै मवत्तु यन्निचयततो वात्या परिधौ अंमदादशकं विचस्य षोडशहस्रं मंडपं पततं पद्यते । तत्र प्राक्पश्चिमा
 यतस्व दक्षिणोत्तराया तस्मिन्नेत्रसंज्ञस्य दृष्टो यांशपरिमितिः अत्र तालं विद्वदपक्षं तानिवेशनोपासं भासु सारदादुमवाधत्वा समाज
 अनुष्ठपं निश्चयततो वात्या परिधौ अंमदादशकं विचस्य षोडशहस्रं मंडपं पततं पद्यते । तत्र प्राक्पश्चिमाया तस्व दक्षिणोत्तराया तस्मिन्नेत्र
 त्रसंज्ञस्य दृष्टो यांशपरिमितिः अत्र तालं विद्वदपक्षं तानिवेशनोपासं भासु सारदादुमवाधत्वा समाजव द्यकार्ये येन अंमासदिः क्रोदे स
 छाद्याः क्षणानि च दिह्य विष्णोः कृचिन्मंडपदपमित्युक्तं एकस्मान्मंडपान्मंडपपरिमिते अत्र तालं तस्मात्मंडपं कर्तव्यं । अथ छोहृत्स्वरास
 कृत्स्नवदगाखाभिर्दराणि ये च हस्त्रमसाराणाः षोडशहस्रं विद्वदपक्षं तानिवेशनोपासं भासु सारदादुमवाधत्वा समाजव द्यकार्ये येन अंमासदिः क्रोदे स
 दारजं शोखवक्रगदपयमा प्रागादि क्रमयोगेन द्वादशासेनां वनां वसेवतनां नाम धृणीः विणमं गुराविमृताभ्यां चारद्विशकहं डोपेतः
 सिंदूरकर्पूरधूपसंसेववर्णहरितं पांडुरवर्णो ह्वाहस्त्रा यताकाकार्या ध्वजाः द्वादशहस्रं डोपेतो विषयेन दिह्य विष्णोः कृचिन्मंडपदपमित्युक्तं एकस्मान्मंडपान्मंडपपरिमिते अत्र तालं तस्मात्मंडपं कर्तव्यं । अथ छोहृत्स्वरास
 सेतवत्तुर्थपंचमसप्तमो मोहितादृक्काभिर्वैदिकापिकार्या तत्र हं डोपेतो विषयेन दिह्य विष्णोः कृचिन्मंडपदपमित्युक्तं एकस्मान्मंडपान्मंडपपरिमिते अत्र तालं तस्मात्मंडपं कर्तव्यं । अथ छोहृत्स्वरास
 ते अष्टादश तिष्ठिता एकं प्रवेशानादेगे नरेण वं कुं प्येते वचं हिं ह्यवचारेण वमो शास्त्रां एव कुं उपदेष्टुं शास्त्रमेव मय्यवाक्रामनापचैवैव
 कुं आगतिरेषां दिह्य विष्णोः कृचिन्मंडपदपमित्युक्तं एकस्मान्मंडपान्मंडपपरिमिते अत्र तालं तस्मात्मंडपं कर्तव्यं । अथ छोहृत्स्वरास

७
 यत्रिकोरावातुपांविप्रतांमर्थे हनेवायव्यांदिदिनुवातनांयवऽसंउरिन्यांरिशिपेदिक्कार्थेयपाकतिहशांरिशिमुत्तर्यमस्यावंनावमपित
 थेवपंचकुरयेहैपौर्वचनुस्रं काम्मसर्धवंरंवाहणं हंतंमोक्षं यप्रिमेमंअमत्समानांसर्वेखुवेतेसहोमानुसारेय कन्यादिमात्रंहेत्रमुपकल्प
 एतेषमातयाहिशताहुहोमेसुष्टिमानंशेतेअत्रमात्रं/सहमेहहमात्रंअपतेदिहस्यंतहहोमेचउरुहंकोदिहोमेअष्टहंअंशुस्तिमानंवदमुष्टि
 हस्रमात्रंकनिष्ठि।पारिसूत्रांतनिपातेमेनद्रिष्टिकसाध्याकृतिःशिल्पशास्त्रप्रसिद्धःतच्चमत्सद्वपमेवकार्येपूर्वोक्तरेखापरिमितस्यसत्रस्य
 दितस्याएवेष्टायामलेनिधाततपूत्रार्थे तंपरिधम्यदितोयंनृजंकार्येएवंहृत्तद्वेद्यतेरहितो नरादिहोमर्भत्सद्वपं जायेतअथमात्सद्वपेपूर्वो
 क्तरेखावृत्तेनैकंमूत्रनिपातमहत्तिणोतएयतोरेखांतिरेखाएवदिहसधिता सुविरेवत्साधनार्थेकोणाइलांछपेचतत्रप्रकारःपूर्वोक्ति
 यन्मोरेषांप्रांतचनुस्ययद्युपेतिकंयाश्चद्वयोवकीर्षितपरिमाणानास्यार्धमर्धविहापनत्संधौकोणालांछनानिकुर्पांशतःकोणानांछ
 नेषमत्रचनुस्यपाविपातनान्पूर्वदिउरुहंखपोनिं,वदुरश्चिदुर्पांशएकपोनाकारांछुडानामपिनिर्माणाप्रकारपूर्वोक्तरेखावस
 मकुरांछातस्यत्रेक्षपश्चिमरेखामध्याइपूर्वरेखामधममेहीनीक्षेत्रमूत्रयवमासांधिकांगमरेखासालिख्येनेस्तद्वेष्टेगुकोण
 सत्रंरुपांसेलांछपिवातलांछतोयारिक्विस्यारेसूत्रस्यपूर्वोक्तगमरेखामलाविन्मध्यांप्रातपरिधम्यवीरुहंनार्धनिष्पाद्यवायुंयुक्तो
 णवद्वज्राहरेवयेततोगतोरेखाप्रांतद्वहंनद्वपंमातस्यशिरःसूत्रंद्वपानिपातपिप्यतमूत्राकारान्त्रेय्यविश्यामिमुखपोनिजकुंडकार्येअ
 थहत्तिणादिगवच्छित्तंस्वेदेउकुंडंउजगमिसुखंपोनिंकेतत्रप्रकारंवनुरहैत्रंनवधाविभज्यतत्रप्रथमोअत्रेतिभागद्वपंपोरेष्टम्यअव
 शिष्टसप्तमागारेमेरेखायमर्धमेदेसूत्रादिनिष्पादनेस्वेवभागसप्तकस्यातिरेखागमर्धदेशेसूत्रांतोनेवेशपतस्यत्रपरिधम्यरेखानप्रथमनेखा
 उल्लुविष्पातप्रांतगतोर्ध्वकिवेयशप्रथमनेवाप्रांतद्वपमपिहनाईसंयोजीनेअस्यदिष्टपूर्वोभिमुखपोनिजंअत्रिकोणकुंडोतत्रप्रकारः
 पूर्ववत्समकुरांछेत्त्रेनिष्पीयततिरश्चीनमश्चिमरेखामध्याइतिपर्ववच्छित्तंपूर्वरेखामधमभेरितिहेत्रेसूत्रेदिनीक्षेत्रमूत्रयवमा

रम.

वधिसंगभरेवामांलिख्यपूर्वोक्तपश्चिमरेखाः प्रांतद्वयमपिहेत्रसूत्रेनोपभागावधिकंरुचागभरेखां प्रातानुपूर्वोक्तपश्चिमोपप्रांतद्वयस्योक्तस्य
द्वयोनियातेये। पश्चिमदिशिपूर्वोमितिकुपोतिकेचतुर्कुंडंतत्रायंप्रजास्ववतुमहेत्रेप्रकोणाकोणात्तगामितः सूत्रस्याहेत्रेगाहेत्रादवात्येचप्रस्था
विज्जस्यववानस्यमोभागस्तान्तभागानुरिहिवहिविणपस्यहेत्रागभरेहेत्रसूत्रादिनिधानवहिः स्मितमष्टमभागंविन्यस्यंतस्येचस्यस्यप्रातेसर्वतः
परिभ्रामयेद्व्यायम्यदिशिप्रास्तुखयोविकंस्वहेत्रेनकुहेत्रप्रकारसममचतुरस्रहेत्रेयोठाविभज्ययावानवस्योधिभागपृथावंतामानेनहे
त्रस्यदक्षिणोत्तरपार्श्वद्वयरेखास्यसिनादक्षिणोत्तरपार्श्वतांगभरेखांविमृश्यहेत्रमध्याद्वज्रपाश्वरेखास्यध्याद्वज्रोक्तेरेखादपरिमितिमे
कैकंसूत्रेदिपासपूर्वशानादिशोरेतंप्रतेमत्स्यमुत्पाद्येतानैवप्रकोणापश्चिमवायव्योरेतंरालोमत्स्यंरुत्वाभ्योपिहेत्रमध्यादेद्विणपाश्वरेखां
मध्याचप्रागुक्तागभरेखाप्रांतद्वयारलांछनचतुष्टयस्यसिस्त्रचतुष्टयानवानालांछनांतरालस्थितेसूत्रद्वयोनसहस्रत्रयद्वययोगंकुर्यात्॥
अथउत्तरगयोदिशिपूर्वोमितिकुमत्स्यदलेकुंदात्मप्रकातः चतुरस्रहेत्रेप्रागग्राभिचुरयाभिश्चरेखामिनस्यधावितस्यमध्यादेसेत्तां
छनंरुचाहेत्राद्याहिवतुर्भिहसमंतास्त्रयस्मष्टमभागंविन्यस्यलांछनात्परिमः प्रतिदिशंयंचयंचास्यमभागावधिरेखामवोतततश्च
वर्जितलांछनोपरिविमुक्तोरेवमनदोषापिमस्त्रप्रांतस्ववत्तस्यपरिविमुक्तस्यप्रांतस्ववत्तस्यपरिस्त्रमणानुयंचवृजानिसंपाद्यवृजानिसिं
रेखाध्यापिमातयेतः ततःप्रथमहेत्रेकार्तिकोदितोयेकेशरणिनृतोयेरतमध्यानिवनुर्धेदलकोरपयंचमेदलाग्राणिदृशानदिशिपूर्वो
मितिकुपोनिकुमत्स्यसुकरे। तत्रप्रकारः पूर्ववच्चतुरस्रोक्तस्यहेत्रेस्ववहिविचतुर्दिहृदादराभंविभागंविन्यस्यतत्परिमोलेनापरंवरुचंरु
चातदोषकर्णीधंकीरमितसमस्त्रस्यप्रतिकोणमासिविधायचतुनसरेखोपरिमसारणात्रज्जप्रातेषुवांछयेद्विहृचतुष्टयेलाछना
स्तकेकत्वांनजांछनोपरिमृत्तास्यकनियातनंकोर्णसर्वेषाकुडेधजायसाधसौयविद्यारैर्ध्यागुणितेप्रस्यभिर्विभजेयधेकम्
कम्कम्परिदिश्यतेसतदाधुजायदतिव्याधिकेरेगारेखातहोमद्वयद्वयपञ्चकंतायांसंतापःमिन्मेठालेमिधुनमेखलारहेतेशो

कः आधिक्ये विप्रसत्तेषः ये निराहितो भागो भागकं हं एतत्पुनः सनाथः स्वाता विज्ञानाः अपंगुलज्ञेयं विकीर्णं वक्तुं इहे त्रं चतुर्विंशतिधा विभज्य च
तुर्विंशतिमो भागो गुले वचुर्विंशतं गुलो हं प्रः इति हेतुः कार्यं सततं स्योऽसंकेतं दृष्टव्यं ४ कर्मणः कुंडवड्योऽनेन मे वला विस्तरः अस्मिन् भागे
नेमस्वलापा उद्धृताः कार्यं ४ सामे स्वला एका वनि स्रोवापे च वाकं न द्वा ६ ४ खडंगुले कामे स्वला वचुस्त्रिंशत् गुला वाति स्रोव वचुस्त्रिंशत् गुला मे
स्वला यदै कामे स्वला पल ४ तदा सा विस्मरोत्ते धाभ्यो खडंगुला कार्यं पलमे स्वला जय पल ४ सदा क्रमेण वचुस्त्रिंशत् गुला पापा सर्वो तो ना द्वा गु
लामध्यमाने गुला कुंडकं वसहितं निहिता वचुस्त्रिंशत् गुला मोखलम्पार्गते देशे कुंडा द्वितीया कुंडा तृतीया शति च तृतीया नि कार्यो पो सत्र मोख कुंडा
दनये निमे स्वला एका गुल पारे मागे नये न्यग्रंथे मे स्वला पाप वचुस्त्रिंशत् गुला शमाग्रे वराव पो न एपि न स्वल्प दल सन्निभायेतिः कार्यो न
वकुंडयहे पंचवु ४ पले वा न्यष्ट दिग्गता ए कुंडातिरेकेण न च मे कुंडं वचुस्त्रिंशत् गुला तिने केण पंचमं मावा प्रवैशान दिशो रंत एते तपो एपि न वचुस्त्रिंशत्
यो द्वे हि लभागे ये निद्रा देशे गुला कार्यो नत्र सधु मे न्यो न्यधु च मि पान हो मः ॥ तनस्स मद्दो यौ हो मः कार्यः हो म इत्यं लाजा दिसो मे धु च स
मो पलाश मग्रे ध रत लाघ हो डं वा विल्लवं स गाला देव हनु वा दि एगां न्यगुल्यपरितित की वरिता अवक्रो द्वा मात्रा त्र्यवला भावे गोक्षमा
मो लभागे शान पठा इव्या एा देशे अजप देवता भादेशे यज्ञा यतिः मंत्रान दिशे या हत पः इति मंडपा ४ तदुक्तं वौ धापने न सध्या गुलो रूच्ये
रयो म्मे न्यः प्रामाणि को न्यः छंदोग परिशिष्टे न्यगुल्यं गुलमानं नु पत्र वत्रापदिष्टु तो तत्र तत्रा ह सध्या यि मि नि नु पाद घ ४ तयां
पो च एते कु पदिष्ट व पागे वचुस्त्रिंशत् गुला मंडपा श सारं स्तं वां संधं मन् हान कुपो त्या मा ह ल च मंडपा र्थे निने वेद च इत्या च चितां तया
वाले काम र्दन मे धा मं मघा ६ ४ कं पुनः मघा मो न मयो वौ हि मंडप स्य त्रिजागतः वचुर्धो शो छु इति स्य स्या स्त्रिं स प मे वनो पि वा प्रति कुंडं यात
कास्य मो क्राशा च्छा र्थो चिदौ न दुक्तं संधे हो पता का ध्वजा अताता वार्ताः कार्य इति ॥ तदुक्तं न विष्णु परागो विदया दान नं सता कुंडा नि
वचुर्वा विहात्री एपि ता न्याद वं चुला न्य च वा क विर वेद स्या रि वर स्या रि न्या स्या य ह स्ये कुंड नि वचु र स्या रि दनाना कृतो निवः ॥

एम.
८

वपं चाथे चैवं कर्तव्यं लक्षणावितो नवकुंडविधाने इति कुंडाक्षके स्मृतौ नवमं कारये कुंडं पर्वशानदिगे तरे विधाने पत कुंडानामो शानेयं च
 मे भवेत् ॥ ज्ञाननम्रा वंसा ॥ दिज्ञे वेदासहजादि पंचमी वंशगोचरे नारदीयोपि पत्रोपरि रपने कुंडं वनुं तत्र कर्मणि वेदासमर्द्धं च इंच तत्र
 यद्गतिनेतया सूर्या न कुंडाने च चारि प्राच्यादिषु विचरुण इति वदवयारि के। एं प्रां सभे वरुं घोरो अथौ भोगे क्ता कति चंद्रां दं मारेणो यस्मै
 नेगे ते देवि को एते। वाहृणां शांति के चने। यड स्रु चार ने रति ले। उदि व्यां पौष्टि कुं प प्रे रो घ्या मष्टा समुक्तिं सर्वे सुवे ते महो मातु सारेण हस्त्यादि
 मात्रे ते त्रय कल्प एणं ॥ तदं मा विष्णु परणे ॥ सुष्टि मानं शतो द्वे उशने चारि मात्र कां सह मे च भो मवे कुयो न कुंडं कए त्रकं ॥ दिह सम
 ये ते त वुल त्ते मे वनुं ए मे ति। यो मा का री नामु धर म्तरा सुपु कति कः ॥ तदं कं मि के पंच मो शं प्रे म स्य वेदां मधे वेदां श मा म स्र मा द श्व नु च
 त्राले कुंड मा ये य मु यते ते त्रष्ट पंच मभा गं प्राच्यादि विमन्त्र को न सूत्रे रो स्पे ति शेषः वेशां शम्बु चो शः अमान् सन्नां तरे विप्र मणे
 न अश्वत्थ पचा कारे कुंडं आये यां रिशिका ये अना य निमी रा प्रकार इति। वनुं स्वये हे नै कै त्पत्ता चै ती तदं दौ को मधे स प्रां श मा ने न कुंडं खे डे
 इ वच मा श वनुं मे ते त्रे यै नं वभि भजे अयं तौ त्पत्ता अवा शिष्ट स मभा ग मा ने स च त्र म एण ॥ खे डे स द रां कुंडं कु र्वा दि ति त्रि भा ग हृदि ती
 मरे पौ त्रे मि मेशा वरं भवे श्च। न त्रे पे त्रि तृ ती यां श त्र य व द्या म त्प त्रे पे रो ने शा वरे नै त्रे त्पं दि क सं वे धि कुंड कु यो र। क ए र्द्रा शा स्र म मा
 सान् त्र न कुंड मि हो दि नं। क ए र्द्रा स्र मा र्द्र स्प यो स्र मां श स्र मा शान् स म्भू त्मा सा ह त्रे कुंडं स्यात् ॥ व दू ग व द्दि तो म त्पे च्च नु मि ष्टा त्र य द स्र
 क म। ते त्र या र्द्र यो य त्प त्रे य ह त्र भा ग हं रु वा अ व रि ष्ट द शो र्म त्प च नु द्द य मु त्पा घ स्र त्र य द्या या ता श य ड मू कुं ड य्पा नि ष्य ति भव
 ति च त्प्रा ष्य क भा गे न क र्णी का स्पा दि मा ग व श त द हि स्वे क भा गे न के श र्णी क क्त्वे न नृ ती या ज ल स ध्या नि र्ती ये ज ल को र्पा स्र म एण
 त्प द ल स्पा इ ल यं द र्श ये द हि ते त्र या द श म भा ग व ड हि र्नु त रं ते रे वि म स्र त त्प मा रे न ड य श म व रं ने वे श त ल्प क र्म घ मा रे न त ड जा म्ब
 पि लिं ल पे र त र स्य स ड पे ग ग र्द्र य स्र कं ड म च्ये त्। ए वि द्वा द श वि म त्प ह त्प या वा न् दार रो मा व ग ता व तं मा ग च नु र्दि ह वि च्च स्र त

१

नदेतरेतस्य अतरेपरिप्रदेशे अंतनेवहियोगोपसंस्थानयोरिति ज्ञापकं रतशब्दोत्रवहिवृवनः । तत्प्रमलितेति तस्य वाहिर्मम सा दारश मा गस्य अ
 परं द्वितीयचतुर्थो संबन्धस्त्रयं येषां कुर्वोदित्यर्थः । तस्मै कर्णपि माणेनेति कोराणि कोराणां त्रयस्यां शिष्यत्रयं ज्ञापकं शस्त्रि युक्तो घति । इह उच्यते त्रैराभा
 दान् भवतुः कोराणां मिताः पृथगेव चतारः कर्णा इत्यभिप्रायेण कर्णा ये मयि कथं शब्देनेकं प्रसिद्धं यथैवास्ति तच्चतुरश्रस्यार्थं दशावधि
 यावात्कर्णतावतामानेन प्रदुतां सुकर्णभुजासुतां च नाशः ॥ श्रीमहाराजपिराज श्रीहृत्पतिराजविरचितेन सिंहरप्रसादघनसौख्यजकुंडल
 तारंग ॥ अथ हस्तिगणनिर्णयः पञ्चैव दानं सहस्रिणामेव कर्तव्यम् ॥ मविष्मत्पुण्ये ॥ अरजसिंहिणो दानं व्रतचैव नृपोत्तम ॥ विप्रलंतद्विजा
 नीतजन्मनेव रतरे विरिति । तस्मादस्ति रणादीनां विधानं विप्रलंतन । देनयं दानं महाएजस्य मय प्रलकां तमा । अमं धादीपामानं तस्य काराव
 केवलं प्रसक्तत आर्घ्यहानि न चनत्कलं भवेत् । आरमगवपासः सुवर्णो यस्मान्दं सुवर्णं हस्तिगणाय । सर्वे यामेव दानानां सुवर्णं हस्ति
 गोष्पतेरिय इव्य नृतीयास सुवर्णं हस्तिगोष्पते । एतच्च विशेषविहितगोवस्त्रादिहस्तिगणकरानवर्जसामान्यविहितहस्तिगोष्वप्यवतिष्ठेनाकेचि
 उच्यते । अहोषां चैव दानां सुवर्णं हस्तिगणस्मृता सुवर्णं दीपमानेन जुरज्जतं हस्तिगणतस्ति । तमेधाभिषि मितहृत्पण्यं चैव उच्यते । चैव तां मणिस्मृति
 चंद्रिकाप्रयोगपरिज्ञातमाह वदितानललितवालाको रथभोजराजो वचनायणी पविस्वभूय निबंधमहमहयगारिजातारिषु अदृष्टाद
 मे संचयं प्रमः का निचितसहास्रणां कामेव कानिचिं हस्तिगणदेता मपि सुवर्णं रततां प्रतंडलधनं निख्य आह देवयूजानय अहस्तिगणं । अ
 मत्सर्वे सहस्रिणामपि दुर्जर हस्तिगणं अतः कस्य हस्तिगणं अत्रैव ह्यनो अत्रुक्तहस्तिगोष्वविचारः । तत्र सर्वेषामेव दानानां सुवर्णं हस्तिगोष्पतेः ।
 सुक्ते सुवर्णं स्यैव हस्तिगोष्पतेः । सुवर्णं मिसेप हृत्पण्यं निर्णयेतु आवेदेय इव्य नृतीयास सहस्रिणां देन कल्पते । देप इव्य नृतीयां ग
 हस्तिगोषं प्रकल्पयेत् । अत्रुक्तहस्तिगो राने दशांशं वापि शक्तिरति । अत्रुक्त एवो मिषा नाशतत्र उक्ता सनुयारि दानेषु हस्तिगणनिर्णयः
 आवायीयेनि कृत्वा एतंतर्द्धं वाक्त्रिस्पो दशशदशानि कस्य हस्तिगणवशंतसार्धं तर्द्धं वा मराय पेश अत्रिजां चैव सर्वे वां दशानि का

एम०

त्रप्रशयेपेश। भविष्योत्तरे। तेपनिष्कशतंयार्थदोनेषुविधि सत्रमोमध्यमशुतददेनतर्द्धेनामतस्मृतमेवीकालपत्रपल्लभाजिनधवादिपुस-
 केनशतंशताहंमर्धेवादेयंअसत्रेनपंचैवसौवर्णाजयाभिषेकेउयवेअस्रबधिपरिमितंधुवर्णहोनभ्यः। त्रिशतलंअभ्येनभ्ययंचरशा-
 यत्नानि॥ इति श्रीमनुलम्भोत्तरेस्वरणपुगलसोरहमस्रसकलममरुतमंडनसमस्रपवनाधीश्वरनिजामसाहसतत्तसात्रासाधरं
 धरश्रीमन्महागजाधिराजश्रीरलयातिएतविचितेनसिंहप्रसादेदानसोरहसि रणनिर्णयः॥ अथरासांगानिनिर्णयते॥ नानिचयं।
 चा। शनिग्रहीताष्टमंदेशकालःअध्विविति। तद्वक्रमाविष्योत्तरेप्रतिग्रहीतारथंचकालोद्देशश्चपावनंअध्वचसाध्विकोजेयंइतानावायंयसंव
 कामेति। तत्रपात्रंनिर्णयते। स्वरपुण्यो गार्हवीप्रतिस्वरवचनं॥ अतीनामाकरोत्येतेन्यानामिवसागी॥ विमाविमाञ्चसमखिपूजनीया
 प्रयत्नतःतथाहयाजवल्कःतपश्चास्रजत्रंसंभ्राह्मणस्वेरगुप्तये। हृष्येयैर्विदेवानांधर्मसंरक्षागायच॥ तथायसःआरितां
 तिरतोनिमंझकानोजातेवेदसम्स्वहारनिरतोशतासैवब्राह्मणइत्येते। तथायरायतयोधम्रीहमोदानंसत्यंशौचंदेशेभ्रतंयुणावि
 घाविज्ञानमास्मिमेतद्वासाणं। बोधायनः। विद्याभयचयोनिश्चरातद्वासाणलक्षणे। विघातयोभ्यांवेहीनोयातिद्वासाणएवमःस्वा
 धावांतापियोविमाविघावंतो जितोद्देवां। सत्यसंभयक्राजतेभ्योदेपादेनोत्तमाःएकांसयवांसकल्पंवायद्विरेगधीत्यनाभ्युद्धर्मनि
 तोविप्रः। अत्रिनोनामधर्मविशवेदवेदांगतजतः। अथरासांगानिनिर्णयते॥ शेषंश्रीत्रिपयत्प्राप्तःसोत्तवानरतिस्मृतः। ततश्चराणंमूर्खवा
 ससांतांअत्रेसमैवयात्रताःतद्वक्र॥ मंत्रपूर्वउयइरानमयात्रायमदीयतोषमुर्निहस्रहसंतामोर्हुर्जिह्वानियच्छति। उपरदेतिरातरोगो
 रश्वाकांचनहितिः॥ अत्रेअत्रियस्यमूर्खस्यहसंगद्यानिराकरोति। हसः। अथसमायद्वासाण्यैकुदंवार्यवयाचतोएवमुष्यरातयंसर्वराते
 स्रयंचिधि। अथसंवराजचोरायुपइव। आपउमिह्यादिपौडगपमस्वेदेषुनसमृद्धस्यचइतंचिममुखाम्निष। सतारयति रातारमहतः। विविषा
 दकि। पप्रपुण्यो। एवोवेततविदिप्रोमोजयेततश्चापनिर्णयः॥ अत्रेपूर्वादिसेषोपात्रंअस्रजरातारोविघावान्कृत्वातेनसुशीतःपात्रः

तदुक्तं यासवोसंबवौ धायत शाना तपपराशोपसवैकोणरेमखौ हरेचातिवह श्रुतः वरनापहमेननामिस्वतित्रुमः अनसनेमखतिरुपरो
यवदच्यनहोषरतिरहस्योऽनन्यसुल धितः पात्रमिस्वत्तेतदुक्तं ब्राह्मणानि क्रमेणाशिविप्रेदेवेहवैवर्जिते। जलतमयिमुत्तरज्यनहि
सस्यनिदृपतेः तयामहामास्तेः यदिस्यारधिकोविमोदरे वृन्नादिभिर्धुतोतस्मैरेन हानव्यमतिक्रम्यापिसजिघिततो विद्याधिकेष्ट
नां नानाहानेऽन्यन्न हानेषुवपात्रतोऽन्येबांमूर्खजामादृष्टमपतिभातिनेयमानुतयो हितप्रभनौतां अन्रहानयवपात्रतानाम
हानेधिति। अन्रपात्रनिहानत्रमनुः। गो रक्षकानवनिजकानतया आरुशौलवाइमिस्थां वाई किंकोऽवैवविप्रान्तरश्च वराचरे
शशसः अत्रतानाममंत्राणां यातिमात्रोपजीविनगनेयां प्रातिग्रहेरेवो नपित्वातारपेछिलाहति। एजचातीपय्याम्रमायथाव
यश्चनिर्जलः यथाकुतमन्यैचतयादत्रामनहरेः अनहरेविद्युएहितरत्यर्थः। यथाकाष्ठाभयोहस्री यथाकर्ममयोहयापच
विप्रो नधीनतस्त्रपस्तेनामधारकारतिः ततोवेदविदेव्राह्मणपरमं दधादितिः अथ दुष्पलहणं हानांगं निरूप्यते॥ भविष्यत्सरा
णोः। तावश्च घदिष्टेविशिष्टं वस्यापप्राप्तं च यद्वेशतत्रहुणवतेरेयंमिमेतरेष्वलक्षणांमिति। तथाविमुच्यते। पघादेनृतमंतोको
यश्चास्पपदिनंगरेः तत्रहुणवतेरेयंतेरेवाहयमिच्छेतेतिरगौसमास्पत्यालोषेनेनतावरममर्थः प्रतिमाति। विवधपमविभागप्रतिमा
हायिगमेषश्चासिचं अप्रतिबंधो हायसंसर्गचक्रमः प्राप्तेद्रसप्रातेबंधो हायसंविभागः प्रतिग्रहो जलनृणाकाक्षाहेर एष्यधौकारः
प्रतिग्रहः प्रसिद्धरतिवाह्यविगमोनिध्यादिमातिः। एषुनिमित्तिषुध्याधौभवतिविजयप्राप्तं तत्रेयस्यैवेष्मभूदयोर्वाणिचल
प्यारिता। मनुनानुसप्रवित्रागमाधर्मोऽन्तादाचोलाकः अयजपप्रयोगः कर्मयोगः सप्रतिग्रहश्चरायव्याभक्रयजयाः
प्रसिद्धः प्रयोगोऽप्योपवर्धोऽयप्रयोगः कर्मयोगश्चातिज्यांतेदेयं इत्यंतिविधंभुक्तं सवलंरुसंव। तांनेविसमवि
धं अतगतं सौयं गतं त आगतं क्रमागतं याज्यागतं शिष्यागतं अत्रपागमं वीत। अतमोयेतंगेवपागतं प्रसिद्धं कन्मागतमा

राम०
१०

53
1910

नमोरेणासेर्वयोमेवदणो नमेवंधमोवनागम। विपर्ययादस्मिन्नेपावेपासरीरासीनि। एवंधर्मसाधनं इत्यनिर्णयकिरेवियं किरे
 यवज्जमिति निर्णयते यात्रवक्ष्यः शुक्रं दुर्वा विरोधेनेरेयं रास्युताहनेः नाश्रये सति सर्वस्य यत्रास्येति क्रतुं श्रुये संसाते। प्रातिश्रुतप्र
 तित्तानं कुदेवापि विरोधप्रदस्यत्पुनः कुदेवधत्तं भक्तवत्समाह पं पुरतिरिच्यते मध्यासाहो विषं यस्वान् रातुर्दमो मय्यामवेश सक्तम
 न्नं वक्ष्ये वसनं पावता इत्येन कुदेवस्त्रसत्त्वं संपद्यते तदस्तिरेवं रभस्तुनेरेयमित्यर्थः तदहं कात्पयतः सर्वेष्टे गत्वा ननु कुदेवमरागाधि
 कं। पद्य इत्यं शुक्रं देयं सदेयं स्याद्यतो यस्या शिवधुमेर्विशेष उक्तः। तस्या त्रिभागावित्तस्य जीवना यप्रकल्पयशभागाद्वैतधुम्याये
 सानित्यं जीवितपतः सर्वधनस्य भागं पंचमं परिकल्प्य भागत्रयं कुदेवजीविका सेवे संरक्षमागद्यं यमार्थ्यं कुर्वोरिति। तासपीर्थे म
 हाभारतेन। ए जां गादरा ए देघादरा दद्या योगो रानी। शतं सरसगदद्या श सत्तुल्यफलं स्मृताः पूर्वकायमसत्त्वं तो राखि यपरं सुवाका
 द्या ए कपणमिति विषय मिति व्यवस्थापानविरोध कुदेवा विरोधेनेरेयमित्यस्यापवादोऽप्या सोक्तः। कुदेवोऽपि वातुद्राहणाप
 महात्मनो हातव्यं मिष्यवेवात्र नात्मनो भूति मिष्यात्मा तिष्ठा विषमेयतरात्मा पन। प्यो छोदेयं सुपंप्राप्तं वं भावोरेण वधैवैवैवपि
 के द्रव्या पोत सर्वतनं न विद्यते विवाहनघृतं स्वाभायी पासतां सर्वं मेरेयोपपिता महास्त्रिमापाततं पुत्रे मतिनेरेवं। पातवक्ष्य
 रेपुं प्रतिभ्रनं वैवद्वानापहेस्तुनः जनवांचाप्रतिज्ञांतं कर्मणानोपपादितोनेदनत्राण संपन्नमिह लोके पश्चात्तराण पुतंस्तराण
 समर्पणो यजन्मसंपन्नमित्यर्थः समज्जातात्रोहस्या पूर्वतमांस्तस्य वा अतिक्रात्यात्तप्रमा एव पछुन्नतिश्रुतमप्र
 तिश्रुताप्रदानेनेस्तथाहणेन वा जन्म प्रभृति तस्य एतत्सर्वं संप्रण स्मृतिः॥ महाभारते। ब्राह्मणं क्षत्रियं माहुर्यति होर्बैरुशमतिनं पद्म
 न्यायोर्थेति यो वपारतं विद्याद्वयं घातकं। संसृत्तपो तदस्ते जज्ञानी त्रैपद्यनेष्टाति। उपाभावन्नुसिको यतो मृषा पापमवाप्तुम
 योनरघात्प्रतिश्रुत्य चत्पवायदिवारुन्नाशान्मध्यहतावोः लोवत्पेव प्रजा फलं। पनीरेहेतसंरुद्धः आस पा पूर्वजात पा प्रदेहम

राम०
 २१

हितेन जन्मकर्मसमस्तयमुपपन्नात्स्मादातयमेवेह प्रतिश्रुतमुपधिष्ठिरः प्रासरात्पाचयेदयं सवपशपवनास्तिकः सरल्ये सस्यतिनेचरभावेसु
 बंधुषु यदावुतसकुल्यस्याम बसंवेधिवंधधारय घाताजाते शिष्येभ्यस्तदधोवेशु निश्चियेशत्तमनु॥ नयसार्थधुनेभ्यः प्राश्निप्रोहिहेत
 वीहोवशमिच्छिवापत नोहि वंजलरह जापतेयेषु द्राघिः॥ गम्याये अयि होत्रमुपासते। ससर्वेते ब्राह्मणानि द्वाह लिभिपरत्रव॥ **नय**
पुलानिपशय प्रतिपादमार्चयात्रविशेषेणोदेवविशेषं। भविष्यपणोः गोभूतिलाहिरपादि रघात्रित्तमतं द्विताः तथा इव्यविशेषा
 अदघात्मात्रविशेषतः आर्जोनामन्नदानं च गोदानं च कुर्वन्विना। तथा च प्रतिष्ठाहीनानां होत्रासं प्रशस्यते। सुवर्णं विड्यां चैवावेद्यां चै
 वोर्ध्वरेतसां कन्यां वैधानयस्यानां ददतां गतिस्तमा विमुच्यते। यस्यापयोगो यद्भ्यं देवं तस्यैव तदेवे रदं कृत्वा जिनादिना स्वना
 रिणोऽनुपपन्ना धामादिह स्थापनीयानां दिक् न प्रच्छाया नेत्यादिपतेपेनाद्यान्यपामोऽखिलो गंधमास्यगिह मर्दहं सुद्वारा आनुर
 रायधनं बालकावपकोऽनं स छात्रं मनोहरं कृत्वा गोभ्यो यवसं देवतागुनुमानु स्य आरण्ये देवं॥ नदीपराणे॥ यापदः यापमाभोतिनो
 लहं गुणोपरी पुरावदुपमाभोति सतरो य सहस्रसः **अथोदेयानि** रघाणां। अस्याप्राधिगतां दवा सक्तां पृथिवीमपि अद्यावर्त्त
 मपात्रापनकां विंशतिमाह पाह। मष्टा। एते रणेपे च वृभिरन्यापोपार्जितैर्धनैः। आरभ्यते क्रियायास्तु पिशाचास्तत्र देवतं देवद्वयं शुचु
 इव इव्यं वंशेश्वरस्य च त्रिविधं यतनं दृष्टं दानं लेघनं भस्मानाशपनः। अथ दस्यपरमार्थं यद्दानं पशुप्रपद्यति। सरताननकं पा।
 त्रियस्यार्थं न स्यतमले॥ **शातानपः** देवीवक्रपनिदिस्त्रिषु पचान्ति तंधनं। अदेयपि तृदेवभ्यो सवस्तीवा दपागतां तथा ज्ञतेऽघाति
 कधनं संव्यवहारार्थं यावि नंगरजन हस्तस्यापितं मासाभिधिः द्वाः कलवाभिधं कलत्रधनं चोदेयमेव। यात्रविशेषेणोदेयं पितृदे
 वेभ्यो पतली वा दपागतं। अथा अनेकं आमिकधनं संव्यवहारार्थं यापितं गहनं हेयते पशुवर्णं जततामने देवं दवावाधर्मो मा
 प्रोति त्वत्रेयकांचनं दवा हातापिन नकं प्रजेदितुत्रेः देवलः। पक्वमन्नं गृहपुं स्यवानप्रस्तुत्यगोरसधृतिश्चैते लहं जिभ्यो न देवं

क्रसंक्रांत्यनेता युगस्य। य स संक्रांतादायस्य संक्रांत्यनेताः एतेषु रावकालः। यत्र दिनर्त्तयेतौ रागो युवगमनसंयुक्तं त्रिविधः अहोप
 एगे विषुवे सौम्ये वा मिहिरपरि। सुपेयरे सममीशुक्तसंक्रांत्यनेताः अथ मन्त्रारयः आश्विनशुक्लनवमीकार्त्तिकदशैवैत्र
 तीष्ठाभाद्रपदकालगुणा मावास्यायौवेकादशी आवरणकल्पाश्चमी आवाहयौलिमा आवाहदशमीमाघसप्तमीकार्त्तिकीका लुणी चै
 त्रीत्येष्टीयं वदशी चेति **अथ व्यतीपाता र्हियोगः** इत्येव शतगुणं दिनस्ये सहस्रगुणं तच्छतगुणं संक्रांतं तच्छतगुणं विषुवे तच्छत
 गुणं युगा दौ तच्छतगुणं संमेने तच्छतगुणं सोमश्रेतच्छतगुणं रविश्रेतः। अं संख्यं व्यतीपाते। व्यतीपातो नाम विष्णुमार र्हियोगे युतम
 दशोपयोगः। अत्र तत्पत्तिनाम प्रथमद्विविंशतिघटिकासु लक्षगुणं पञ्चमणमानकद्वितीयं विंशतिघटिकासु कोटिगुणं पतनेनोमेका
 दशघटिकासु अर्धगुणोत्पत्तिनाम कासप्रघटिकासु तत्राप्यमणोत्पत्तिगुणं तद्वत्तुल्यगुणं कोटिगुणं मणानां कार्यानां अर्धगुणि
 तं पतनेनानाधुर्यपत्तिनेतत्पत्त्यादिप्रमाणं नुज्ये गतं शास्त्रे अभिहितं। विपत्तिर्द्विषतोत्पत्तौ धर्मणो चैकविंशतिः। पतनेन शनाद्यस्य पतनेन स
 फनारिकां प्रकाशने रापि व्यतीपातः अश्विनी आश्लेषा आर्द्रा अवणधनिष्ठा मयसवरणे रविपुक्रा मावास्या सव्यतीपातः तद्वत्तद
 इमनुनावनाश्विपुतिस्त्रिंशद्भागैस्तमश्रेते। यद्यमारविगवारेण व्यतीपातसु अयेन नागदेवतमाश्लेषामश्रुकं प्रयस्वरणः। तत्र
 श्रोकश्च मन्त्रशब्दस्य अवणारिभिर्द्वंद्वेतेषु माणामिति मायेन प्रत्येकं संबन्धः। **अथ व्यतीपातः** तथाहसिंहचित्तौ
 पदागुत्रमंगलौ शुक्लपक्षे मेघे रविः छादशी महेद सुतक्षत्रपुक्रा सव्यतीपातः तद्वत्तं राश्रांतने तित्तिर्गो यं चानन उद्धौ गुत्रमभियुत्रौ
 मेघाविष्ठाघादिपुत्रयत्तोपाशाभिधानकमिहण पुत्रतिथिर्व्यतीपातः तिहयोगः पंचाननः सिंहः पुत्रभूमिपुत्रौ दहस्पतिमंगलौ
 पाशाभिधानादादशोका महेद सुतक्षत्रं अकलविशेषो आंयांतने दशैतः अस्मिन् रहिगो वश्वरिहणममिहानेन सर्वपरिहाययापः। अ
 वमिद्वं ममापचं मत्तोपिपुत्रं लभते मनुष्य इति प्रसिद्धं ज्योतिःशास्त्रे उत्सर्पचंद्रयोः क्रान्ति साम्ये भूतौ वैधृत्यतीपातौ दशैतौ तद्वत्तं ग

लवेनाचर्कपोत्रेयनोत्तराज्यतमः कालानाल दितिति मयुतवैतिरौः अस्मो यतोसुविषतं चानरी ह्यपाराः कंयातपेहमिति वयति
 या मयोणा नृजंभगुरा कान्तिसाम्पसमपसमीरितस्येपर्वसदशो मुनीश्वरः तत्र न हल्लल ह न न मपूजते कोटिकोटिगुण महताग्विः अ
 हंभावो मृवा मय्यस्यार्थं च इयतोः कांति साम्पायण कालद्वयं संभवति एको व्यतीपाता ह्यत्रापरे वैधताप्येदृश्यांतो न विद्यते
 तत्र कांतिसाम्पल ह्यण स्प्यति या तस्य गजे मरार्द्धं दारभ्यत्र मसाद्धे सुयं च सुयोगेषु संभवो स्त्रे वैधते वयतीपाते दशमहय क इवेवाः
 मारब्धजे नाप्युक्तं व्यतीपाते वैधते वदतम्यांतो न विद्यते ॥ व्यतीपाते विशेषेण सहस्रसूयः प्रकीर्तितः अल्पकोरेण मसिधुसमविश
 तितमो योगो वैधत इति । इति किंचित् सप्तकाल निर्णयः अथोपरागकालः पृथुपरागो वैधस्य यदि वा भाराणो सहसं गाम उपराग इति ख्यात
 अत्रानंत प्रलेस्मृतमरुतोर्ल ह्यणं पुराणं वेदं शृणुतां स्यतां गंगातो पेउ संप्राप्ते रं कोटि वेदं शाखे रं शृणुतां मिति लहणणा द्वापरा
 मिति पावश्वे रं कोटिगुणा दशगुणमित्यर्थः तथा । रवि वासे वैश्वी सः सोमे सोमग्रह शुभ्या । वृडामणि रिति ख्यात अत्रानंत प्रलेस्म
 तं । संहै हेम म पे दाने सर्ववस समादिजाः संहै गंगा समंतो यं राहु ग्रह सोदिवाको । अय्यमृगः राहु ग्रहे पराभवे पशुश्राद्धं समाचरेति
 नैव सकल्माष्टयौ द्वा विप्रस्पवैको । इति । संक्रांता विदेयां अथ प्रकीर्णक पुराणकाले म मावास्या व्यतीपात पराग मन्वारिपुण दि संक्रां
 ति वैधति दिन ह्यदिन छिद्राः ३५ मां यन विषवधुमषोऽशीति सुख वि सुपरोचुर स प पुत्रज मग्रह नक्षत्र योगेषु दानादि कार्पे अमाव
 स्यादिति मसि दाने दिन ह्यपः ॥ य अथ राहो रं इति न दैति थ्यं ता रेक वारे पस्मिन्मासा देन ह्यपः वसिष्ठा पौ । एकस्मिन्मासे वैधति
 यो नां त्रितपं परा न ह्यदिन ह्यपः अत्र सत्र सादृशिकं प्रलेमिति दिता छिद्रं करणति थिपेगन ह्यत्राणां मेतन्मार्हो वपराण काल सोमग्र
 ह नक्षत्र च दित छिद्र संतः अथ मास पष्टाति थि करण पो रापंते छिद्र का ह्यमष्ट त्रिंशत् तानि उपराण कालः न दृत्रष्ट्यवदिका ह्यपं व
 विशति प लानि उपराण कालं योगस्पष्ट रेका ह्यपं वोऽशुपलानि उपराण काल इति अथ मस्य विष्णुः ति थि त्रये स्य रासे को वार स्यादव संहितं

॥

मुनि समाश्रिताः परः सा श्री वै सवसेव स्यान्नेकमहानदीनरानेकसरोवरमागामुनिजन समाश्रितः मुनि वैदिक ज्ञासणाग्रप्रसूतपोदेशा
 हानो गच्छय देवोषाण ॥ सर्वे शिवाश्रमापण्णासर्वे नद्याः शुभप्रदादानसानो यवासादि प्रलः सततं तृणामित्यादिगच्छय श्रद्धाख्यं
 जांगं आश्रिकावद्विअद्या ॥ न दुर्लभं सारणोदानं देधात्रयत्नेन श्रद्धापूतमतदित आश्रितं सुखमपि दानमानं तममश्नुते ॥ अ
 श्रद्धयापि पदतंसर्वं सुमपि सतमाननरफलाफतव तिस्रस्माद्याद्वेसमाकेतदिवलः ॥ अदायसाकमुष्टिवा अद्रस्त्रजिसमुद्यतामहेत
 पात्रभूताय सवोऽप्युद्यमाय पाशमहाभानते ॥ अहयासाध्यते धर्मोऽस्मिहर्दिनीर्थेति त्रितिः नि किंच नाश्रमनयः अद्रोपस्योऽस्वित्गताः
 धर्मायैवाममोऽहणं अद्रपरमकारणमप्यसामश्रद्धानानानधर्मोऽनपितत्प्रलोकापलेशवैवर्द्धमिनेवैवार्थश्चराशिमिः ॥ धर्म
 संप्राप्यते सत्समाद्वोहीने सुरैरपि अद्रपसाधिकादेवोतनुपूर्वेषु गदानं निरूपितं इदानीं ॥ यं चांगमिति विरोधः दानस्य सत्त्व्यति
 केरणानुपपत्तेनैव तदाहो पाशाणवमहिदेशकालोरेण्युतपादानस्याश्रयसाध्यासेनैवानुविशेषेन साध्यासंभवे सविषाणावादे
 ति चापेन असाधकत्वं तादृश्या इति सायेन वतदाहो ये विषासावर्त्तरे विषेण्यलाभार्थे तन्निरूपणमिति एवो वेदात्तपि अविवाविशेष
 लाभार्थे निरूपनीय अत्रवत्ताम ॥ तत्रादिषाय कवाकागतावेदश्चार्थाख्यातप्रत्ययो पात्रवादेव तदनिरूपणं न चोत्तमाशनत्रलः कर्म
 लिखित्यत्र कर्त्रे र्हेतीपतः कर्त्तृति ॥ अत्र कर्त्तृणा कर्त्तृरिव लकारात्पत्ते कर्त्तृकर्मणोराख्यातार्थे वैपि द्वेकयोऽदिववेनैकवचनस्य तस्य
 त्रैनेकता कतामायत्रेन तत्कारसूत्रेण कर्त्तरेलकारविधाना एकस्मिन् कर्त्तरे कर्त्तृः पदेकत्वेन त्रलकोऽभवतीति वदमम्य अत्रय
 पणोन कर्त्तृकमत्वे कर्त्तृदृष्ट्युक्तमपदेव दृष्ट्वेन कर्त्तृमतेनेणापि कर्त्तृशंभावां इत्युत्पादे पायोगाम् ॥ कर्त्तृवत्त्वेन कर्त्तृते करणभयव्यापा
 रम्यप्रयोमवक्तृपकर्त्तरे विना योगात् ॥ अविनाभावेन मती यत्सयपत्तेभावनाया एव प्रत्ययार्थेन कर्त्तृदृष्ट्या तार्थे चापो
 गोपि कर्त्तृत्वाच्च यस्मिं संधीयति योऽकृजो कृत्वल्लक्षणपाल हमारणस्यापि वाकार्ये वृत्तिर्यायाख्यातार्थे वृत्तसमीचीनायु

राम
१४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सत्रिया। पूज्यते सर्वलोकेषु सर्वदेवैश्च तत्र तं पशो नृने न सरति तपः सारति विस्मयाः प्रापुर्विप्रपदनेन ह तं पुरीकोत्रे नरः संधायोस्त्वपोजेष्
 भोजनेन धावने पितृ कार्ये वदेव तथा सूत्रपूजयोः गुराणां सन्निधौ दाने योगे वैव विशेष ताः राघुमौन समानिष्टोत्सर्गं प्राप्नोति मानव
 ४ पाराशरन्नातेन तेन या होमो देवे पित्र्येव मर्माणि सव्याप सव्यो कर्म यो सप्रवित्रो कोटिजो हारो तथो देवाश्च पितृ न चैव तपो यज्ञदानाना
 मो शते मंतनः सर्वकार्यसाधनानामी सते मंमारः सर्वकर्म साधनानामार्जभयो यस्तो भ्योरहितारो भवति संवेदेव तार सघृण्वमेचा
 रसिद्धाश्च संवदकरोति देवकरोति पदताति देवताभिरेव तदुत्तिय इति गन्ता इतेव ताभिरेव तत्प्रतिगृह्णाति तस्मात्सर्वविहिरेवे
 ह्यप्रेत्य गच्छन्वात्मा लभ्या शोदकेन पानिना स्पृष्ट्वा पाराशरानो यो यद्वादिजकरो दाने विधिरयं स्मृतं सकुशो एकहस्तमुदहामीति
 पश्चादेतः शौतमः अनेन जीतकरं कृत्वा सकुशं कुशोदकं पलायमानमि संधाय प्रदद्यात्तथा स्थितः यात्रा सन्निधौ तेनारोपे विशे
 ष्याममसायावधुदिशुजलं भूमौ विनिक्षिपेत् विद्युते साग्रा स्यान्नो दानस्मात्त्रोन विद्युते धौ म्यः दानकाले उ संप्राप्ते पात्रे वा से
 निधौ जलं अन्त्यविप्रको दद्यात् दाने पात्रे विधीयतेः वा द्दिशन्मते पात्रं मनसि संचित्य क्रिया कत्र गुणान्वितं दिशे काल उ संप्राप्ते
 देयमशु विनिक्षिपेत् कुनयो सन्निधाने विशेषश्चैने वोक्तद्वयपात्रविक्रयः ॥ परो हं दातुमुद्यता संधाये द्विषं यात्रे इममादि सदेव
 तंतः हौ म्यः परो हे पिनु यद्वा तौ यं यातेन सोदकौ तदान सोदकं प्रदिरणं तफलं यज्ञं ॥ परो हं कल्पितं दानं यात्रा न वे कथं मवेत्
 गोत्रेपे म्यममया दद्यात्तदा मावेच्छं बंधुयपणे हे पिचय दत्तां मावयू र्हेण वेतसः पुत्रमित्रादिजातिभ्यः तं तु दानं न तं कं परो हे पिचय
 दत्तं च स्य सारविवर्जितं दृश्यते साग्रा स्यांत प्रस्यांतौ नैव दृश्यते अत्रा यत्कृतं तस्मादो सित्य स ह्ययत्त दाननपः क्रिया प्रवर्तते
 विधानात्ता सततं सवादिनो गत्रि मात्रा प्रयोक्तृ म्यं कर्मरं मेष सतसः तिष्ठः सार्द्धं सुकर्मव्या मात्रा स्मृत्कर्षं चिते के देवता ध्यानं
 लेखनं तं कर्मा नपेशमः हृदयसिद्ध्या नाम गोत्रे ससुधी र्मे संप्रदत्तं च स्वचान्मनः संप्रददेत् प्रपद्येति न्यायोनेनुपं प्रियमूत्र पतिम

पितामहादिपुत्रयत्रपरित्यक्तः नदुःखं नारीयुवेविवाहेवप्रपितामपर्वकोनामसंकीर्तयेद्विद्वान्नमत्रपिनृश्वकं। तथा। दानहोमया
 पात्रकुचीत्रासीतयवासंसे। एषांफलमनेतेनुत्तमतेपापुखोनामहास्यसंतने। नामगोत्रेसमुच्चार्यसम्प्रादावितोरहोसंकीर्त
 देशकालाहोत्रसंमरेशति। नवमेनेतिस्वस्तनयानिबुजिमपिकल्पयेदशपद्विरामते। अगीपसुमतिदेजौजुहयाद्याहतित्रपं। ३६
 अथदत्तेषुयात्रेतेषुपयार्येश। प्राणेषुसुयच्छिवाहातावपामेश्वरः ध्यावाद्युपएपधुद्विष्पहिरणप्रतिपार्येशसमभ्राह्महो
 हुवातत्रोपरिसमापयेदवापणं प्राणपत्यापुतत्रुपात्रं विस्मयेद। अनेनविमिनारीतं हातव्यहोमपर्वकं। तत्कर्मरहिएवर्जहोमवर्ज
 वनार्हतिः। रातत्रविहिताभूतहोमेयुहोमानुवाभूतपरस्मारोमुपदर्शिततदुणविधिपरेअमथात्यतया। ६४ शिष्याचारिषुतांबुला
 दिहोनेषपिमसंगास्याहलमतेन॥ अथप्रतिग्रहोमधर्माः ततः प्रतिग्रहीषुविः कुशपवित्रपाणिः उत्रामिमुखः मनसाअमिष्टदेवता
 ध्याततसरुविजितेदिपः कृतोतरोपकोनर्जनिर्करअथचक्षुःशिवः अग्निपवीर्धेपप्रतिग्रहीयात्। तदुक्तंन्याएयराणे॥ शुविः पावेवपा
 तिप्रग्रहीयादुजरासुवः अग्नीष्टदेवताध्यापश्मनसाविजितेन्द्रियः कृतोतरोपकोनित्यमनर्जनिर्करसुयागरात्रिष्टममिध्यापरा
 अलोत्पुषः कामः कामावेतिवशंदनदिवस्पवेतित्रावपुत्रारपन् इत्येवतांकीर्तयेत्। ३७ कारंतेप्राप्रतिग्रह्यसुखीत्सका। छागलेय
 ठा। हस्ममध्येवसतीर्थेहिरण्यग्रहणेननु॥ तथाप्रचेता। तथापिहिरण्यगतस्त्रसध्वेवास्यामेयतीर्थेआग्नेयेनप्रतिग्रहीयादि
 ति। तदुक्तंविष्णुधर्मोत्तरे। ज्ञातः सम्राणस्यस्यगमायात्रप्रयत्रतः शुविः प्रतिग्रहीतासासर्वंश्रेयानुकीर्तयेत्। ततवकीर्तयेत्तार्ह
 इत्येनदुमदेवतां। समापयेत्ततः पश्चात्कामअत्याप्रतिग्रह्यद्विजो नमामंत्रं पठेत्तु एजस उपांशुवतयानिश्चामनसानु नयाश्रुदे
 वस्त्रिवाचनमेवच प्रतिग्रहप्रतिग्रहमंत्रः मंत्रंमध्यमप्वरावसरोदातस्मिन्कारसुस्त्रिवाचनं कुर्यात्। विष्णुधर्मोत्तरेअदुमदेवता
 प्रदर्श्यते। अमपंसर्वदेवसंविष्णुदेवताभक्त्यारासोदासाः प्राजापतासर्वमेकसकृपाप्मेसहियोयाप्यनुजाने अतोंधेउनोदिद्याग

आग्नेयः मेयोऽत्राः वाताहो वैष्णवश्चरत्पसर्वपरावोवापयजलाशयः सर्वेवाग्निधेवत्याः कर्मलुङ्गमकारकाचानुरासस इस्मृजुतः
 अग्नेवाग्नेयानि कतकमाग्नेयं सर्वः लोहान्माग्नेयानि शम्भानि प्राजापत्यानि पक्षात्रमपि प्राजापत्यं सर्वसागोथर्वाः वायसो वरहप
 त्यंसासौम्यासर्वपक्षिणोवायव्याः विद्यात्रास्त्रीविद्योपकाराणि पञ्चकाशीति सारध्वतानि सर्वशिलात्माग्निविरवकर्मदेवत्यानि दुमपुष्प
 सकिफला निवानस्पत्यमिमत्सनांसे प्राजापत्ये च त्रह्माजिमशप्तासननमो प्राणप्राणिवर्जितमंगिरसंभोययोगीश्वरधर्म
 ध्वजसिणोपकरणं सर्वदेवत्वं अमर्कैर्विरुक्तं शास्त्रवैष्णवं वा विज्ञेयं इत्याणामथ सदेवो देवसंप्रवणा च एवाच वेज्जलमाहाम
 करेणाथ प्रतिग्रहं दातुम्वेत्रे प्रयोगात्तैयमुक्यौ सुएयैः दशनौ प्रतिगृहीत इते च धिक्कीर्तयेत् कन्मरोते नून यठे न्नममेति यवस
 स्मादुक्ता विधिश्च वात्रास्त्राधुप्रतिग्रहे आत्मनः प्रवेसाये गंकुपी दानुम्वै वरि तस्मात्सर्वप्रदत्तेन विधिर्ज्ञेयः प्रतिग्रहे प्रतिग्रहः
 स्वीकारः सर्वइत्यप्रतिग्रहप्रकारः भूमिप्रतिग्रहे भूमौ प्रदत्तेना कन्यास्वीकारे कायहादासदास्योः प्रतिग्रहे कस्मिन्स्मिन् पिपोमासराज
 प्रतिग्रहे राजाहो हरांश्च कर्णौ सर्वैकशफाणां वकर्णौ राकशफाणां भृंगिणां पृंगे दस्त्राकिर्नयछेन्नजः कर्णे सर्वेयसवधुछेमदियः
 पृंगोषरः पृसे देशाऽपुष्ट्यानां रोहणं वोजानां मुक्षिमात्रं रजानि सवो गिवस्त्रं सयायारिधानेन वामं च कोपानहोरोहणं वा इकेपि
 मध्वजौ संप्रपगहस्स प्रवेशः जलस्थाने घवता एदशान्मारथग्रहकार्ये तेजरे इदमुलेखरं इमूले हस्त्रमासः कुर्व्वं कुरु रगां पछे कर्णे धा
 गत्तं करे दत्रके पुत्रसंगनयं स्यमुखे प्रतिग्रहकार्यं दानप्रतिग्रहसमये वस्त्रं क प्राप्तिः तदा तत्कार्येन वा तत्र कर्त्तव्यं न तवीतीत्यत्र मण
 धिकारान् शुचिद्वारेष्टिकारिविणेषागतपाश्वीकाराशत इक्षुतध्वसिहेनाप्रमीते गेसुपनुषेसुतके वा समागतो दंशत्रमनर्हस्या चर्त्तुं दान
 यतिग्रहो रतिअनयदक्षिणान् शुचिना अशुचिना वा देयग्राह्यायति तद्विष्णुधर्मोत्रे शुचिद्वारेष्टिकारिविणेषागतपाश्वीकाराशत इक्षुतध्वसिहेनाप्रमीते गेसुपनुषेसुतके वा समागतो दंशत्रमनर्हस्या चर्त्तुं दान
 हिणा शुचिना वा मिआह्यावधपदक्षिणोति योर्वितः प्रतिगृह्णाति योर्विवा प्रयच्छति तदुभौ गृह्णतसौ विपरीते विपर्ययति

राम०
 १६

यमनोक्तः अतः प्रातिग्रहविधिप्रस्तावाप्रवृत्तमात्रमेव धनवर्चसाचमप्रतिग्रहकुर्यात् रात्रिप्रतिग्रहीतोऽपि प्राप्नुयात् स्त्रियास्तनमा
त्रेकस्मादेवेतु प्राक्प्रत्यङ्मुखे ॥ तदुक्तं नाम गोत्रे समुच्चार्य प्राप्नुवेदेवकीर्तनात् ॥ ३ ॥ अथ विप्रपदवृत्तिस्थितिवाच्येन
प्राक्प्रत्यङ्मुखो बोद्धेदादृष्ट्याहयोस्थितिः नतोदानप्रतिग्रहविधित्तत्वेनैतौ कोऽपि नास्म्येति सिद्धं सर्ववदाने स दक्षिणमेव
कर्त्तव्यमाभविष्यपराणेश्च दक्षिणं दानव्रतांचैव वृत्तान्तमा विप्रलंभतविजानीयात् इमं स्मरेन्नुपहते ह विरिति तस्मान्न दक्षि
णाहो न विधातविकलनवोदयं दानं महाराजस्य प्रलकां ह्यवान्मन्यथा होयमानं तत्पकारा यवेव लोप्रत्यक्षत आर्घ्यं हानि न च
तत्र फलं भवेत् ॥ आह मा वान्मासः सुवर्णो प रमं दानं सुवर्णं दक्षिणापारा सर्वे धामे वदानानां सुवर्णं दक्षिणोष्पते एतच्च विशेषवि
हितगोवस्त्रादि दक्षिणा क दानवर्जं सामा मविहित दक्षिणोष्पते अतिष्ठते तत्रापि परांशेति प्राशस्मं दर्शयति तच्च न्या दक्षिणां निष्क
रति ज्ञानस्य च दक्षिणाया सुवर्णं न व सर्वदानस्य प्रहृद्व सर्वदानेषु सुवर्णं दक्षिणोत्पत्तयार्थः कल्पितो हेमाद्रिणा मम दक्षिण
यस्य तारोपयिष्ये इति लादिकं दक्षिणा र्थे निषेधात् के विवदन्ति ॥ अन्ये चैव दानानां सुवर्णं दक्षिणा स्मृताः सुवर्णं होयमाने न जतं द
क्षिणोष्पते इति अम दानेषु सुवर्णं सर्वदाने न जतं दक्षिणोत्पत्तिरिति तत्र भिद्यति धि मिता ह्यरायुवर्णं केचन चैव विना मणिस्मृतिर्बुद्धिमात्रा
गपरिजातमाधवविज्ञानललितवाला कोदियमोज ए जीपना रायी र्या वस्त्रपनिबन्धमदनपारिजातादिष्वदृष्ट्वा उपेक्ष्ये ॥ अत्र वद
माः कानिचित्स दक्षिणा कान्येव कानि विदुर्दक्षिणा र हितान्मपि सुवर्णं रजतं तां अत इल धननिष्पन्ना द्वे देवपूजाभ्यम दक्षिणां अन्य
त्सर्वं स दक्षिणां स दक्षिणमपि न दक्षिणमप्युक्तं दक्षिणाधनुलापुत्रु यादि अग्रे दह्यते ॥ अनुक्तं दक्षिणां सुवर्णं धेत्वा दितत्रोक्तं दक्षि
णोष्पते सहेतारं शुक्तं दक्षिणोष्पते विद्वारः किं दक्षिणा चैन कल्प मिति तिच सर्वे धामे वदानानां सुवर्णं दक्षिणोष्पते ॥ ३ ॥ अथ गोत्रवर्णमेव द
क्षिणा चैव पि किं पशु वर्णमिति निर्णयमिति निर्णयदेवभावे दृतीयां शोऽशाशो वादे य इव्य शुभ्यपरा न्मावा सुवर्णं दक्षिणा दानव्या ॥ तदुक्तं

मित्रपंचाग्रासतादनाष्टानशष्पादनाइमापोरपातप्रदानाकौर्जिअतचुलंतित्वरातरप्रनांदीपदानावहुषानभमिरानात्सर्व
 हिरण्यदानादौर्घोषगहहानाहिष्माणप्रदानानेइप्येवअदानाचैइसालोकामाषश्वाअश्वदानाश्विसालोमंअनदुहहानाइअ
 वंअमयदानादेस्वर्षेधामदानायास्यतसौख्येहिद्यादानाद्रससमानागतिप्रवासिनामश्रयदानाचैवैशिकेविवाहप्रयोजननेइव
 आतसंवाहनयोगिपर्वद्वार्त्तुसुखार्जनप्राप्ततालागिहोखिष्यमार्जनकरणादोरानकलाप्रतिप्रपामयसितिदानात्रयलोकेष
 नदानाशगहहानान्नगरेगोप्रासाप्रदानासर्वपापगमंनुअदानात्सर्वरूपतादाइप्येएजोपकवणदानात्सर्वेजानिनअदाना
 इजनेपसविधाहापुपकरणइच्छादानात्रपुण्यकूलोकात्रकलमूकामानसमयानदानासहासंतोबंधान्मोहसर्षिःप्रदानासुखं
 पादपशयनासननिबुद्धप्रदानासपतिवंअन्नदानाद्योकीर्तितैलोभलकदानौत्रजसुपंचायज्ञोपवीतसर्ववेदशास्त्रसुवर्णदाना
 रूकुलेपादाभंगपाददानाच्छर्दिगंधौघधाम्पंगमाक्षिकलवणंदानात्रसौभाग्यंउभिस्तेनदानाश्मिहेहिरण्यदानाश्चरणपुत्रदाना
 शत्रुसलोकंप्रातापात्रदानाश्चविमानेनध्वर्गविप्रपारमत्तालगादोरानकलसप्रलवेदनप्रलयप्यातांवृत्ताशमशष्पादानादनं
 तसुखोक्त्यादोत्रगृहलंकारादासीदासदानाश्चवर्गवर्तुपुष्पप्रदानाश्चिवलोअश्वगेषुर्वप्रदानात्सुलोवंछत्रप्रदानाश्च
 उपानसप्रदानाद्यानवस्त्रदानाश्चसुपकलागेधप्रदानाश्चौल्लभसौवर्णीयसप्रदानाश्चसार्पणीपलागनुध्वस्रदाना
 स्वर्गोधर्मशास्त्रसत्रतीर्थतडागूपनौकासेनुध्वोचाराणजमियासाजोत्रजलपक्वकेदारसफलहस्तप्रदानाश्चैवइत्ययवक्षि
 कोरिसहस्रवर्षाणिध्वर्गमुत्तदकंसादिमण्यगोधर्मशास्त्रप्रदानाश्चसदानतएश्वपेतीर्थकूपतडागादिनौकासेसुप्रदाश्वयोस्व
 धनतारपेपुषुषातानांजलप्रदःपक्वइदरातिकेदारसफलश्चैवपादपाशवष्टिकोदिसहस्राणिअर्द्धदानांचैवैत्रपांजीरति
 तेध्वर्गपुरेस्केइकदिजोन्नमेतिअश्वपुष्पदानाश्चानंसुपचंवाशिवयोगीभ्योवज्रजलादिदानाश्चोगमंतेयोगंवसर्वभूतेषुसम

18

[illegible]

राम.
१८

15

मन्त्रेवमवदाना रार्धराजसपशय्या दानादग्निहोमय वाजयेवात्सपफलं चानेकप॥६॥ स्वीष्टि श्रीमन्मन्त्रो नमिंहवरण जुगुलसो हहमर
 सकलभमं रलमं न समस्तवरागाधीश्वरति नामसा हसमस्तसा अमधु रंधरथी मन्महात नधिराज श्रीदत्तपति एत विनविते श्रीनसि
 हप्रसादे हानमोरे आहु हनप्रलानि ॥ ॥ अयहानानि ॥ तत्रापितुला यनुषाहिरण्यार्थं त्वरेडा कल्पह रूगो जे सि हस्यहिराण्यकाम
 धेनुहिरण्यधुरथ होमरश्चिरथं यंचलाना गल धरा विष्णु कच कल्पलता सप्तसागरात्रवेनु । महासूत घटा भिषानिषोडशमहा
 दानि । नातत्रतवी हलं तु लायखरानाममिधीपते । अयनादिषु कालेषु जजमानेक विंशतिगुलियो इशारं मजमानवचनुविंशत्यंगुल
 दह द्वादशरखं वानुचनुगोपेतं वनुदीर सर्वतः । अथरिक्तेपेतं वारेख अश्व चोदं वनसह मय्यो धरुतोरणो पूर्व दक्षिणाय अत्रि मो
 नरक्षारे सुयया क्रमम छकेदा मयं शं खवक्रम हाप अविहानि कर्ज्यानि तत्र मंध्य मधे सप्तपंचर खावा इत्यक्रामयी वनुयसिो छितो वे
 दिका पीतत्रउलालवनार्थं चंदनदेव हाउ श्रीपार्णी विद्यां जनममतिक्राष्टिनिर्मितं स्रंभयं पूर्व पश्चिममा गयो ह स्रउगावश्चात पंचको
 छितं हस्रधनु सपाप्नोपेते वनुस्रं कृत्वा स्रंमदपो पारिकाष्टं रविचतुरस्रं तका स्रजमे वृद्धरंगनाम कं पंचको छित स्रं द्वादशमो हस्रवनु
 सपाडुपरिनिधाय तोरणाकारं कृत्वा तत्र वंदनादिका स्रंभृता अमोदं वरवादिगवा दशांगुल परिमितव लपा कृति स्रं संस्मिता मो मोख
 धुः नरपोष्यकागरे हतिगो धो धः कपो शंखचक्रो दधानपाप्नो खला वलं वितसौ परा विष्णु प्रतिमपात्सना वतुर्ह स्रप्रमाणा वम्रभव द्या
 ने स्रकाष्ट्रपो जगं मध्ये द्वादशगुलै रपसा इह पावलं स्रमाना य एन वत्पंगुलां प्रांत द्वेप्यंगुल स्रद्वपता कृत्वा तव पंचधा तुमि पंचवि
 शतिव धारा । कृत्वा वंधेषु पंचविंशति देवता दशशशिमारता मयं विश्वकस्मी गुनु अगिरो म्रि प्रजापति विश्वेदेवा ज्जगत्ता पर्यमभ
 पिने सोम्य धर्म अपरराजा अश्विनो जलेश मित्रावरुण मरु न धने सां धर्ष जले सविष्णु नृपाणि विधापदान प्रतिपा रावर्धो देनेमा
 तनु र्यापनिपमेन स म्प्रु छानं विधाप श्वो भूते अमुक दानं प्रतिपा रपिष्ये इति संकल्प मत्त हस्रमहना शनाय विष्णु शिव विनायक

पञ्चविधा यथा स्यात्तुत्तापरा मागी कृत्य कर्म समास्तेन नत्र वृत्तुला विशेष ततो यारा नीमा नुला निम्मीणा रोपनी नृ स्येन प्रजास्त्रम
विशेषः ॥ असां लक्षणान्येभिधा स्यते ततश्चापमये सा एतादृशी तुला तोरणानि स्युः सुवका स्य द्रव्यं ससर्व्वे हस्त द्रव्यं भूमौ हस्त
चतुष्टया इयं रित्रो एता हस्तमात्रमपरिचरितं वं संभयो चतुर्हस्तं तत्र त्र्यं तद्वयम् पूर्वपश्चिम भागयोः स्यात्पुनरुत्तरां काष्ठं चतुर्हस्तं
अतिसप्तमे चतुरस्रं कर्तव्यं तुला काष्ठेन काष्ठसंभृतमोदं वरेखादि तं वाक्चतुरस्रं कर्तुं लेखां गल्यलाया कर्मिस्त्रामि रत हस्त
पंक्तिका चतुरस्रं लक्ष ॥ वेतकं पंभ्रमे पोरेशमात्रा इध्वं वतटचतुरस्रं रंगकाष्ठमध्यं दशां गुलैः धमाद्वलेष्यमायं च विंश
सं गुलही धं रं कां गल्ये डो मध्यां कृतः तत्राधिदैवतं वासुकिः ऐकैकारं त्रिसप्तसं गुला च सुवर्णाधारणार्थं लोहपात्रं द्रवावलं विता
अथ त्वलापे च चारिं राष्ट्रं लो वैलकुला घः वेधो यथा गर्भे मध्यवक्त्रं अत्र छत्रमः प्रथमं द्वा द्वि त्रि त्रि तत्र अत्राचार्यं अणोततो
उद्विगादि वाराणतव पूजनं मयु यर्ध विधातेन पश्चिम द्वारं मध्यं मदिश पायरा न्ने धिवासनमिति तत्र अत्राचार्यं सुवेद्यार्थं विद्यार्थं दे
शोपः कुलशौलभिः पः पूराणा धिभि नतत्पसन्नगं भो रसरस्वती प्राप्तितां वरः कटककुंडलहो मोतरीयं वं दामनारा मिगम्यः सुदह्य
कार्ये तपो वेद विहो विधान समर्थः रोगरहिताः अविजो मधुपर्कं कृपारि पावोक्त अष्टौ जापका अष्टौ रिकाला ४ सर्वे पंच विंशतिभ
त्राध्वं चरणमपोग श्लोगभगवत् अथ अथ सुवमहा दानयज्ञेन हं पतेन होम तसकल कर्म कर्त्तुं राके पित्रं व अमुक सगोत्रं अमुक
वेराध्यापितं अमुक शर्मणा अत्राध्वं दामहृणो यति अथ अमुक महा दानयज्ञेनाहं यज्ञे तत्र तदंगभूतः सकल कर्म कर्त्तुं
अमुक सगोत्रं अमुक वे राध्यायेन ममुक शर्मो रात्रा विषया ग्रहे हृणो वतो स्मीति प्रतिवचनं द्वा रपाला राधादि तेन लक्ष
त्यवयवध्वामिति ता च द्रुपानयन धीमेति हो ह्रकास्त्रपात्र उल्लुचमंत्र पथेन तिष्ठ धर्मिनि निजा प्रकाश प्रपात्र अविज घर्षद
सिणपश्चिमोत्तरा सुगुण्यः सामार्थ्यवेदिनः द्येद्वं स्यात्प्राः अथाधिवासन तत्राधिवासनार्थं मेतावती सामश्रीयो इश हस्त

रस.
१९

मंडपेनुलावलेवनार्चनेः पादितसमस्तवेद्याः यत्तुर्द्वि सपादसप्तमिति अतरे विहाय समेखसंकुडेलवनुष्ययविधायतत्रजमप्रवृण
कलसीननिधायप्रनुवरेनीपह्याधारमतमात्रपात्रद्वयसूक्ष्मवादीनियतपात्राणि अत्रादिनायपंचविंशतिकुशपात्रानिर्मिते
विस्तरा गुगुलप्रभृतिधूपार्थफलानादिकसुपहाराः तदर्थेहप्रमात्रमितानिपात्राणि स्यापनीयानिर्देशानिभोगेवग्रहदीवप्रज्ञार्थआ
यामतोविघ्नतत्रहस्तसमितावितद्विमात्रोत्प्रेषेर्वीरिकापातत्रमध्यसर्वअग्नेशोमेदहिरण्यमौचरोशानेवधुंगुनमुत्तमेभार्गवप्र
ह्वणशनिपश्चिमेराहनेमतेकेत्वावापयमागेछापवेशईश्वरगौरीसुंदरविष्णुब्रह्मसक्रपममसविषुसहस्राधिदेवताअग्निजल
भूमिविष्णुसक्राशोर्वेप्रजापतिशक्रवत्साणास्तुधेदेवताः एतेवतवग्रहसन्निधोछापनीयानाअग्नेतिपमहशलस्रणह्मशः मि
त्रिनेत्रः त्रिभूलधरः दृषभछितकपाणिः चोदार्थकृतभूषणः ४ एणास्वरपवाहन४ गहाहस्वरप्रभः आततः चक्रवान्ठारिणपृष्ठस्य
त्सर्पः सैद्धान्तप्रम४ पमासनः पमकादेवाजः वज्रपाणिः चतुर्देजगजत्रहः आचोपतित्रिनालंकारभूषितः वरणाः पाशधरः सौम्यम
कवाहनः प्रवोतिपतिः रडनक्रवाणीदिनिर्जत्रिनेत्रजटिलः चंद्रमौलिः कार्पः विश्वकर्मनुस्ससुधोरमनुधासहस्रततः तेजेमूर्तिदि
भुजगुनसौम्यपोषरपं अयेवक्ष्यते अगोरोमित्रपंकुपोलुसुखसन्निर्जं अगोलेनामः कण्ठाणिकलपेति समंततः अग्निनाम्या रा
पः जपस्तंशत्रिपुष्पकमंडलुक्रमेणप्रलयति एतपोमिलितपोदेवताकेंद्रमापातसुपाराकवक्रः पत्तोपवीतीहं सवाहन४ चतुर्भु
जः असुवकुडिकांचयत्रेविरेवेवलक्षणविश्वामनदानेविधात्रपुंयजापतिउत्पमेवसौ चतुर्ध्वजपञ्चन्यलस्रणंसिद्धार्थसहितापा
मुक्तं पर्वकगजवक्रचपान्वितः दशभुजः सचुवीजात्मावरणो गशंखकुठारवयोजचितस्रपाशवक्रकुशपकुंडानिविभ्राणोम
हायुधिः सधुः पर्ववर्षिहृलक्षणं यमरोपिकापांसुक्तं कवाविष्टरपप्रह्मपितरः विरपात्रिणाधुर्मभूर्निर्विष्णुधुमोत्रोमिहिताभुनुव
क्रः चतुःपादः चतुर्बाहुः सितधरः सवीमराणावाकापोधर्मश्चेतोविजानताः ॥ दहिरोगाहसालावतस्ववामवपुष्पकां अश्विनोदे

ननहाचरेनोभावनममे। रंशयनमः। एतेहि सवोमनह व्यावाहृमनि प्रवोरैमि जुष्ट। ततो वनालिकगणेन सादिसमो ध्वरं हवेन मन्त्रे ३।
अग्रयेनमः। एतेहि वैवस्वतधर्मराजसर्वो मनेन विन धर्ममन्त्रे। अभाषमानं श्रुवाधीश शिवायनः पारिमखेन मन्त्रे जपमायनमः स्त
हनेत्तागणानामक ह्वे विशालवेताल पिशाचसंघैः मामाध्वने पाहि सुभाधिनायलोके ध्वरं भगवन्मन्त्रे ३। निजतयेनमः यत्तेहि
या रोगरागारिधीनां गणेशपर्वन्पसरापरोभिः। विद्याधरेद्रमणीयमान पाहि वमस्तगवन्मन्त्रे ३। वरणायनमः एतेहि पतेमम
रहाणायमायिचरः सरसिद्धसंघैः प्राणाधिकः कालहवे सहाय गहात्र पूजाभगवन्मन्त्रे ३। वायवेनमः एतेहि पतेजश्वरपुत्रास्तविध
अनन्तगणेन सादिसर्वो वधीभिः पितृभ्यः सर्वे गहाण प्रजातां वज्रमन्त्रे ३। सोमायनमः एतेहि विष्वे चानस्त्रिभूलनयातरव
दंगधरेण शार्दूलोनेन राते श्वरपुत्रसिधे गहाण प्रजाश्वतगवन्मन्त्रे ॥ १॥ इशानायनमः एतेहि पानालधुरेणोद्रमागां गणभि
परिणीपमानरपत्तो गेष्टामन्त्रलोकासादिसनेतन ह्यधुरमस्मरीयम् ॥ २॥ अनन्तायनमः एतेहि विश्वधिपते सुरेइलोकेन सादिसि
देवता मिश सर्वेष्टाणां तास्यमितमभावे। विशालध्वरतः सततेशिवाय ॥ ३॥ ब्रह्मणेनमः त्रैलोक्ये पानि मृतानि स्यात्ताणि च राणि
च ब्रह्मविष्णुशिवै सादिरह्यकुर्वन्तितानानि मे देवदानवांधर्वा पितरास्त सपत्न्याः। अथ पोमनयोगापो देवमातन एव वगते ममात्र
रे प्रांमकुर्वन्ते मरुविताः द्वावाहनं हत्वा अविश्रोहे मकरकुंडलां गुलीपय वित्रमृत्तदायनीयानि वस्त्राणि च देवानि गुरवेदिपुर
मराण एनस्पन्नसर्वदिगुगात्रिकाया पसत्रं इत्येव तां मवोजाभिरित्यादिं जपेयः आदिमध्यखसाने वज्रास्त्राणा वा वनं कार्यं ॥ उपवा
साशक्रौनक्रमेव। एचं प्रवेष्टुगोष्पाधिवासनविद्यापतेत्रैव त्विवा इनेषदति कालसमीपेना सणाववनविधापः। पृथदिति प्रमति
कर्ममपापनं कर्तव्यं। आत्मेरुकार्यं यतो सद्येधिपोमनं कार्यं ततो भिजि सुहर्ते हि रापवर्गः पवित्रै उलामभ्युत्पन्नपरीपैः मम
यै उप पाणं स्वद्वारा नानमाकपार्थहवाकुनामरेषपेश प्रजमानसुमंगल शदै नवात्तगोत्रेष्टा त्नापितमुत्तमात्मात्मावो एत्रिप्रद

हिरण्यो गहीतकुसुमांजलिश्चमृत्वाकुंडशमीषास्त्रितजलशोरकैः सरास्यामभिषिचंतु रत्नानवग्रहपञ्चमंत्रैश्चपनं कृत्वा नमस्ते सर्वदेवानो
 शक्तिस्तु सर्वमाश्रिताः साक्षिभूता जगद्वाचीनि श्रिता विद्युपेनिना। एकतः सर्वसत्त्वानितपातशतनिधाय धर्मधिर्मकतामधे स्वा
 पितामिजगादिने। चतुले सर्वभूतानां प्रमाणा मिहजीर्जिता मां नो न वेति संसारदुःखमोक्षोत्तरे। रत्नाभिर्मन्त्रोपरसौतवाधिपोदेवः
 पुत्रः पंचविंशतः। सराकोविष्टितो देवि वपितस्मान्नभोनमः शनमोनमस्ते गों विश्वलापुत्रपतं सकाचं रेताख स्वात्माश्च
 स्मात् संसारसागरान्। पुण्यकालं समासाधरे वैवं मधिकासनं। पुनः प्रदक्षिणं रत्नाजलाताम उहे नृपः सख्युचर्मकवचः सर्वो
 भरणभूषितः धर्मराजमया रापहे संसर्गसंघतं कलभ्यां वदुमिभ्यां ज्ञास्ते परात्तरे सुखं धर्मराजो देवतुर्भुजो रंह श्रीमहिषा
 नृदः कर्तव्याः सप्यो विमुक्तमयः यद्यधः पसनाः कार्यः मोहिदक्षिणवाममुसिस्थौ विधाय नृतामप्यश्रितसहरे सुखमवलोक्येश
 अपोत्रुलाभागे अभ्यधिकं कंचनं भूमिसेतुं कर्मयं रहिच्यारौ रजाउला रोहणं नरतः सुवर्णध्यासकं चिन्मयते पूर्वसुवर्णोपपाप
 श्वाद्राद्रोपपापमिति क्षणमात्रं ततः। सुचापनरे वसुदीपेश नमस्ते सर्वभूतानां साक्षिभूते सनातनि। पितामहे नारदविबुर्निर्मिता परमेष्ठी
 णा च पाधते पातसर्वं गहिष्ठावनजंगमं। सर्वभूतात्मभूतं त्वे तमप्री विश्वत्रिणीति। नतो वतीर्य एनवे पूर्वधर्मेति वेदयेदं अविष्मोप
 रधर्मो नृदद्यादृकपूर्वकं। अपमत्र प्रयोगः। अत्र अमृत्स्मिभूतमकाले अमृदो अमृकशगोत्राय अमृकवेदिने अमृकशर्मणो वा
 सणा पमृकसगोत्रकमृकाम्ना इत्येतापरसुवर्णार्धे अमृककामो रंभुम्भं संप्रदेन मम एतान् प्रतिष्ठापिष्यं अमृकसगोत्राय
 अमृकशर्मणो अमृकसगोत्रो अमृकशर्मो रंभो रक्षिणं सभ्यमहं संप्रदेन ममेत्यहं पूर्वाहं तलाहृतो यासं वागुरवेरे पं अविष्मो
 यो वमपरं रक्षिणं उपदाते तदा ते निःफलं भवेदिति वचना इह रक्षिणापेक्षायां एवेग्राम रक्षादीति प्रकृते रक्षिणत्वेन संवधते आ
 त्मालंकाराश्च मर्ते रतया कत्री आचार्यः अविश्वजतत्राई माचार्यपद्याई मविजार्हिति सरस्व रक्षिण ग्रामनत्रं वेति सरस्वशब्द

म्यालपात्रसंख्येयाविशेषाणाचारः आतीतिरत्राभिच मत्स्यराणाभिहितरत्रशब्देन शंख्याविशेषासुपादानासक्राफलादिष्वस
 हस्रमेव समानजातीयानां गणमिव दक्षिणाधिकराणासापेन चावगमाते आसवनं ग्राम एहं अमेवांत्युरवेग्रामस्त्रादीनि श्रुतेः
 क्षिणाच्चैनसंव्यते। आत्मानं क्राश्रमर्ते हतव्या कर्त्तुं आचार्यः अस्ति न अतर्द्धमाचार्यं यस्यार्द्धं च विज्ञादिति सहस्रं
 क्षिणाग्रामनं च वेति सहस्रं दस्युपात्रसंख्येयाविशेषाणाचारः आतीतिरत्राभिच मत्स्यराणाभिहितरत्रशब्देन शंख्या
 विशेषासुपादानासक्राफलादिष्वसहस्रमेव समानजातीयानां गणमिव दक्षिणाधिकराणासापेन चावगमाते आसवनं ग्राम ए
 हं अमेवांत्युरवेग्रामस्त्रादीनि श्रुतेः अत्रापीत्रचवावीत्यश दशनेत्याख्यातमते सर्वेषामेव दानानां सुवर्णं हस्तिरोष्यते इति वा
 कालो देन स हस्तिरोष्यते सुवर्णं मेव दक्षिणासहस्रं संख्यायवा दधुतस्य कृत्स्नरात्ता इप्रभति पचासत्रिंशया इति पत्र
 अहिः पः पक्ष्यातत्र प्रथम पक्ष्यावतम संवला पक्ष्य इयं अर्द्धं एवे अर्द्धं स तुभ्य इति अत्र पक्ष्ये पाय हेष्यो यन्नेव दक्षि
 णादेवा द्वितीय पक्ष्यसुगर्वादिना मनुत्ताया अमेभ्यो दक्षिणा इयादिति अस्मिन् पक्ष्ये आचार्यो दीनां प्रदेय इव परिष्कारा इत्या
 निर्देशो विद्युतां च उर्ध्वभागं उरवे निवेदेनेति विद्युतिभूतं पृथिदिनान प्रकरण अतमेव देयं इव पंख्या नियमो यत् अथवापेन सुग
 नेगुति निसामान्यो परिष्काराणी पां रती पक्ष्यसु रीनानाथ विशिष्टे म्यो विदेयमिति अत्र विकल्पमिष्टा पकवाशदादियोगे पि
 गेपि मावेपि पक्ष्यांतरं अवगो नार्थिक विकल्पविकल्प संपत्तेः नत इव्यं तदानीमेव ता तयं शीघ्रं परस्त्री करो वरुप्रेयः प्रोमे अत्यथास
 यशो कथाधिप्रामिष्टनं तं च पूर्ववत् प्रणपाहवावने कृते देवदेविसमीपं गचा पूर्ववदेव देव पूजनं जननिन कर्त्तव्यं आचार्येण तपां
 उदेव गरा सर्वे प्रजामादा पथाधि वार ह्म कामप्रदानार्थं न राम नापेव तनेन मंत्रेण रेव विसर्जनं कर्त्तव्यं अनेन विविधाना य
 युता पुरयमावने शी प्रति लोकाधिष स्थाने प्रति मन्वंतं न वसेश विमानेना र्द्धं वर्णं न के किरीजा लमालि नाणीयमानो सराभिश्च

ततो विष्णु उवाच ॥ कालकोटेश तं पञ्चरत्नस्मिन् लोके महीपते ॥ अथ प्रयोगपरिणामक्रमपरमनिर्घर्षः ॥ अमनारिषु काले यजनादिषु
 कालेषु पञ्चमानेकविंशत्यंशुलकोऽश्वरान्तिचतुर्विंशत्यंशुल द्वादशशतं संवत्सरं सर्वतः ॥ रुद्रं धीरे कोपे तं द्वास्त्रिंशत्संवत्सराऽंशुल
 मयोधं हतानां पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरदिशेषु पञ्चाक्रमं मत्स्ये दानुमपेशं खचक्रगरविह्वलितं कृत्वा तत्र मंडलमध्ये सप्तपंचरत्नोवा
 द्वादशकामपीचतयै रौद्रिणसपाहससमितकुंशतण्डलावेदि काचकृत्वा पेधाद्यनुर्दिक्षु सपोनिमेखलं कुंडल उष्ट्रपंविधाय तत्र हव
 नोयद्व्याधारमृततांभ्रपात्रद्वयं सज्जलं कुंभद्वयं स्रष्ट कृष्ट वृष्टभूति यज्ञपत्राणि वाहिनायपेव विंशतिकुशयन्त्रनिर्मितं विप्रनंच
 धूपरोपयहासामयोच संपाद्य दशान्य भागे ववितमि मन्त्रोच्छ्राहं स्रमात्रे वेदी विधाय तत्र मध्ये सर्वत्रायेयभागे सोमै रक्षितो तौ
 मीडशानं बुधे उन्नेरेणुं पूर्वभागे भार्गवं पश्चिमतः सति तैर्ऋत्येनाहं वारग्यै केतुदेवतामिति संष्णुमर्श्वरेणो स्वं विष्णुवत्सराज
 यमकालविष्णु प्रादि अग्निदेवता अग्निजलमृमिविष्णुशशक्रचिप्रजापतित्रयाण रतिप्रत्यधि देवताश्च स्रमहसनिधौ संस्था
 ययुर्वेदं रक्षितो ज्ञमं पश्चिमेव उरां दत्तेने कुवेरकोणभागे धृतराष्ट्रदेवो कपालाना विमस्य तां मृषां जह्या मस्रुदिक सुवर्णमस्माभ्य
 सारत्नवर्णान् ध्यात्वा इंदुदक्षिण भागे मधुवाधरसोमो निलानलप्रत्नप्रभासाख्याने धौ वमदेवेशे शानमध्ये धात्र्यर्धमा मित्रव
 उणासो नृचिवस्वसृषमर्जन् वसुविष्णु रूपद्वयदशारित्यान् अग्निपश्चिमभागे धीरमद्रुमगिरिस एकयादहिर्विष्णुपी
 नाकिं अथ राजितपुवाधीश्वरकपालीष्ठाणमग्न्यागोकादशत्रुशस्त्रेते शस्त्रे मध्ये मानस्य्यानं प्रकल्प्य गौरी पद्यास
 चौमेधासा वित्री विमयाजया देवसेनास्रधाद्याहारतिदशमानुष्याणि नेरिसुत्रभागे गणाधिपं कुवेरसममध्ये मनुष्ठा
 नं प्रकल्प्य आवहप्रवहउद्धविबहपराभवपनिवहसप्तसप्तमउद्धगादिभ्यस्तत्रैव विष्णुशिवब्रह्मप्रतिमाः संयुज्य
 ज्य पूर्वविम्बानवयहः ॥ यज्ञानि रत्याप्रणावादि नमो ते चतुर्थे तपाना ममिच्छापुनाय विधाय प्रजां कृत्वा इंदुः पीत

एम०
२३

पमः श्यामरत्नादि पूर्वो मिहितलोकपालसमावृणोः। एताकाश्चा विधाय तत्र मंडये मुलावलंबनार्थं चंदने देवदामुश्रीपक्षौ वि
 द्याजसाय प्रमत्तिकाष्टानिर्मितचतुनस्रं स्रं म हसं स प्रहसं पूर्व पाश्चिमभागपोहस्युगाव त्वातं पंचकोविनं दस्यननुष्टुपादपरि
 ननरंगाकाछांतोरगान्तरपरिहस्यमात्रमुर्वेरितमिति पंचकोरुष्टितं हस्तचवक्ष्ययांत एलोपेतं ह्वा नुत्र नंगमयिगां म ह्यपकाष्टं त्रुत्र
 स्रहस्यचतुस्रपादपरिष्ठापयिच्चातो रणाकारं त्रुत्र चंदनादिका ह्रसं मतां रशांगुलयारिमिति वला पाकानिमप्र संमितांचा मोध्वो
 धः कार्योश्चक्रगदादह्निगो ध्वीधुः कार्योः शंखपत्रे रघानपात्रावलावतं व्यास्थिता प्रांत ह्येय्यंगुल बद्ध युता मुदगयां सुव
 र्णयुतुवधारणार्घ्यफलकधारणा समर्थलोहपास ह्रपालं वितन्त्रे खलाभिर्वतासर्वालो जरशतंगुल प्रमाणां सुलह्मो न
 वां सुदृढा सुवर्ण पदाभरणं सुवर्ण रत्नमालादिविभूतां सुस्निग्धां समां वर्तुलौ चतुरस्रां वच्छिद्रयाचितानां न होजनी साधु
 रंगुलं चतुश्चरणोत्क्रिस्तशिखांचतुरंगुलं कुरुविस्वकर्मैकनुरेत्ता सर्वास्ते नरशतगुला प्रमाणां उन्नंगदादशांगुला रथमावलं
 चित्तां पंचत्रिंशत्तां गुलहोर्ध्वे गुलपिंडमध्यां कुरुयान्निः मप्रमंगुलैकैरुज्जकां युतुव सुवर्णधारणार्घ्यलोहयात्रं ह्रपालं वितन्त्र
 खलां पंचचचारिसदंगुलैवेत्तकां वासुनिनूपसर्वाधिदेवता चतुनस्रदादंगुलपिंडं प्रात ह्यस्थितश्री विष्णुदेवतां चतुरंगुल
 प्रास ह्रपयतां पंचप्रातुनिर्मितपंचविंशतिं वैधा कृत्वा वैधेयपंचविशतिं देवता रेशशशिभारतनम्रपविश्वकर्मो पुनुअंगि
 रोष्मिं प्रजातिलिवेदेव नगद्वार्हपर्जन्यभूमि नृसौम्यं धर्मममनाज अष्टिविनाज लेशमित्रावर रणमनुहाग धनेशगंधर्वज
 लेश विष्णु रणविद्यायनुलाया अचवेरिधे मध्ये पीतनील ह्रस्वमुक्तादिवेणैः विस्मरुणैः पद्माभं विलिख्य द्वादशा रविक्रं
 विलिख्य उपरिष्ठुष्यकीर्णवितानकिं कृत्वा सुनयवेवागुणशीलयतान् प्रायदेशप्रवानकर्म कुशलाश्चेदशास्त्रार्थभिज्ञा
 न् अष्टौ नवविजः अष्टौ दारपाला अष्टौ जायकाः कुलशीले वदशास्त्रार्थविष्णुमन्त्रिप्रसन्न गंभीरास्तस्वतोयुतो गुनुने क

प्रतिपंचावे शतिसंख्याक ब्राह्मणानां भूयदानविनायक्ये दिने प्रातः उत्थायतिपमेन सम्यक् कृत्वा चाश्वोभूते मुकदाने प्रातः पारायण्यरति संकल्प
 प्रत्यहस मूहनाशाय विष्णुशिवविनायक्ये जाविवाय ब्राह्मणा भुक्ता मंगीकृत्य कर्म्मार्थं यद्विज्ञापयन्मन्त्रौ अविजः कर्कुकुं डलेहे
 मो नरीटा कर्कुकुं डलेहे अमातादिभिः अद्य नमुकमहादानेनाहं यद्विज्ञापयन्मन्त्रौ अविजः कर्कुकुं डलेहे अमातादिभिः अद्य नमुकमहादानेनाहं यद्विज्ञापयन्मन्त्रौ
 कसवेदाध्ययनममुकशर्म्मार्थं अविजं नमहं हराह्युक्ता हतोस्मीति प्रतिवचने वधाततो भो भावर अद्य तुलापुत्रसनेनाहं यद्विज्ञापयन्मन्त्रौ
 तदंगभूत सकल कर्म्मकर्त्रेण विज्ञापयन्मन्त्रौ अविजं नमहं हराह्युक्ता हतोस्मीति प्रतिवचने वधाततो भो भावर अद्य तुलापुत्रसनेनाहं यद्विज्ञापयन्मन्त्रौ
 तेन हवाहोस्मीति प्रतिवचने वधाततो भो भावर अद्य तुलापुत्रसनेनाहं यद्विज्ञापयन्मन्त्रौ अविजं नमहं हराह्युक्ता हतोस्मीति प्रतिवचने वधाततो भो भावर
 मितिता अयत्त यजध्वामिति हो न करुत्तान कसमं न जाप्ये न तिस्रधा मेति जापकान्ता अविजं नमहं हराह्युक्ता हतोस्मीति प्रतिवचने वधाततो भो भावर
 रेषु अयत्तः समाथर्द्धे दिनेः द्युपं द्युपं संस्थाप्य पश्चिमद्वारेणामं ड्यं प्रावेव्य अयत्तः अधिवासनं कुर्तुं तत्र योऽग्रहस्त
 मं ड्ये तुलावलंबनार्थं निष्पादित स प्रहस्तवेद्याश्च बुद्धिं कसपादहस्तसंमितां तालायां कुं डलिते कर्म्मयत्तः कलशगर्भे अर्द्धवनीय इत्या
 धारभूतं ताम्रपात्रं द्युपं म्वाहियत्र स पात्राणि अष्टिना अयत्तं वविंशतिकुशाय न निर्मितविष्टरंगं गुणं प्रभृति धूपादेकलावादिभ्यः
 पयदितदर्थं हस्तमात्रं फीमितपात्राणि संपाद्ये न्यादिवि न्यस्य संपूजे न्यादियं यत्तत्र मर्यादीनां विष्ट्रां विधाविनायकन
 वग्रहादिदेवतान् यथाकदाशु द्वाप्रत्य धिदेवताभूत उर्गा वायुकाणां स्वेनोदेवोदेवोदेवो न स्वस्ववेदमंत्रैश्चाकार्येण सृष्ट
 त्योक्त विधिना अग्निप्रतिष्ठापने गृहे कृते स्वेन कर्कुकुं डलेहे अमातादिभिः अद्य नमुकमहादानेनाहं यद्विज्ञापयन्मन्त्रौ अविजः कर्कुकुं डलेहे
 ज्या हतीरिति द्वौ त्रिंशदिना यकादयः लोकपालादशवसवो ह्यौ नृणां कादश आदित्या द्वादशमभु हराणां सप्तप्रत्मादयः पंचेति
 पंचांगिति संख्याक देवो देवो न प्रति कुं डविशत्यधिकमाहति सह मुं हवाहो मावसनेववादिनादि घोयेणाचार्यो लोकपाला

दोनेहोहीत्यादिमं त्रैवाण्यस्योक्तं सावाहनानंतं नमो अचिन्त्योभवे रागाजिह्वं उल्लंघनीयं हेमैरुक् पावित्र्यं सशयनं वस्त्रादीनि
 गुणवैश्राचार्याय दिग्विजयं दत्ताय कृष्णाय शोभ्य ध्यायं तस्य अहंशस्त्वादितः सर्वतोऽपि संजायं वा आदिमं ध्यावसाने बुद्ध्यास्तौः श्वा
 स्तेवाचनं कृत्वा धिवासनोत्तमं तस्यां नमो नयवासे नमो यवासाशक्तो न त्तेन वसर्त्तं पितृवैवसि चात्रात्ययिकायोत्यत्रौ सद्यो वा
 धिवासनं कृत्वा सनकालसमोपेक्षा सावाचनं विधाय यद्वर्णादिति प्रभृति कर्मकलापं समाप्य अथर्वरागोपयात्रास्तं रावयी लो
 वनया अविगाचार्यैस्तु अत्र खनिहृत्तनादिहृत्तना अभिषेकं संसारं नृकृत्य दिव्यं तत्र मारभ्या ज्यभागांतं कृत्वा महाव्याहृतमिदं
 त्रयं ज्ञानं यदावधोति शांत्युदकेन संपावमानो यस्मान्कालेषु निक्षिप्य अयोहिष्ठेत्पादिभिर्विध्यं प्रजनाम्यं जनचंदनदिनानु
 लेपनं कारयित्वा वस्त्रगंधस्त्रगाद्यावधु अभिजिह्वं हर्तुं तलाहिनरायणं रौप्यं विचैरभ्युसरं गंधपुष्पधूपारिधिः समभ्यर्च्य नानावि
 द्योपहारान्निवेद्य राजानमाहूय अर्घ्यं दत्वा तं च प्रभुं कुंडलसमीपे कलसो हकेः सरास्ताभाभिधिं चं चित्पादिनामं त्रसंभारैः नाना
 विधवादित्रयोवैरभिधिं च सशुक्लमात्म्यं वनधनः त्रिः प्रदक्षिणां भक्त्येव हीतकुमुदं जातेः नमस्ते सर्वदेवानां शक्तिं स्तुतयमा
 श्रिता साहीभूता जगद्वात्री निर्मिता विश्वयोनिना एकतः सर्वं सत्यानितया हृतशतानि वधर्मो धर्मव्यहृतां मध्ये स्थापिता सि
 जगाद्विदेः ॥ चंतुले सर्वदेवानां प्रमाराणि हकीर्तिता मां तोलयांते संसारं दूरं स्नुनमो स्तुत इत्यदिभिर्ममैत्रे सुलामामं आचिवा
 स्पुनः प्रदक्षिणां क्रिवादिभुजचतुर्भुजौ सौवर्गोत्तर्यधर्मं राजौ वामदक्षिणां नस्थौ विधाय तुलामध्यस्थितं स्थरे मुख
 कमलमवलोकय प्रभुं समभागे कृतां यद्वधर्मकवचं देवजासर्वोभरणमात्रं स्थिचानमस्ते सर्वं भूतानां साक्षिभूते सनातनिः पि
 तामहे न देवि वं निर्मिता परमेष्ठिना च याधुतं जागत्सर्वं बहिः स्याव न जंगमा सर्वं भूतात्मभूतं स्तेन सममो विश्वधारिणो इति
 मंत्रमुच्चार्य उलायामेव संकल्पं कृत्वा उलावोचतो र्यवा अथ अथ कयुरापते अमुकं नमकांते नमस्कृत्य संवत्सरे मासे पश्येति यो न

२५

सत्रेयोगोकारणेऽमुकसगोत्रायऽमुकवेदाध्यापिनेऽमुकशर्मणेऽमुकप्राप्त्याणवऽमुकगोत्रऽमुकवेदापिऽमुकश
 मीदंनुत्तापहसुवर्णाद्विद्वतोपासंवाचतुयीसंवाऽद्वयसेऽर्द्धमासाधीऽप्रयऽत्रमवेऽप्रः। पातकेभ्योऽन्यदेवेभ्योऽतीयभा
 गयसेएकंनागमाचार्यायाद्वितीयमविद्यः। चतीयमन्येभ्योजायवेभ्योऽन्यदेवमितिचतुर्थभागयसेएकमाचार्यायाद्वितीयमवि
 द्यऽततोपयापकादिभ्यश्चतुर्थेदीनानाथेभ्यस्तियवस्ययामुतुकः। श्रीसर्वव्यपिसेवैतमप्रीतिकामम्भमहंसंप्रदेनेमेत्युक्ताऽप्रा
 क्षिणांनुयद्दानंतद्दानमिष्यत्संमर्गेदितिबनारडक्षिणाऽप्रयेक्षापांगुलेग्रामरत्नादितिश्रुतेतत्रसंख्यानुपादानेपिश्रवात्मातंका
 रंतेसहस्रंदाक्षिणाग्रामवनंवेतिसहस्रंराहोयादानांशसहस्रशब्दस्यऽनुपातसंख्ययविशेषत्राणात्ताइस्त्रानीतिमत्सपराणा
 मिहितस्त्रशब्दसंख्याविषयणास्यानुपादानाशशमाध्यायाभिहितक्षिणाधिकाराण्यप्येनसमानजातीयानां गवामिवसंख्ये
 वयस्यवच्छेदकंसंख्यामात्रापेक्षितचाशसख्याश्चावच्छेदमात्रापेक्षितंज्ञानस्यानरचरववृष्टाशस्यज्ञानार्थवादवद्वाविध्यय
 वद्वासहस्रंख्यारत्नजातमवच्छिननीतिः। अवगम्यमुक्ताफलारिनत्रसहस्रंवासर्वेषामेववर्वनानां सवर्णांदाक्षिणोव्यतइत्यु
 क्तेसवर्णांशवृक्षस्वलाइप्रभृतिपथाशात्रिकल्पितवाशसुवर्णसहस्रंवाक्षिणाप्रकृत्यग्रामार्धेऽप्रातीयऽमुकसगोत्राव
 त्युच्चार्येमांदाक्षिणांसहस्रंनप्रतिज्ञासिध्दार्थंभूममहंसंप्रदेनेमत्युक्ताऽप्राचार्यायऽमऽमविद्यश्चपथकृपथकृसंकल्पंलुवा
 तत्सर्वंणीतदानीमेवद्रासनेत्योदवाततपूर्ववशापुष्पाहंवावायिचातरेवोदिसमीपंगवायुर्ध्वदेवयुजोविषायायपांनुदेवा
 गणाःसर्वेएजामासपयार्थवाशस्त्वकामदानार्थेपुनरागमनायेतिविसर्जयेतातदुक्तमासेसताऽप्राजाःसंप्रवक्ष्यामिमहारा
 नानुकीर्त्तनादानचमोपिपत्नोक्तेविनाप्रभाविस्तुनाऽप्राद्युतसर्वंराजांनुत्तापहसुवर्णसंज्ञितं। हिरण्यगर्भदानंचवृक्षांते
 दनंतते। कल्याणपरदयदानंचगोसऽवयंचनः। हिरण्यकरमथेनुश्चहिरण्यश्चतथैव। हिरण्यश्चरथस्तद्वहेमहस्तरथावथा

राम०
२४

।पंचलांगलकृतं दूरधरा दानं तथैव च । दृष्टो विश्वचक्रवर्ततः । कल्पलतात्मकं स पूसागर दानं चरन्धेन म्रथैव गमहानघ
 दम्भदूरयोऽयः परिकीर्तितः । नुलापुत्रयया गोयंते व्यामाघेभिधीयते । सर्वदानप्रकृतितया यद्वैराद्यतास्य नमुख्या-अयने
 सुविद्ये पुण्येयतीयाते दित सयो नुलासना दिसानि देवानि च विष्विक्ताः । मंडंयकारयेः दीमाशचक्रमं दानं ननु धः वचानिम इ
 पुत्तानि-आननानि यस्य सभ दानः । सप्रहस्यपवेदी मध्ये पंचकण्ठवातमध्ये नौराणां कुर्यात्सारदुमयं शुभम् । कुर्या
 कुंशनिववालि-आर्दि-हा खिलसुराणाः । तथा समेस्तलापोमिपुतानित द्रुसं पराकुंभानि सहासनानि सतासु पात्रद्वयसपुता
 निसयज्ञपात्राणि सविष्टारणि हस्तप्रमाणानि तिलान्यधपुष्पो पसरणि सुशोभनानि-अत्रार्चनं क्वशिवायुतानां त
 नैव कार्यं फलमात्म्यवत्त्वेः । तत्रार्चं ईदं पूर्वउसं स्या व्यप्रेते संदक्षिणे तथा । वरुणां यसि मेभागे कुवेरं चोत्तरे तथा । अत्रारितो
 कपालीश्वको नभागे शुविन्यसे न ईदं पीतो यमः श्यामो वज्रगाः स्फटिकप्रभः । कुवेरसुवर्गा मोक्षध्यापि सुवर्गमः
 नैव नि-मिति श्यामो वापुधूमः प्रशस्यते । दशानकमवेदकः । एवं धारा-अमादिमाशः । ईदं स्पदक्षिणे याश्चैव मृन्नावाहयेड
 घः । भवो ध्वस्तथा सोम-आयश्रो वानिलो नल । प्रत्यर्षचप्रभासश्च सवो ह्यो प्राकीर्तितः । देवेशानयोर्मध्ये-आदित्यानां त
 थायनं । धानार्यमावमि-अश्ववरुणेशो भगस्तथा । ईदो विवश्वा-नृषचयर्ष-योदशमः स्मृतः । ततस्त्रिज्ञाततो विष्णुरजघन्यो न
 घन्यनः । इत्येते दृष्टादित्याग्निभिः परिकीर्तितः । अत्रैः पश्चिमभागे नृहृद्गणमायनं विडः । वीस्त्रादश्च संभुश्च गिरिशश्च
 महायशः । अत्रैकपादद्विर्द्यु-अग्निना कीचापणजितः । भुवनाधीश्वरं चैव कपाली च विशोयति । स्थाणुर्मर्गं भगवा शरद
 स्त्रिकादश स्मृताः । प्रेक्षते शरसो मध्ये च माकूला वं प्रकल्पयेत्तमानुराणमानि परिषा प्रकरणे दक्षितानि-मते रक्त रोभागे ग
 णोऽयानत विडः । कुवेन मनुतो मध्ये मनुतां सानमुच्यते । मनुतोनां मते देवाणाणां वेसमप्रसप्रकाः । आकः प्रवरश्चैव उदर

संव हस्तयाः परवह ज्यैवतया पदिवहो निता इति तदुक्तं मत्स्य पुराणे लोके शचरार्ग परियणि पुः पताकामध्ये वजः किं किं शिवायुतस्या
 राट्टरेषु कापी निधतोरणा निच चार्पयसी खराग स्पती नां द्वेरेषु कुंभ द्ययमा चकार्ये अगंध धर्पा वरस्य युक्तं शोके गुरी च रत देव राह श्री
 पाणि विदुः प्रियकां जनोच्छा खंभ द्यय हस्त पुगा वखातं रुचा दृष्टं पंच करो छितं वात रत्न हस्त वत्रु पस्या शत पोरा रागं वनु अमेध
 समान जाति च उलात लव्या हे मे न मध्ये पुत्र वेरा पुक्ता देव्ये रासा हस्ता च उल्लयं स्या यत्र मस्या सरणी गुला नि सुवर्ण पराम
 रणा वकार्या सलोक माश द्यय भं खलाभिः पुता सुवर्णे न वन ल मात्ता विमर मता मात्य विमूषणा द्याः अचं चं रुद्रा भर्तृ वामयोः कन
 योः क्रमा न्ना अर्द्धे शंख मघः पद्म गोविं देव पत्नी गहो तदुक्तं वद्वि पुराणे गो अश्वत्थी स्वादि रौवा पिवा ला सिव सुसज्जां च नृ हस्त प्र
 मा रोन सुश्रुसां सुदृढे नवा सुवर्ण ला समांत दूर मिग्वा छिद्र पान्तितां प्रमारो माग्ने मन्त्रित यो ये तं वद्वत्से मे नु जां रिकेः तदा
 हानारदा च नृ नला नुला कर्पा यो देवा यित या विधौ च नृ र्धयि वया र्धे ममानं स्वाच्च उरंगुलं कृत्वा मां वनु मुक्ता न्य वनु कटा वंत
 यो विन्य द्युधः च नृ र्मा वध नुला मध्ये अखिल या चिताः शितं हस्त नृ पंकु यी लट्कं च नृ रंगुल शते परा हविस्व कर्मा विशेष दानं का
 येतं नृ ला रित म्मा नृ लाल सण मुच्यते प्रभू नृ ला प्रमाणं स्मृत मंगला नि र्धे र्धे पिते वषट नवमिः गमारोः प्रांत द्ये थंगुल वदु मु
 क्तं शतं नृ ला योत्तर मंगलानां स्युर्ध्वैः शतिः पंचधा नृ वंधा वंधे षा विध्या शसुरागा निवेश्य रंश शो मारुत नृ द्द सूर्यी स्युर्ध्वैः स्व कर्मा
 नृ रंगुलो योः प्रजापतिर्वस जगद्दिता सो यजै न्य रंभा पिर देवता च सोम्यं च धर्मा मर राज मस्त्रि जलेश मित्रावरणो मद्राणाः धनेश गं वच
 जनेशा वेसुरे ते च अर्वि शाति रे वदेवा ॥ स्यात्पंच शेष पुत्र वः शरको पत्नी लयमान सुभया महात्मा एता मिधे यो ह्यपनी यमव्यो स्त्रा वि
 ता हो वत एतं यस्त। षडंगुल स्याच्च उग्र पिं डे ये कांगुलो विधुरांत नामा स्मालो द्दं तागे दश द्यं स्यात्तथा कुट दं द्द मधु सुतोते।
 कषडंगुलो पंकु ड्कं श्रपिं डे ये कांगुलो विस्तरात नामा यो शी द्यं यच्च उरंगुल स्याच्च उग्र पिं डे ये कांगुलो विधु देवं मया तकाये

राम ०
 २५

तं प्रमार्गमध्यां कुटे सं गले ता गुलानि पंचाधिक विंशति रवे दैर्घ्या एका गुलो स्या भवतो हायं । इत्यथा दिदेवो किल वास्त्राणि स्या ।
 शकै करजुध्वतते युलानि त्रि सप्तति पिं ३ गता नुलावते वैतल कृद्वृमथा गुलानि त्रि शत्रथा पंच वद शाधिका स्या तदा त्रद्वं
 द्वं जुमका घघा टोपि डे गुल दृष्ट मथो विवेपं । अथो द्यो म्मस्य धिते देवता स्या नुलां तरे म्पाति निर्मि वेशपत ३ त्रं विष्णु वम्भो म्भो वि
 स्वकस्मी नु कर्त्रे व्यः श्मस्तो रसना धरः । स पा निदि म्भ जस्ते नो विश्व म्भ र्त्रि धरे महश क्मं नु सवं वैव शक्ति र्भमापि क्मा श
 कलयत्पांगे रोना म्भः का ए याणि समेततः । पा रायः ज्वाग्नि ना म्भो पि क्म न पंति यय करं क्ति वयु म्भ क्मं चैव जामा देव क्मं इत्तु । य
 ज्ञो य वीत हं स स्य ए क्म व क्म श्च नु र्भजः । अ स सत्ते न वं ध ने कुं टिकां व प्र जाया । तः । प र्प न्या ना मा वि ज्ञे यो यो ग व क्म न या न्ति तः । यो
 ध ने स र्ध्व जी वां त्म । व नं वी जं व रं ख क्मं क्म व नं व य यो जं व वि ता न त्रं स हा भु चिः । पा रं व क्म ल श पं कुं ३ ध्व र्भु ति र्भोः कु रा वि धर य प्र स्य
 ऽपित नः । पिं ३ पा त्रि रा ग व नु र्ध्व क्म श्च नु व्या त द्ज्व तु र्वा हः सि ता व नः । सर्वा भ न रा ग वां श्वे तो ध र्मः का यो वि जा न ता द्दि सि रो वा
 क्ष मा ला व न स्य वा मे सु पु ल क्म वि ख क्म म्भो । मि त्रः क्म ल पा रि ग च क्म ल स न सं स्थितः । द्वि यु जः श्वे त म्भ र्त्रि व स र्ध्व म्भ त हि ते न तः
 । व र दो भ नु व्या च द्ज्व तु र्वा हः सि ता व नः । सर्वा भ न रा ग वां श्वे तो ध र्मः का यो वि जा न ता द्दि सि रो वा क्ष मा ला व न स्य वा मे सु पु ल
 क्म वि ख क्म म्भो । मि त्रः क्म ल पा रि ग च क्म ल स न सं स्थितः । द्वि यु जः श्वे त म्भ र्त्रि व स र्ध्व म्भ त हि ते न तः । व र दो भ न लो का मां कि रो
 शि कु ड्ली ग दी । का र्यः सु र यो गं ध वी वी रा ग वा घ र ता स्र था । लि ख क्म म्भो प्र द सि रां द सि रां सः क्म रार म्भ नि त्प श ३ वि ष्णु को
 मो द की प ट्पु र्ग ख व त्रे न ले हं त ३ म स्य पु र रा गो । व क्मं लि खे द्वा जा ग र्भ यु क्तं ना नार जो मि भु वि पु ष्य की र्णां । वि ता न क्मं वो य
 रि यं च व रं स स्या य ये पु ष्य फ लो प शो भ म । अ था दे जा वे द वि व स्र का र्यो स्र श य वे त्रा व प थो ल पु त्ताः । वि धा न र सः ष ठ वो
 नु क्म ला पे चा र्थ देश प्र भ वा जि ते श गु त्श्व वे रा र्थ वि रा य देशः समु द्र व शो ल कु ला मि र पः । का र्यः पु र रा ग मि म तो । वि

इक्षः प्रसन्नं भोर सरस्वतीकः ॥ सेतेवः कुंडले हेमहृत् के परं नेव भरणा मिनामः तडं मत्स्यपुराणे अशुभास्त्रा सहोतारे
 द्वापलास्तयासकोः अष्टोनुजायकाः कार्याः ब्राह्मणावेदपारगाः हेमालंकरणाः कार्याः द्विजोवेयं च विशतिः गोधपुष्पे
 लेकृत्य द्वापलास्तयासकोः यवधूमिलिताश्च याश आचार्यस्याभियुज्यशः यवर्षणा अश्वेदविहोभवेतां यजार्विदोदसिरा
 तश्च कयोस्थाप्यो द्विजोसामविदो वयं वादयर्षणावुत्तरत यकायो विनायकादिग्रहलोकपालावसुसकादित्यमहद्राणानां
 ब्रह्माव्युतो गार्हवस्वतीनां स्पर्मंत्रतो ह मच शुद्धयस्माश्च यानि सन्नामिते ये तैरेवामनुक्रमेनैव यथास्वरूपं परिभाष्यायो
 होमावसाने कृतं नृपनादीं गनुर्गहीवावालेपुष्यधर्य आवाहे होत्रपतिं नृमे रामे नृरे मितीर्य यजमानपुत्रः एतो हि सर्वा मन
 सिद्धसाधोरभिस्तुतो वक्षदरो मरे शसवीकामासो शरसां गणोनर सुभूरन्यो भगवन्नामभे एतो हि सर्वा महव्यवाह मुनिप्रवी
 रेतामितीहियुषः तेजोवता लोकगणेन सादं ममाध्वरे सध्वेन मरतो एतो हि वैवस्वतधर्मराज सर्वमरे रक्षितधर्ममूर्ते एतो हि सर्वा
 मनहव्यावाह मुनिप्रवीरे रमितो हि नृस ४ तेजोवता लोकगणेन सादं ममाध्वरे सध्वेन मरतो एतो हि वैवस्वतधर्मराज सर्वमरे रक्षितधर्ममूर्ते एतो हि सर्वा
 तसमर्ममूर्ते शुभाशुभानंदशुभामधीश शिवाय नमः या हिमस्वं नमस्ते एतो हि शो गणनायक स्वं विशालवेतालपिशाचसं
 धैः ॥ ममाध्वरे पादिशुभा इत्यायलोके शरस्वं सेभगवन् नमस्ते एतो हि पादे गणावायवस्वं विरगालवेतालपिशाचसं धैः ममाध्व
 रे पादिशुभादिनायलोके शरिधीनां गणेन ययनासहासारेभिः विधाधरे दमनी यमा मानया हि वमस्माश्च भागवन् नमस्ते एतो हि
 यज्ञोपररसरायमृगादि च ४ सहसिद्धसं धैः प्राणादिक कालकवे सहाय्य हा नृयर्जा भगवन् नमो ह्यहियज्ञे छरपत्तरसां विद्य
 श्वने सत्रगाणेन सादं र्वा यधीभिः पिरभिः सहैव गहराय यर्जा भगवन् नमस्ते एतो हि विश्वे रुद्राश्च शूलकपलिषट्पा गधरेण
 सादं लोके नमते प्रवस्य जसिधेय हा राय जा भगवन् नमस्ते ॥ एतो हि पातालधरामने इराणां गणां किं तरेणो यमानः इतो

रामः

२६

गे-शामरलोकसाई नंतर साधुस्यस्मदीयं। एवेहिलिशवाचियते सुरेन्द्रलोकेन माई पि-रेवताभिः। सर्वस्वधातास्यामित्यतावो वि
 शिधेर्नतः सततं शिवाय त्रेलोकमयानि मृतानि स्थवराणि मानिनामस्मावि सुशिवैः साई रसाकुर्वन्नुतानि मे दिवदीनवगवर्चायस्त
 सयत्रगाः। नमो यो मनोगोचोपादेवमातनं स्वचा एते महाधुरेरक्षा प्रकुर्वन्नुतानि मे दिवदीनवगवर्चायस्त
 इत्यानिवसन्नाणि हेमानि कटकमिव। अथांगुलीयविचारी चासां शिष्यवानिव। द्विगुणांगुने रद्या दूषणगच्छास्नादिकं। जयेत्तुः
 शांतिकाध्यायं जायका सर्वतोदिकं नुयोधिताः सतः सर्वेध्वैव मधिरासनां। अत्रावन्तेव मध्येव कुर्यात्सम्रावाकनं। यमपुराणे
 उपवासी भवेदेवमशक्रो नतामिप्यत इति तनुं सद्यो धिरासनां वापि कुर्याद्यो विकलो नत इति। मत्स्यापुराणे ततो मंगलश
 ह्येन स्त्रापिरेव पुंगवैः। त्रिप्रसस्तिरामाहृत्य गहीतकुसुमांजलिः। शुक्लमात्पावरो भूवागं नुलामभिर्मंत्रयेशम्रयनमंत्राश्च॥
 नमत्रे सर्वदेवानां शास्त्रिणं सत्यमाश्रिताः। सासिमृता जगद्गर्भानिर्मिता विश्वयोनितो॥ एकतः सर्वसत्पानितया रनशता
 निवावर्माधर्ममृतां मध्ये स्थापिता सिजगद्विता तं उले सर्वभूतानां प्रमागभिरुकीर्तिता। मांतो लयंति स सा एतु दुर्खमो
 कृते। यो सो न वाधियो देवपुत्रयः पंचरक्तः सकः। सतको धिष्ठितो देवि वापि प्रसन्नमो नमः। नमो नमो भोगो विंद नुलापुत्रवसं
 शकर्वं हरेतारपस्वस्मा तस्मात्ससारसा गा राशयुगपं कालं स मासाद्य ह्वैव मधिरासनां पुनाशदाहि लं कृवाकुली ताया
 हरे दुषः। सखद्रवर्मकवचसर्वाभरणाभूषितः। धर्मराजमथा स पदे मसूर्येणा संयुतः। कुर्यात्पावद्रुमुहिम्या आस्ते पश्यह
 रे मुखं ततो नुलापरे भागे त्वसे युद्धिज पुंगवाः सममभ्यधिकं पावकावर्नवातिर्मलं॥ पुष्टिकामस्तु कुष्टी तभूमिर्संस्थं नराधिप
 पसखद्रशसिनस्मानसर्वारक्षाभूषणाः। तपनीयमपतः कृवापन्ता तोत्यो नराधिपदेशि रो न सुवर्णं स्यादुत्तरे ए नराधि
 प इतिः हसामा तस्थितस्तनपुननेव पुदोरयेनः नमो सर्वभूतानां सासिमृते सनातनि। पितामहे नो देवितं निर्मिता परमेष्ठि

२७
२७

ताभ्यां धर्मवत्सत्वं हि तद्वाच्यं जंगमसंभारसंयत्नयेत्यत्राहं चानुलेयनेः कुलोवपाथिव्येष्ट्या पुरापाहसं प्रकीर्तयेत्तदभा नो विजे
 सर्वेण पुथेः कायसंभूतेः। यश्चिमादेशमाश्रित्य प्राप्नुयुष्यद्वयवितः। कृतो जलियुदेभूत्तामत्तामं न मेतमुदीरयेत्तस्मिन् गोदुतासि
 वंसत्यं च परमाश्रिता। काय्यपि गोत्रतश्चैव नामतो विष्णुना भूत्ता कुर्याद्विमासमावापमिष्टान्युत्तमोत्तमगद्गारिष्यसि प्रसारं
 मेसा निधायं कुरु सांत्तान्तर्त्तस्मात्समाहृतं। दानार्थं दयमा योज्ययत्तं शिष्ये रयोजमसवर्णरजतं वा यवत्तं
 चान्यदभीशितं। यावत्साभ्यं भवेद्वा ज्ञात्मा नो वेधिमेव वा। ततोभी संसमालो मदेवता शक्तिमाश्रितम् उदकं जलमध्ये नुत
 र्थं प्रक्षिपेद्युभोसकुंगं सहिरण्यं च साक्षितं विधिपार्थक्यं। अचतीर्यततः सर्वे ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत्तद्वा स्मार्त्तानां ठ्युरां
 तानां मनुष्या नवता संतां। वेदाभ्यापनपुत्तानां निदोषाणां वपाथिव्या विभज्य सतवे देवौ नेवत्स्युक्थं च नाभिगं पुराणो
 । कृतानु विविक्तेमं सदाप्यतीर्थवारिणा नृत्तां पृथ्या विधानेन विजमं नैव देवैः। समुपौय्य च ये देवं पीतां चरेहीरं। य
 श्वत्तदा नुदेष्टव्यं। प्राप्नुयुष्यो र्पुत्रस्युक्ता जां रनरेन शुद्धेन पुनपि वां नृत्तां यथा सर्वाभरणयुक्तां रणिंगः सवत्स्य सनसं
 पुनः। तत्र चिन्वायुद्धं तं सद्रव्यानि सत्समन्ता मिति। जयेन्मन्त्रचयोरणं पुनं नुमेति वास्वस्य याया विजमन्त्रुलमपत्यं जा
 तवेरसः। तथा स्वेन पवित्रेण सुवर्णं हि पुनमां। नुदत्स्य नुमहते जः। कर्त्तुं केयस्य संभवः। तथा स्वेन पवित्रेण सुवर्णं हि पुनमां
 नुमां। यवित्रं नुत थारै वै सिरसा धार्यते सदा। तथा स्वेन पवित्रेण सुवर्णं हि पुनमां नुमां नुदत्स्य नुय हन्ने जः। कर्त्तुं केयस्य सं
 भवः। तथा स्वेन पावे त्रेण सुवर्णं हि पुनमां नुमां ग्य कृतये च कायेन मनसा वचसा तयां। दुष्कृतं तत्सुवर्णं संया नुमुक्तिं यणं शुभां
 । इत्युक्ता तत्रु विव्यो र्दद्याद्ये मत्समेव हि। समुत्तीर्या गदतद्दृष्टी पादवरं ततः॥ मत्स्यपुराणे॥ ततो वतीर्य गुलेयत्तं मर्द्धं
 निवेदयेत्तद्वा श्रमोत्तिष्ठोपरमर्द्धं दद्यादुदकं चैव नृत्तां यामत्ता निशविष्य शवेदयेत्तद्वा श्रमोत्तिष्ठोपरमर्द्धं दद्यादुदकं चैव नृत्तां यामत्ता निशविष्य शवेदयेत्तद्वा

एम०
२७

स्फुल्लंतवेश प्राप्यते वामनज्ञां वर-धान्येभ्योपिरापये शरीरानाथप्रतिष्ठाशेषजयशब्रह्मणेः सह॥ मत्स्यपुराणे॥ न विरं
 प्चारये हे हे सवर्गं प्रोक्षेत्तं वधः॥ तिष्ठत्यवहं यस्मिन्नेकव्याधिकं नृणां शीघ्रपरस्त्रीकरणश्रेयः प्राप्नोति युष्मत्पुत्रां यानुदेव
 गणाः सर्वे यजामासाय पार्थिव शरसकामप्रदानार्थं पुनरागमनयचेति॥ अनेन विधिना यस्तत्र रापुत्रुषमाचरेत्तत्प्रति
 तोकाधियस्तु नेप्रतिमवत्तरेव सेशविमानेनार्धवर्णे मक्षिकिणी जालमालि नग एज्यमानो शरोभिः प्रततो विस्मयुरं व्रजे
 शः कः सकोटिशतं पाव-रस्मिन् शलोके महीयते॥ कर्म स्यादहह पुनर्भुवि राजराजो भूयात्तमो लिमार्गिरां जितगदीया
 । श्रद्धावितोतवति यज्ञसहस्रपाजी दीप्तप्रपजित सर्वमहीयलोके॥ यो दीयमानपि यथ्यति मन्त्रिपुत्रिकात्मांतरे मरति
 वावयती हलोके॥ यो अरणोति यततो द्रुसमान-रयः प्राप्नोति यामस पुरंदरदेव जुषं॥ वद्वि पुराणे॥ एवं दवा सवर्गं बुव
 स्महत्यादि कुंभुयशः पापं निहत्य पुनरुषसुर्गोके वृणोति॥ तत्रास्थि चाचि नं नाज न्यरायाति मम हात्मनां सुखाधिगेहणा
 धानि अणुत्ता नित्यथा तथं अहारादिषु कावलेषु शुभो देशे सुशोभने॥ विंशद्द्विप्रमातो न संदयं कुट्टमेव च॥ अष्टादशसहस्रे
 रानवहस्त्रेन वायुनः॥ द्वादशे दिंन थामध्ये नवं हस्त्रं वमारात ठा अष्टसहस्रेन वा कुर्पांसप्रहस्त्रेन वायुनः॥ द्विद्विहस्त्रं हस्त्रं वै
 दिकावाति रोगो भवन् दशभं भयुक्ता सा धुरम्या अहस्त्रका॥ परिलो न च कुंठानि च नुन स्राणिकारये शर्दं शानयोर्मध्ये प्रया
 नं वृत्तारागसुतः॥ अथ वाचपुरस्त्रं च योन्या करपतः परां श्रीरिण कुंठानि विप्रे रथान्या काराणि कारये श अर्द्धचंद्रं त्रिकोणां व
 वं च लंकुं उमुत्तमां षड्भुजं सर्वतो चापि त्रिकोणां य घ्नस्त्रिजमा अष्टासं सर्वमोर्गेषु स्त्रुं दिले क्वलं च वा॥ चतुर्गिरसमो ये
 तं ववत्तोररागभूषितं॥ दिक् ध्वजावृत्तं युक्तं दर्तमात्मा समाह्वता अष्टमं गजसंयुक्तं विता नोपविभूषेत्तं उलाया अश्वदुमाश्वा
 यतिवद्वाद्यास्तु विशेषतः विद्वाच्चारवत्पलाशश्च द्याः केवलं यदीदं उवाच सर्वं तं ताहता येन नेन सर्वं उकारपेश॥ अथ वा

वामिश्रमार्गेणवेणुनावाप्रकृत्ययेश-अष्टहस्तप्रमाणंउरुहस्तपसमोद्धृतंउलास्तंभोस्यविषंलोहस्तत्रिगुणोयतः।द्वंगुलेन
 विहानंउसुवर्तनिर्वृणंतथा।चतयोरंतरैवैवर्तव्यनृपतेस्मृतं।द्वयोश्चउरुहस्तमंतरेस्तंभयोरपि।अष्टहस्तसुनरसेयंत
 योहपरिसंक्षिप्तं।वितस्मिमात्रप्रसारंविष्कंभस्तावदंगुलः।संभयोस्तुप्रमाणेनउत्तनद्वारसंमिता।षट्त्रिंशन्मात्रसंपुर्णंया
 यामनउलात्मकं।विष्कंभमसमात्रंनुयवयंचकसंपुर्णं।षट्त्रिंशन्मात्रनामंस्यानिर्वृणंवर्तुलंभुभं।विद्यापमंडयंतत्रतन्मध्येवे
 रिकांनपेशनवास्तसप्तहस्तेनद्विहस्तार्थहस्तकः।विस्तारेणोद्धृयेणापिद्विहस्तशस्त्रंभसयुताह्वागुणालविहीनंउसु
 वर्तनिर्वृणंतथा।अथउलादंतस्यमानमाहव्यासः।अष्टंगुलेनविस्तारस्त्वप्रेभूतयवावितः।षट्त्रिंशन्मात्राचामौनध्ये
 चापिविधीयते।कामिकोक्तः।आग्नेमूलेवमध्येवहेमयहेनबंधयेशयदमध्यंप्रकर्तव्यमवलंनवकंत्रयं।मध्येवाद्धैयुखंकार्यं
 अवलंतुशुशोभनं।रश्मिस्त्रोरंगात्रैवबंधयेवविधनतः।जिह्वामेकांउलामध्येतोरणांवविधीयते।उत्तरस्यरमध्येवशं
 कुंद्वयमनुत्तमे।वितानेनोपरिध्याद्यहर्कसम्यक्प्रयोजपेशंकोरोखिनसंपत्रेवलर्यंकारयेत्युनेः।उलामध्येनिषातेवतस्या
 लंबनकेतया।वलर्यंसंप्रयोक्तव्यंशंकुंतत्राकसंवयेशस्रष्टंषत्रुलामध्येतावदंगुलमानता।यदकोस्येवउत्तविस्तारयंचमात्रप्रमा
 णातः।वधीयाच्चक्रपाशंवअवलंवेनसुष्ठुतं।ताम्रजौउदठौविदुर्वंधनेनउकारयेशशेसाधसात्प्रकर्तव्योयंचप्रादेशविसृष्टौ
 सहस्त्रेणतुक्तैवौयालनाधारिकावुभौ।एतासुकेनवाकुर्यायलानांषट्पतेनवाचउस्त्रातप्रविस्तारंमध्यमंयरिकीर्ति
 तं।सार्द्धत्रितालविस्तारंकनीटाश्चावेधीयते।यंचमात्रंचउर्मात्रंनिमात्रंपलमुच्यते।चउर्द्वारसमोयेतंतद्वारमंगुलिनायवाकुं
 उत्तैश्चसमोयेतश्चक्षुशीतद्व्यासमन्वितैःकुंडलेकुंडलेकार्पयश्चखलोपरिमंडलं।भ्रंखलाधाखलर्यमवलंवेनयोजयेशका
 देशंवाचउर्मात्रंभूमित्यक्तावलंबयेशधरेपुनुषमात्रेनकर्तव्यौशोभनावुभौ।द्विहस्तवाडकायुक्तौशिलेतत्रन्नितिस्थियेशः

द्विहस्तमोशेषव्योस्थापनीयोप्रपन्नतः शेषवद्वारेदिद्वारद्वारुकाभिसमंततः। येननिश्चलतां गच्छेतेनमार्गेणकारये
 शकामिकोत्रिः सूर्यानां परमांगुष्ठवेदिकोपरिमंडलं। नक्षत्रमंगलसंयुक्तमंगलांकुशोभिवंतां फलपुष्पासमाकीर्णधूपस
 मन्विते। वेदिमध्ये प्रकर्तव्यं द्रव्यं रार्णहारसन्त्रभे। त्रालिखे मंडलपूर्वं च त्रुट्टौ समन्वितशोभोपरणोभसंयुक्तं कर्णिकाकेश
 राचितं मिष्टिजातिसमोपेनं पंचकारपेशः। व्रजं प्रागुत्तरोभागे अग्रेयां शक्तियुक्तलो ज्जालिखे रक्षिरोदं नैर्मत्पां खड्गयलि
 स्वेनपाणं ववाहणे लेख्यं ध्वं जं वोगो चरोको वेप्यां उगदालिप्य इशान्यां भलमालिखे नः। शस्यवामदेशे उवत्रं यजो वदक्षिणे
 पत्रालिखि चापश्चाच्च होमकर्मसमारभेश प्रधानहोमो गाय त्र्याम्बाहार त्रायवद्भवे॥ यमाय से तसे शाय वहाणा यववायवेः कुवेरा
 यतथेशाय विह्ववे व्रस्यते भुमः। नस्तार्हांते व्रणवे रोगे व होतव्यं विधिपूर्वकं। स्तराखाग्रिमुखे न्यायः ययादिप्रति सप्ततां स्त्रियां तं स
 चैकार्योणि कारयेद्देवि नमः सर्वहोमात्रहोमै चरामित्यासा शवोच्यते। एकां विंशति शं ख्याकर्म त्रेणानेन होमपेशं समिद्धे मः
 चरणां वद्यतस्य च यथा नमः। शुक्लार्भयापसं चैव मुद्रा चरमं वः स्युताः। सहस्रं वातद्वैवा रणमहा नरे उवा। त्रभज्या ययिता एव स
 त्रसर्वो जमिखं वनसतत्सर्वं सर्वहोमेष्ट सामान्यं विधियुक्तं। गायत्र्या च प्रधानस्य समिद्धे मस्त्रथेव च। चरणां चतथा ज्यस्य शर्क
 रागां च होमपेशव रणां चतथा ज्यस्य शर्करी रागां च होमपेशव ज्ञादीनां च होतव्यं सहस्राद्यंततः क्रमान्। ब्रह्मा यज्ञा मंतने रोगे। व्र
 ह्मरोगे विषवेन मम नारायणा यचि ग्रहे वा स्रुदेवा घधीयमहि। तन्नो विसुप्रचोदयाश आयं विशेषः। कथितो होममार्गं सशोभ
 न। दूर्वायाः क्षीरसिक्ते तपं विंशत्यथ कूटथ कूट। अं वकं यजामहे सुगं सिंघुषिव दूतनम्। उर्वीरुक्मिव वंचनार्मत्पोर्म क्षीयमा मना
 शस्वाह। दूर्वा होमः प्रराक्षो यं वा स्रुहोमश्च सध्वं ध्या॥ प्रायश्चित्तमघोरेण रार्ण्ये वा व शतं शतं। तत्पुत्रुषाय विग्रहे महा देवाय
 धीमहीः तन्नो रुद्रः प्रचोदयाशः सर्वहोमात्रहोमेवं समित्या शास्त्रमुच्यते। ब्रह्माराणं रक्षिणे भागे विष्णुं विश्वं नृहं शिवम्। स

ध्येदेव्यामहादेव्यमिश्रं गिरा गरा सचतं। आदित्यं भास्वरं मानुरविं देवं दिवाकारम्। उवाप्रभांतथाप्राज्ञं संध्यासाता वित्रिकाममि। दृष्ट्यां
 नृसिं धर्तिं पुंसिरेवाकायमहात्मने। विस्मारांश्च भगवैव बोधनो च प्रहसैरां। आप्यायनीं च संयज्य देवं यद्वा सनेरविं। प्रभृतं प्राह
 प्रकर्तव्यं विमलं दासेरो तथा स्मरं यश्चिमभागे नृआराध्यं वो ज्ञेयं जेश्म ध्येमुखी वीजानीया इवे। रारेषु यथा क्रमं। दीप्यां स ह्मां ज
 परं भद्रं विमूर्तिं विमला क्रमाशभागे वंचतथा म्मदरा दुर्गे नृसमंततः। यज्ये द्यो समये रघ्यं द्यपये च विरोषतः। ब्राह्माराणां शभो
 जये नृते दवे दागां पारगाशः। दिव्या ध्ययन संयन्ता शकृर्वेवं विधिविस्मारां होमेव कर्त्तमानै च यर्व दिक् च्छानमध्यमेः। आरोह्ये द्विधा
 नेन रुद्रा ध्यायेन वे नृपधारयेत्तत्र यद्वा नं ह्यं याठिकेयं विचारतः। पञ्चमानो जये मंत्रं रुद्रा गायानि संस्तवं। घाटे का हंत र्हं वातत्रे वा
 सनमारभेशः। आलोमवरुणां धीमाशय र्वहस्रः समाहितः। नृपश्च म्मखराण्यतः ख रुषे ट कथास्रः। खस्त्रि नृध्यादि मिश्रायिरेनेने वा
 विशेषतः। पृथपा हव्रास्रणैः कार्यं वेदे रंगया खगैः। जयमंग पुशता दिव्यस्रा घोषैः सशोभनैः। नृत्पवाद्यादि मिगीतैः सर्वशोभा
 समधितैः। स्वयमेवे दादिभ्यागे सुवर्णं तत्र निक्षिपेश नृत्पाद्यो समाहृतौ नृत्ताभरत्न दामवेशा जात निष्काधिकं श्रेष्ठत र्हं मध्यमं
 स्मृतं तस्याप्य र्हं निस्सं स्यात्तत्र विधंतत्र कल्पितं। वस्त्रयुग्मतयो स्त्री बकुलं कंठ म्मखरां। अंगुली म्मखरां चैव माणि वंधस्य म्मखरां
 एतानि चैव सर्वाणि प्रारभे धर्म कर्मणि पुरोहिताय दवाय नृवि नृयः संप्रदायये शयवोक्तं म्मखरां सर्वे सोष्ठी र्वं वस्त्र संसंयुतं। द
 द्वादेतत्प्रयो कस्य आघ्रादन पटं बुधः। दक्षिणां गं वशतं चार्द्धत र्हं वप्रदायये शयोगो यकरां इव्यं आवायी यो यकादये श
 इतरेषां द्विजातीनां नृयथ कुनि कं प्रजायये शदक्षिणा नृयुरो ह्रास्त्र द्विजेभ्यो दायये स्वयम्। ज्ञावायी यप्रदातव्यं ज्ञे त्रियेभ्यो
 विशेष्यनः। वं दीक्षतां श्वा विसर्जेत्कार गृह निवेशनाश स हस्रकल सेनै व स्त्राययेत्परमेश्वरं द्यते नृवे वलेनापि देवदेवमुमायति। य
 यसा चाथ दध्ना वा सर्वं इव्ये रथापि वा। ब्रह्म कूर्वेन वा देवं यं वगव्येन वा पुनः। गायत्र्या चैव गो मर्चं गो मयं मृगावेन वा आयाय

त्वेति वेक्षीरं हवि कोर प्वेति वेदधिते जो सोत्या ज्यमो रानमंत्रेणे वा भियेतये शदेव स्पवेति देवे शंकु शावुकलेशे न वैः ॥ रुद्राध्यायेन स
 वेगं स्नाययेत्परमेश्वरं ॥ सहस्रकमलैः शंभोर्नाम्नां चैव सहस्रकैः ॥ विष्णुनामधिते वीथियनंदिना कथिते लवणदक्षेणासनिमुख्येन
 कीर्तिते नायिकावुधैः ॥ महायज्ञाप्रकर्तव्या महादेवस्य भाजतः ॥ शिवार्चका यदा तव्या दक्षिणा र्धा युगेः शुभाः ॥ देवार्चकानां सर्वेषां दक्षिणा
 धयथाक्रमं ॥ दैर्घ्यं च हृदयं नाथा गलहृद्वा तथा नृणां भोजयेत्तु विमानेन दक्षिणा मपि कारयेत् ॥ कृमिकोक्तः ॥ तुलादिनिहितं
 विर्तवास्त्रणेभ्यः प्रदपयेत् ॥ मद्रुक्तेभ्यो विशेषेण दद्यात् ॥ अद्रुसमन्वितः ॥ मंडले पजिता सर्वांशदेवानभ्यर्च्य होमयेत् ॥ दृष्ट्या
 पुण्यैर्नाम्नामात्रसमापयेत् ॥ सहस्रकलसाद्यैस्त्रसंस्त्राव्य परमेश्वरं ॥ महायज्ञाप्रकर्तव्या प्रभृताहविष्याविता ॥ पंचामृतैः
 पंचगव्यैः क्षीराद्यैः स्नायनं तथा ॥ ब्राह्मणा राज्ञो जयेत्पश्चात् ॥ तुला रोहणमावने ॥ अथ यजवु ॥ नाम्नां सहस्रं नृस्य नंदिना व्र
 तयोगिना ॥ कथितं ब्रह्मवेदार्थं सकलतव सर्वतः ॥ नाम्नां सहस्रं विप्राणां वक्रुमर्हसि सोमनं ॥ ॥ सप्त उवाच ॥ तर्च्य मृतात्मभू
 तस्य हरस्य मिते ते जसः ॥ अष्टोत्तनसहस्रं तु नाम्नां सर्वस्य सुव्रता पश्यत्त्वा न मुनिश्रेष्ठ गणाय त्वमवापु याशत दहं सं प्रवक्ष्यामि
 सर्वपापप्रनाशनं ॥ ३० ॥ भिरणुः प्रभुर्भातुः प्रभुवो वनदेवरः ॥ सर्वत्मा सर्वधिरव्यातः ॥ सर्वशर्मकनो मवाजटी चर्मो शिखं जेव स
 र्वगः ॥ सर्वभावनः हरिश्च हनणाख्यश्च सर्वभूतहनः ॥ प्रभुः प्रहृतिश्च निहृतिश्च नियंता स्वासनो ध्रुवः ॥ शमशानचारी भगवा
 नखेच नोगो वरोहनः ॥ अभिवाद्यो महाकर्मोत्पत्तीभूतधारणः ॥ उत्तमनेवैषः प्रहृन्नः सर्वलोकप्रजापतिः ॥ महाभूतो महाका
 यो सर्वरूपो महापराः ॥ महात्मा सर्वभूतश्च विरूपो नामनामतः ॥ लोकपालो जर्हितात्मा प्रसादो वामितो मितः ॥ पवित्रश्च महान्
 श्रेष्ठो नियमो नियमाश्रितः ॥ सर्वकर्मपि चर्मणं आदित्येन विदुः ॥ सहस्राक्षो विशालाक्षः सोमोदनेः प्रभाकरः ॥ वंद्यस्पर्षा
 सनिः ॥ कुत्र्ये होत्रहयतिर्मतः ॥ आद्योदितो जयकर्तो मगवाण व्यो गो नद्यः ॥ महातया घोरातया आदर्शो नेकसाधकः सुवर्ण

रेताः सर्वज्ञः सुगीजो वषवाजिनः। दशबाहुस्त्वनिमिषो नीतकंठनुमापतिः। विखरूपतपः श्रेष्ठो वलवीरो वलायणी गणकृत्ता ग
 णापतिः दिवासाकांक्ष एव। च। मंत्रवित्परमोर्मन्त्रः सर्वभावकरो हनः। कर्मकुलपरो धवीशः। हस्तः कपालवाशः अशनीशः त्र
 घ्नीरः। षड्वारणा युधो महाशः। अजश्च यगन्पि श्वतेजसेजस्करं निधिः। नृसीवी चक्रवर्कश्च उद्दिष्टो विमतस्तथा। मृगालि
 रूपसर्वश्च मुंडः सर्वभुर्भक्तः। सिंहशार्ङ्गल रूपश्च गंगासात्क्रियर्धयि। जर्द्धरेता जर्द्धलिंगी नर्द्धशापी शुभसुलः। त्रिजटीवीन
 वासश्च उद्दसेनापातिर्भवधः। अहोरात्रश्च नक्षत्रतिष्ठन्नात्मासर्वतः। गंधर्वहोदैत्यहावकालघातो गुराणकरः। सिंहशार्ङ्ग
 लरूपीण। पारीकपर्धयी। जर्द्धनेता कर्द्धलिंगी। जर्द्धशापी शुभस्यलथ त्रिजटीवीरवाशश्च उद्दसेनापातिर्भवधः। अहोरात्रश्च
 नक्षत्ररूपी चर्द्धचद्रपरो हरः। निरावरः प्रेतचारी भूतचारी महेश्वरः। बहुशयो बहुवनः सर्वसारो मृगो हनः। नित्यप्रियो नित्यरूपो
 नर्त्तकः सर्वलोलुपः सकामुक्तो महाबाहुर्महाघोरो महातपः। महाशरीरो महापाशो नित्यो गिरिवरो नतः। सहस्रहस्तो निजयो व्यवसा
 यो यनिदितः। ज्वमर्षणो यषर्मात्मा वल्लहाकामप्रसिमः। दसहायिहारी चप्रसरो मध्यमस्तथाः तेजोपहारी वलवाशविहितो म्युच्छि
 तो वरः। गंभीरघोषो गंभीरो गंभीरवत्तवाहनः। न्यग्रोधरूपो नाग्रोधो विश्वकर्मा विभुर्वहधमी क्षोपापश्च हर्षश्च सहायः कर्मकाय
 विशविस्नुप्रसादितो यज्ञः ससत्त्वो वः वानलाहताशनसदापश्च प्रशातात्मा हताशनः उग्रतेजा हतातेजा विजयो जयका विजयोति
 षामपनः सिद्धिः सिद्धो विग्रह एव च खट्वाक्षो जटोत्तलिघर्मणोत्पुद्गतो वलाः। वेणीचपणविवाणो वलावलकरस्तथा। सर्वरूपनिना
 देव सर्वथाप्यपरग्रहः। व्यालरूपो विलावासी दहापातम्वरीगेविः दशश्रीमानवर्कर्मसवीवलविमोचनः। बंधनश्चासुरेसारणां युधिश्
 च विनाशनः। सद्यः प्रमादो दुर्गयः सर्वायुष निषेवितः। प्रस्कंदो यविभागश्च अत्रुल्लोपज्ञमानविशसर्ववासः सर्वधारिदुर्घोसावा
 सयो नरः। हेमो हेमकरो यज्ञः सर्वाधारो धराधरः। आकारोद्यधनिवहो महासगः प्रतापवामाभिस्तश्च तिस्ररूपी वनोद्दरुपः

३९
३१

कोरपकुतपः आतिर्भूतनिवेवितः॥ आश्रमस्य कथोनस्तेष्विषवर्कमाधवृत्ताद् ॥ विशालशालमोष्योर्जवजालश्चलः॥ काचित्क
लशमूलनप्रापुधश्चैवरोमसः॥ गंधर्वो ह्यदिति आर्त्तोद्यविसेपस्तु शारद॥ पराश्वधापुधोदेवोत्पथं कारिसर्वाभवः॥ जव्वीरोमहाकोपउर्ध्व
जाजुके शवध॥ अवंशकनोवशोवसवद्योऽनिरितः॥ सर्वो गन्धामायावीपुहो ह्यनिलोनलः॥ र्वधनेव अत्र नो विसर्वधनविमोदनधरसासा
श्वकामारीर्महार्ष्ये महापुष्यः वाहस्वर्नदितेः॥ सर्वशंकरास्यायाकोपनः॥ आभरेशोमहाद्योरोविश्वदेवो सुगहिरा॥ आहिर्वुधो निरंतश्च व
किं कानेहलीतथा॥ अजैकपाखपाकाशोशंकरेजोमहीधरः॥ धवन्नरिर्धर्मकेरुशून्यो वैश्रवागस्तथा॥ धाताविष्णुश्च शक्रश्च त्रयीप्रस्था
धरो धुकः॥ प्रभासः सर्वतो गायुरयं मांसवितारविः॥ इति श्रेव विधातावर्मा धाता भूततावना नौरस्त्री व्रश्चभीमश्च सर्वकर्मगणो वहुः॥ य
प्रगर्भामहा॥ भश्चंद्रको नभानयः॥ पलयाशोपशांतश्च पुराणः॥ पुण्यकृतमः॥ कूरकं कूर्कवासी हिमवत्तिरसं श्रयः॥ कुलद्वारे कुल
कं तो वहुभिन्नो वहुप्रजः॥ प्राणो शोवर्द्धको हस्मोनकुलश्चादिकुल्यथा॥ माविन्नो वोमहर्जं हृत्तिलोकश्च महो बधीः॥ सिद्धातकारे सिद्धं
तच्छंदो व्याकरणोत्तरः॥ सिंह हासनः सिंह दंष्ट्रः॥ सिंहकः सिंहवाहनः॥ परमात्मा जगत्पालः॥ कालकं पीतनुश्च नुः॥ सारंगो भूतवक्त्रांगः
केशनुमात्मा भवेत्तस्तः॥ भूतालपो वृत्तयतिरदो रात्रो यत्नो मलः॥ असहसर्वर्द्धभूतातिश्चलश्चालावेदुधध॥ अमोघः संधसो हसो
भोजनः प्राणधारणः॥ धृतिमाश्रमतिमाश्रयः॥ सस्तु मुमुक्षां यतिः॥ गोपाली गोपुवाग्रामो गोवर्म्मवसुनो हरः॥ हिरण्यवाहश्च
तथा गृहावासः॥ यवेशनः॥ महामंता महाकामो जितकामो जितेन्द्रियश्च गोधारश्च सरपश्च ताचकर्मस्वोहितः॥ महामतो भूतवृत्तोद्यस्य
रोगा गणा सोविताः॥ महाकेतुधरो धाता नेकतानि नतश्च यः॥ अवेदनीयश्चावेद्य सर्वगश्च सुखवह॥ धारनाणास्वरणो ध्वानुयति
धापतिर्हर्जितः॥ संयोगो वर्द्धनो वृद्धी गुरोको यगुणाधियः॥ नित्यो धाता सहायश्च देवा सरसः॥ यतिश्चाविष्नुक्तश्च वाहश्च
सुदेवो यिसुवयर्द्धणः॥ आषाढश्च सुषाढश्च स्कंदो हरिः॥ वपुरावर्त्तमाता न्यो वपुश्चो सोमहानपुः॥ शिरोहरो पितृर्मरथस

राम०
३२

र्वलसराणलसिरपतः॥ अस्योरथ गीतश्च सर्वभागी महावतः॥ समायोत्समहामावयातीर्थं देवो महापथः॥ निर्जनो जीव नो मंत्र
 सुभगो वदुर्द्वैकः॥ एतन्मृतो यथारत्नांगो महार्णवनिघातविशमूलविशालो ह्यमृतव्यक्ताव्यक्तस्त्रयीतो निविश्वः॥ आराहणो
 तिरोहश्चशीलधारी महातयाः महार्कदो महायोगी युगो युगकरो हरिः॥ युगनृत्यो महानृत्यो वनतोगहनां वभनः संजाजीनं वनभुज
 ४ पांडितोऽस्य मलोपमः॥ बाहुमालो महामालः शिष्यो विष्णुः श्रुलोचनः॥ विश्वरोलसरां रूपाः कुसुमांसः फलोदयः॥ वृषसासो वृषाणां गो
 मणिविवोजटावरः॥ इंदुर्विशर्गः सुमुखः स्वरः सर्वायुधः सहानिवेदितः सधाजातः स्वर्गद्वारो महामनाः॥ गर्धमालो वलागवाशनर्तनः स
 र्वलसाराः॥ संतानचातुरः सकलः सर्वमंगलवावसः॥ बलस्नालीकरस्त्रालीनुदसः संपमो युवा॥ र्यनतश्च षुविज्ञत्पानोलोकसर्वाश्रयो
 मुं जाविहृत्यो विष्णुतो हो सते जा सहस्रयाश सर्वमूर्द्धा सर्वदेव सर्वदेवमयोगुरुः॥ सहबाहुः सर्वांगसंगण्यः सर्वलोकधरू॥ कलाकाष्टा मुहू
 र्त्तवमात्रावापक्षपक्षकः॥ विश्वक्षेत्रप्रदोऽत्र प्रदो वीजलिंगमध्यस्तु निर्मलः॥ सदसद्यत्किंचिनाममतो भ्राता पिता महः॥ स्वर्गद्वारं मीक्षद्वा
 रं सुखद्वारं त्रिविसेयं॥ निर्वाणा हृदयश्चैव ब्रह्मलोकपरागतिः॥ देवा सरविनिर्माता देवसुरनस्कृतः देवासुरमहामात्रो देवासुराणां वि
 पः॥ देवासुराणां ध्य सो देवसुराणां अरिः॥ देवाधिदेवो देवर्षिर्देवासुरसत्त्वाप्रदः॥ विवाधरेष्वरो विष्णुः देवासुरमहेस्वरः सर्वदेवम
 पोचित्पो देवतात्मात्मसंभवः॥ नुदतः त्रिविक्रमो वैद्यो निराजातिरजीवरः॥ इन्द्रो हस्त्रिअया व्याघ्रो देवसिंहोऽनप्रभुः॥ विबुधान्यः सुन
 श्रेष्ठः सर्वदेवमयोधनः॥ संयुक्तः सोभनो युक्तः॥ राशानां प्रभवो व्यपः॥ गृह्णातो निजः सर्गः पवित्रं सर्ववाहनः॥ श्रीगोश्रंगप्रियो वमु
 राजराजो निराश्रयः॥ सुरारमैः सुनमनो निरामः सर्वशाधनः॥ ललायसो विश्वदेहो हरिणो ब्रह्मवर्चसः॥ स्थावरगणं परिश्रेव
 नियमे त्रिपवर्द्धनः॥ सिद्धार्थः सर्वभूमाथो चित्यः सर्वव्रतः श्रुचिः व्रतधियः परंपरं ब्रह्मयुक्तानां वरमागतिः॥ परमं ब्रह्म युक्ता
 नांतं जानां परमा गतिविमुक्तो युक्तिरेजश्च श्रीमांसौवर्द्धमोजगशयथाप्रधानं नगवा इति भक्ता सुतो मया॥ भक्तिमेवं पुरस्कृत्य

३२

महायज्ञपतिर्विभुः। ततोऽनन्ताप्राप्येवस्त्रतो गतं मर्ता गतिरतस्मादनुच्यत्तवं शोभो नृपस्त्रोला वशिष्ठतः॥ अश्वमेधसहस्रस्य फलं प्राप्य
महायज्ञाः गणापतां परंप्रायः प्रसादात्तस्य यः प्रभो यः पठे शृणुयाद्वापि आवयेद्वा तस्य गणायि॥ अश्वमेधसहस्रस्य फलं प्राप्नोति वै द्वि
जः॥ ब्रह्मघ्नश्च सुरापश्च ते यो च गुत्रुतः स गशरणा गतघाती वमिन्नचिश्च घातकः॥ मा नृहापि नृहो वै वै रहा भ्राण हातया। संवत्स
रकुमं जप्त्वा त्रिसंध्यं शकराश्च मे दिवदेव त्रिसंध्यं च सर्वयोयैः प्रमुच्यते। अथ नृलाभे दाः अभिधीयते। प्रथया नृवृत्तस्योक्तं जौष्टि
करो नृसा। माक्षिकेन नृसौभाग्यं ते तेन वहुलाः प्रजाः। ब्रह्मस्य दिव्यवस्त्राणि प्राप्नोति नृलया धर्तो लवागस्य च लावाणामरोगिर्न
गुडस्य वा। अथ नृशर्करया सुरया चंदनेन वा। अविमुक्ता भवेत्तन्मन्त्रानुनयार्कं कुमस्य चानसंतापो हादिते वै रक्षीरस्य नृलया सदा॥
श्रीकृष्ण उवाच॥ अनेनैव विधानेन केचि रस्य मयं युनः। कर्पूरं रातये छतिकं चित्वा स रायुंगवाः। अनेन मुख्यं नृलायु नृषदानेन
॥ तथा सितं नृतीयां नार्यः सोता ग्यदय्यिताः। कुंकुमेन प्रयच्छति लवणेन गुडेन वा। यन्मैर्मन्त्रैर्दृक्कृते रक्षैरन्ये शुद्धानुमिः। ननं च मन्त्रा हो
मो वा एवमेव प्रदाय येशः॥ ॥ विश्वमि श्वामि नृः॥ आदित्ये राहणा यस्ते सवर्णौ सौ लये तनं। सोमये हे नृस्ये रायथा दानं तथा श्र
णु। प्रवर्गस्य मुखे पुक्ते उत्पन्नः पत्रहेतवः। सर्वपापहरणं चैव तद्दृष्टमिपि यतां विदुः। इत्युच्चार्य जलं वसुनि स्थिते द्विजसत्तम इति॥ ७॥
प्रोक्ता श्रीद्विजराजवंशतिलकालंकारहीरप्रभुर्भारद्वाजकुलाचुगः प्रथमयायः शाषया लंकृतः॥ श्रीमद्वज्रमस्तनरात्मजनिरतः त
त्संप्रदायाय रणिः सारे दानकर्मसंकेति च नरे श्रीमाक्षलाधीश्वरा॥ श्रीनितामसाहस्राज्यधुरंधरमहोपतिः। श्रीमसिंहप्रसादे स्मि
रसंयुक्तं कुजते नृलां॥ ॥ इति श्रीमद्वज्रस्मिन् सिंहचरणा जुगुलुसरोरुहभ्रमलसकलभ्रमंडलमंडनसमस्तजवनाधीश्वरश्रीतिपा
मसाहसमस्तकरणाधीश्वरश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीदत्तपतिराजविराजिते श्रीनृसिंहप्रसादे दानसारे नृलायु रूषदानविधिः॥ ॥
अथ हिरण्यगर्भाख्यद्विजीयं महादानमभिधीयते। तत्र प्रयोगः॥ ग्रहणांशं कृतिव्यतीया ताधो दयकपि जष छीमुख्यदानी यकाले कु

राम०
३२

तत्तेत्रकाशीभागीरथीनर्मरगोदावरीक्षसवेरणीप्रभतपुण्यनदीषुपुराणेषुनायेषुपुण्यपाहवाचनामुदयिक-आदिरुवा
 श्रीविष्णुयज्ञानित्याशिवयज्ञांचविधायब्राह्मणवाचनाचार्य-अवि-वारणचषवर्णलंकारडहलवचस्त्रसक्तोहारेःरुवा-कुं डमं
 उपवेदिकासंभारलोकेशाश्वहनाधवासनाहचामत्स्यत्रुतापुन्यादिदेशेनपप्रगमं द्वादशव-कुंसीतपीतादियिष्टेस्त्रुवाधोभा
 गेवेद्यांविधायसौवर्णसहस्रसुवर्णनिष्कसंव्ययातदहं ईसंख्ययावाम्गदंगाकारंवासप्रत्यंगुलोच्छ्रा-समष्टोवचारिशर्द
 गुलवित्त्वारंसर्वालंकारसमुपेतंवेदात्म्यर-आदिपुक्ताहारादिभूषितंहिरण्यमभारव्यया-विधायत्रुलापुन्यवदधिवसनादिदानदि
 नादयेद्युर्विधायब्राह्मणवाचनहवायर्णा इतिप्रभतिसर्मशेषसमाधि विधायपुं डसमीपवतिसजलदकलसोदकेयव
 वदभिषिष्यमंगलशब्देनप्रघोषेरा-आहेनवसर्वोषधुदकस्नानंविधायशु-केत्यादिमंनैपुष्यांजाजिग्रहीवातांयेदामामं
 असौवर्णीसर्मराजःच-उर्मिखोदध्वंशमुषि-भ्यांयहोत्यैर-धुसःसरतन्मध्ये-आविश्यजा-उमध्येशरोतिषायउच्छ्रासवंवर्क
 स्थि-वाततोब्राह्मणवर्गैर्गर्भ-स्त्रुगर्भाधानसौम-सोमयनादिसंस्कारंवाततो-गुनुमंगलघोषेरातमु-च्छ्रायजानकर्मद्युय
 नयनांतप्राजापत्यचांद्र-मेयसौम्यवैदिकगोदानकेशांतारवी-उरुसंकाराशक्तवानमोहिरण्येतिभ-आराजपिशकुं डंसमीप
 स्थि-तकलराच-उय्येनदेवस्पवेतिसंवेरासुवर्णस्थितपजमानमभिषिष्य-अघाजाततेगानीतिमंनंयहिवा-आपुकप्रयो
 शाप-आपुकशर्मणेमुकवेदाध्यापिने-आमुकवेदाध्यापी-अमुकशर्मा-अमुकप्रजयो-त्रयो-त्रयुत्रः-अमुकफलकामःरमंहिरण्य
 भर्ग-उभ्यमहसंप्रदेनमपेत्य-त्काएवमेवउच्चार्यदक्षिरणादवा-द्वोक्तु-रात्यादक्षिरणामाचार्य-आचि-म्योद-वादीनानापास
 तोन्यबंधुमिसहभूजाततितडु-कुंमत्स्यपुण्योमत्स्येना-अथातःसेप्रवसांमिमहादानममु-त्रमांनाम्नाहिरण्यगर्भारव्यमहा
 पातकनाशनं-च-कुंलखेदारेजगर्तपु-क्तनानारजोभिर्भुषियुव्यकीर्णोवितानकेवोपरिपंववर्णसंस्थाययेपुष्यतफलोप

महेश्वराशस्येयहंश्वसौवर्णाशलोकापाशंश्चकारयेरातयामत्सोपिभागवा-आह।ब्रह्मणोःखनयेत्कुंडंयनीयमयंश्रुभांद्वीसप्तगुलो
द्व्यापहेमयंजगर्भवशात्रिभागहीनविस्त्रानं प्रशस्तंमुरजाकृति।दर्शा-आणिशरजानिपत्रमूचिंतथैववाहेममालंसपिटकंवहिरादित्य
संपुर्त।दर्शांतराणोदशखंडानिर्मुज्जवापुर्तपिटकमुच्यते।कुंडवात्यदेशोवहिराववाच्यःपद्माकारं पिचानं स्यात्समंतादंगुलाधिकंमुक्ता
वलीसमोपेतंयद्गुणादसावितं॥तिलद्रोणोपरिगर्तवेदिमध्येतोर्ययेराततोरमंगलशब्देनब्रह्मद्योषनवेराचसर्वेपिधुदकस्त्राभंस्त्रापितो
वेदपुंगवेः।शुद्धमात्स्याववधरुसर्वाभनराभूषितः।इममुच्चारयेन्मंत्रं गृहीतकुश्रुमांजालिः।नमोहिरण्यवर्णायाहिरण्यपाकवचायवा
सप्तलोकसुराधासजगद्भुजेनमोनमः।भर्तृकप्रपुत्रालोकात्तवगर्भेव्यवस्थिताः।ब्रह्मादवपस्त्रथादेवानमम्रेविखध्वारिणो।नम
स्तेभुवनावात्मस्तेभुवनाश्रयः।नमोहिरण्यगर्भायार्भेपस्यपितामहः।यतस्तमेवभूतानांभूतेभूतेव्यवस्थितः।तस्यान्मपुद्ग
राशेषादुःखसंसारसागराश्रावममं-यतन्मध्यमाविश्याम्रेनदद्भुवः।मुखिभ्यांयोरिसंगत्यध्वमीराजवन्मुखौ।जानुसधेशिरःकृवाति
स्वाच्च स्वासयंचकं।यर्थादेकेगुनुवेदचामंत्रमिर्मजयेत्।नमोहिरण्यगर्भापविष्णुगर्भायतेनमः।चरावनस्पजगते।गृहभूतायवेनमः
आ-आहंजानितः।यर्ध्वमत्पद्वर्मादिजोत्तमः।बृहर्मसंभवातेषादिव्यदेहोभवास्यह।च-चूर्मकेलेशैर्मयः।रातस्तेद्विजपुंगवाः।स्नानंकुपुः
प्रस-नांगसर्वाभरणाभूषिताः।देवस्यतेतिमंत्रेणास्थितस्पर्कनकासने।अथजातितेंगानिआमिषेस्यामहेवयं।दिव्येननेनवपुठ्यासि
रंजीवसखीभव।ततोहिरण्यगर्भतेंभेभ्योदद्याद्विवस्तरागः।तेभुज्याःसर्वर्भगेवहवोपितदाज्ञयार्तंओयकारणं सर्वंनवेवानेवेदये
शःपादुकोयानहृच्छत्रचायमासनभाजनः।आमंवापिविषयोवायवापिन्यदपिसंभवेदिति॥ ॥इतिश्रीसत्प्रीठप्रतापश्रीमन्त
हाराजधिराजश्रीदलवतिराजत्रिजिते।श्रीनृसिंहप्रसादेहिरण्यमर्गदान॥ ॥अथब्रह्मांडमिधीनंरतीयमहादानमभिधीयते॥
तन्नकालदेशवृद्धिआद्याशेवादिपूजाब्राह्मणावाचनआचार्य-अचिचरणाप्रधुपर्वदानकुंडमंडयवोदेकासंभारलोकेरावाहना

मिवासनादिसर्वविषयायमत्स्यापुराणोऽत्रुत्तापुत्रुवातिदेशेभविष्यायसौवर्णोविंशतिवत्ताहर्ध्वसमहस्रावधिसकलद्वयसंपुर्णवत्ता
 सुंदिगाजावृषसंपुर्णवेदांगवद्वेयैतंसहस्रपुत्रेवस्वादित्यमनुहर्मेकचावसमाभरीत्यायर्ध्वकृत्वाअमुकसगोत्रायअमुकसावेदा
 ध्यापिनेअमुकशर्मलोऽमुकसगोत्रेअमुकवेदाध्यायोअमुकशर्माअमुककलकामस्तभ्यमहंसंयददेनममेत्युच्चार्यपुनरमुकसगोत्रा
 येत्युच्चार्येमांदक्षिणांनुभ्यमहंसंप्रददेनममेतिवरेशकर्त्तव्यतेषानुनानानिशुभ्राश्चतुर्द्वेषुश्रीमानैतवतपुष्पदेतहस्तामसदं
 तपुष्पदेतएतवतपुडरोकवामनकुमुहांजनपुष्पदेतसार्वभौमसुप्रतीकानिदितिवासोसाकल्मष्याकराणिनुक्त्योतिःछंदोस्वगातिवेदस्वतेषां
 पश्चिमेचतुरोवेदानितेचेदानांयाश्विमायायाणांनिवेशनाशप्रधानंनियमानंहितत्रान्यागाद्यकृष्येतोतिवार्तिकोत्पन्नसंधानेनयाश्चि
 मदिशेसन्निवेशः।लोकपालस्वरूपमधितोयते।ईदुःवशायाणिअनुर्द्ध्वगजानृढःप्राचीपातेःनानामृषराभूषितःकर्त्तव्यःज्जाग्निः
 पिंगजश्मश्रुकेशःपिंगाक्षजठनोहणाः।छागनृढःसाक्षसूत्रःशशिकारकः।इषत्योतोर्देहस्तःनिभतिनःअहृष्टिःपासधरःकृद्धःस
 दृहस्तःविकृतमुखःपुंस्थितःभृमाशराक्षसाहतः।वरुणाःयाशपातोसौम्यःमकरवाहनःप्रतीचीपतिःवायुःहिराण्यामृच्छवस्थःध्वजा
 वानुवतेरःसौम्यःदशाश्वरथःगदाहस्तःवनप्रदः।शःत्रिनेशःत्रिशूलधरःहृषभस्तुतःकपालपाणिचद्रार्धकृतमृषराःकृत्वाचनुर्मु
 खःपद्मपत्रासनस्थःअसमालासकूपुस्तककमंडलुधारीकृष्णाजिनवासाःहंसवाहनःयंचवः॥प्रतिवः॥त्रिनेत्रःहृषानृढःकृपा
 लश्चलखट्वांगीसदासिबःवंद्रमौलिमर्यःसिद्धहृत्पुमःयस्त्रकनःयस्त्राशनःरशनाधरउमालस्मीसमचितमित्रात्रिवाच्यतयोः
 सन्निहितेउमालस्मीचिधेयोउयालसुरोपुर्णगोरीशंस्वडवर्णासवरीसन्निवेदिता॥तत्रयद्यासनासीनासाक्षस्तनकमंडलुः
 वरदोद्यतवतीचचराभयपाणीका।लस्मीःपद्मसनस्तुत्रैलोक्यमातंगोखणोसूर्यासर्वलंकारवितादक्षिणवररहस्तावस्था
 दिनूपाणिसौम्याःप्रसन्नवदनाःवरुणःशार्ङ्गहस्ताःपद्मासनस्थाःद्विभुजाःयस्त्रागर्भाकर्तयःकरप्रभृतिस्तुषयंयतंनानाकमल

पारिणाः कमल पारिणाः अंतस्त्रितः मेषादि रासयः इंदुप्रभतयोद्गदशमूर्यः तेजोमंडलमध्यमाः तथावापु रूपास रतो देवताः कर्तव्याः प्रस्था
 दीर्घानामानिपुत्रलापुत्रवेउक्तमि महात्मानिपरिभाषायामुक्तानि सप्तान्यन्ताः प्रलाविताः यश्चोत्तरी रूपा पारिणीत्यनंतमिथुनं अथप्र
 कृतमनसुरामः दृग्दर्शयुतशतपरिमायामविस्माराभ्यां ब्रह्मांडकोशेषवत्प्रसंवीतं विधायद्रोयपरिमाता रतिलाश्वेदिकायां लिखितवत् अस्थो
 परिसंज्ञाप्यतत्र ब्रह्मांडं संज्ञाप्य पुरतोश्चादशधा न्यानि विन्यसेत् ब्रह्मांडान् च देशे योऽं अंगुऽयोऽं अतन्त रणायिनं स्थापयेत् अतन्त रणयोच
 त्रुर्भुजो लक्ष्मस्तंगवीतराकश्चरणाद्वितीयशेषभोगां कसाक्षितः एकः करो जानुप्रासागतः द्वितीयो नाभिदेशश्चतत्राभिसंभूतकमल
 पितामहः आसीनः पद्मनीलसंलघ्नौ मधुकैटभौ समंततः सूर्त्तानि शंखवक्त्रपदा यद्वा निन्यसेत् सर्वदक्षिणे प्रद्युम्नः दक्षिणे ईश्वरे
 पद्मं श्रवः करेशंखः वामोर्वेच अथो गदा अतिसहयजगन्मोहकः दक्षिणादेशे प्रकृतिः सा नुमहा लक्ष्मीः पानपात्रागदलेटपान
 पात्रं विभ्रती नागं लिंगं पोर्त्तं च मूर्द्धनि विभ्रती अतः परं संकषणा वासुदेवः संकषणाः कदाव अस्थाने मुशलनां गलो देव मूर्त्तये भू
 तद्यदेव ह्यंतै अपि निरुद्ध श्रीकृष्ण वासुदेवा अपिराते देवता विशेषाः ब्रह्मा राउनिर्मरावक्ति प्रसवणी इत्यथ कृत्स्नवरो नैव कर्त्त
 व्याः आन्यथा कंचनाकारयेदिति पुनर्कांचनोपशं देशानर्थं सायति अथ यमानय रिमाराणा प्रतिमानां अंगुष्ठयर्ध्वं प्रभृती वितस्त्रि
 पयेत तथा शक्रिय रिमारा वा कल्पं अथ वा सर्वं चानुभिर्ब्रह्मांडं वर्त्तयं योऽं निष्कसहेन कर्त्तव्यं तत्र यप्रंकल्पतत्र योच्यत्सप्रगुणारूपं
 शय्यताम्रसप्रगुणं ततः सप्रगुणं काश्यपततः सप्रगुणं सी संततः सप्रगुणं लोहमिति तत्र याम्रे ॥ ब्रह्मातत्रं पप्ररागालं कृतः कार्यं सध
 व्रजतत्रिर्मितः गोमेदेकैः स्तस्य शोमानतथा सोममूर्यमुक्तालं कृतौ गायत्री सा वि ओ ब्रह्म पाश्वस्थो सप्रवर्षयो जटिलाः कमंडलु
 से सत्रधारिणाः घ्यानविनिखेन शिखोभायो येतः सुनयो वानप्रस्थाः शेषा अपि वाराहं सहिता श्रियाः यहा अपि कर्त्तव्याः सर्ववर्णाः
 वृक्षावनस्पतः पुष्पफलवर्तो वृक्षाः अपुष्पाः फलिनो वनस्पतयः एवं सर्वो यैतं ब्रह्माणं कल्प्यं तत्समत्मा इत्यर्चं कुं भाश स्थाप

पेशततोदशधेनवोदक्षिणाश्चैनताश्चगावोहेममयःताम्ररोहताःसवस्त्राःपार्वतःकल्याःताम्रावर्ण्यकाचिस्त्योदेयाःजापकानांचथो
 गायत्रीसावित्रीअभिमुनिनारदादिसतईशदिदेवाःसर्वसुवार्णभयाःकार्याःतथाभगवाश्वागहोलक्ष्मीसाहेतःनोलमम्रकर्मणितः
 कर्तव्यःश्रीहृद्रूपिश्रुवदाक्षेणापथाशक्त्यादेयामविष्योत्रेनुज्ञेयांनिष्कृतांतदईवेत्यादिनासवर्णमेवदक्षिणादिर्यमुयकल्पनी
 यमित्युक्तंअद्वादिसनादन्येधुरग्निकुंडेषुअविगुयवेशनादिकर्मशेषसमाप्तेनउलापुहपदातवद्विहितायांयुर्व्वरत्नायितःश्रु
 त्तमात्म्यवनघरोगहोतकुसुमांजलिपूजमानोऽस्मादंप्रदक्षिण्ययज्यमानोमंत्रमुच्चारयेदमंत्रसूक्तविश्वेश्वरविश्ववामज
 गत्सवित्रेभगवन्ममस्त्रेसप्राधिलोकेमनभूतस्त्रेसगर्भेरागासाद्वितरणभिरक्षांयेडः।वेतास्तेसखेनोभवंनप्रयांउपायारोचराचर
 णां।वृद्धानशस्त्राहतयातकानांवस्त्रांदोषाःप्रत्ययव्रजंन।एवंप्रणम्यामरीवसुगर्भंदद्याद्विजेभ्योदशधाविभज्याभागद्वयंत
 त्रगुरोप्रकल्पसमंभजेछेयमतःक्रमेणाःदानवार्मउत्पायुनुषवदेदितव्यांसहैदशभागभागद्वयंगद्वेअवाशिसाचभागा
 नांचपःएवंचउर्व्विशतिभागाःचउर्व्विशतिविभ्योक्तुंमपिवह्नादिसागमित्तंजाकारंकार्यंअयपुरापाहवाचनेहृतेदेवता
 देविसमीर्यगचाएवंवद्यजमानेनदेवतायजायांविहितायांआर्यविसर्जनंविदध्याशएवंवस्त्रांदानंरुधाउत्तर्मागार्तप्राप्तेति
 मातदुक्तंमात्स्योअयातःसंप्रवक्ष्यामिब्रह्माद्विधिपूर्व्वकंःयच्छेसंसर्व्वानांमहायातकनाशनं।पुण्यंदिनमथासाद्यत्रलापु
 नुषदानचराअचिक्रमंयसंभानमूषागाघादनादिकं।लोकेशावाहनंतद्दक्षिकासनकंतथा।वर्पादिंशत्पलादूहंमासहस्त्रा
 चरांशक्रितः।कलशद्वयसंपुक्तंवस्त्रांकांचनंबुधश्चतस्त्रसरांवास्त्राणे।कुंभमृष्टाभोभवेघादकूपतीच्यांदिशिवंदूमाः।उ
 दितःशुक्लयज्ञादेवपुरंदस्यतादृशं।कुंभस्याप्यामितिकुंभस्यत्रीवाहोनस्याभावस्येत्यभिधेयंदिगाजायद्वस्त्रसंपुक्तंयदुदंगसम
 चितंलोकपालाखकोयेतंमध्यामिष्ठतचनुर्मुत्वं।शिवायुतार्धखरंशिवरंमुपालक्ष्मीसमाचिंतं।वस्त्रादित्यमहर्द्धमंहारत्र

समचितं॥ वितस्त्रे रंगलशंयावदायामविस्तरं॥ कोशेयवस्त्रसंवीर्तति दोषोपरिणयसेनातयास्त्रादशवाभ्यानि समतात्यैकः॥ यवेशवितस्त्रे
रंगलशतंमिति द्वादशांगुलमारभ्यांगुलिशतंयावदशराज्मानुसारेणाकार्यमिति यावदशयुर्वेत्तानतशयनं प्रधुम्नं युर्वदसितो॥ प्र
कृतिदक्षिणोदेशे सकर्षणमतः परम्॥ याश्चेमेव उरो वेदान निरुद्धमतः परम्॥ समतदुडयो वस्थानर्चये कांचनाब्धः॥ स्वापयो दूस्त्र
सवीनारयणीकुंमा २ नृदशेवनु॥ दशेवधेनो देपास्सहेमांवरदोहनाः॥ पाडकोपानहो छत्रवामराशनदर्यणः॥ मसभो न्यात्रदीपे स
फलमाभ्यानुलेयने॥ होमधिकासनानेव म्नायितो वेदयुंगवे॥ इममुच्चारयेन्मंशं त्रिः कृञ्चानु प्रदक्षिणां॥ सहेमांवनदोहनां दति हेमम्
यमाम्रदोहनाः सवस्त्राः॥ याश्चेतो दक्षिणा न्वेन कल्याः॥ तत्र व्यवहृष्टे आचार्या यदश अविम्यः॥ नायकेभ्यो न्ये वदक्षिणा शक्ता देपातया
त्रेयं शतं पाथैत्यभिहितानिष्कशतमेव दक्षिणा॥ ततस्त्रलापुत्रुषवद्वानं वत्मानादि विस्त्राया त्रिः प्रदक्षिणा कृत्यमं नृपदेशन मोस्त्र
विश्वेश्वर विश्वधाय जगत्सवित्रे भगवा नमस्तो स प्राधिलोकमनभूतले समर्पयसाङ्गं वितनाभिरक्षां ये दुःस्विनास्ते सुखिनो सभ
वं नृपयां नृपायानिवराचरणं त्र दानशक्ता हतपातकाता ब्रह्मांडदोषाः प्रलयं व्रजे नृ॥ एवं मराम्यासन विश्वगर्भं दद्याद्दिजे न्यो
दशवा विभज्या भागदपंतत्रगुरो प्रकल्पसमं भजे छेपयतः॥ क्रमेणा॥ अयमर्थः॥ दशभागा विष्वाय भागद्वयमाचार्यस्य अवसी
हो भाक्षो भागाश्च नृविंशतिसंख्येभ्यः समं देयमिति स्मृत्यं च हेमं गुरोरेव तं च कुर्यादथैकाग्रि विधानयुक्ता स एव संपन्नमनुजं स
वित्रेयं यो नृनस्त्रावतरणा हि केरा॥ इच्छं पश्य नरखिलं पु नृयो न कुर्यात्त्रा ब्रह्माडानमधिगम्य मराद्दिजानां निर्दत कल्मषाव
विश्रुत नृमुरोरा नंदकृत्यदस्यैति सहाप्सरोतिः॥ इति मत्स्ये ब्रह्मांड विधिः॥ तथा ब्रह्माष्टेव शिषेतप्युक्तम्॥ यत ध्रुवा तते
रात नृपरोधा अस्पनुद्दिजा॥ ब्रह्मा॥ इंकारवा माससौ चरं सर्वं वा नृभिः॥ पीवं निष्कसहस्रेण यप्रंतत्रयकल्पये शतत्र ब्रह्मा
तस्या मध्ये यप्रणै रलं कृतः॥ सावित्र्या चैव गायत्र्या न्यायिभिर्पुणिभिः सह नारदाद्यै स्मृतैः सर्वे नृपादे श्वरु नैस्तथा सोवरा

विग्रहाः सर्वे ब्रह्मरात्र्युपरः शराः चरादस्यो भगवान् लक्ष्म्या सह सनाननः ॥ नीलान्मरुतां श्वेवभूषायां तस्य कारये शरजतस्य व
 मद्रस्य देहं नद्रस्य कारये शरगोमेदके तस्य शोभां कारये ॥ त्रयुष्टिमाश्रमौ त्रिके आ पिसोमस्य शोभां वसैरिवाकने ॥ ग्राहाराणां वैवस
 र्वेषां सर्ववर्गा निरापयेश ॥ अष्यः सप्रवपय्युजटिलाः कर्म डल ॥ आसमन्त्रधारेणः ॥ ध्याननिष्ठो वा शेषस्य कार्योभायां समन्वितः ॥ मु
 नयो नारदाद्यातानाहमनुः प्रजापतिः सितस्तुतयः स्वत्यास ड क्कण्डक रं पती ॥ प्रजानामसृजन्महस्यो नादितो दशः ॥ मरीचि
 मन्त्रं गिरसं पुत्रस्य पुनहं हं कुरुं प्रचेत सर्वसि सं च भग्नारदमेव चेति ॥ ब्रह्मं डक र्त्तव्यतामहमहोयीवात्सपुगणं रोप्यं रोप्यो रोप्या
 नामन्त्रं थाविर्ध ॥ ताम्रात्सगपुगां कास्यं कार्यं मन्त्रनराधिय ॥ त्रयुनः पुरतः सीसतावद्गोर्ह चकारये शसप्रद्वैयाः समुद्राश्च सप्रवेकु
 लपर्वताः ॥ अनया संख्यया सा चानिपुरणैः शिल्पिभिः कृता सप्तद्वीपा इति एवामेके कथानामेके कं द्वीपं सत्युद्रकुसुधत्यं चरयोदि
 ति पावन ॥ यादसानि च भूता निराजतानेव कारये श ॥ आरण्यानि च स चानि सौवर्गा नेव कारये श सर्वं प्रकल्पविधिवतीर्थे देवं विवस
 रौः ॥ दातव्यतेत द्राजे नृविचारे नैव कारये श चाल्नाग्रिहोत्रिणं विप्रसुशयं च गुरागच्छित ॥ सयन्नीकं च संयज्य भूषयि चावभूषणैः पु
 रोहितं पुरव्यतमंतये वात्पांश्च ॥ अविजः ॥ सोमुख्ये ते भगवतां भवेत्पुतो नरः सुयं ॥ ब्रह्माडेन उरत्तेन नोषमेति जनार्दन ॥ पिनाकपाणिर्भग
 वान् शत्रुश्च भिदशेश्वरः ॥ एते वै तोषयायांति अनुध्यातादिजो जमा ब्रह्मांडं गुणवे प्रादात् सविधानं च तत्पुना सर्वकामैश्च सपत्रोपयौ
 सुगं नगविपः ॥ तेनापि गुरुः ॥ मनूविपुर्लं ब्राह्मणो सह ॥ एते वै तोषमायांति अनुध्यातादिजो जमेः ॥ ब्रह्मणा गगनवो प्रादात् सविधं चत
 त्युनः ॥ सर्वकामैश्च संयज्य यौष्टं गनराधियते मापि गुणुणा तच्च विभक्तं ब्राह्मणैः सह ॥ दत्तं ते रपि चान्येभ्यो ब्रह्मांशं शनराधियः ॥
 ब्रह्माण्डं भूमिदानं च आत्वं नैकेन न ह्रुवेश गह्रु न दोषयवा प्रोति ब्रह्म हृत्पां न स शयमिति ॥ ॥ ब्रह्मपुराणे ब्रह्मांडदानविधिः ॥ ॥
 प्रौठ श्रीद्विजराजवराजित्काले काले रम्भमार द्वाजकुला उमं धमयायः शाश्वाय लंकृतः ॥ श्रीमद्ब्रह्मसमुत्पत्तिनाम त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

या-ग्रणीः सारेदानकसंज्ञकेति चतुने श्रीमांदलाधीश्वराः॥ निजामसाहसाम्राज्यधुनंधरमहोपतिः॥ श्रीनृसिंहमसहिस्मि रसंपूर्णं
 कुनुते श्रुतम्॥ ॥ इति श्रीमहेश्वरीरसिंहवराण्युपलसरोरुहभ्रमनसकनभूमंलमंडनसमस्तपवनाधीश्वर श्रीतिनजामसाह
 समस्तसाम्राज्यधुरंधन श्रीदलपतिराजविरचिते श्रीरसिंहप्रसादनदेदानसारे ब्रह्मांडविधिः॥ ॥ अथ कल्पतनुसंज्ञं वनुर्थं महा
 दानमभिधीयतेः॥ ॥ त्रिपनादूहसहस्रफलपयंत सुवर्णेन श्रीपुनवगजवाजिमणि वज्रकनकनजतपभक्षकलादिसमन्वि
 तम्। जलमादिप्रतिमासहितकल्पतनुं द्वात्रिंशत्फलकगुणप्रस्योपरिगनं असवाहवायवागधररतिप्रीतिनुत्तलाशक्तिरूपमा
 र्पाचनस्योयेनं शंखयप्रविभूषणप्रतिपुका मदेव सहित दाक्षिणाया श्वेद्युतोदयारि श्रियासहमंदानया श्रिमे आरकोपरिसा
 दि-व्यासहयारिभट्टसौम्येसरभीसहितं तिलोपरिह। त्रिवंदनं कुयाशय प्रासनासाहस्यत्रकमंडलुसावित्रीप्रस्तुतस्त्रनोसव
 त्तासुराभिधेनः श्रीरुक्मामंत्रसोडेघतादिपरिमारां प्रक्षुमात्रं कौशेयवस्त्रसंयुक्तानसौ परस्मैकलशास्त्रस्याययेरदीयोयानहछ
 चवामरासनसंयुक्तं तं॥ तथा सादशान्यात्रिसमतात्परेकल्पनीयानिलोननावितं पात्रमपि स्थाप्य एवं सर्वोपरणयुतं वन्यव
 स्त्रं सम्यक् विधाय पर्वेद्युगवेवासनं विसायापुण्याहवावनलोके रावाहन। अष्टिकूर्मं इयं संभारभूषणाद्यादने देशकालवृद्धिआ
 दृशिवादिपूजनप्राचार्यमन्त्रिकुसुमसयचरणमधुपर्कदोनहोमवेदिकोपरिचक्रलेखनयंचवर्गाचितानपताकानोरणादिकृताय
 णी कुतिययंत कर्मयेषं समाचरोमावशाने च ब्राह्मणश्रेष्ठैः प्रापितो यजमानः कल्पपादयशपत्रिः प्रदक्षिणां हवा एवं गुणवि
 शेषाणां विशेषायां पुण्यतिथौ अमुकगोत्राय अमुकसवेदिने अमुकशर्मणे अमुकसगोत्रो अमुकवेदेषमुकशर्यादं कल्पं
 तनुदानं कुर्वेदिति संकल्प्य इमं मंत्रं मुदीरयेन्नमस्ते कल्पवृक्षापचिंतितार्थविप्रदायिने विखंभराय देवाय नमः प्रमेविश्वमूर्तये।
 आम्मा वमे विश्वात्मा ब्रह्मा स्वारागर्दिवाकरः॥ मूर्त्तिमूर्त्तयंचरवीजमतः पाहिसनातनः॥ वमेवामत सर्वसुमनंतः पुनुषो व्ययः॥

संतानाद्यैवानुपेक्षतसन्पादिसंसारसागरशरणमामं-
 सननिष्कसुवरोनिसर्वादिगातशाखोपेनं दिव्यमूर्त्ताकुतोरेयेतं विदुमवालाय ह्यवंपद्मरागदलनीलसूतमूलदं ध्वजसंघं वैश्यां यं पुष्प
 एगमस्तकं गोमेदकं दं चंदुकांतेनतदाहमास्यः वारिजातस्यवेदं लोकाया लसमावृतलिंगं मूलं कतं च नुर्या कुर्या श-
 लापस्त्रलिंगपुराणोक्तं चलाभारवद्वर्गंतव्यः पूर्वस्यमत्स्यातदाहमास्यः कल्पयादयना मात्वामतः परममुत्तमं महादत्तं प्रवक्ष्यामि
 सर्वपतकनाशतां पुराणदिनमथासाद्य भुलायुत्रुषदानवाशः पुण्याहवाचतं कुर्यात्तुल्ये शावादनंतथाः अविगमं द्यसंभारभूष
 णाच्छादनारिकां कं वना कारयेद्दृष्टाशनाना फलसमन्विताशनाना विहगवस्त्राणि भूषणानि चकारये शशजित्तिस्त्रिफला
 द्द्वै मासहमात्रकल्पपेशज्जर्घ्यं सुसुवर्णस्य कारये कल्पयादयं गुडप्रस्थोपरि साञ्च सितचस्रपुगावितं ब्रह्मविद्याशेवोयेतं यं
 च शाखाचभासुरा कामदेवादधर्तं च सकलत्रं प्रकल्पयेत्तानं दूर्ध्वं वस्तु दूरचुरीयां शेनकल्पयेत्तुलीयां शं द्वितीयां शार्धं वस्तु
 र्थासांत दूरकल्पतनुवश्यं वशाखं गुडप्रस्थोपरि गतं मंदारं दक्षिणे या श्वेति शियासाई घनोपरि या साश्चेमेयारिभद्रसुसगवे-
 जीरको। सुरनिसंयुतं तदुशतिलेषु हृदि दनं। तुरीयां शेनकुर्वातसोम्येऽनपुत्रसंयुतां कौशेयवस्त्रसंयुतां नृक्षमात्यफलविता
 शतथाक्षौ पर्याकलरात्र्या उकासनमाजनम्। दीयकोयानहृच्छचामराशनसंयुतम्। फलमाल्ययुतं तद्दुयागिस्तारवितानकं। तवसु
 शासराण्यानिसर्पतात्परिकल्पयेत्तानं होमाधिवासनांते म्नापितो वेदयुगैर्वैत्रिः प्रदक्षिरामावर्त्य मंत्रमेतदुदीरये। नत्तेकल्पदृष्टाय विंति
 तार्थप्रदायिनो विश्वमरायदेवाय नमस्ते विस्मर्त्तये। यस्माच्च मेव विश्वात्मा ब्रह्मास्थानुर्दिवाकरः। मूर्त्ता मूर्त्तं परं वाजमतः पाहिसनान
 नं त्वमेव मृतसर्वं त्वं मन्तुतुषो व्ययः। संतानाद्यैरुपेतः सखादि संसारसागरशरणमामं-
 श्वापि अविगम्यः संतानादीन् प्रकल्पयेत्तः अविगम्यश्चक्षुःश्रवणं च त्रयं पेशयाचतुर्थं रत्नं अनेन विधिना यस्तु महादत्तं निवेद

येश सर्वपापविनिर्मुक्तः सो श्वमेधयः संलभेश इति मात्स्यो विधिः ॥ लिंगपुराणे ॥ अथान्यसं प्रवक्ष्यामि कल्पयादयमुन्नमम् ॥
 ज्ञातनिष्केन कर्त्तव्यं सर्वं शाखा समन्तितं ॥ सर्वशाखाः सर्वदिगाजशाखाशाखायां विधिवश्चामुक्ता रामप्रलेखिते ॥ दिव्यैर्मनक
 तश्चैवं तां कुराणो प्रकल्पयेत् प्रवालं कारयेद्दीप्तां प्रवालितं दुमस्यनु ॥ प्रवालेन प्रवालमिति वालयश्च वा इति दुमेः कुर्यादिति यावत् ॥ यत्ना
 नि यत्नरागेश्वराणि जातस्य शोभरौ ॥ ॥ मूलदंडं च नीलेन वस्त्रेण ध्वजमुत्तमं वैदुर्येण द्रुमायं वपुष्परागेण ममकं ॥ गोमेद्वेराणो वैकं
 दं सूर्यकांतनसुव्रतावं इकांते नैवेदिं दुमस्य स्युष्टिकेन वा ॥ विर्तमानं त्रिआयामो दुमस्य योऽस्ति लिखितः ॥ शाखाष्टकसमानं च विम्भारः श्वास्त्रथा
 र्घता तथा यद्वा नैवेदिमध्ये त्रुस्यं डिले स्थाप्य द्यां यजयेद्देवमीशानं लोकपालां श्रवणतः ॥ यद्वा वज्रपदे ॥ भाघं उलाभा वदा च
 नेन ॥ निवेद्ये दुमं शंभो ब्रह्मराणाया यवा रया ब्रह्मराणे वा यवा रजा सार्धं भौमे भविष्यतिः ॥ कालो ज्ञेयः विशेषः स पतेः प्रत्नानां त्रुसहस्रेण भ
 ल्यये कल्पयादयां सश्च न दंडं च वपुष्पसमाचितं ॥ पंचत्वं धनु संकल्पयं चानां दापयेत्सुधीः ॥ सद्योजाते नमं नेरा देवं यास्व्यं शिवाय
 स इति ॥ इति लिंगकल्पतनुदानविधिः ॥ ॥ प्रोठ श्री द्विजराजवंशतिलकालंकारहीरप्रप्रभमीरद्वाजकुलानुगः प्रथमया यः शाख
 यालं कृतः ॥ श्रीमद्द्वयममं नुगमति नतः सत्सप्रदया यणी सारे दानक संज्ञकेति वचने श्रीमासलाधी खरः ॥ नीजामसाहसाम्राज्यधुरं
 धरमहीपातिः ॥ श्रीरुसिंहप्रसादे स्मिन् संयत्तं कुनुते शुभम् ॥ ॥ इति श्रीमद्भस्मीनसिंहचरणजुगुलसरोनुहममनसकलम्
 मंडं मंडलसमस्तजवनाधी खर श्रीनिजामसाहसमस्तकरणाधी खर श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीदलपतिराजा विनविते श्रीमन्सिंह
 प्रसादे दानसारे कल्पननुदानविधिः ॥ ॥ अथ गोसहस्राक्षं पंचमं दानमभिधीयते ॥ युगमचंतरादेयुण्यसमये दानादिना यद्वा
 त्रिरात्रमेकरात्रं वा ययो धृतं गृहीत्वा देसकालवृद्धिश्चादृशिवादियुगागुत्तमाञ्चर्यराणामधुपर्कदानवेदिकावितानलेखनपताका
 दीनि मात्स्याभिरित उलाभा माट्टि धाय नुन्नतत्वं च ककुदं सुखं ॥ आयतं कं स्वलां ॥ हयवेदिमध्ये चिगस्य दशोत्तन गोसहस्राङ्गो दास

कंचिनिः क्रम्य अंतः प्रवेश्य सुवर्णं घांठिकायुक्तं ताग्रदोहनं कंसौवर्णं शृंगं तौ च स्वरं सुवर्णं तिलकं हेमपटालं कारं कौशेयवस्त्रं नवामरोप
 रणोभितं शृंगं अंतः प्रवेश्य गंधमाल्यादिभिः यज्ञायि चापाडुक्रोधानहच्छत्रादीनि स्थापयेत् समं गदे रासौवर्णोक्ते पंचयत्नाः श्रुताः
 दोहनपंचाशत्पलः षोडशमाषपरिमितं घांठिकादि सुवर्णं धनोदशमध्ये नंदिके श्वरः कंवः कार्यः तद्वत्सरां ललिनवित्रयेभि
 हितैः जः दूस्थितसौम्यमुखः त्रिनेत्रोद्गृहस्त ४ वामदक्षिणयोः श्रुता समात्ताधारी कौशेयनामलंकारशोभितश्च लवणाद्रोरणोप
 रिष्णुत ४। सर्वमेतत्पलशताद् दूकं त्र्यंशं कश्चात्रि सहस्रयत्नावधिकुर्यात् अत्रापि यज्ञवदेव यज्ञैर्घ्रावि सनं विधाय द्विती
 यदि वसेवाहारावानानंतं न अग्निकुंडे बुद्ध्यो क्रमार्गेणाग्निं प्रतिष्ठाप्य अविगुयवेशतादियर्णा द्योतययेत्तं कर्म शेषं बुधुः
 समाथ आत्मानकूललयमहर्त्रादिलक्षणापुराणसमयमासाघकुंडसमीपस्थितकनशोदके नवास्त्रणे ४ आपितो यजमानः शु
 त्तमात्यां च नधरो गृहीतकुयुमं जलिः। एवं गुणविशेषराणा विशिष्टायां पुरापातिथौ अमुकसंगो त्राय अमुकवेदाध्यापिनेऽमु
 कशर्मणो अमुकसंगो त्रौ अमुकवेदाध्यापी अमुकशर्मा अमुकफलकामः सर्वपापपरिहरद्वारा त्रौ सर्वोत्तमलक्ष्मीपतिप्री
 त्यर्थमेतागासनवभास्त्रुभ्यमहंसं प्रददेन्ममेत्युक्त्वा अमुकसंगो त्रायेति पुनर्बुधार्पणतदानप्रतिष्ठासिद्धयर्थमिमां दक्षिणां बुभु
 महंसं प्रददेन्ममेति वदेशः नतः इमं मंत्रं उच्चारयेत् नमो वो विश्वमूर्तिभ्यो विश्वमात्मन्येव च। लोकधिवा सिनीभ्यश्च रोहिणी
 भ्यो नमोनमः। गवामं गेषु तिष्ठंति भुवनाप्येकविंशतिः। ब्रह्मादयस्तथा देवा रोहिण्याः पांउपातनः। गावो मे अग्रतः संभुगावो वो
 मे संनुयतः। गावः। गिनसिमे नित्यं गवां मध्ये च साम्यहं। अस्मा बंधव रूये राधर्म एव सनातनः। अष्टयज्ञै रधिष्ठानमतः पाहि
 सनातन इति इत्यामं अगुखे नो देके श्वरं सैका पकरणो येतं गोपुगं च रघात्र अयमन्नसं प्रदायः गोदशकमध्यानां देके खरपुतं गोपुगं
 गुखे निवेद्य शेषाणामष्टानां गवा एकैकमेकैकस्मै रिचिजे निवेदयेत् नयागो सहस्रमध्यवृत्तं दूयं गुखे निवेद्य एकैकं रातं अविभ्यो रघा

श। अथवा शतं गुलेपं च शट्चिन्मः अथवा च त्रिंशति गुन्धो नैवेद्यविंशति विगति अविन्मः अथवा विंशति गुलेदश अविन्मः
 दशवागुनवेपं च अविन्मः रचाशेषा ज्ञपिगा अन्येभ्योपि दद्यात् दक्षिणावसवर्णां पृथ्वशः ॥ ततः पृथ्वदेवपुणपाह वाचनदेवतायज्ञा
 विसर्जनं कुर्यात् शतथावनैकावहृम्यो दत्तव्यायदोषो दोषकरो भवेशवद्वापैकसस्यंतव्याश्रीमदारेण्येष्टद्वये। ययोश्चतापोव्रतं पवत
 दशतीनः कृत्तंतं तथार्थगोपथवास्त्रणो अथातो गोसहस्रविधिः ॥ गोषुतदांतेषु शुवौदेशे इध्यमुपसमाधाप अज्जवालभ्यापु
 हयाशज्जागावदतिमृत्तेन आभ्यंजहयाशमहावीहिराणां सहस्रं तस्यापपासि अयपिचागावस्वसामयत्यनेन जुहुयाशः ॥ पंचानां न
 दीर्नातीर्थोर्द्वं कलसमवस्थाय्य हिरापचार्य इत्यभिर्मं अंसंगवोगोघ्नेनेति दशगाः स्त्रायवेशः चरमानोत्पासमभ्युज्जत्त्रानोनकेन
 ॥ जानमाभिधिं च इमाज्जायति षाडिः यथो क्रमं जनाभ्यंजना जुलेपनं च वासरस्त्रतमीप्रथमामलं कृत्य गावो मामुपतिष्ठति इत्यप
 स्वायप्रजायतीति प्रियमशनं दवाट्टिरणमप्यरतिस्त्रप्रतयीमायलभ्यजयिताप्रदक्षिणी कृत्वा स्त्रमिवाचयिचावास्त्रणोभ्योद
 द्याशत इत्यंमास्यो ॥ अतः परं संप्रवक्ष्यामि महादानमनुत्तमम् ॥ गोसहस्रं प्रदानाख्यं मर्चयापहरं परम् ॥ पुणपातिमथासाद्यपुणमव
 त्तराधिकं ययोव्रतोत्रिरर्चस्याह एक एव तथापि वा ॥ पुणपाहवाचनं कुर्यात् इहोमः कार्यत्वर्येव च ॥ अविर्कर्म इयसंभाभूषाणाद्याद
 नादिकं ॥ दृषलक्षणसंपुर्णं वेति मध्ये दिवा सयेरा गोसहस्रादिनिःसृज्य गवां दशकुमेव चाद्य उन्नतसुं धककुदलक्षलायत्तं वलः ॥ इ
 ति गोसहस्रं बहिः कुर्यात् यप्रमात्यविभूषितं ॥ सुवर्णसंगाभरणं रूपायादसमवितं ॥ अंतः प्रवेश्य दशकं च स्त्रमाल्यैस्त्रयजपेत् ॥ सव
 र्णघंटिकापुक्तं ताम्रदेहनकावितं ॥ सुवर्णतिलकोपेतं हेमयद्वैरलंकृतं ॥ कौशेयवस्त्रसंवीतं मान्यागंधसमावृतां हेमरत्नपुतैः श्रंगैश्चा
 मरैश्चापिशोभितं ॥ पादुकोपानहृष्टाभजनासनसंयुतम् ॥ गवां दशकुमध्ये स्पालं च नो नंदिकेश्वरः ॥ कौशेयवस्त्रसंवीतो नानाम
 रणभूषितः ॥ लवणाद्रोणाशिखरे स्थित इति पावशानं दीलक्षणं विजयललितं ॥ उर्वरिनेत्रो द्विभुजः सौम्यो नंदिकेश्वरः ॥ चामेव भूल

३८
३९

सकृदस्येवाक्षमात्मा समञ्चितः। कुर्यात्पुनस्तदा हर्षं सर्वमेतदशेषतः। शान्तितः फलसास्त्रं न तयं यावदेव तु गोशते वैदशांतेन सर्वमे
तत्प्रकल्पयेत्। यत्कालसमासाद्य गौतमं गलनिश्चनेः। सर्वेष्वधुन कस्मान्न स्त्रायिते विदुंगवै। इयममुच्चारयेन्मन्त्रं गृहीतकु
समांजलिः॥ नमो हि विष्वक्मूर्तिं म्यो विस्वमा रभ्य एव च लोकाधिवासिनीं म्यश्च रोहिणीं म्यो नमो नमः। गवामंगेषु तिष्ठन्ति भुव
नान्येकविंशतिः। ब्रह्मादयस्तथा देव रोहिण्यः पांनुमानरः। गास्वो मे जयतः संतु गावो मे संतु यस्तुतः। गावः शिरसि सेनित्यंगवां म
ध्ये स्याम्यहा यस्या चेत्तृषण्येण धर्मरयः सनातनः। अष्टभूर्ते रधिष्ठानमतः पाहि सद्यः सः इत्यमं अततो दद्यादुखे नं दिक्केश्वरं स
र्वोपकारणो वर्तगोयुगं च विवस्वताः। अतिस्पोधे नु मे के कां द्यकाटि निवेदयेत्। रागवांशसमथे के कं तदं दं वा था विंशतिः दश
पंचाथ वा दद्यादनेभ्यस्तं दन सयाने का वरुम्यो सत व्यापतो दोष करि भवे राव द्वाश्चैकस्य दातव्य श्रीमदारोग्य हृद्द्वये। यथो व्रतता
स्ति स्वेदे का हं गो सह सदा इति। अशक्तो नक्त मे वा प्रावयेच्छु राग्या द्वापि महासना नु कीर्तनं नदिने ब्रह्मवाणि स्याद्यदीच्छेद्विपुलांश्चि
पां सनत्कुमारो विशेषमाह जो सहस्रप्रदानं च वदामि श्रु रागि सिद्धयोगवां सहस्रमादपि सवत्सं सगुणं शुभांतास्तु म्यन्य यथा शास्त्रं
असौ सम्यक् प्रयत्नतः तासां शुंगानि हे स्मांनु प्रति निष्के न्वंधये रागवां सहस्रमादायेति असौ नरमिति शेषः। स्त्रवद्वा गले ग
श्वविप्रे म्यो दापयेत्। अमाशकामि को निष्कं स्वर्णी मयंकु चापदं कं टे च वं चये रागवां विप्रे म्यो दापयेद्वा अदक्षिणाश्चाप्यथ कूट्यथ कूटशनि
षं तदं दं वा तदं दं वा मया पिवा। वस्तु मंच दातव्यं यथ विप्रे सशोभनं। गोयुजा दिय ह्वं वरा। कृताशिवस्य सहस्रकलसाभिषेकं कृत्वा
गोत्राधुर्वा र्यप्रत्येकं गोदानं। एवं कृत्वा द्विजायेभ्यो दद्याद्वा गाग्नाः सदक्षिणाः। तदे मसं त्वावराणि सुगं लोकं महीयतेः एवं दवा
विद्यानेन शिवमभ्यर्च्य शंकरं। ययेदये यथान्यायं गवांस्तव मनुजमाभिनि। इति लिंगपुराणे ते गोसहस्रविधिः॥ अन्योपि गोसहस्र
प्रकारः। गवां सहस्रसं या द्यात रक्षीरदधि द्यते नाशे वाभिषेकं कृत्वा ते सवर्णदक्षिणा वारा द्याश अन्यः प्रकारः। ऐवाति ने गोसहस्रं ग

राम०
३८

भिरंगो संहितं दशद्वयं च वै सवसहस्रमोजनं । अहरो दधारा ॥ ॥ प्रोठश्रीद्विजरात्रवंशतिलकालंकारहोरप्रमुभपिदाजकुला
 मुगः प्रथमयायः शाखपालं कृतः । श्रीमद्वैत्रभस्मनात्मनिरतः । तं प्रदाया वागोः सारेदानकसंज्ञकेन चतुरो श्रीमान्दत्ताधीश्वरः
 ॥ १॥ निजमसहस्रांश्च धुरंधराय हीयातिः । श्रीरसिंहप्रसादे स्मिन्संयुक्ते शुभमा इति श्रीपद्मक्ष्मीनसिंहवर्णिना पु
 गुलसरोरुहभ्रमरसलकमूर्मंडलसुतनसयस्तजवनाधीश्वर श्रीम निजामसाहसमस्तकरणाधौश्वरथोमन्महाराजाधिराज श्रीदल
 पतिराजा विनावेते श्रीरसिंहप्रसादे गोसहस्राख्यं महादानं समाग्रं ॥ ॥ अथ हिरण्यकाशधेनुसंज्ञकं यक्षं महादानसन्निधीयते
 । इह पुगपदिने देशकालवृद्धि आद्विशिवविष्णुविनायकयजनवा स्मरावाचनगुत्तमविश्वरामधुपर्वदानवेदिकोपरिवक्त्रलेखन
 पंचवर्णा विमानतोरणयताकादिसर्वमात्म्यनुत्तमाखवद्विषायसवर्णासहस्रपलेन तदर्धवैरावाक्यामधेनुपद्मरागयप्रभति
 महात्मसमचित्तविधायेंते च चुर्याशेन च वत्सपरिकल्पये द्योद्वात्रिरात्पलप्रसूयुमगुडसमचित्तकृष्णा जिर्नविनस्पतत्रताधे
 नुं वितस्यातत्रभाजनसनताम्रदोहनादि असादशधान्यानिदि असादशुधान्यानिव समंतात्परिकल्पयेत् । नानापुष्पाणिमातुलिं
 गप्रभतीतिवे कोथेयवत्त्रह्यं नानायाव्याणि च अनेकसरसाश्च यवमाद्युपकल्पितसंभारयुर्वचरा यद्वेदिनेऽदिवासनं विधा
 य अन्यदिक्सेप्रातः कृतपुण्याहवाचनः । आग्निर्कुंडेषु स्फुरत्योक्तविधिना आग्निप्रतिष्ठादिकृतमग्निगुपवेशनादिप्राणिह
 त्यंतं कर्मशेषसमाप्तिं विधाय सर्वाव्याप्तेजलमातः शुक्लमाख्यां वधरो गहीत कुलमांजलिर्यजमानः प्रदक्षिणीकृत्वा गुडधेरा
 चंत्रमंत्रैस्त्रांधेनुमावात्यनत्राचार्यमारीयसम्यक्कुदेहेमूत्रघंक्रटकुंडलां गुलीयकवत्त्रकं ठाभरणादिभिः यजयिवागुणावि
 शेषराविशिष्टा अमुकदेशकालमासमिथिय सति थिवारन सत्रयोगकरणेदिने अमुकसगोत्राय अमुकसवेदाध्यायेने अ
 मुकशर्मणे अमुकसगोत्रो अमुकवेदाध्यायो अमुकशर्म अमुकपुलकामरमांसुवर्णी धेनुं यद्गुणादिमहारत्नालंकृतं

अनेककपलपुतांगोजवाजिः श्रीपत्रप्रभृतिपुतांगुक्षुदंशसकसतांतांमदोहनकां आसादशधान्येपितांमरातयत्रोपेवांमाउलि
 गाः अनेकपुलोपेतांरूपस्वरंघटिकाद्युपेतां अमुकसगोत्राय अमुकसवेधादाध्यापितेऽमुकशर्मरोगमुकसगोत्रोमुकवेदाध्यापि
 शुक्रशर्मासर्वकामावाप्तिकामत्पुम्पमहसयदेनममेत्युच्चार्यपुनरमुकसगोत्रायेत्युच्चार्यएतद्वा नप्रतिस्थापिधर्मेऽर्मादक्षिणांनुभ्य
 महंसप्रदेनममेतिवदेनवतत्रमत्राः याः सस्मोसर्धमिथ्यानामित्यादयः आवाहनानंतरंवाभिर्मन्त्रयेत्तत्रमन्त्रार्चसर्धदेवगरागमंदिरमंग
 भूताविश्वेश्वरीत्रिपथगोदधिपर्वतानां वृक्षानशस्त्रसकलाकृतपातकोद्यः प्राप्तेस्मिन्निर्हंतमतीवपरानमाः ॥ मि । लोकेयथेष्टितयर्थ
 विधायेनीचोमासाद्यकोहिमवदुःखसंयोजितमर्त्यः संसारदुःखसमनाययतस्वकर्मतांकामधेनुमिमेदेवगरागवदंति । इत्यामं अल
 ह्यगोपेतब्राह्मणापगुखेऽर्माकामसेनंदद्याददानवासमुत्ताभाखपत्रायस्वंदरगोर्तंधुरायाहवावनवेदिष्ठितदेवतायूजनविसर्जना
 निकुर्यादादक्षिणानिर्गपः पूर्वैवतदाहमत्सः । अथातः संप्रवक्ष्यामिकामधेनुविधिं यस्मै सर्वकामयदंनरागोमहायातकनाशनं उला
 सुनुषवकुर्यात्कुंडमंडजवेदिकाभित्पादिकांचनस्याथसुदुस्पधेनुं वत्सं वकारयेत् । उत्तमायलसाहस्रेस्त्रदद्वेनउमध्यमः ॥ कनीयसीति
 दहेरगाकामधेनुः प्रकीर्तिता ॥ शक्तितास्त्रियलद्वेदमशक्तोपीहकार्येशवेद्यां कृष्णाजिनंनस्पगुडप्रस्वासमावितं । न्यसेदुयापेतां
 वेनुं महास्त्रैरपुं कृतं कुंभाद्युक्तसमोपेतां नानाफलसमर्चितां । तथा सदशषादशषान्यानि समंतात्परिकल्पयेत्तदुदंशसकंतद्व
 ननाफलसमर्चितां भाजनं वासनंतदूशनाप्रदोहनं केतया । कोशेयववृक्षसंप्रपुक्तांदीयातपत्राभारणाभिरामां । सवामरांकुंडले
 तीसद्युतांगणिकापाडकरूपयासारसे आसर्धैः पुरतो निजसां हरेदप्रायुष्यफलैरुपतैः । अजजिनस्त्रैवनुशर्कराभिर्वितानकं वीथ
 रियंचवरां स्नातमृतो मगलवेदघोषे प्रदक्षिणी कृत्यसयुष्यहस्तः आवाहयेत्तं गुरु उधेनुर्मन्त्रोद्विजायदद्यादथदर्भपाशः ॥
 अजजौरकमुच्यते । कुपुमं वगान्यंच सर्वदेवगरागमंदिरमंगभूभूतगविश्वेश्वरीत्रिपथगोदधिपत्रैतान्यावृक्षानशस्त्रशक

लीकृतपातकौघःमाप्नोस्मिनेहतिमतिवपरांनमामितोकेघथेशितफलार्थविष्वापिनीवामासाद्यकोहिभवदुःखसुये
 तिमर्त्यरसंसारद्वस्वसमनाययनश्चकामंवांक्रमधेमुमितिदेवगणावदंतिआमंअशीलनृपगुरागचितायाविप्राययःक
 नकधेनुमिमांप्रदद्या।प्राप्नोतिषामस्यसुंदरिदेवडसंक्रन्यागरौःयरेवृतःपरिमिंदुमोतैः॥इतिमत्स्यपुराणोक्तोहिरण्यका
 मधेनुदानविधिः॥आसः॥विशेषमाहराजनेहकामपिकामधेनुंदद्यात्समुदिश्यडकेशवंचाविप्रायवैःसर्वगुराणोपयन्नांक्रवा
 जतंक्रघ्नमतोदरेत्सुम्यमदत्तैस्त्रुगवांसहस्रैरदत्तैरुल्लंघनमनेयनुश्रानकामधेनोश्चसमंदिजेदृतैःसहस्रैस्त्रुतथाहयानां
 सम्यक्प्रदत्तैस्त्रुमह॥द्विपामानन्यारथैर्वाकृतिवाजिपुक्तैः॥शतैःसहस्रैःसततंदिजेभ्योदत्तैरुल्लंघनेमनुष्यः॥नकामधे
 मोयसमंदिजेदृतैःसहस्रैःसुतथाहयानांसम्यक्प्रदत्तैस्त्रुमहाधुपानांक्रन्यारथैर्वाकृतिवाजिपुक्तैः॥शतैःसहस्रैःशततांदे
 जेभ्योदत्तैरुल्लंघनेमनुष्यमसमंनथास्यात्रनृकामधेनोयोजाद्वीतीरगतौहिमादौःसंतर्प्यतेनाव्रतपासदेवाव्राघयदंगं
 नमनोदिजेद्रौनेतत्संक्षेपंविहिकामधेनोःचांद्रायणैःक्रघ्नमहायराकैःसंतर्प्यतेपापयुतोमनुष्यः॥कार्तिकेशुक्तवसेवनःप्र
 पतमानसश्चस्कादश्यामुपोष्याथनमोदिनचतुस्रयंघृतेनस्नाययेद्विष्णुगव्येनपयसापिवारक्ताशीगोरसैर्हयैरुजयेअधुस
 ह्नमःगंधपुष्पैस्तुनैवेद्यैवमनराकुंडलैशंखारिसिचक्रौघतवाहुविष्णोर्गदाजहस्त्रस्यत्रुशार्ङ्गःपारिणः॥अर्द्धप्रपद्यामिजना
 र्द्धनस्यश्रियायुतश्चास्यापिधरावस्यश्रियायतिश्रीधनमेकक्रांतंश्रियंसखायाहियियानुकूलो नमाम्यहंश्रीवरश्रीनिवासममर्चि
 तोमेप्रददातुकामान॥राचंरज्यविष्वा नेनश्रियायुतैस्त्रुनामभिः॥यथकृजागरांकुर्याशश्रियासाईजगत्पते।पादेवीभार्ग
 वांभोजकुलंसर्वत्रयज्यतां॥आद्यांनुसागहेनेदासप्रीतोवरदाममाराचंरज्यविष्वा नेनप्रभातोविमलेशुभो।शुक्लावनधरःस्नातः
 शुक्लमाल्यानुलेपनश्चकृतनित्यन्निपोद्दुःखकुंडलांगदभूषितः॥अनुलिप्रेमसीदसेहसाजिनसुसंवतोतिलप्रच्छेनवाकीर्णवतुर्ब

रणीविनयिते। शैमवप्रावितेऽभ्युपगच्छन्त्यसर्वस्त्रैः समावृत्य सर्वस्त्रैः तं कृतं सुवर्णशङ्खौ ह्यखरावन्नुष्णमनो
 रमाः। तौ ह्ययमसौ येन धेनुसंज्ञेन जयेशः पाधेन। सर्वदेवानां चाधीराणां भावितात्मनां। क्षीरक्षिनिर्मितायां न सोमेभवत्सखिराद्यतक्षीरा
 मिषेकं वक्रस्यं वा विष्णोः प्रयत्नतः। समभ्यर्चयथा न्यायगंधप्रपरादिभिः। अमान्। एतावममायत संतु प्राप्नुवोदद्युर्वीतां नुसितयत्तौ
 यवितिभी। रमा वंप्रति गृह्णीष्वदेव देवजगत्पते। सवत्सालं कृतं धेनुगोविंदः प्रीयतामिति। अनुव्रते च गच्छंति यदान्यसौ नरधिपः॥ ॥
 इति ब्रह्मा उ पुनरगो कृत्वा हिरण्यधेनुं हानविधिः। स न कुमारो लैंगो विशेषमाह॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि हे मधेनुविधिं क्रमाशः सर्वपापप्रमश
 मनदेशदुर्भिक्षनाशनं। नृपसर्गविनाशवत्सर्वव्याधिविनाशं। भिक्षाणां सत्रसहस्रेण सवर्गेन उकाये शतदधीर्धेनवासस्य कृतं द
 धीर्धेनवा पुनः। स तेन वा प्रकर्तव्यं सर्वकार्येषु सुव्रतः। त्रिपदादि सहस्रां तं हे म्नाधेनु प्रकल्पयेत्। त्रिवाये कामधेनं नृपलानां देवभिः श
 तेः। यो ददाति महासेनरा ह्यमो देवारेः तेन दत्तं भवेत्सर्वं। आब्रह्मभुवनांतिकं। अन्योपि विशेषः कालोत्तरेणो रूपं सखुरं दीपं सर्वलक्षण
 संयुत। खुरारठो कामधेनुं तु यलानां पंचभिः शतेः। यो ददाति महासेनरा ह्यमो देवारेः तेन दत्तं भवेत्सर्वं। आब्रह्मभुवनांतिकं। अन्योपि
 विशेषः कालोत्तरेणो रूपं सखुरं दिव्यं सध्वं लक्ष न संयुत। खुराये विन्यसेद्दत्तं शंखं गेवेप द्युरागकं। नृपोर्मध्ये न सो दिव्यं मौक्तिकं सु
 निसत्तमावे इयं रासना रकुर्यात्लागलं नीलनिर्मितं। दंतश्चाते प्रकर्तव्यं यत्प्रागं सुशोभनं। यश्च वक्रपिचा उवत्सं कुर्यात्सुशोभनं। दशा
 शकं नवर्तव्यं सर्वं। न समचित्। पूर्वोक्तवोदिकामध्ये मंडुपं पार्श्वे यत्प्रागं सुशोभनं। यश्च वक्रपिचा उवत्सं कुर्यात्सुशोभनं। दशा
 गेव वेष्टयेत्संयजयेत्तु गायत्र्या सवत्सां सुरभिं युतः। अथेकाग्रिविधानेन होमं कुर्याद्यथाविधिः समोदुवाज्यभागेन पूर्वत्से श्वं समाय
 येत्। वशिवत् प्राप्रकर्तव्यालिगच्छाथावतादिभिः। गमालभ्यवगायत्र्या विप्रैः न्योद्वापयेत्तुता। दक्षिणां नृपदातव्या त्रिशन्त्रिका नमहा
 मतेरायचो शब्देना न्यगोशावि न्यात्यस्तोत्रमभिधीयते। गोसावित्रीति मन्त्रेण मन्त्रदत्तविश्रुताः। चतुर्नैः यजयेद्देवं सहस्रकल

सादितिः॥ यामाराधनगायत्र्याविप्रम्यः प्रतिपादयेत्॥ आचार्य यत्तु जयेत् यत्तु केयूरकृत्वादिभिः॥ वस्त्रपुष्पम्॥ वस्त्रपुष्पम्॥ अथवा किं
विज्ञाप्युक्तविधिपूर्वकैः॥ ॥ प्रोष्ठश्री द्विजराजवर्णितलकालंकारहीरप्रभुभीरद्वजकुलानगः प्रथमयाः यः शाखया लंकृतः॥ श्रीम
मद्वस्त्रमसुराण्यमिरतः सत्संप्रदायरागिः सारेदानकसंज्ञैवेतिचतुरे श्रीमासलाधीश्वरः॥ १॥ निजा भसा हसाम्नां ज्यधुरंधरम
होयतिः॥ श्रीरसिंहप्रसादेस्मिन्संप्रदायं कुरुते शुभम्॥ ॥ इति श्रीमहर्षिस्मिन्सिंहवरणजुगलसंगोहहभ्रमरसकलममंडलमं
उनसमसकलराणाधीश्वरश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीदलयतिराजविरचिते श्रीरसिंहप्रसादेनस्मिन्संछर्णकुहते शुभम्॥ ॥ इति श्रीम
हर्षिस्मिन्सिंहवरणजुगलसरोनुहभ्रमरसकलममंडलमंडनसमभ्रकरणाधीश्वरश्रीमन्महाराजाधिराज श्रीदलयतिराजविरचिते श्रीरसिंहप्रसा
देदानसोत्सवर्णधेनुसनविधिः॥ ७॥ ७॥ अथ हिरण्यप्राप्तिप्रमाणं मरुनामभिधीयते॥ अत्रमंडपसंभारदेशकालावृद्धि
आहुतिविविधविनायक यजमगुच्चाविग्वनणमधुपर्कदानवेदेकोपागिवन्नेखमवितानतोरनयताकादिसंभाराभ्रमेल्पिवात्रियलाहृदं
सहस्रपलावधिसुवर्णेनहेमसुवर्णसयुतं कृत्वा नभ्रधितं वक्रवाकसाजिननिहितदेणपारिमितिलकेषुविधायः पाडुकोयनहृच्छत्रचा
मराशमताजनयर्णकुंभाष्टकंमाल्येक्षयत्तुपुष्पकुंकुमकुर्युणागह्वंदनातां चत्वर्यनवामनव्यजनासनशय्यावस्त्रादिपुरमोनिधाय
पूर्वधुरधिवसनंविधायद्वितीयोपादिवसे पूर्ववायुराणा हवाचनादीयर्णाहुतिययंतं कर्मगुणः समापयेत्ततो गवादिवात्सलोः सर्वौषधु
देकेन्नापितोयजमनः॥ शुक्लमास्यां वाधरोगहीतकुसुमांजलिः त्रिः प्रदक्षिणमावर्त्य दमं मंत्रपुदीरपेशनमन्त्रेदेवदेवेशवेदाहरणः लंप
टः वाजिनस्येणभेद्यस्मान्याहिसंसारसागरशत्वमेत्यमेघसप्रधाम्वाच्छंदो न्येणमात्सरः॥ यस्माद्भूमसयसेलेकाननः पाहिसनः तनेतिरावम
निसंमात्रः प्रदक्षिणं कृत्वा यथाशक्ति दक्षिणार्थं मुखं परिकल्प्य अद्यामुकपरापकाले शुभदेशे शेषे अमुककोदेने अमुकशर्मणे वात्स
राण्य अमुकशगे आय अमुकसगे चायुः शर्मा इदं हिरण्यप्राप्तिप्रमाणं श्रीलक्ष्मीपतिप्रोक्तिका मोहंतुभ्यं संप्रददेनतेत्युक्त्वा त

४२
५२

घनप्रतिष्ठासिध्यर्थं अमुकसंगोत्रायेति यत्तु वदुर्वायं दानवाकेन निवेदयेत् सर्वधा न्योपकरणमपि युक्ते देयं । दानोक्तं खपुराणां हवाचनं देव
 जनदेव विसर्जनाकृत्वा भोजभोत्रं युराणां श्रवणं कुर्यात् । इमे हिराणां श्रवा विधिं करोति यस्य ज्यम । नोदि विदेवते दै विमुक्तपायः सपुरं मुरारै
 प्राप्नोति सिद्धिं मिथ्यजितः स न इति यथा जित एतद्देम वाजिप्रदानं सकलकलत्रमुक्तः सोऽश्वमेधे ममूयः । कनकयया विधानेनार्कलो कं प्रयाति त्रि
 दशयति वस्तुभिः विज्यते योऽपि यत्नेतः तडक्तं मात्स्ये । अतः परं प्रवक्ष्यामि हिराणां श्रवा विधिं परं । पस्प प्रदानादतिवर्त्तं अनंतं कलमश्रुतो
 पुराणांति मथासाद्य कृत्वा त्रासराणां वाचनं स्थापयेद्देदि मध्ये उक्तं सजिनतिलोपि । कोशेयवस्त्रं संवीतं कारयेद्देम वाजिनं शक्तिं तस्मिन्
 लाहृध्वं आसहस्रपलादयः । पांडकोपानहृत्त्रचामराशनभाजनैः । एतान् कृत्वा सकोपे तं मात्स्ये बुधलसंयुतम् । ततः सर्वौषधीं स्नानं स्नापि
 तो देव युगवै । एवमुच्चारयेत् न्यं न्यं हीत कुसुमांजलिः । नमस्ते सर्व देवेश्वे दाहरणलं वट । वाजिनूपे मनमाप्रस्माराया हि संसारसागरशल्
 मेव सप्तधा भूत्वा छंदो नृपे राभास्तुरा यस्माद्भामयस्ते लोकान्ततः पाहिय नातनः एवमुच्चार्य गुनवेतमं विनिवेदयेत् । दत्वा पापक्षया ह्ना
 नोर्लोकमभ्येति शास्त्रं । गोमिर्विभवतः सर्वान् भविजश्चाभियजयेत् । शसवधान्योपकरणं गुनवे विनिवेदयेत् । सर्व शय्यादिर्कंदवाजुं
 जीतोत्तैलमेव हि पुराणां श्रवणं तद्वत्कारयेद्देम वाजिनं नालैंगे सनकुमारैर्विशेषात् । माह । हिराणां श्रवप्रदानं वप्रवदा मिजयवहं । अश्वमेधा यु
 तं श्रेष्ठं । रहस्यं श्रुत्वा वसवते । असोत्तरसहस्रेण असोत्तमशतेन वा कृत्वा वलक्षणे युक्तं । सर्वालंकारसंयुतम् । शतपसहस्रशब्दो उपलक्ष
 णयते । शक्तिं तस्मिन् लाहृध्वं मासहस्रपलावधिं । अस्मैकाग्रिव न कुर्यात् । हेम वाजिसंयुतं । पंचकल्पारणं कृतं दृशं जतेन उकारयेत् । शस
 वलक्षणा युक्तं । सर्वांगे श्रवसमचित्तायं चायुधसमीयेतं । इन्द्रवहनमव्ययः । तमध्ये देशे संस्तुाप्य उरगं सद्गुणा विर्तः । उच्चैः श्रवसमंज्ञाया आ
 नीयेत् । समर्प्य येशतस्य पूर्वादिशो भागे ब्रह्मारां वेदपारकं । सुरेन्द्रपुधासंयुतं च निष्कारप्रजापयेत् । शतमश्वं ब्राह्मणेनार्कप्रदद्याद्विधिं नैव
 उ सुवर्गांश्च द्रुत्वा न जाचार्यमथ यजयेत् । यथा विभवा विस्वारयं च निष्कैरथापि वादीनां धृक्पराणां वा लवृद्धं कृत्वा नुराशतो वये

राम ०
 ४२

दत्तदानेन ब्राह्मणं श्रद्धाविरोधतः॥ घृतेन स्नाययेद्देवं लिंगमूर्तिमद्वैतं। संख्यायत्नं शतं तस्य ययसात्पेवमेव हिः ब्रह्म कूर्वेन संस्त्राय विर्लया
 गह्वंदनैः॥ संप्रत्य प्राणोपत्यधिदेवदेवं समा ययेदिति॥ ॥ इति श्रीमहा राजाधिराज श्रीदलयति राजविरचिते श्रीनृसिंह प्रसादे स्त्रिया
 पाश्चात्त्य सनविधिः॥ अथाहिराण्याश्वरथसंज्ञं असमं महादानं मभिधीयते। पुराणं समयमासाद्य ब्राह्मणावाचनं लोके शावाहनं अचि
 कूर्म उग्रमभारभूषणाद्यदने देशकालवृद्धि आहूय विष्णुविनायक पूजनमुत्तमं चिन्तयन्मधुपर्कदानवेदिकोपनिषत्कलेखनवैतान
 तोरगायताकाधिवसनादिकृत्वा वेदिनिहितहस्ताजिने द्रोणायागे मिणाततिला निधाय सर्वेण न असाश्वं वावचुरसंवाद्यं
 वाचुश्च ऋगुगाधारकाद्यकोपेतेन्द्रनीलं धजायुतं लोकपालासकसंयुतं ययरागदला चित्तरथं इन्द्रनीलमणिमयकलयुतं कृत्वा त
 थाचचारः पूर्याकलशास्त्रादशधान्यानि वितातपंचवर्णापुनर्मसौवर्णं रथे खत्वा यत्कृतं स देवतानमस्कारः कोशे यः वस्त्रसंवीतः
 शुक्लमात्यौने कामरणाकृतकोतुकमंडुनः कालदेशातिथ्यादिस्मृत्वा अमुकगोत्राय अमुकसर्म्भरागे अमुकवेदाध्यायिने अ
 मुकशगोत्रो अमुकवेदाध्यायि अमुकशर्मा कल्पो ऋषलकाम इव हिराण्याश्वरथं असवतर्द्धं अघटद्वये इन्द्रनीलमयुतं न धुजं
 द्यश्वपक्षे हेमसिंहे सौवर्णपुष्पोपेतं हिराण्याश्वरथं उभयसंप्रददेन समेत्पुत्नाय ननेव मेवोच्चार्य एतद् नमस्ति सा सिध्यर्थं इमां दसि
 राणां उभयमहं संप्रदेति वेश अत्राथ कण प्रकारध्वजतस्य तारस्य पुलसहस्रद्वयस्य ततश्च उवर्णाश्वध्वजपुस्तकलोकपाला
 श्वकराक्षकसहितो अत्रंथश्च अष्टाश्वचतुरश्वरथपक्षे इन्द्रनीलमयकुंभध्वजे कर्तव्याः॥ अश्वद्वयपक्षे हेमसिंह इति व्यंज्यते य
 च कसमीये अश्वचूठावन्विनीकुमारो कर्तव्यो तोडिभुजौ अस्त्रिवाहनौ दक्षिणागामहस्तस्तदिव्योषधिपुस्तको दर्शनीयो तथा च
 जमानानुक्लपुणादि नमवाप्नुयस्व दिनेषि वासनादि अन्यदिवसे वपु रयाहवाचनादिसंयत्ता हुत्पतं सकल्पकर्म समाप्नो सर्वै
 षधिजनभ्रातो यजमानो गृहीतकुसुमांजलि रथां त्रेः प्रदक्षिणी कृत्य इयं अमुद्वारयेता नमोनमः पापविनाशनाय विश्वात्मने वेदउ

रंगागाधाधाम्नामधीरायभवामवाययायौघदावानलदेहिशांतिवस्वसकादित्यमरुद्राणानां चमेवधातमपरमनिधानायतस्ततोमेदूर्यं
 प्रधानधर्मेकतानचमघोघनाशनाशहरापिदानप्रयोगः॥ स्तर्गदस्त्रिरागदानक्रिभाग-अचिगाचार्यद्रव्यविभागः॥ यद्वदनुयंघेयःततः
 पुरापाहवावनदेवतायजनविसर्जनादिकुर्यात्॥ अथाथर्वणाधीयथवास्त्रणे-अयाःतोश्वरथविषिमनु-क्रमिन्व्यामः॥ सर्वयायोपनो
 दाउदगधराज्यायर्जमानयक्षेपुणपतक्षेत्रेअक्षपेरितैःसौवर्णारथमानीयसर्वसात्पुदकेनाम्पुत्यायिमुपवायम्वालम्पोदेरिदजि
 नमिति॥ द्वाभ्यांस्वर्धनुचरु-अपयि-ज्यायेवासहेतसहमानामेत्यारिम-यालम्पाथजह्याशरथादिसर्वसात्पुदकेनाल्पांश्चाव्यवह
 रंसावाजिनित्यखपोमूर्द्धिसंयाताश्रजेतनुदायतेनमरुतिनवभिर्मे-त्रैर्नमस्तुपुट्टिजान-अतपर्यवेनुःतदाहमत्स्याःअयातःसप्रवसामि
 महादानमनुतेमांयुणपमश्वरथांनाममहायातकनाशनं॥ पुण्यंदिनथासाद्यकवावास्मरावावनहृत्साजिनेति लाशकृवाक्रीचर्नकारये
 इथो-अस्याश्वंवनुरश्वंवाचनुश्व-कंवनरूवरं॥ पुगाधारकासंकुवरमुच्यते॥ इन्नीलेनकुंलेनधजरयेणसयुतं॥ द्वाभ्यामथयुतंदद्याद्रेमः॥
 सिंहध्वजावितं॥ लोकायात्तासकोयेवंययूरागदत्तावितं॥ चत्वारः॥ यूर्गकलशाधाम्यानष्टादेशेवत्रेकोशेयवम्भसंयुक्तंउपरिष्टाद्वितान
 कंमात्येषुकलसंयुक्तंयुरुषेणसमावितं॥ घोपद्रुतः॥ पुमान्कुर्यात्त-आम्नाधिवासनम्॥ आभारात्रिवत्तादृहसक्तिः॥ कारयेत्युमाश
 च-ऊरकावाग्निनौकार्येयसहस्रंभारमुच्यते॥ पुण्यंकात्मथासाद्यैववस्थापितोद्विजैः॥ अ-ऊमात्यांवरधरोदघाश्रयंअमुदीरयेश
 नमोनमः॥ पापविनशनायविश्वात्मनेदेवनुरंगमाय॥ धाम्नामधीरायभवामवाययायौघदाचातलदेहिशांतिवस्वसकादित्यमरुद्राणानां
 त्वमेवधातायतनिधानयतोहृदयंप्रपानुधर्मेकतानचमघोघनाषादिति॥ ॥ इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीदलयतिराजविरचिते
 श्रीनृसिंहप्रसादेहिरण्याश्वरथयानविधिः॥ ६९॥ अथहेमदमस्त्रिरथामिधानंनवममहादानविधीयते॥ तत्रप्रयोगक्रमः॥ य
 तोययुक्तपुराणसमयमासाद्यवास्मरावावनलोकेसावाहन-अविक्रसर्वमंडयसर्वचारुभूषणाद्यादनदेशकालहृदित्वाद्रुशि

वचिस्त्रु वितायक यजनगुत्तम विवरण मधुपर्कदानवेदिकोपरिवर्तलेखनेवैतान्तोराणयताकाधिवासनादिह चासुवर्णस्पवत्रु
 काकारोययो घ्रादित क्रीडार्थमिर्मितपुष्पायाकरविचित्रवलेभीयुक्तानानारत्रभूषितं वतुश्वकलोकपालाष्टकशिकार्कव
 त्रसंयुतं मध्येनारायणयुक्तं रथं हस्तसर्वसंभारारणीनीयपूर्वघुरेवाधिवासनं विधायेयनेद्युपुरापाहवावनादिद्वारादुत्पन्नं
 सक्रजकर्मकलायं सनाय्यसर्वोषधुदकेप्रगृह्णायजमानं स्नापयिचाशुक्लमात्यां वारधरः गृहीतकुगुभांजालेः कृतकौतुमंडन
 नं च मुकुटसंगोत्राय अमुकसवेध्यायेनेरमुकशर्म्मणोऽमुकशगोत्रोऽमुकवेदाध्यायिज्जमुकशर्म्माऽमुकफलकामाऽमेहेमहस्तिस्ति
 र्थं नानारत्रभूषितं विष्ण्यादिदेवोयेतं जह्नादशयान्योयेतं चंदनगंधदीपकोयानह छत्रादोलिकायांडुकादर्थं चामरव्य
 जनपुर्नकुस्माजिनः निहितदोराणपारोमेततिलनिहितं त्रुभ्यमहंसंप्रददेनममेत्युक्त्वास्वमेवोच्चार्यदक्षिणांदवानमोनमइत्या
 दिमंत्रानुच्चार्यजावापोदिम्यस्तुलास्त्यप्रकृतिवत्सुवर्णंदवायुगणार्हरावावपिचार्योविदिसमीपगवादेव यजनं विसर्जनं च कु
 र्याशः अयमर्थस्य सतयाभिधीयतेः चलन्त्योलोकपालाश्रयाः लोकपालादयो ब्रह्मांडेभिहिताः नारायणस्तुवतुर्मुजनुत्तरद
 क्षिणायोः शंखचक्रगदायस्त्रधारिणीप्रमेघश्यामः वेदिसंस्क्रुषितकुस्माजिननिहितदोराणपरिमिततिलेषुरथं स्थाप्यः तथा सादरा
 धान्यभाजनाशनचंदनगंधदीपकोयानह छत्रपांडुकादर्थं चामरव्यजनपुक्तः ध्वजादंडगनुडः गरुडस्तु नारायणाय नमः प

स्त्रीकृतां जलिंगाऽनेशः सव्यध्वजानुगतो भूमौ परागामंदितमूर्धनश्चोवः पक्षिजघोनरशरीरस्तंगनासिकः द्विभुजः सयशः कर्त-
 व्यः पुगाधारकाक्षे विप्रायकः कर्तव्यः विभायकस्तव नृहस्तसिनेत्रः शर्शककृतसेवरो नागयज्ञोपवीतो गजमुखः दंताक्षमन्त्रपरमु-
 मोदकाद्धानः नानाफलसमेतमुपरिसादितानकं कर्तव्यं पंचवर्णकौशेयं अस्नानकुसुमोपेतं अस्नानः पुष्पधौषः चतुःकल-
 सोपेतं अस्नाभिगोभिर्युक्तं मुक्तादामविभूषितैश्चतुर्मिहयमानं गौर्युक्तं स्वरपतः कारिभ्यावयुक्त एवंपंचपलाद्द्वैभारपर्वतर-
 थं कुर्यात् एव संभाराशकचायुर्वैधुरेवा विवासनं विधाया परेद्युः पुराणा हवावनादिदूरार्णोद्गतं तं सकलकर्मकां इंसमाव्यसर्चोष-
 धुददकेन गुत्र्यजमानस्य म्नानं कुर्यात् शमंगलशब्दस्त्रापितो यजमानश्च क्लृप्तात्मानलेपनः गृहीतकुसुमोजलिः इमं मन्त्रमुच्चारये-
 त् शर्मन् नमो नमः शंकरयमजार्कलोके सविद्याघरवासुदेवेः ॥ संसेव्यसेवेदपुराणाराणयज्ञतेजोमयस्य दनयारितस्माशयज्ञत्यदेगु-
 ह्यनमं गुरोरानंदहेतुगुणचयविमुक्तचतः योगैकमानसदशो मुनयः समाधौ पर्यंतितव मसिनाथरथाधिपः यस्मात्त्वमेव भ-
 वसागरसंस्तनानां मानंदर्भा इष्टतमध्वरयानपात्रं तस्मादद्यौघसमनेन कुरूपसादं वामी करेणारथमाधवसं प्रसादानाश एवंप्रण-
 मयथाशान्तिस्तुवर्णं दक्षिणा मुपकल्पनुत्तामाखराप्रयोगमुच्चार्य अंत्यगजरथं प्रत्यक्षगजसंघुतं ब्राह्मणेभ्यो दद्यान्निश आवा-
 प्य देवां प्रकृतिवद्यवस्थानतः पुराणा वैहवा चनेकते यजमानो वेदिसमीपं गच्छादेव घृजो कुर्यात् आवाप्यो शुचो देवोर्तं चमित्युक्तं

प्राणिधामुपधायाचालभ्याथजहुपाशसवित्रैश्चाहापतंगयस्वाहा। यावकायास्वाहामहस्त्ररश्मयेस्वाहामात्रं द्रायस्वाहा विस्रवेस्वाहा प्र
 द्रापतयेस्वाहा परयेष्टिनेस्वाहा इति जहुयाशत इहे मत्स्येतं ॥ अत्र यातः संप्रवक्ष्यामि हे महस्तिरथं शुभेः यस्य प्रसादस्त्रभवते वै स्रवे
 याति मानवः। पुण्यपातिचिमयासाद्यत्रुलापुत्रपदानवशकुयात्पुष्परथाकारकाचनं मणेरमंडितम्। वलमीमिध्विचित्राभिश्चत्रुश्चत्र
 समशिते। लोकपालासक्रीपितं शिवाध्वं ब्रह्मसंयुतं। मध्येनारयणोयंतस्मोयुधिसमात्रिते ॥ हृस्वाजिनेजितलद्रोणं ह्रुवा सस्त्रापयेद्र
 थं। तथाष्टादशधा न्यामिभाजनासनचंदनैः। चतुर्भिर्हममात्रं मे सुर्कं दामविभूषितैः स्वनूपतः करिभ्यांचयुक्तं ह्रुवानिवेदयेत्
 कुर्यात्पुत्रयत्नादहं अभावादयिशक्तितः। ध्वजेनुगुञ्जुर्कुर्याद्विनायकामिहैव च ॥ बह्विवाहः पंचं हसंयुक्तः। कर्त्रव्योविततासुता
 विनायकः वज्रमुजः। त्रिनेत्रश्चकर्तव्योऽगजाननः। नागयज्ञोयवीतश्चशशाककृतशेषरष्टादंतं दक्षकरेदद्याद्वितीये चास्य स
 त्रकं। तृतीये पद्मं दद्याच्चतुर्थे मोदकं तथाः ततोर्मंगलशब्देन स्त्रापितो वेदयुं गवेः। त्रिः प्रदक्षिणमावर्त्य गृहीतकुसुमांजलिः। इ
 ममुच्चारयेन्मंत्रं ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् शनमोनमः शंकराय नमः। कर्तुं लोके शविद्याधरवासुदेवा वंसेव्यसेदेवपुत्राय नमः। जोमयस्य
 दनपाहितस्माशतयत्ने त्रदंगत्वं तमं मुहारे आनंदहेतुगुणरूपविमुक्तं। योगे कमानसह शोभनयः समाधौ पश्यंति न च मतिना
 धरयेधिरुहः। यस्मिन्नेवमवसागरसंस्तुतानां मानंदमां उभतमधरथा प्रयात्रं तस्मादघोघशमनेन कुप्रप्रसादं चामीकरेभरथ

४५
५५

मायवसंप्रदानाशरति ॥ ॥ इति श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीदत्तपतिराजीवैरविते नृसिंहप्रसादेहेमरथदानविधिः ॥ ॥
 अथपंचकर्मपाताख्यं दशमं महासनमभिधीयते ॥ पुणादित्रहाणादिपुण्यकालमासाधर्मदानं कर्तव्यं पंचकर्मकालाच्चित्तं कर्तव्यं
 दक्षत्रामनिर्वर्तनसनतदर्थं वासाह्वदाहृष्टीखंडेवदाहृष्टप्रभृति कांक्षजायपंचकर्मगलारतथा न्यायकांचनारूपं च सर्वोथकरणैर्युक्ता
 राहृष्टाप्रसरासंयुक्ताश्च धुरंधराय चंदराहृष्टासुवर्णभंगभरणश्च कालांगुलभूषणश्च साताधामावेवासयेराः कर्कटादि
 चपंमारुं देयोक्तोसोत्सेधवप्रप्राकारं सर्वतः स्वातकाहृतं योजनार्धाधिविष्कंभमसृभागायतं पुणातदर्थं नमथाखेटंतत्थादानं
 चकर्तुं तं थाश्च इजलप्रायाः सुसमृद्धकृषीचक्षाः स्त्रेत्रयाभागाभूमध्ये वसति श्रीमसंज्ञिते निनिवर्तत्रमानं तु सप्रहस्तेन दंडेनः
 त्यादिनावक्ष्यति हस्तक्षराभि शुशीलतलवत उरावमिंद्रियचमरो गि वं स्त्रेरासहवादीनिततश्च रोप्ययादो रोप्यललाटतिलकां
 श्चेति पर्यन्यादित्यहत्प्रेम्यः पायसहं निर्वयेराः एकास्मिन्नेव कुंडे उं निवेद्यापलासमिराज्यहृस्मातिलोत्रिवेदयेराः पवंसंभासां
 शं पादपूर्वदधिवासनादिविधाय अन्यादेव सेयथाह वाचं हृवात्रि कुंडेषु न विगयवेशनादिकर्मशेषं समापयेराततसलो
 के सवाहनादिदेशकालादियनाकोतं विधाय सर्वेषां जलस्नातः शुक्लमाल्यांवाधरो गृहीतकुसुमांजलिः तस्य प्रदक्षिणां हृवायस्मादे
 वगणाः सर्वस्वावरणिगवरणिगवाधुरंधरांगेलिह्यं नितस्पृष्ट शिवोक्तमोदमं चं सस्तुतार्यद्विजययमाहूयव ॥ ॥

राम ०
४५

आलंकारादि। संयुक्तयथा विनीगादाहिरां निवनकल्याधिवाज्जहादशधान्यानि च समं तादासि वास्पनुला। भारप्रयोगेन अमुकसमे
 गोत्राय अमुकवेदाध्याधिने अमुकशर्मणो जन्मुकगोत्रे मुकवे मुकशर्मा अमुकफलकामं द्रुदं च स्वांगला उन्नी खं उतनु निर्मिताशु
 वर्णानिर्मिताशु पंचसगर्वीयकरणयुता न्न सुवर्णीशृंगा भनाग युक्ताशु कलकृणोयेन धुरंधर दृष्टाशु क्रुम्यमहं संप्रदेदे नमसो निउ
 त्का एनदानप्रनिष्ठा। सध्वर्थं उमो दक्षिणां नुम्यमहं संप्रदेदे नममेत्युक्तप्रकारेणादानं दद्यन्नतः पुरयाहवाचनं देवता पूजनं देव
 ताविसर्जनं नादिक्रियाशतदुक्तं मात्मे ॥ अथातः से प्रवृत्ता मिमहादानमनुत्तमं यथेव लो गलकं नाम महायातकनाशनम्। पुर
 रयां तिथि मया साद्युगादिग्रहणादिकिं। भूमिदानं नरे दद्यात्संवत्सांगलकान्वितं। कर्बटं खेटकं चायिग्रामं वा अमशास्त्रि
 तं निवर्तनं शतं च पितृर्द्धवायि शक्तिः सा एव मया कृत्वा हलान्यं वा विलेन। सर्वोपकरणैः पुस्तकैश्चान्यान्येव को वनाशक
 र्यटादिभ्यस्त्यमार्क रेडयः ॥ सोत्से च प्राकारस्सर्षत्वकाननां वृत्तं। योजनार्द्धं न ध्वं नमस्स भागाय ते पुरे ॥ तदर्थं न तथा खेटं
 त्यादिनेव कार्बटं। तथा शूद्रजनप्रायः सुसमृद्धकृषी वलाः क्षेत्रो यत्तो भोगे भूमिमेव संतिगमसांश्चिते छात्रललेन संयुक्ता
 उदौवचधुरंधराश्च सुवर्णीशृंगाभरणश्च मुक्तलंगूलभूषणाश्चैव्यपादाश्चोत्तलकाश्च कौशेयभूषिताश्च। अक्रुदासवेद न्ययुता
 उशालाया माधिवासये शयनं न्यादित्यनुद्रेभ्यः पाय संनिर्नये चतुः। एकस्मिन्नेव कुंडे नुचनुमस्मै निवेदये शयलाससमिधश्च दूश
 ज्ञाज्यं कृष्मति लोम्नाथा ॥ भुला पुनुषवकुर्या शलोके गवाहने वधः। आहूत्या विजदायत्येह मरत्ने गुलीयकैः। कैशेटावस्त्रकटकैर्म
 भेष्यविषये शण्ड्या सोयश्च एंदद्याद्वेनुमेकाय यच्चिनी। तथा स्यादशधान्यानि समना दधिवासये शनतः प्रदक्षिणी कस्य
 एगृहीनवुः सुमाजलिः। स्ममुच्चारयेत्तत्रं मथ सर्वात्रि वेदये श। सा दिवा राणाः सर्वे स्यावराणि वराणि च। धुरंधुरं गेति
 ह्यंति न्स्मात्ताक्ति विवसन्ने। यस्माच्च स्माच्च भूमिदानस्य कलापानाहं निषोडशमिति। हलयेक्ति हने भगवानवा अया
 न्त्रा

४६

५६

तसंवेत्तामिदानमन्यद्रुतं तवायेन दत्तेन ज्ञेयं सर्वदानप्रदो भवेत् ॥ यं किं देशहस्ताप्रेक्ष्य हलस्य स्याच्चतुर्गवाः ॥ सारदानुमपान्याहुर्हलानि दश
 डिताः सौवर्ण्यहिमद्रानि त्रवन्ति शुभानि ॥ युवानो वलिजो भव्यान्वाही नान्बलं कृतान् ॥ वृत्रकां वनपुष्ट्यै च नंदनादिष्वमस्तकात् ॥ भद्रं
 गात्रं जयेत्तेषु लोकांतेषु हस्मात्पुमात् ॥ मोक्षाणि युगलानि सवृष्णाणि चकारयेत् ॥ प्रेक्षा लिकालिका वेधसर्वा यकारस्य गात्रं च ॥ रा
 वं विधेर्हनेः कुर्यात्संयुक्तं हलपुंक्तिं काखेटं मे करवर्धने घायिगां मंवाद्रमन्त्रालिने ॥ निवर्तनरात्रं वापिनर्द्धं वापिकारयेत् ॥ एव विधीयते
 कालदद्यात्प्रयतमानसः ॥ कार्त्तिकं वाथ वैशाख्यां उत्तरेत्यनेन ॥ त्वात्सर्याच्च श्वेदसंयन्नाहलसंख्या निमंत्रयेत् ॥ दशहस्तप्र
 माणेन मंडपं कारयेद्बुधः श्वेद्युः कुंडमेकं हस्तमात्रं बुधः शोभनांतं च ॥ रुतिभिर्होमं कुर्यात्तद्विजसत्तमाः ॥ यजन्त्यहिस्त्रदेव्यः वाय
 से निर्वपेच्च संपलास समिधस्तद्वाग्वाज्यं कुरुति जां मया ॥ आसाद्य नतः यं किं धान्यमध्यागतां शुभं ॥ ततः सर्वसमीपे नुमन्तः ॥ शु
 कां वनः शुविः ॥ हलपुंक्तिं चो जयिवायजमानः समहितः ॥ रूर्ध्वं शखनिष्ठा देव्यं वरुणो मे मन्त्रपुष्कलेः ॥ द्रमपुष्पां रये मंत्रं गृहीत कुसुमान्जलिः ॥ य
 स्मादेव गणाः सर्वहलेति सां सर्वदा वृषर्कं च सन्निहिता तस्माद्भुक्तिः शिवे ममेदं ॥ ॥ प्रोठ श्रीदिन एतदंशं लिकं लेकारहीर
 रप्रभुर्भारद्वाजकुलानुगः प्रथमयायः ॥ गखयालं कृताः श्रीमद्वत्समनुरात्मानिरतस्त्वत्संमदायाग्रणी सारे दानक संश्रुकेति चतुरे
 श्रीभांदलाधीश्वरः निजामसाहिता मान्यधुरंधरमहीयनिः श्रीनृसिंहप्रसादेस्मिं संपूर्णं कुतुबे शुभः ॥ २॥ ॥ इति श्रीमत्तुलसी
 नृसिंहचरणानुगुत्वसरे हस्तमरसकलमंडलनसमस्तधवनाधीश्वरस्य निजामसाहसमस्तकरणाधीश्वरस्य श्रीमत्सहायजाधिराज
 श्रीदत्तयतिराजविरचिते ॥ श्रीनृसिंहप्रसादे दानसारे यंच लोकां लदानविधिः ॥ ॥ अथ वरदानाभिधानसेकादंशं सनिधीयते ॥
 धराजं वृक्षाकारं मेयीदायर्ध्वतवती पंचयलादूर्ध्वं सहस्रपलपर्यंतं पुर्वो नमो कर्त्तव्ये त्युक्ते निखिलनगरसरोवरवनाद्यादि
 तसंप्रदियवती महीनाहस्य प्राप्तावपि मयीदायर्ध्वतवती पंचयलादूर्ध्वं सहस्रपलपर्यंतं सुवर्णं नमो कर्त्तव्ये त्युक्ते निखिलनगर

सरोवखनाद्यन्वितसप्रदीपवतीमहीसादृश्यप्राप्तावयिमर्यादायर्धनीवतीत्यनेननानापर्यताद्वितानुकारप्रसंगव्यावृत्त्यासमस्तदीय
मध्येनवधावीवनुरणीति साहस्रविम्बारेमेरुः पुणरांतरे। अत्रमात्रियोजनोच्छायः विस्त्रस्तं नारवितो मेरुर्योजनायुतमुच्छ्रिताः मे
रोश्चत्रादिशंनवसाहस्रविम्बतमित्तावृत्तेववारोनुपर्वताश्चयर्धमेदरदक्षिणे गंधमादनावाश्चिमेवैराज्यः उत्तरेषुसुपार्वः पर्यादा
यर्धतास्तुअद्यैयर्धजातरदेवकूटौदक्षिणेकैलासहिमवंतौ यश्चिमेनिषधयाण्यानौरुत्तरेतिस्त्रेगजारुधीयर्धताविनि लोकायाला
ह्रकोयंततत्सन्निवेशक्रमेरेरुपरेप्रदाक्षिणक्रमेणपूर्वादिदिभुकर्तव्यः। सानववर्धाणिचभारतकिंपुनुषहरिवर्ध्यामीमेरोदक्षिणातः कं प किं५ हिरामयेमेरोरुत्त
रतः तथाभाद्राम्बमेरोः पूर्वतः केनुमालाश्चयश्चिमतोवर्धद्वयंयदानएलेइलावतः एतेषामेकैकंनवसहस्रंवर्धयर्धताः
दक्षिणाभागेहिमवान्रहेमकूटनिषध्याश्चउत्तरतोनीलः श्वेतश्रंगीव एतेसहस्रद्वितयोच्छ्रयाविम्बाराः मध्येक्षेत्रज्ञागप्रमाणै
द्रजावतस्योनपायाश्वर्वात्तनौदौखतहेमकूटौनवनिसहस्रयोजनप्रमाणौतथा न द्वास्वस्वितौश्रंगीहिमवंतौ अशीति सह
स्रयोजननप्रमाणौमेरोः नवसहस्रससामितेयाश्चिमभागेवनुश्रिंशत्सहस्राणिगेधमादनयर्धतौ महीतलाववारिश्च
त्सहस्राणिपरितुद्रः पृथ्वीसात्यवास्तुतत्प्रमाणं अत्रशतसहस्रयोजनस्थानेऊर्ध्वगुलादिमानेकल्प्येनदीनदशतोयेतं
नदीभागीरथिप्रभृतयः तदाः शोणादयः तेषांसाकल्पेनचिकानाशक्तैरनुकारमात्रं कर्तव्यं अनेसागखेष्टिताः कर्तव्याय
द्यपियावन्प्रमाणापृथ्वीतावानैवसागरः तथाप्यनुकारसममंत्रौयशेशंमहारत्नसमाकीर्णवस्तुशर्कयुतारवंसौव
र्णीमेहिनीनियाद्यवेदिनिहिनिहितकृष्णानिनेहितद्वान्निसत्यलमितद्रोणातेलेषुसेष्टुप्यदेनमविक्रसेभारभूषणच्छा
दनादिकेअसौकलशान्मातात्यरिकल्पअवाद्वाध्यादिलवणादिराशश्चरम्यवस्त्राणि श्रीखंडसकलानिइत्येवमादि

४७

५७

भारस्मै लयि च पूर्व धुरधिवासने कृत्वा अग्रे धुपुष्पाहवाचन लूई कर्त्तव्यं हुति पर्यंतं कर्मशेषं समाप्य सवे विध्युदकस्नानेन यजमाने पुष्पोज
 लियुक्तं शुक्लमा ल्यां वनस्तरनिः प्रस्तिणामावर्त्तौ अमुकशगोत्राय अमुक रावे दध्यायिन अनुकर्मणो अमुकशगोत्रो अमुकवेदे अमुकशमात्री
 मुकफलकामः इमं धरं नुत्य महंसे प्रदेन वमेत्युक्ता इमं मे त्रमुदीरये शमं त्रस्तः नमस्ते सर्वदेवानो वमे वल वने यनः धात्री वसवे भूता नो म
 पाहिवसुंधरे वसूनि धारयसे यस्मात्सुखाती वनिर्मले वसुं य एतजौ जात तस्मात्पाहि न यादले वनुमुखो यिनो गच्छेत्तस्मादंते तवावले अं
 ताये नमस्तस्मात्पाहि संसाख्दमा इन्ममेव प्रदमी गोविंदेशे गौरीति संस्तुताः गायत्री ब्रह्मणा यार्ख्यो त्वा वंदे रवौ प्रता बुद्धिर्देहस्य नौरव्या
 तमे घामुति यु संस्तुता विश्वव्याप्य स्मिता यस्मात्तता लिखं न रामत धृति हि तिस्मा चो रणी पृथ्वी वसुमती रसा ए प्रभिर्मूर्ति भिया हि देवि
 संसागर शरा वमुच्चार्यतां देवी ब्राह्मणे न्यो ब्राह्मणे न्यो नि घे दये इ धरा र्द्ध वाच नुर्भागु खे प्राति यादये इ अत्रायि एव व इ न वी क्य व मुच्चा
 र्य जल ए र्द्ध दान दान माध्या नुजाया अन्न न्यो यि ह धरा इ मिय नि क र्त्तु के कर्माणी ग्या मादि दक्षिणा ह न अशक्त कर्म के यथा शक्ति
 सुवर्णा दाक्षिणां दानां ततो ब्राह्मणा वाचनानं तरे देवता पूजन विसर्जनानि कुर्यात् इष्टि वी मंध्यं उत्तमा मध्यमा कन्या वेतिका लो तर उ
 क्ति शतार्द्ध कोटि वि सारं उत्तमा पारे कीर्तिता सप्त दीया वसाना नु मध्यमा समुदाहता जंबू दीया वधिः कन्या त्रिविधा परिकल्पये
 शनुत्त भागं वभिर्भरैकां चनेन प्रकल्पयेत् सहस्रत्रय फले तमे ह यत्न सहस्र द्वयेन द्वादश य र्द्धताः कल्याण हाश शयः नृत्त्राणि सप्त
 द्वि पाश्चत्त श्रुतया सप्त सागराः अस्त्र देवो नयः तथा ब्रह्मादयः पाताल सप्त के एवं नृपं सैव दिजो य व इत्यमनु स्यात् शिव स्या गे
 दद्यात् शत दुक्तं मत्स्येन अथातः संप्रवृत्ता मिधरा दानमनुत्तमम् पाप रूय करं नराणां असंगत्या विनाशने कारयेत् साधे वो हे वी नी
 पूष्टि दीया नुकारिणी मर्यादा य र्धं तमयां मध्ये से नु सम चितो रत्नो कपाल कोये तां न व व र्द्ध समा चितं न द न द स तो ये ता मं ते सागर
 वेष्टितां जंबू दीयं विष्णु राह न व र्द्ध नु मे त्रे य जंबू दीय मि दे मर्याः लक्ष योजना त्रै तारं सं स्ते पा क पि जंत वा जं वू दीयं समाहृत्य

नरु योजन विसरः सैत्रेयलयाकारः स्थितः कारेदह द्वा । जे वृक्षीयः समन्तातं दियानां मध्यतः स्थिता तस्यापि मेनुर्मे त्रेयमध्य
कनकयवता । वनुरा शो निसा ह नो योजनैर स्यवो छुय पा प्रति स्नायो इशाधस्त्राशम् । विस्मृतः । मूलको उरासाह नो विन्नास्त्र
स्य वैमुने । नथान्यत्र मेरो अनुदिशं न तवसाह स्रविष्टतं । इलाहं महाभाग ववारश्चा अनुयवताः विष्टे भारविनो ये रो योजनायत
तमुच्छ्रिता । पूर्वैण मंद रो नाम दक्षिणे गंधमादनः । वैजाजः यष्टिमे पा र्वे सुपा र्वे श्वो तरे स्मृता । अय मर्यादा यवता । त ठोरे
वकूट य पूर्वैसां दिशि यवतौ । कैलासो हिमवा श्वे वदा त्रिणे वनयवतौ ॥ पूर्वयश्चायतावेता वर्णवांत र्व्यवष्टितौ निरु शो गो जारुधि श्वे वउ
त्ररे वरयवतौ । नो दक्षिणे न रायामा वानी लनिमसायतौ । उरं यत्समुद्र च हिमाद्रि श्वे वद क्षिणं । एतं द्वैभारं नाम नारती यत्र संतति । भा
रनं प्रथमं च र्धं ततः किं पुरुषं स्मृतं हरिवर्धं तथैवान्म उ मेरो द क्षिणतो दि ऊारम्य कंचो त्ररे वर्धं तस्यैवाना हिरण्यमये । उत्तराः कु
ख श्वे वयथा वै भारते तथा । मेरोः पूर्वैण मद्रा श्वं के मुसालेनु यष्टिमे । व र्धं र्वे छे । नुसमा ल्यति न यो र्म ध्यामिला वृतां न वसाह स्र मे
कैकमत्ते तदि जसत्तमा हिमवान्हे मकूटे च नि स्रध श्वे वद क्षिणे नीलश्वेतश्च भंगी वउ त्ररे व र्वयवताः । सहस्रदित यो छ्रा वा स्र सा
वा द्दिमन्त न त्र श्रुतौ । लक्ष प्रमाणे द्वौ मध्ये दशहीना म्त्रयापरे । मेरो र्धं यष्टिमे न्यागे न वसाह सुसंमिने च नु र्विं । अश्विं शत्सह
स्रा । री गंधन मादन यवतं । ववारिं रा स्सह स्र म्प्राणी यारि वृद्धो महीतला शं सहस्रमवगाहे नु सप्रदिगु रा विस्तरः । पूर्वैणामा
न्य वा श्वे जत त्रमा रा प्रकीर्त्ति ति महास्रसमा कीर्णा व सु रू र्ध्वं संयुतो हेमः । यत्न स ह म्रेणा । नद र्वे नाथ शक्तिः । शतत्रयेन
वा कुर्या इदि शतेन शतेन वा कुर्या त्यं यत्न ला हि र्दु मशक्रौ । यि विव र्त्त रा ग नुला युनु षव कुर्या इलोके शावा हने बुध ४ । वे घां
ह्र स्नां जिने कृत्वा नि लाना मुपरि न्य से श्रुतथा स्वा दशधा न्या निरसां श्रुतवराणां दिकानू । तथा द्यौ परा सकला उ स संता
तात्परि कल्पये र्विना न कंच कौश यं कृत्वा नि विविधानि वातथा श्रुका निरम्प्राणि श्रीखंड सकला निवा । इत्येवं रव यिज्ञाता म

धिवासनपूर्वकं। श्रुत्वा तस्यावेरधरः सर्वाभरणाभूषितः। प्रदक्षिणं ततः कृत्वा च गृहीतकुसुमांजलिः। पुराण-कालमथासाद्य
 मंत्रानेतानुदीरयेन्नमस्ते सर्वदेवानां वसेवमुवनं यतः। **चात्री वं सर्वदेवानामतः** याहिवसुंधरेः धरुतूधारये धयस्माश्वसुधानी वा
 ने र्मली वसुंधरा ततो राज्ञा तस्मात्पाहि भवानलं वनुर्मुखायिनो। छिद्यस्मादंतं तवाचले। अनेनायै न सप्तस्मात्पाहि संसारकं
 माश्वमेवलक्ष्मीर्गोवे देदिविगौरी। निसं- छि सा। गायत्री ब्रह्मण्यार्श्वे न्योत्मा वंद्रेत्वौनेया। इ। ५६। इह हस्यतो रूपाता मेधा मुनि पु
 संक्षुता विश्वव्याप्यं ता यस्मान्नो विखंभरमता। धृति क्षिति च मा ज्ञोणी पृथ्वी वसुमती रसा माता भि र्भृति मिः याहि देवि संसार सा
 गरान्। एवमुच्चार्य तां देवी ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत्। धरुं च वनुर्नांगुलं वे प्राणिपादयेत्। त्राणे श्वे वाथ आ वे ग्नः प्राणि परत्यवि स द्वे
 येदिति। अत्र सनः कुमारोपि विशेषमाह। सवर्णमेदिनी नदानं प्रविशामि समासतः। पूर्वोक्तदेशकालेनुकारयेन्नुनि। धर्मोऽ
 तहां लक्ष्मणेन यथा पूर्वं कुरुते वामं उयेथवा। मेदिनी कारयेद्व्यासहस्तेणापि वायुनः। एक हस्तेन कर्त्तव्या वत्सरं सुशोभना
 म्। सप्त द्वीपसमुद्राद्यैर्ष्वेनैरपि संयुता। सर्वतीर्थं न गेयेतामध्वे मेरु समन्विता। अथ वा मध्यतो द्वीपेन स्वप्रकल्पयेत्। पूर्ववत्ति वि
 लक्ष्मी मेऽले वेदि मध्यतः प्रभागे कभागे न सहस्रादि घे पूर्वकं। ब्राह्मणेभ्यः प्रदातव्या दक्षिणा पूर्वयोदिता। कानोत्तरेः पृथि
 वी दानमेवात्र शृणु लेशे न खश्च खाउत्तमा मध्यमा कन्या पृथिवी त्रिविधामतः॥ शत्यर्द्धकोटि विस्तरा उत्तमा पारि कीर्तिता। सप्त
 द्वीपा वसानानु मध्यमा समुद्रा ह्यं ता॥ द्वजं ब्रह्म वधिः कन्या त्रिविधा पारि कल्पयेत्। उत्तमायं वभीर्भारैः कांचनेन प्रकल्पयेत्।
 सहस्रादितये नैव कन्या द्वादश पर्वताः। ततर्द्धं तारजं कूर्मं तथा यं सप्तादिशेः। उवमा कथिता पृथ्वी अंशेन मध्यमा मता। कन्या
 सात त्रिभागेन त्रिहान्या कर्म्म यं कजे सिंह आदितये नैव कन्या द्वादश पर्वताः। ततर्द्धं तारकं कूर्मं तथा यं सप्तादिसंशेः। अग्य
 तु श्चामगानां नुशि च भक्तेषु निर्वयेत् चतुः। थदे मट्पदार्थं संहिता पाया ठ कायव। सस्य पादः प्रदातव्यः पृथिवी पु वा शे मेषु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

४२५

५५

यत्र जायते। विप्रसुवेदविबुधेषु पुनः स एव यत्ततः भूलेयनादि युक्तार्यं सर्वविप्रिणकारयेत्सर्वभूतंगो मयेतसवारिणानत्रविंशतिहस्तं नुलेयये
 त्यरिमंडले। तवणिगो दधितत्रयतिः परिकल्पयेत्। प्रादेशमात्रविस्तरादंशो न पार्धजितत्रत्ताभिर्विकरेच्छतयुत्यैः समं नः नः
 न्मध्ये कारयेन्मेनुघान्यभास्त्रयणवै। मेनुर्महव्रोहिमयस्रमघो सुवर्णाकल्पमुसंयुतः सागर्ध्वेण मुक्राफलवत्सुयुक्तो घाम्पिनो
 दकपुष्परागैः। यश्चाच्चगानुन्मत्तनो तरत्रैसोमनवैर्ध्वधरेजरागैः श्रीखंडखंडैरस्तिः प्रकाललाला वितथश्रुक्तिजिताननः स्यात्
 शुक्लं वराखं बुधरावमीत्या इयुर्वेरापीतानि। रुद्रहिलोन। वासांसि यश्चादप्यर्कवर्णराक्रानेवैवोत्तनतो घनाली वृत्मानुमध्ये क
 मलासनस्थ आनुमुखः कांचननिर्मिताननः वनुर्भुजश्चात्रनिवेरानोयो दधश्चुनेचात्रकमंडले वंतथा सन्मन्त्रेजयसंधर्नव। कृत्वा त्रिने
 तोयारिसरधि। नृशंगगावनुदो यजितां निधाय चनुर्दिशं बोद्धकपूर्णनूपां रोप्यान्महेन्द्रप्रभृतीनया ह्यौ संसुम्पतो कावियती इक्रमे
 नानादिजो घानिवरनता निमृगाय सर्वत्र निवेजतीयाः पूर्वरागमेदरगीरिध्वने दुत्ताभ्यां श्रुभ्यां श्रुक्तां वरेणायरिनः परिवेष्टितानः
 एतत्तेराकांचनमयेन वृद्धेन तद्दुद्रोयोणहृत्सृगपात्तियुतो विशेषः। यास्येन गंधमदनोन्नतिरिक्ता कार्यो भु हैश्च श्रुजं वृत्तनुगा हि
 एमयेनाहे मेन यत्तपतिना वविराजमानः पीनावनेण पारेतः परिवेष्टितश्च। यश्चाच्चानिलावलमयो पारेकर्त्रेण भंवा सः सपि
 व्यलहिरण्ययहं सयुक्तः स्यात्कारयेदियुतमनुसुगंधपुष्पैरौघेणाश्रुक्तिघटितेन विराजमाने। समुष्टितं विपुत्तरौलतपोत्र
 राश्रौलेनुयार्ध्वमपि साखमयं सुवश्रुम्। नाग्रोधहृत्तममयं सधेनुरेवैश्च श्रुतिघाटितैश्च श्रुभं विधाया मेरोश्च पुण्या भना
 कार्यं यत्तोदकं प्रप्रवणं च दिक्। रत्नैरश्मदस्रामधुना सरांसि प्रासदिते छावयथाक्रमेण देव्या वक्त्र निषद्याः क्रमशेऽप्यास्येसो
 म्येव तीलसितश्रंगयुताः क्रमेणा प्रादेशं नमानं परे निमृतास्ते प्राणयता द्युपरिवश्रु युजाश्च सर्वे प्रत्येकमत्र वर्षष्टितयर्द्धतानां
 नारेण घात्य परिमाणसंश्रितसंतः। शृत्वा वरेथ कृते पक्षि युगाश्च सर्वे सो गधपुष्पफलवन्मुपुता विधेयाः। अस्मी ल
 नी

निषधापामौमात्यतं धमादनौ तेष्वा मध्यागते मेस्सौवधान्या विनिर्मितौः निषधः। परियात्रश्चमर्षादाय धृतविमौ। मेरोः यंचमभागेन
 यथातौ गंधमादनौः गंधमादनौ तौ सौ पूर्वपश्चादां व्याविधौ खनतं दुवनिर्माणौ दाक्षिणोत्तरतश्चतौ। सितौ तप्रमुखाः सर्वदक्षिणोत्तरकु
 भादयः। शेषकूटादयश्चैव तत्रैव परिकीर्तिताः। नाड्यश्चैव रक्षैत्याश्च कृत्वा धान्यमयाश्चुताः। वस्त्रैश्चैव त्रैलोक्ये मेनुमन्याश्चैव त्रै
 ३। हस्तिणं नानेवं धत्ता किंपुनश्च संहतां हरिवर्षतनप्राक्तमेरोर्दक्षिणतश्चतः। इत्ना हतं हतं मेरोश्च त्रुर्ध्वं दधतं तथारम्यहिरण्यं यं यस्मा
 कुखश्चैतिवो नानाः। नद्रश्चैव केचन शुभाल्यश्चैव यश्चैव यश्चैव तस्मिन् तस्मिन्। प्रोक्ता निनववर्षाणि जंबूद्वीपे नुनामतः। हिमाद्रि सध्मदेवे
 गंश्चैव विनिशयेत्। प्रसादाभिमुखावेनौ कावनेन विनिर्मितौ। शंखवक्रागदायाणि पीतवासा सममुने। किरीटके पुरधरे श्री
 वत्सां कितवत्तसम्। पसासेने ममासीनां पमहस्त्रां सुलोचनं। प्रसन्नवदनां देवीनस्य दक्षिणोत्तरं न्यसेत्। कैलासमध्यं नो मां वत्तां चैव विनिशये
 ३। मां वत्तां कारतामानं वत्तां गौरीवरा नयेने। मनुर्भुजं हृषसुं वज्रटिनं चैव मौलिनं खड्गं शूलवरदाभयहस्तं च मोन्य होशयद्गुसंगगतं
 वदर्थं नैश्वरावितो। नद्रो वभवन्तं वहयस्सुखं हरिं। सौवर्णं स्थाययेद्देवभारते कूर्मरूपिणं। वाराहं केतुमालैः चैव मत्स्यं कुतुबुवोत्त
 रे सौवर्णातथ वारैः प्याशुष्ठा ययेत्तु यथाक्रमं रावं जेष्ठा द्वयं द्वीपं कृत्वा वैवयया विधिः। अर्घ्याद्यासनं घ्राणमर्घ्यं दद्यात्ताने क मा
 प्रसादयत्तु घादेवा शैलाकल्पद्रुमास्तथा। पृथुनाम संतैः पूजा हो नमस्कृतं दीयितैः॥ गंधपुष्पनमस्कारं सूयदीयावलेख्या यथायह
 रणाश्चैव यज्जपि वा प्रततः। नद्राख्यवर्षादेो मंवसर्पि व्यावसमावरेत्सुनाम संतैर्होतव्यं सहाकारसमाहितैः दक्षोत्तरशतं पुत्रा
 त्मने रवे तथा। एतरेषां वसर्वेषां त्रयोत्तरशताद्रुतिप्रा नार्थयजमानस्य पुत्रतः कलशं त्यजेत्पूज्याठ कोदकपूर्णं नुसकूर्ववस्त्र
 वेष्टितं। गंधाः सुमनसं स्तस्य कुशाग्राः च विनिवेद्यायेत्। यश्चैव यो विधास्यातिनाश्चान्नावाहेयेत्ततः। गंगायाः सरितः सर्वा समुद्रा
 संरोसिवा। आयात्रु यजुमानस्य दुरितस्य कारकाः इत्यावाह्यततस्तस्य कलमं विमलेच्छोदकं। आस्यर्व्यगंधपुष्पाद्यैः स्यापये

नो

५०

५०

निपूर्वकं। म्नाययेत्प्राप्नु खेसत्रदत्तांकलसोदकैः। आविष्कारादेवाभिः पावमानोभिनेवः दानकालेयसंप्राप्तेदातानारीसनोयवाग्न
 पितोगुरागतिनसार्द्धदानेऽसमाचरेत्। त्रिः अद्विष्टमाहृत्य गृह्यहीनकुसुमोज्जलिः॥ प्रत्येकं पञ्चतान्सर्वाऽप्रणीयान्मयुः सरः। मध्यमेरंकलसोद
 कैः॥ आविष्कारादेव गुनवेदद्याइमंसत्रमुदीरयेत्। अन्त्यास्मै वा प्रद्रातव्यं तस्य नुत्तामवाप्यवायथाचभूरादिसमन्तलोकास्तूयि स्थिता
 मध्वरनाथनेत्ये। जमीसुराण्ये सुनलोकनाथावृक्षादयो देवाणाश्चनित्ये। चत्संप्रदानादहनामशेषेयायैर्विपुक्तमयथा भवेयं। अ
 यन्तथायर्धनराजमर्धकुनुत्तामो देववैश्वसादी इतीवमुत्काशददात्रुमेरुसकावतं रजतवद्युगमः प्रत्येकमेकं द्विजयुगवा नाप्राणा
 दिदद्यादितरान्क्रमेण। श्चुरासुराणाममृतायै कृत्यै त्वया कृतं मंदरसैतसदधीतथावमोरजवसर्वतस्तंनवप्रसादादिरजोयथा हांगेधादि
 मानदइतीरितभूरेजाः वेदेतवापिगुत्तायतमोक्तनुत्ये। नहतयायसमभेदोषाः प्राप्तेमिशैलवननक्षसामनस्ये। देवानयायविपुला
 यनमोक्तायहेसायवेदपुनुयायनमोच्युना। पु। अत्रमादविहिताखिलयायसिंहसेनसार्द्धममएवलयहिमावें। देवेषुयार्धमम
 रावलमप्रमेयधेनुवमेधसुरभिः प्रागज्ज्ञासि नित्यं च दानमक्रिययाहमद्यं वामेवया निशरणार्थमवैहिमावें। श्रीवत्सवहसमातादिजमस
 मष्टे लोकविकसकलंकारणमव्युत्तं चानाएयरांशरणमिनिधराधनेंद्रै सार्द्धं श्रियाहिमवती स्मृतमादिमीडे। देवायदेवाणामाज्ञेतया दयद
 यप्रमायनतृज्जन्तुः। स्वविनाशनाभंकेलासैः नित्यं ययनवायानेत्यंगैरीप्रदायकदायनमः शिवायः। वकीत्तनादिनिघनः शरण
 गनेवसांभद्राश्वनामनिगनोदरेर्युतोसौ। आस्तेदयाननवयुः सनकादियोगीयुतैरनीश्वरपुएतनकीर्त्तियुक्ति। मध्येमहा र्णवहिवाङ्किम
 बेलयोर्निधस्मा। कूर्मीकृति शरणामोमेनवाभवात्पापरावनं प्रथितमनसदादधाति। यमनमामिसुरएजितमप्रमेयं। एह
 नृयिणमहान्तमत्तेकेनु। लोकस्वरूपिणमनेकांश्चिपादेवंदेमहाधरममेपवारकीर्त्तिः यज्ञे। मोतराणोशहरमीशितारं। देवस्यो
 त्तं कुषयिनिसमाप्ते। मत्स्यः सुरेङ्गागज्ञेतया दयद्वारतावशमजगतांयनिर्युतोसौ संसारः। स्ववालनेसरणागतेमार्इत्येवमत्र

ललेः पारिकीर्तिताः । उक्ते क्षोवेणुभांश्चैवसुरत्रोलवरणोदृतिः । प्रजाकारश्च कपिलः यद्वतामूष्माणुनारदः मारीद्रुमोहे सरौलोदिमा
 इमुष्कवम्भया । कुशेद्यमश्चहरिर्नोमेदरः सप्तमश्च । भजयाया शिवावापि या वित्रा समिता तथा हृदं भामहिषी चैव सर्वया यह रा
 तय । कुशाम्बे वक्रशङ्खे कौवेवैवनिवोद्यनो वर्वाली भूधराश्चैव विष्णुश्च परवच । जन्धकारो मुनिश्चैव दुर्निः सप्तमस्तथा ॥ कौवे
 श्ववामनश्चैव जन्धकारे थयचम । युद्धीको दुन्दुनिश्च सत्येते परिहावलाः । गोरिकुमारी संध्या वरात्रिश्चैव सनोजवा ॥ पद्मादेष्टुं दुरीव
 स्व सप्तसनुदाहनमद्वीसाकमधो । शाकहृत्तावर्षस्तत्त्वनिष्ठा शसप्तसप्तवर्षे श्रयतांगदत्तो ममाजलक्षश्चकुमाश्चसकु
 मा रोमणीवकः । कुसुमोन्नमसो ह्यश्च सप्तमश्च महादुषमः । उद्योजलधाश्चैव तस्यामयवतायं वसो भगिनिः शैलो ज्विका के स
 रीक्षया । मकुमारी कुमारी च मालिनी विण्णका तथा इंदुकावेणुका वैवगनाम्निः सप्तसमीतया ॥ पुष्करेनुमहायमो धातकी तिष्ठ
 कीर्तिता वै मध्यतो वलयाकारैमानसोन्नवपर्वतः । न्यग्रोधवृत्तः पूर्वोत्तराग्रानुमुखश्च व्यते । सप्तमथुष्करे द्वीपः तच्च हेम ॥ अ
 माहताः एवेदीया समुद्रे स्फुसप्तसप्तभिरावृताः । विषे चैव समुद्रे च समानादिगणाः परे । विममानाश्च मा न्स्वीराजता निनि
 वेशेषधायया पक्षिर्गगान्मात्स्या इयवजो दधिपुत्ति येशं वदीया धियं विष्मन्तत्रैव विमिवेशयेता स्तत्रेशामेगालालेवापुः
 कुत्तस्ममंशुद्विषव्रलं मूयं पुसला । कौवेरुप्राणकसंतिथ्यस्यं ब्राह्मंशुपुष्करे देवदेवं । कृष्णवै कंवहधावाभाह भूर्निहिराययं ज
 गतोमहीशमाद्यः । प्रजात्यजनेन कुलेन मंत्रे संप्रोत्पदमैश्वर्यनिधाय देवानामेव स्थवस्त्रैश्चैव धरा बंधरेः संमंथतते विकारे न्युप्यहस्या
 ग्रध्यादिनिर्देव्य मृते सुहृत्ता संशयमेहं प्रथमांश्च सद्यः शञ्चमामं त्रैश्वनमो युते च स्वाहागैः । पूर्ववत्सो यमं त्रययापुरातत्र
 तथैववुर्च्यदिष्टान्नेशैले इचनमजीमा । पृथ्व्युरेवं विधिना समाप्य गुप्रश्नो न्वतन्नाधिवसन्निर्णयं निण कृविद्वानमत
 स्तथैवस्मादिदानं वततः क्रमेण । प्रतः प्रभाते चिभलेषु भले ददानं काले तदा स्वायिनवोतव घायथा एवञ्चै जं

बु संज्ञेय्योक्तं तथा दानं सदरेकारयि द्वाततो विप्रान् ज्यनेष्याक्रमेण श्रद्धायेनेत्र हंवेतथे चासोसे वा यवस इयेववेद्रेत तथा सूर्यवस्त
 रोगप्रयमादा ॥ विवधौ वधिधे क्रांणो मृगाणो जवतो रामो ३३ त्रा हृदजननो यस्मां रतस्माच्च या हि सर्वदा ॥ अत्रेव हि अत्र त्सर्वं व्यापया
 ज्ञाता मितिः । सदागते सेयात्मानं ह्येव व्याहृतकसो । यः कर्त्ता जगतां साता ब्रह्मा लोकयिता महः । त्रक्षं प्रदानदेवे सन्नेयश्च स्रुस दामस । एतार्थं
 देवानां जगतां सयि शोका वयान्त्रे पुनं दापं संयसे संप्रसीदनु । उदेत्सन्तामये यो जिनि संपनि ज्ञानये । प्रत्यत्तं सधं लोकानो यो सौम संप्रसी
 दनु । सृष्टिस्थि जिनिना शो नो कारणं जगतां सौम गहेरण्यग नो भागवास्त दामे संप्रसीदनु । इत्येवमेभि द्विजयुगावानो प्रतो कमेकं च यथा क्रमे
 ण । दद्यात्तदा पुनवदत्ति रांगव वामः सुवर्णादधिकं हिरण्यं । कृत्वा सप्रदीप सप्रपर्यभमिंदात्वा देवा इत्यान इयात्क्र मेण । दद्यात्तस्मै पुनवे
 दान शोषे सगे येते वश्रगंधादि सर्वं । आदावेते ये वमीर्विपवर्जैषु रण्यहं च स्त्रिहृद्विवायः । दद्यात्तेभ्यो दहे रांग ज्ञातनूयां वा सो धान्यं तो
 जयेद्रा साराणां श्री सप्रदीया ह्यं दाने एवं कृत्वा य नारदा । नारी वा पुन्ये वा वदेव त्से लोक मवा पुया अ उवाव नारदायैवं भगवा इलोकभा
 वनः । तथा मया यित त्सर्त प्रोक्तं वै मुनि सस्तमा ॥ ॥ इति सप्र दीय विधिः ॥ ॥ इति प्रौढ श्री द्विजराजवंशति लकावेकार हीरप्रभ रत्नकु
 ला नुगः प्रथमयायः शोखंया लेकृतः । श्रीमद्ब्रह्मसूत्र बुनात्सनिनतः स. से प्रदायाया तिः । सारे दानक संज्ञके निव नुरे श्रीमा इद ला धी
 खरः ॥ १॥ निगमसाहस प्रा ज्यधुरं ह्यधरमहीयतिः श्री नृसिं हप्रसादे स्तु स्तुमि इमं प्रणो ६ कुनु ते शु नमः ॥ २॥ इति श्रीमन्नवीनृसिंहव
 रणा पुगुल सरोरु हन्तर सकलभू मंडं त्समं डनं ससमन्त यवना धीश्वर आनिता जा मा साहसमस्त करणा धीश्वर श्री निजाम साहसम रत्नि
 करणा धीश्वर श्रीमनाहार ज्ञाधि राज ओदलयति राज विन विने श्री नृसिं हप्र सादे वरा शम विधिः ॥ ॥ अथ विश्वचक्र विवि धं
 द्वादशं महा हा दानमुच्यते ॥ विज्ञेति यत्नादूर्ध्वं संस्त्रपलर्यं न सुवर्णेन स्यो दगां स्वं क्रं नमये स्य शाका हतेन सृद लयं यना करणानि
 मध्ये या श्वे राखं स्त्रिन शंख च क्र योगावधि नृटे च नुर्गुज वि स्तुदेव्य स्य समा हनं विमलो च्कर्षिणो ज्ञाना क्रिया योगाय ए प्रज्ञा लत्पा १
 ख

शाना राताद जितेन वराः। सखेन वक्रवा रीयः। अष्टौ प्रयाश्चानुभवराः। कर्तव्या हि देवीया करोगः। जलशायि अविभृगुव सि घृवृत्तकश्य यम
 स्थ कूर्मवराह उरुसिहवामन रामरामकृष्णवृद्धकल्किरूपान् अलारापि प्रभृतीनां लक्षणा मुक्तं ब्रह्मा इदं न द्वये मत्स्यादीनां मत्स्यो दिभु
 शं खगादधारेण देवकूर्मस्य वराह स्कनारीगः सृकरास्यः यदानुगंधरा नंतः चतुर्वीरुशंखचक्रागदाय प्रधारी मधुपिंगलवराः वामकूर्प्यरा
 श्रीः क्षतदारिः सम ७ तं रंगः संहवक्रुदंश्चाकरुषु सवदनलसक्ति द्योतिशाह राः। कारभ्यावन रेजो वसो विदारकाः। कुंडी छत्रधरो
 वामनः कृत्रांज काराः वृराणां पारीजातमदग्न्यः श्री रामो नीलोत्तम दद्युतिः धनुर्वीराधरः शंखवक्रधरः श्री कृष्णः दीर्घः दिवाहुः सर्वदे
 त्य सप्तकृत्रुधः काषायवासाः श्वेत्प्र संसक्रयो वरोहिभुजः पद्मीसनष्ठः कल्की खड्गे घनकर कुडोहयान्द्रो महावलः छुं छुं छुं
 दकरः कल्की दिभुजः। पारिकीर्त्तितः मुनीयावणोगोमा नृवमवः उक्तलक्षणा ब्रह्मांडो देवसुमाश्रणा गौरीवनुर्घदनावीराः अ मृमात्ताः
 शुवपुक्ता कुंडाज्यपान्त्रिणी वामे ब्रह्माणी हं सस्तिता गौरी गौरचरणा व्रसीणी विशेषमा मः। चतुर्वीरवरा दशदिताश्च वारिवेदः
 यं वमेयं भूतानि एका दश रुद्राश्च सष्टा वराणो लो कपाला एकं टिगान् श्वस प्रमे अस्त्राणि मांग त्यादि अष्टमे देवा अदितादि रु
 पा युक्ता निवेद नृपा रीमहभत दाने वज्रं ते भूतलक्ष्णं महि चतुर्भुजा श्वेन वस्त्र शुभानन सख्योषधय प्रकर आयः श्री नृप्य शुभु
 र्वीरं दिभुजा श्वेतवस्त्राः सकरासनाः यशिकलकराः। जेजो मि ब्रह्मा उक्ताः वायुश्च आकाशं नीलोत्तम दद्युति नीलवस्त्रः दि वा
 रुचं द्रार्क हस्ते हिर सवर्षाकारं त्रिपुण्ड्रं विहाराहितं तुष्टा सनक्तवर्णा त्रिगोत्राः दिभुजा न्धश्चंद्रमौलय ४ जठिलाः धनुर्वीरा
 धराः। अहोरी खड्गशला दशक्तिकतो कुशधनुः श्वाधि निश्चिंति मांग त्याणी दाहरेणावर्त्त संकरेचना चंदनमुक्ता फलं हिर
 रापं छत्रवामरा दर्श श्वेति अष्टमे देवाः ब्रह्मादि षोडश पूर्वोक्ता इदं सर्वचक्र सुवर्णैर्नैव कार्यं। नृप्य कूसुचर्णैर्न अक्षतनुला
 भाखड्गैः संसमेत्या रुकल्ये अष्टा दश धाम्या निलवणा हिरसासा अष्टैर्परा कुं जानाना धन्यरा रत्नानि विज्ञानं यखवमा

दिक्कृत्वा त्रिभुमेऽयं सभाभारतस्यैवाद्यादं रादिशकालवृद्धिश्चाद्राशि वादिपूजनक्रान्तावाचनाधिवासनादिसेभारतसेयाद्य
 पूर्वैर्धुरात्रिवासनादि कृत्वा अपरेषुर्वैरावावनादिवक्रप्रतिष्ठास्थितदेवतानां तत्र नमैत्रैहोसे विधाय पूर्णाहुतिययेते कर्मज्ञे त्वं समा
 प्यत तो मे गल शब्दसापितः श्रुत्वा वक्रपुस्यां जलनिः प्रदक्षिणं त्वं अमुकशोभाय अमुकसवेदाध्यायिने अमुकशर्मणा अमुक
 शोभाय अमुकशर्मणा अमुकफलकामः इदं विश्वचक्रं अष्टावरणं अष्टदलयमाकाराणि निम्नस्वमधायाख्यं स्थितं शोखचक्रयो
 गानूटाश्चो विष्णुप्रशमावनरावतुर्भुजविमलैर्कर्मिणां ज्ञाणां क्रियायोगासत्यायराप्रज्ञा इयदे सद्यजलज्ञाये आत्रे प्रभृतिमुरि
 मत्स्यादिह्नावमारहितो योगो यो दिमान् कर्त्तुं स पद्मादशादित्यवतुर्थरूपं भूयते तेषु च मलोकपालादिदिग्मंजय अत्रां गत्य
 समसर्वदेवाश्चामं इदं विश्वचक्रं नुत्थमहं संप्रददेन ममेत्युक्तं एवमेवो ह्यार्यपुरे ननं प्रदानं प्रनिष्ठासिध्यर्थं इमां दक्षिणां
 नुभ्यं संप्रददेत्युक्तं मं मं नुमन्त्रये इत नमः नमो वेद्यचक्राय निविश्वचक्राय मामां सरमानंदन्यत्रया हि संसारकर्त्तृनां श
 तेजो मयमिदं यस्मात् तदोयस्योने योगिनः हृदि तत्र गुणातीतं विश्वचक्रं न मायहं इत्यामं अनुलालीव दानवाकां कल्पयि
 वा दक्षिणां सहितं जलपूज्यमावायीदित्येदं दद्युमनः पुण्याहवाक्त्तदेवतायूजनं तिसर्जनं नानि कुर्यात् शतदुक्ते मत्स्ये न। अ
 यातः संप्रवत्यामि महामदनममुन्नमो विश्वचक्रमिति श्रुते सर्वपापप्राणासनं तयनीयस्य श्रुदस्य विष्णुवादिपुकारये श
 ज्येष्ठं पंचलसहस्रेण प्रदत्तं मसुमं व्यध्यते । न स्याद्विराकति स्ते स्यात् विश्वचक्रमुदाहृतं । अथ विंशतिपला दूर्ध्वं मश्राक्तो
 पि निवेदयेत् । योऽश्नां तं तश्च केन मनने काम्यकावृतं । नाभिमध्ये स्थितं विष्णुयोगानूचं नृभुजे शोखचक्रे सपाखे नुदेत्यस्य कस
 मलोत्कर्मिणी ज्ञाना क्रिययोगातया परः प्रज्ञा सत्या तया ज्ञाना तवमीया स्य नुग्रहा सर्वा हस्तिरा हत्मेन वदरेण खिता ॥ सर्वेण
 चक्रधारिणी श्रीनृपाश्च सुभुषणा इति द्वितीयावरणं न द्वादशैव तो जलशायिने । अत्रिर्भूवशिष्टश्च वृत्ताकस्य यएववा मत्स्याः

दा नरारि

५३

53

कूर्मो ब्रह्मरूपनरसिंहो यथाह तानः। एतेऽश्च कृत्स्नश्च बुद्धः कर्को निबन्धमाशः सर्वेषां लक्षणानि च स्मादि वभिर्देवप्रतिष्ठासा
 रेहमिहितानि तानात्र सारं मिथो यत्तत्तनाभेचने मेनदेवपुतीयावरणे गौरिमाशभिर्देवसुनिधुता। वनुर्ये द्वादशादित्यावेदश्च चारणवः
 ये च मये वस्तानि उद्यान्वेकादशैव नुलोकया ज्ञासके षष्ठे दिना तेषामे ये ववास प्रमेच्छासि सर्वाणि सांख्यानि वकार्येऽत्र न रंज न तो
 देवा इविरन्यसे दृष्टे मे पुनः तुलायुनुषवर्द्धे संपतात्यरे कल्पयेऽः सविक्रमं यस्य भारभूषणाद्या दनाहिकं विश्वचक्रं तत कुर्या कृत्स्ना जि
 नन्ति परितया स्यादशान्या निरसाश्च लवणादिका शार्पून्कं भासकं चैव क्वाणि विधानि वः। मात्येषु फलस्त्राणि ता नैवापि कारये
 ज्ञधि वा स्य ततश्च क्रंयश्चादो मे समावेष्टुं च त्रुष्वरणि कास्तत्रात्मणा वनुराहवा हो मे कुर्युर्जिना ताना वान्मभरा भविना हो म
 द्रव्यसमो येन सूक्ष्मै स्ताम्रभाजनैः चक्रप्रति। धृष्टिताना वसुराणां हो म इष्यन्तो तस्मिन्नेर्जु हयान्सं त्रैतर्क्यो यद्रवशांतये। नमो मे ग
 ले शहे नन्मा प्रश्रुत्वां वरोह हो मा विवासनान्ते शुग ही नुकु सुमां जलि ४। इममुच्चारये सं त्रिः क्वानु प्रदक्षिणे। नमो विश्वमयेति
 सिधे विश्वक्रात्मेनेन मा परमानंदं यस्मिन् प्राहि संसारकर्म माशं विश्ववक्त्रमिदं यस्मा सर्वया यहरं परं त्रायुधे वाधि वा सश्च भवा दुद्ध द्रमा
 स माः भेते नु ग ही नुकु सुमां जलि ५। इममुच्चारये सं त्रिः क्वानु प्रदक्षिणे। नमो विश्वमया ये सिधे विश्वक्रात्मेनेन मा परमानंदं यस्मिन् प्रा
 दि संसारकर्म माशं विश्ववक्त्रमिदं यस्मा सर्वया यहरं परं त्रायुधे वाधि वा सश्च भवा दुद्ध द्रमा स माः इत्येवं त्रयो दद्यात् विश्ववक्त्रे वि स त्स रं वि
 मुक्तः सर्वया येभ्यो विष्णु लोके महीयत इति॥ ॥ प्रोट श्री विजयजवरा तिलकोले कार हो र प्रमुनी र दानकुला नु गः प्रथमपायः शाखया ले क
 त ४। श्रीमदक्षमश्च नुरात्मनिरत ४ सत्संप्रदायात्राणां सारे दानक संस्कारे निव नुरा श्रीमान् संधी श्वरः ॥ १॥ निमज्जाम साहसं ज्ञानं चुरघर
 महीयतिः। श्री इति ह प्रसादे दानसारे वि प्र सादि म्मि सं पूर्य कुरुते शुभे ॥ २॥ इति श्रीमत्तन्मोदा सिंह वराणां गुलसरोरु हनुमत्सकलभ
 मंदल मंडल मेऽनसमन्न यवना धी श्वर श्री निजा स सह मन्त कारणापी श्वर श्री मिन्महाजाधि राज श्री दलयजिरा ज विचि ते श्री न

सिंहप्रसारिदानसारविश्वे क्रदानविधि ४॥ अथ कल्पताभिधानेत्रयोदशमाहसुनमभिधीयते ॥ दनोपयोगिपुण्यसमं संयमाद्येव्राह्मणावावन न
 विक्रमं उपसंनारभस्य ॥ एणाच्छादनादिविधाय सुवर्णमय्योदककल्पलतापुष्पफलोयेताः नानावस्त्रविभूषिताः पुष्पीगोगजवाजिप्र
 भृतिशोभिताः विधाय वेदिकायां लिखितवक्रस्योपरि २ मध्ये इत्येव दिरिदु कालोऽस्याप्येव शत स्तुतेवतालोकपालानुसारिणाः कार्यो
 ब्राह्मीमनेतशक्तिचलवणसोपरि एष्यसे शमध्यस्थापितलतयो नलतयोधस्त्राशपमकरं ब्राह्मीशं खकरं अंतशक्तिस्था यये
 शं च नुर्देताप्राग्गुह्य छागवदना हरिद्रोयिरास्थिता एव तः ॥ कुलिशा पुष्पायनेयभागे शस्त्रपाणिः महिषा उद्यया न्यगादिना
 तं ५ लायारिने अने प्रेतवाहनामकरवा ३ नां वा रुद्रो वा रुद्रा लीशारेणागया शिनीयता किनीचवः पुष्पे शृगस्थ शिर्करोपरि सोम्ये
 तिलेषु संस्थप्य शोखिनी निधिसंस्थिता ॥ माहेश्वरी वृषगता तत्राचि श्रुलीनिर्दसर्वयं रं वयलाद्धं समपलावधि सुवर्णन कार्य सर्वे
 यरिये ववरीं वित्तानं वरावेव्राहाणावावन पूर्णा इत्येतं कर्म शेषं समायमगालनश्चेत्प्रसायितः श्रुक्तवस्त्रः पुष्पांजलिभिः प्रदत्तिणि
 कृत्य नमोनमः पायावेनाशिनि चो व्रह्मा पुत्रो के श्वरं पालिती भ्यः ॥ आशं सिताधिक्य फलप्रदं भ्योदिग्यस्य था कल्पलतावधूभ्यः
 इत्यनिमं च अमुकगोत्राय अमुकसंवेदाध्यायनो मुकशर्मणो मुकवेशे अमुकफलकामः इमाः कल्पलताः सुव सुवर्णमय्यः
 पुष्पफलपुता ॥ अनेकवर्णवस्त्रविभूषिताः पुष्पस्त्रीगोगजा स्वप्रभृतिशोभिता ४ लोकपालादिदेवत्ये ये साकृभ्यमहं संप्रददे
 नमस्तेत्युत्कारतश्चनप्रतिष्ठा सिध्यइमां इच्छिणां अमुकसंगोत्रायेत्या धि श्रुि आर्यनुभ्यमहं संप्रददेनमस्तेति संववाक्यो ज्ञाणो न
 मध्यमे देवता सहिते कल्पलते गुरवे अवसिष्टे न विन्यो दद्यान्ननः पुण्यादिहवाचने देवताय जने देवा वि सर्जनादि कुर्या शत दुक्ते
 मात्स्यानः ॥ अथातः संप्रवृत्तामि महादानमनुत्तम ॥ महाकलाततानाममहापातकनाशनं ॥ पुण्यांतिथिसयासाद्य कवा ब्राह्मणावावन
 वामीकरमयी कुर्या इदं कल्पलताश्रुताः नाना पुष्पा फलोयेताः नानाश्रुकविभूषिताः विद्याधर सुवर्णा नोमैथुनैरुपशोभि

५४

५५

ताः लोकपाला नुकारिण्यः कर्तव्या स्ता सुदेवताः ब्राह्मीमतं वशा किं वलव ता सो धरिण्य सेश अधमना द्धतयो र्मि ध्येय प्रशे ख कने मे ॥
 त्वा भासमास्थानुगुडे र्वतः कुलिशा यु ध्याः ॥ रज न्यजा स्थिते मे यी अवयारी र थो न ले । घा म्या र्मि ह्यमान र्गना दिनी ते उ लो य रि । मृते न नै
 र्नीती स्थाप्या स खडा ह्ये रो करे । वा ह्यो वा र्णी जी रे मन्त्रि स्थाना ग्या शि नी । यता के नी व वा य ये मृग स्या श कं रो य शे यो म्या निले
 धु संस्थ प्य शं वि ने नि धि से चि ता । महेश्वरे वृ षा ग ता न व नी नो त्ति मू लि मी ग न प्र मा रा मा हा । री क्ता ये व य ल द्धं आ स ह्नु र्स्त्र प्र क ल्य य ३ः
 सर्वा सा मु य रि हा द्ध यं च व र्ण वि ता प्र के । धे न वो दं श कुं भं च व ल धु मानै वै व हिः । मध्य मे दे नु गु न वे आ त्वे स्यो न्या त्त ये व वा त तो मंग ल
 श चे त्प त्ता नः श्रु तां व र्णे कु धः त्रि श हा कि रा मा वृ त्त मं वा ने ता नु दी र्ये ३ । न मो न मा या य वि ना शे नि । यो वृ त्ता उ ले के श्व र पा लि नी तः
 आ शं सि ता धि क्य फ ल प्र दा न्ये दि र्म स्त्र था क ल्य ल ता व ह्यः । प्रौ ढ श्री दि न्ना र्जु न वं श ति ल का त्ने का र ही र प्र मु र्नी र क्षि ज स्फु ता नु ग प्र य पा यः
 शं ख या ले क्त तः । श्री म द्द द न भ सून रा त्स नि र तः स त्सं प्र दा या ग्या र्णी सा रे श्वा न का सं ज्ञ के ति व नु रे श्री मा त्ता धी ख र ॥ १ ॥ नि स्त्र
 ऊ म सा दि स म्ना अ धु र्ध र म हि य तिः श्री न सिं ह प्र सा दे सि सं य र्णो कु र्ते श्रु त म ॥ २ ॥ इ ति श्री म त्ता स्ती न सिं ह व र ण यु गु ल स रो रु त्त
 म र स क ल भू मं ड ल मे ड न स म त्त ज व ना धी ख र श्री नि जा म सा ह स म म्म क र रा धी श्व र श्री म न्न हा र जा धि र ज श्री रू न य ति ज ख वि ने श्री
 त्ति सिं ह प्र सा दे क ल्य ल ता दान वि धिः ॥ ॥ अ श स प्र सा ग र सं त्रे व नु र्दं शं म हा दान म भि धी य ते । पु रा पो हि त्वा म रा वा च नं लो के शा वा ह न म
 वि कृ मं ड प सं ना भू ष्य रा णा द न द्वा दि आ रु णु रा या ह वा व ना दी वि खा य स म य ला द्धं स ह स य ल य र्थं त मे व र्णो न स प्र भां डा नि प्रा दे श
 र त्ति मा त्र नि वा ल्क वा ल्क ह्मा नि न द्रो णा नि ले धु नि धा य क्त मे रा ल ध रा य यः स र्पि गु ड द धि श कं रा ती र्थो द केः य रि र्थ व्र त्स के श व
 महेश्व र ना ख र सु र धि य ल त्मी या र्घ्य ती न्पा नु ल व णा दौ क्र मे रा वि ण्य स्य स र्व र त्ता ति धा न्या नि व म त्ता नि प धा य त्त तः पु रा या ह वा च ना
 दि वा र्णा हे । मा ने त रे र्णो कु र्ते क र्म श्रे षं स मा प्य क ल सो द कै स्था पि तः श्रु त्त व ल धु ष्या पा री निः प्र द क्षि रा मा च र्म र सं मे त्र मु दी

रयिवन्मुकसगोत्रायन्मुकवेदाध्यायिनोन्मुकशर्मणोन्मुकशणोत्रोन्मुकवदाध्यायिन्मुकशर्माः ३३ सप्त
 स सागरेलवाणाययोघतदधिगुडशर्क एतीर्थोदकपरितं वृहविष्णुमहेश्वरभास्करधुरेसलत्तीपावर्णीनूपसर्वदेवतोयेतः सर्वरत्नस
 र्वधान्यसमवितंनुभ्यमहं संप्रददेनममेत्युत्काणवमेवपुनरुवाय एतद्दानप्रतिष्ठासिध्यर्थं शोदहिणोनुभ्यमहं संप्रददेत्युत्कादने द
 द्याशतं दुक्ते सात्त्य ॥ अतः परंप्रवत्सासिमहादानमनुत्तमम् । सप्रसागरकेनामसर्वपापप्रनाशने । कारयेत्स प्रफुल्लितं कंचनानिविवर
 णाः । प्रदिशमानाणि तया रत्निमात्राणि वा युनः । संसृज्यानि च सर्वाणि कृष्णा जितनिलोपरि । प्रथमं पूजयेत्कुंडं जवणमखिव
 द्वाणं १ द्वितीये पयसा तद्दहृत् मृतीये सार्धं वा पुनः । तृतीये ठगुडे नैव धदध्रायं वममेव वा मष्टं शर्करया तद्दहृत् ममंतीर्थवारिणा । स्या
 यये ह्ववणा स्यात्तैक्काणं कावने श्वनम् । वेशवं तीरमध्ये नुष्टतमध्ये नुशीकरम् । नास्करं गुडमध्ये नुदधिमध्येऽसमाधिपं । शर्करा
 यो नासेहृत्तीजजमध्ये नुपाद्येती सर्वेषु सर्वस्त्वानि धान्यानि वसमंततः । नुलधप्युरुषवच्छेदमन्त्राणि परिकल्पयेत् शततो वा र
 राहो भाते म्तायितो वेदपुगवो त्रिः प्रदाहिणमावर्त्य मंत्रानेता नुदीरयेत् । नमो वाः सर्वसिंहं धूधूनोमा धरेरिभ्यः सनातनाः जे नृणां
 प्राणा देभ्यश्च समुद्रेभ्यो नमो नमः श्री रोदका ० उपदधिना लवणे सररास्ये सारामृवेन भुवनत्रयजीवसंघाभ्या नंदपतिवसुभिश्च
 यतो भुवे तत्तस्मान्नमागपद्यदियातमतलं विदधं यस्मात्समंतभुवने भुवेत एव तीर्थं मरुतुवदमणी प्रतानां । यापत्पापरविलेपन
 भू सस्माय लोकस्य विभ्रतितदस्तु ममापिलक्ष्मीः ॥ ॥ इति श्री नृसिंहप्रसाकल्पलताहमविधिः ॥ अथ रत्नघेनुससाख्यं वद
 द्दमं महादानमभिधीयते ॥ तत्र पुण्यदिवसे भू सौ कृष्णा जिते निधाय तद्ब्रह्मणामिते लवणं निधाय तत्र रत्नसंघे नुं कुर्यात्तलध
 रां द्वे राणोपरि रेवाभिः प्रामुखीमुदकादोसवत्सांगवाहतिं कृत्वा मन्त्रं ३ रागाणोमेकांशं निमु खे निधाय पुण्यपाणशतं घोणा
 यो लाटे हेमजिम्बकं दण्डोर्विजयमुक्ताफलशतं त्रयुगे विदमशतं श्रृंगे चक्रं चने श्रृंगं शिरसि वज्रशतं दण्डो ३ द्रुं द्रुनी लश
 तं पार्श्वे वैडूर्यशतं उदरे स्फटिका दशतं संख्या को र्कटि नागो सौ गंधि कशनं मालीका विशेषं ३ यशते खुरे पु सुवर्णं पुच्छे

५५
५५

पुमुक्रावली प्राणोस्यैव न सोमकोतौ कर्ष्ये रवे दनकुं कुमासिरोमसु नोभौ श्रप्ये अपामेगाव त्मशतं सर्वसेधिसु भारीक्यादिनियत्ना
नियथा लात्यजिका पांशर्क रंगो भयं गुडसत्र त्वनिश्चा ज्येष्ठ रूपनो दधि दुग्धं पुच्छाग्निचा सरं समीयेना न्नहो हनां विधायका
या संव्याकेन ते न तेन स्त्रादिद्रव्या विशेषेणानंतमवपधेनिध्वा घ्यायधेनुः कार्यस्तथै ४॥ तथैव वनुंया शतवत्समपि
कल्पयेत् । एवे रत्रघेनुनिः घ्याः य सर्वधान्यानि निक्षिप्य पुनः एवे सेभारतनक त्वलोके साचा ह्निह न देशका सवृद्धिः स्त्रा
द्वा शिवादि पूजन त्रा स्रणा वावरा- श्राविग्वराणाम स पध्द दामकेडु मंडपवेदिका वक्रवै त्वाग विज्ञान तो रागादि विधा यस्मि
दिन दृयेन पुण्या हवावना दि पूर्णा कुत्तयेक मंशेप्य निः घ्याय सर्वा घधिज लम्ता पितो गृहीत वु सुमां जलिः गमं प्रसिद्धि
णी कृत्य दालस्मीरित्यादि संत्रै रजिमं अश्रमुक सगोत्राय अश्रु कवेदाया पिते अश्रु कशर्मणे अश्रु क रागोत्रो अश्रु कवेदी अ
श्रु कशर्मा अश्रु क फल कामः इमां स्त्रधेनु कृत्वा जिन निहित द्रोणा लवराहितां प्राश्रु त्वी पुद क्पादं एका णी निय द्रणा पु स्वापु
ष्य शत द्याना हे मजिल क नला टां विभक्त मुक्ता फल शत तेना विद्रुम शत अश्रु युगे हे मश्रु गी शि त वत्स सत पृष्ठी इद्र नील श तया र्शवा
वे इय शतो रं स्पटिक सति कटि भा गो सौ गे धि क माणी क्प शत त्वरां पुच्छा मुक्रावली घ्राहा सोम स्यैका त ए र्वे दन कु कुमा
टो म नागा गा र्क्षता यानां सर्वसुर्ग धि माणी क्प रं के रं जि कां ताम दोहना मित्या द्यु क्त लक्षणा लक्षितां त्रु भ्यमह संप्रदे दे न म मे
त्युक्ता एव मेव पुन स्त्वार्य एत हान प्रजि ह्मा सिध्दर्थ १३ मां दृष्टि रानु लाव दान वा क्य मुय क त्याग्ना मादि दस्त्रिण स हिता
गा श्रा वा र्य द घा शत तः पुण्या दवा ता फूता चि सन्नं वु र्या शान दुक्तं मत्स्ये ॥ अथा तर्क्ष प्रतस्यामि मह नमनु त्त मा रत्रधे नु रि
ति ल्या तं गा लोक फल दं हरां लोकेश वा हे मं कृत्वा तत्रो धेनु प्रे कल्प ये ३ । भूमौ कृत्वा तिजिनं कृत्वा लवरां द्रोणा संयु तम् ॥
ग्धे उपे त्त मयी कुर्या इ सं कज्य विधि पूर्व को ह्युप येत्य राणा एका णी नि मु खे बुधा । पुत्र्य रा ग शतं त दृष्टो राणा यो पार क
कल्प ये ३ । तला टे हे मजिल कं मुक्ता फल शतं तयो अश्रु युगे विद्रुम शतं शुक्ला कर्ण वयो ह्नि तो गा का वना नि व श्रं गा लि

शिरोवत्तरात्मा को ग्रीवापांते त्रयपटके गोमेदक लशात्मक। इन्द्रनीलशतेश्वरैर्द्वयशतपार्ष्वके। स्फुरिकैरुदरैश्च शसौ
 धिकशनात्करिषुणहमयाकार्परपुच्छमुक्तावखलीमया। सूर्यकोतेडकांते वधारातोक्तयो खेदमः को स्रुमा निवरोमाणि
 गेय्यानाभिचकारये इणीरुत्तमशतं तद्वद्वपाने परिकल्पयेत्। मथान्यानि वस्तूनि सुखरापोत्सर्वसंधिपुरुषात्सर्व
 ज्यात्रिकांगो मयं वगुज्जत्सके। एवं विवरणो कचाम देहो मा धिवासने। श्रीचिद्रूपोदतिरागदवाधेनुमामंत्रये दुधः। गुडधेनव
 दामेन्द्रइंदेवोदाहरेत्ततः। चोसर्वदेवाणाधामयतः। पवनिरुद्रेद्रविष्णुकमलासनचासुदेवाश्च स्मात्समस्तजुवनत्रयदेवयु
 कापोलाहिदेवि भवसागरयोद्यमाने। अमं न्यवेक्षुमभितः परित्यजन्तपादयाजायगुरवे लयरां कान्तो यः पुरायमास्य दिनम
 प्यष्टकं कृत्वा यवासः। योयैर्विमुक्ततनुनुरेनियदेमुदरे॥ इति सकलविधिजोत्तधेनुप्रदाने विवरणिसविमाप्तेनं प्राप्य दे
 दीप्यमावे। सकलक १ सुषुप्तुक्तेवे शुभिः पुत्रपौत्रैः सहमदनसरूपस्थानमभ्येति शंभोः॥ ॥ श्रीदश्रीविजराज
 जवंगनिलकालंकारप्रबुभुर्भारदाजकुलानुगप्रथमयाः शारवधालिकृत्तः॥ श्रीयमद्वल्लभसनु रात्मानिरतः सत्सं
 प्रदायात्तणीः सारे दानक संज्ञके तिचमुरेश्रीमाहृत्तलाधीश्वरः॥ १॥ निआमसारिसाम्राज्यधुरंधरमहो
 पति। श्रीनसिंहप्रसादेस्मिन्संपूर्णकुरुजैश्रुभम्॥ ॥ इति श्रीमल्लिकार्जुनसिंहचरणजुगुलसरोरुहममसकलभूमंडलमंडनसमेत
 ० जवनाधीश्वरश्रीसन्महाराजाधिराजश्रीदलपतिराजविरचितेश्रीनसिंहप्रसादेरश्रुधेनुदानविधिः॥ अथमहामृतयदासिधेयोऽ
 शंमहादानमिधीयते॥ पुरायतिथिमवाप्य ब्राह्मणवाचनं त्रिगुणयमं नारभूषणं छादनं दिविधा यमुवर्णो नकुंभरत्नखवितं क
 श्वसुवर्णेनैव व्रतविलसेश्वरनूपप्रसन्नं स्थावराहेष्टतां मेदिनी सयंकजां सकरासनसंस्थं वरुणमैत्यस्य मर्निमृगच्छं स्थं
 वायुं तथा प्राधियमरावकस्यंगणेशं दुर्कं यकजचविहाय घटमध्ये ता नूविन्यसेत् प्रस्तादिवरुणादिलक्षणां व्रजा। पुरामे। अथापि

ल्ल

५६
56

विनायकसुन साहेमसु सिरये नगपयुः सासायवर्णोकरे अतपूत्रयंकनवीरामुक्स्ववा न्युराणवेदस्य कने वरदेतसाहृतमूत्र
कमेडलेविन्यस्ययुनतः सर्वधान्यावामराशनदर्थरायादुकोयाराह छत्रदीपिकाभू प्रराशया व्यजनकुन्ना निधाय ५५ द्वेदिवसे
धि वासने विधाय द्वितीयदिवसे पुण्याहवाररादिस्त्रिंशद्दत्तं कर्मोक्तं समाप्य सर्वोषधिजलो यद्द्वैवश्रमिः स्थापितो यजमानः पुष्योज
लिः शुक्लमात्म्यं वरं धरः त्रिप्रदक्षिणामावर्त्तय संमंत्र्य मुदीत्येकः नमो वः सर्वभूतानामाधारे नमश्च एवम् । महाभूतादिदेवे न्यशोति
रस्तु शिवे नमः । यस्मान्न किंविदप्यष्टिभिर्महाभूतैर्विना कृतो ब्रह्मण्डे सर्वभूतेषु तस्माच्छीरस्त्रं यामुमेः इति संमंत्र्य धृतो ब्राह्म
णाय नमः । अमुदसगोत्राय शुभकवेदास्मायिने च सुकशर्मणो ज्ञ सुकशोत्रे अमुकवेदाध्यायी अमुकशर्मा यु कशर्मा युनरा
वृत्तिराहितश्चाद्यब्रह्मलोकावाप्तिकामः इदं सौवर्णं वृत्तं स्तवविनेतृ तत्र सौवर्णं वृत्तं विष्णुमहेश्वर एव प्रासप्रपन्न इव कुलमग्न्यां
वराहो ऋषो मेदिनी सयंकज्ञो सकारस्तुं वतुरां सोखस्तु मग्निं मृगं स्तुं वायुं ज्ञाखस्तु विष्णुं रात्रे वेदपेकज्ञे वक्रवातत्रये घटे ता निविस्थ
प्रातः महाभुजघटे नुभ्यमहं से प्रददेत ममेत्युक्त्वा इदमेव दानवाक्यमुच्चार्य भुः सुवर्णादिदक्षिणवेन सपाद्य तस्मै निवेदयत् । ततः पुण्याह
वता यजमानविसर्जनामिह वा विभागा र्ध्वं वशयोऽशौतानि प्रः कुर्यात् । महादानानि दानव । नमस्य स्य नरा वृत्तिरिह लोको निजा
यते । तदुक्तं वत्स्ये । अत्राथातः संप्रवक्ष्यामि महानमनुत्तमं । महाभूतघटं प्रा ममहायातकनाशनं । पुण्यातिथि मया साद्य
कृत्वा ब्राह्मणावावने । अत्रिमेऽपसे नारभ्य रात्र्या दत्तादिकं नुलापुनुष्वकुर्यात् । लिखेत्सावाहनार्दिकं । क्षुरिये चो वने कुलं सह
रन्निवितं बुधाः । प्रादे च दंगुलशाने यावश्च कुर्यात्प्रजाततः । सीराज्यपरिनेतृ दक्षकल्पवृक्ष समवितो यथासनगतो ह्यह इव ब्रह्मा
विष्णु महेश्वराश्च वाराहेण युनेतृ दक्षकुर्यात् । पृथ्वी सयंकज्ञो । ककरा वासनगतं कां वने स करोय रिह ताशने मेघगतं वा रुक्मजा म
गासनम् । तथा काशाय धियं कुर्यात् । अन्तःखकस्थं विनायकं वित्त्य से नू घटमध्ये नुमृदाये च कसे युताः । अग्रे वेदस्याहं । अन्तःखकस्थं

जर्वेदमयैकज्ञे। सासवेद। ध्यवीराणां स्यात्वेणुदक्षिणतोभ्यसेत्। अथर्ववेदस्य पुनः शृक् कृष्णवौकसलं कने। पुराणवेदो वनदः सा तमत्रकमं व
 लु। परितश्चर्वधान्यानि च। ससनदर्थेणामपादुकोपानहकृत्तदीयका। मृषणा निवाशपावजलकुं। मोचयेचवरणं विज्ञानकं। स्तव शायिवासनं
 नेषु संनसेत मुदीरयेत्। त्रिः प्रदक्षिणामावृत्य गृहीतकुसुमां जलिः। नमो वः सर्वदेवा नासाधवोरे न्यश्नचरोमहभूता। विदेकेत्यशां
 नि मुशिवं समा यस्मान्न किंचिदथ क्षिप्तं हाभूतौ विना कृतं। वृक्षां डे सर्वं भूतेषु तस्मात् श्रीरक्तया क्रमे। इत्युच्चार्य महामूते घटे यो वि
 निवेदयेत्। स घेयाय विनिर्मुक्तः प्रयाति यरमां गतिं। विमानेनार्कं वरा नयि नवं धुसमान्येयमयुयमानो शारोपि श्वय दमय ज्ये
 त्रिवेक्षवे। योऽर्शेनानिय कुर्यात्स हादानानि स वाः॥ ततस्म्युनरा वृत्तिः इह लोके भिजायते। इति पवति ज इहं ना सुदेव स्य वा
 त्विस सुयितपि न कलवः। स सुहृदो ज्ञाहसम्य कसुरारि पुमुक्ते वा सदिरे चार्कल स्मोश्चिरममरवधुभिः। मोदने सोयिकत्ये॥ ॥ प्रेरश्च
 द्विजरा नवं शतिल काले काहीर प्रभुभीर द्यात्र जकुलानुगः प्रथमयायः। शाखया लेकृतः श्रीसद्भूमि मपूनुनात्मनि नतः स-संप्रदाया
 ग्राणिः सारे दानक सञ्ज्ञके विवदुरे श्रीमान्दला धीश्वरः। निजाम साहसाम्ना न्यधुरधरमहि पतिः। श्रीनृसिंह प्रसादे दासि रसे पूर्णं कु
 नुते शुभम्॥ इति श्रीमध्वस्त्री नृसिंहचरणायुगुलसरोरुहमनसकलभू संदुल संजनसम सजवना धीश्वर श्रीनिजाम साहस
 करण धीश्वर श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीदलयनिराज विनविने नृसिंह प्रसादे दान सारे महाभूतघट घटघनविधि॥ यो॥
 योऽष्टमहादानानि संपूर्णानि॥ ॥ अथ दगमहादानत्यव्यंते। सुवर्णश्च तिलह सीदा सीरथ्यमही गृहकन्या कपिलधेनु
 रिति॥ ॥ तत्र सुवर्णदानं॥ तावदधुं त्युक्तं सतपा प्रथमं उक्तं संचक्र फलस्यानेकजन्मनो गम्यत्वात्। स यश्चुध्य त्वाया दद्वंश्चा
 कश्चा वृत्तयाहि। सर्वेषां सेवदानां नामेकः उक्तं नुगे फले हाटकं त्रिकैरिणां स प्रजन्मानुगे फलमिति। एतत्पवित्रं मनु
 ले सुकृता मेहसुप्रमया सेनो वोजयरे तेनो ह्यपवेनात वेदथ रुवा मुनु सुमहत्यायं जाति नृपे ददानि नः। ससद्यमे नयाये

म

५७

६१

मुच्यते नात्र शंशयः ॥ ॥ तत्राक्रान्तिपुराणे ॥ सुवर्णाय सदानं सुवर्णं दत्ति गायराः या विना राणाय विन्ने च दानानां नात्र शंशयः ॥ श्री
 रामप्रतिवाशि ॥ ॥ सर्वरत्नानि निस्सीच्य ते जारासि सन्नितां सुवर्णं मे भ्यो विप्रेन्द्र त्वं यस्मिन् तममाप्सु स्मिन् ॥ कारणाद्विधागेधवैरा
 रज्ञसामनुष्याश्च यिशावाश्च प्रयत्ना रूधारयेति तत्र ॥ स्कंदपुराणे ॥ सुवर्णं स्य सुवर्णं स्य सुवर्णं यः प्रयच्छति ॥ वह्नयश्च सहस्रारिश्च
 गीलोके महोयते ॥ सुवर्णं नु सुवर्णं नु सुवर्णं यः प्रयच्छति ॥ स सर्वं यपनि मुक्तः ॥ स्वर्गलोके महोयते ॥ सुवर्णं शत्रुश्च धो हिरण्यवावी
 अयस्मै स्यैव सुवर्णं च प्रतिपादकः ॥ तृतीयः परिमाणविशेषाभिधायकः ॥ अत्रायं दानप्रयोगः ॥ एवं पुराणगणिते तदिने अ
 मुकदेजे अमुककाले अमुकसंगे त्राय अमुकवेदिने अमुकशर्मणे ब्राह्मणे य अमुकवेदाध्यापी अमुकसंगो नः अमु
 कशर्मा इह सुवर्णं अग्निदेवत्ये अमुककामस्तम्भं संप्रददेत्तमेति सुवर्णं दाने रत्नं दत्तिमेति केचिदमंत्रस्तु हिरण्य
 मिति ॥ अथ हे सदानं ॥ गोमयेनोयलिप्रायो भूमौ तं दुल्लोदकपूर्णपात्रं वित्यस्य तदुपरि अर्घ्यं दत्तं तिलैः पूर्य पात्रं त्रिंशत्तदुपरि
 सदर्शयन्त रूपापात्रं विन्यस्य तत्र हेमनिष्कमात्रं तदर्थं तदर्थं वानिदिये ॥ ततस्तद्विषयं विप्रवस्त्राशो मुंजये शतत आत्म
 स्त्र्यां हिरण्येनित्तं दुले विलोक्य शिवं तदोदहात् ॥ दायां पुष्यं प्राप्तिं जायते सैत्रौ न वृगहपज्ञादर्शितः ॥ अथ मन्त्रनिधिदा
 नं पुराणदुकोपा न हर्षादी सर्वसुयकाराणां ज्ञातनिधाय सौमवस्त्रगुममाप्तिपत्रा विगाधर्यवरणं कृत्वा तत्पूजां च विधाय विष्णो
 यं चामृतस्नने कृत्वा तप्येश्वरं ॥ यावकं द्रवा श्रीं संदं क्रूरं कुं कुं मेः ॥ ३० ॥ कारणा मोयुक्तं तस्या त्रे श्रियो नाम विलिख्य तत्रायाये वा ॥ अ
 निमंत्रयेत् ॥ वया समस्मा मरसिं रुयत्त विद्याधरे दारणः किं न नेद्वैः ॥ गोधर्वविद्यशरदा न वेद्वैः ॥ अतं वतं विश्वमिदे नमस्ये ॥ समग्र
 संसारकीचमेव विष्णोः सदानं दयमीचमाया ॥ सतस्तकत्या राविधिः समाधिः ॥ हरिप्रिये न इति धिर्नमस्ते ॥ एवं विचित्रं संय
 ज्य ततो विप्रपूजयेत् ॥ एवं च पूजापिश विष्णुवत्वां चान्नो न्नश्च गोत्रोच्चारणं पूर्वपदमिति ॥ सहस्रं कं परित्यजेत् ॥ इति ॥ सह

के परित्यजेत्तु यि न संतारणा र्थाय नित्यानेदवि वृद्धयो सर्वाद्यो यवि दायानायावि स्तो दीने मया कृतो सदाने दो विधानेन प्रीयतां वि स्तुते
 श्वरा एव मु ख्यार्थे नंद्यादिजाय हरि रूपिणे गोप्ये ना विधिना दद्याद्देम संख्यान कीर्तयेत् न द्रु नि धि दान विधिः ॥ अथातं द निधि दानं ॥
 कार्त्तिकामाघावाग्रन्यस्मिन् पुराण काले स्वशक्त्याराज तमिधानमौ दुं वर घटो विधाय तत्र घटे सुचरौ नाना स्नाना निव विन्यसेम् ॥ अथ
 वानाप्रकाराणि नाना कानि निश्चिद्येत् तत्पुरुजो धान्यानि निश्चिद्येत् ततः कुशपाणिः सम्यक् तं यजयि त्वा इमे मे मुच्चारयेत्
 ॐ नमः सर्वदाने द सर्व संपद्विर्हणे । वर्यया स्मान् स मध्ये ह्मा युमा यश सा श्रिय ॥ नमस्ते तेन संतान सदाने द स दो दये नि । एवं
 प्रजा विधाने न नित्या नंद विधिः सुधीः स सिद्धार्थ कर्त्तव्य स कुशा ज्ञत चंदने निललाजा समं पुराणं भूमा रूढ क मुन्मुने श मंत्रेणा
 न वि धिव कल्पे के न यो गेश्वरः ॥ अथेह पुराण काले स्मृति देवाग्नि सान्ति चो गशः श्रियो मिह धार्ये सा ना ये त्रौ ज्ञाया त्त
 नः पुराण न्याय मी सां यय वे दवादिभ्य एव वः नमो विद्या विधा यिभ्यो नाना ना गोत्रे न्य एव व । विप्रेभ्यो नेक शर्मा भ्यो नित्या
 नंद विधिं य एत्र हं संप्रददेते न्यो मानाना ना व्रतानि च । सोयस्करेण पु र्वो ब्रह्मा वेष्टु विज्ञा त्तकः । प्रीत्या निधि दानेन श्र बत्प ज्ञ पु षो षु
 तुः । एवमुज्ज्यानुदके विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ इत्यानेद निधि दाने ॥ अथाश्व दाना नि दक्षिणे महा दान सभिधीयते ॥ शकैः येष पलो
 रौप्यः सुवर्णवले कृते क्रमात् । सदक्षिणे स्वस्त्रं घ्रासणाया ग्नि होत्रिणे स्वर्णोदः प्रा मुयाश्चरौ च श्वसालो क्य सु दाः । अद्वादेश
 अकाल घ सर्वदो ने शु सस्यते ॥ दान मंत्रा । मस्य पुराः ॥ अथैश्वरा ख्य अश्वानो राज्ञो विनयकारकः । सूर्यवाहन नमस्कृत्य नमः रोगा निश
 य छुमे ॥ इत्यश्व दान विधिः ॥ ब्रह्महतादि पापानि उ यमा नि या नि वा । ना नि सर्वाणि न स्पृति ह य ते धन निश्चितं ० अश्व मेध
 मस्वेय सुकलौ कर्त्तु मनीश्वरः । अश्व दाने च तेनेह कर्त्तव्ये वि धि पूर्वकं । तत विधि रव्यतेः श्वेत मश्वं तस्य छुमे व हेराय न्याणो रौप्ये
 कटकं करि दंतो पीर शो मिने । बहने च नाना अश्व खरं रौम युक्तं सायुषा विते । धान्य रत्नो परि संकृत्वा सुद न सुदय सुविद्य वा स

मेयेन गृहमुपलिप्यतत्र कुंभकुसवेदनाभ्यो द्वादशारेपसमा लेख्यतश्च द्विस्थायनपूर्वहोमेति लेः कृत्वा तत्र यात्रे प्रतिष्ठाप्य गंधा
 दिमिः संयुज्य कुलशालविद्यावंसे ब्राह्मणमाह्वयसा निश्चादं विधाय द्विजे वध्वालेका एदिना संयुज्य त्वजीवे जीमूतो वासातरे सेंद्रा ज्यमा
 वदेशेन मांशो ब्राह्मणाय निवेद्य मानुषां श्रीर्णा भवति मेन माहको स्य यात्रे मया दत्तं मानुषरा को रूपा । भगवद्वना नुभ्यं यथा मु
 क्तिं स्यावश दशमांशं श्वज्वरे जतश संसृजे तमी क्तिं शितावा ल्यभावेन सनयाना द्विजोत्रमागु हम्भस्मादिसंलेय लिप्या यच्च कप्राम
 पो भवतो वचनादयमुक्तिर्मे म भवेत्तराशको स्य यात्रे सुवर्णं वा तिलाश्च न्नाणीदसि रणा । सतप्या सप्तधान्या निप्रायद स्वात्रालो
 न वचं मानुषा दुत्री र्णा इत्युक्ता ततो हे प्रं कृत्वा व्रतं र्णा विसर्जये २॥ ॥ इति का स्यान्त्र दानविधिः ॥ अथ तिलराशिदानं स
 मेदेशे निलगति । यथा शक्त्वा विधायनत्रागु ह्यमानो सुवर्णनिर्मिता । शंखचक्रपगक्ष दाय घ्रा माधवी प्रति सो निधाय
 द्रोणान्नैद्रयमोदधिघृतैर्घृण इष्टं पत्रातत्र नूकं स्थापायेत्वा ब्राह्मणमभ्यर्च्य मेनेय दशः अज्ञानयदिवा न्मोहाले भावा
 जन्मजन्मनि । आर्जितं तन्मया किंचिद्दुः कृते मधुसूदना मत्सर्धं विलयेयानुदाने नानेन माध्व त्से वेति ॥ इति लराशिदा
 न् ॥ अथ गजदानाभिधं वतुं ये महादानमभिधीयते । कूर्मपुराणे ॥ दंडाद्वैपु रणोक्तं मौवत्यं यं वशातानि वा ॥
 चित्रानुसारं तत्राधिक निष्ठा त्रममध्यमे । पुराणोक्तं मूल्यं स त्रामत्रहसमाषणत त द्यं । ततश्च गजदाने । त्रै विध्यं नुत्तम
 पक्षे यं वशातानि मध्यमस्य तेशान द्यं कनिष्ठयत्ने याते मायाः इय्यस्थू रालक र्णां ता राग रावि भू धिते । सदसि र्णा वि
 त्र शक्त्वा दश्वा वि ह्युपुरं व्रजे शस्थू रारजः नाराग र्णो मौक्तिकप्रदि क्तो गज भूषण विशेषः ॥ दानवाक्ये कल्पं ॥ इति
 गजदानविधिः ॥ प्रकारे तने लिंगपुराणोक्तं ॥ पूर्वर्णानि ह्यसहस्रे रानदर्धार्धे नवागजे कृत्वा ब्राह्मणाय यवोर्क्तं रित्या
 देयं गजतो वा ४ पूर्वोक्तप्रमाराकः कार्य विधिः लिंगपुराणोक्तं नुलाभा रूक्तः ॥ ॥ इति गजदानं ॥ गजदानम

५६

५९

हेवत्पे संज्ञेयाविधिवच्छ्रणु॥ दिजानामेवदातयं देवानां प्रीतिकारकमा श्रीकृते परमं धन्यं वज्रपुष्पिविवर्धने। रोगघ्नं संतति करं
 जगदायदिनाशने। गजं सुलक्षणोपेतं शुद्धदेवसमुद्भवम्। मुवानेश्वरसंयन्ते सर्वा भगा भूमिते। एवीकदेवकाले च देवालयस
 मीयके। आनीय गजं राजानं रेशवतकुलो हवे। अभ्यर्च्य धपुष्पैर्विप्रमुन्प्रायदायये शयुराया हेतुं कर्त्तव्यं शिव यज्ञातये वचा
 ज्ञा वार्यं यज्ञने वा न कर्त्तव्यं विधिपूर्वको षष्ठिर्बर्ष सहस्राणी वा हि वर्णशतानि व॥ भोग्या नमुत्का समपुरे राजा जयति भवे
 शइहमत्र दानवा क्पात्र यन्त्र मुकशगोत्रा यन्त्र मुकशर्मणो इदं हस्तिने रज्ज्वा छिरासन साहितं का वत्त नमाला कीर्त्तौ वामर
 गंधपुष्पालेक तत्र जायति देवत्यं यन्त्र यस्वर्ग कामस्तु न्यमहं संप्रदेदे न मे निज द्युयुक्तस्योत्रायेत्यादि एतद्विज्ञान
 न प्रतिष्ठापि धर्म्यं दत्तिरागमिदं सुवर्णं नुभ्यमहं संप्रदेदे न मे नि॥ ॥ इति हास्तिस्त्रिदानविधिः॥ अथ दासी दानाभिर्धनं च मे म
 हादानमभिधीयते॥ अहिरण्यस्य दासी कमत्यान्ना घसगोरसं गृहं कृय रावृत्ती नोननकः स्यादयमेविधिः॥ विविधाभरणदास्यो
 य मर्हसमुपासना तत्रास्तेयं कजकाराल सीति रोदशा यिनो। वहुलोका कुलो यामो दासी दास्या कुले गृहे। बुद्धिर्दमसा कुलाय
 तस्य वेतः किमा कुलं। यथादि ह्यातमं लोके यच्छास्य दक्षितं परं। तत्तद्रुणवते देयं तदेवा स्यात्तिष्ठता एतादिवार्य हस्ये दा
 सी दद्यादि जातये स्थिररुत्त संयुक्ते सौम्ये सौम्य गृहविते। अलेकस्य यथा शक्त्या वा सो निर्भेदो मया। ब्राह्मणाय
 यप्रदात्तव्यामंत्रेणानेन भाकितः इयं दासी मयानुभ्यं श्रीवत्सगतिपादितग सदा कर्मवती भोग्याय चैवं भक्ष्यकोते। इद
 मिह वाक्यं अथ यन्त्र मुकशगोत्रायेत्यादि प्रमोदासी दासिं सुवर्णालेकारवती सर्वगंधा द्युलेकतां अहं यस्तु खकामस्तु न्यमहं
 संप्रदेदे न ममो नि एव मेव दत्तिरागमि॥ ॥ इति दासी दानविधिः ४॥ अथारथ दानाभिर्धनं च मे महादानमभिधीयते।
 कूर्मपुराणे॥ एयं च नुर्वलीवर्दे रूढधाना हते निष्ठा॥ खित्तु सारत्सर्वैश्चरथोपकणौ युता सदस्तिरां व विप्राय दत्वा सि

60
 60

चिशहसिमात्रवितस्मिमात्रभूदानादपितत्कलपरावश्यकीफलवाक्यानामवशिष्टवाविशेषेप्रमाणाभावाच्च। अन्येषोधिकतोप्रतिपादयेति
अन्यान्यपिबहूनिभूयन्ते। सागराः तरिजः रौततीर्यानिविधानिवाएतानिभूमिदानस्यकसानार्हेतिस्मोडशीमित्यादीनितनमूर्धविरोद्याज्ञो
वर्ममात्रप्रमाणभूमिदानेनतत्कलप्राप्तिरितिवाविह्वधर्मात्रेहसामान्त्रेद्युयोदद्यभुवःपुरुषसन्नमानेनैवधुवप्रायातिभूमिदानफलं
रे। गोवर्ममात्रेदन्तानुवसन्तोलोकभामुपाश्रयश्चयोरनुमन्यते। सर्वभूतानां तत्कलप्राप्तिरितिहसामान्त्रेदनेभूदानप्रयोगश्च
ओषवरिकृतत्रुफलश्रुतेरविशेषश्रवणात्सर्वबहुपरिसारात्मत्यपरिसारंवाभूमिदानसमितिचेन्मैवेकलश्रुतेः सर्वत्रमाधिका मि
त्येतत्सन्नेसाक्षिककर्ममहत्तराणामत्यमहत्तमफलास्मैबल्लगोवरेविभागः। ह्यनसाभान्यदज्ञेचोयिनादिनेइतिन्यायेनेवपर्याहुत्या
सर्वाङ्कामानाप्रोतिनिपूर्णहुत्यादर्शपूर्णमासाग्निहोत्रज्योमादिषुवैयर्थ्यानिगणरातारतम्येनोपपत्तेस्तदुक्ते। एकाहृतोमहीक
ल्लवादिजेत्यः प्रतिपद्येत्। संहरणीयोऽयकश्चिद्भूमिदानेनदुच्यतइति। नतुएतस्यानिदानेषुमुख्यतयासिद्धितच्चाइकथमह
दानेषुपरिगणनोसत्यमेवेतरयद्यप्येतत्त्रिवर्तिनेमुद्वितीयतयाविवक्तितेजसायिदशमद्वादनेष्वपिपातोनासंगतता
मावहति। एकस्वैवोत्तपयारः समाध्योमुहृष्टः तद्यतस्यवसर्वातिश्चेदुभयत्रापिपात्रोयुजातेसवेनस्यापिदानइयश्चा
दानानाचंदापावहत्ताकथमत्सुकैरतामत्यांजित्वेनुर्गजोवाजीत्यादिनाप्रतिगहारांघोरवाभिधानांभूमिदानस्यवा
जीहजवाकिमत्रचित्रेदगारेतत्समुद्ररतेधरा। प्रतिगहारादपिप्रतिगहस्यानिहितवाशभूमिदानेसर्वाकटमिति तन्म
हानास्तेभाष्मश्राहन्प्रदानवाक्यं। अस्मिन्गुणवतिपुण्यकालेअमुकसंगोत्रायअमुकशंप्रवरयज्जमुकयौत्रायअमुकपुत्रा
यअमुकशर्मणोअमुकशंगोत्रअमुकसवरोयेअज्जमुकवेदीअमुकप्रयोत्रः यौत्रः पुत्रोहेअमुकशर्माहंविह्वदेवतामिमामिमं
अमुककामकृम्यसहंसंप्रददेनमतेतिएतदानप्रतिष्ठासिध्यर्थेअमुकगोत्रायेत्याद्युद्घात्यसुवाराहुयंत्रयंवाट्टिणानुम्यस

हे संप्रददेन ममेति वाक्यं तदा हविस्तु धर्मात्रे शिवः यावद्भूमे रासुरिति तावद्भूमिद एव तेन भूमिदाना मन्त्राह परं किं विदुषि धिष्ठिरा भू
 भूमिसेवददुःखं वै भूमिभुंजते स्तु नास्व कर्म तौ च जीवन्ति न रादुह परत्र वाय एनां दाजे रां दध्वयि वीयथि वीयति ॥ ॥
 पुमश्च जन्म संप्राप्य स भवेत् एथि वीयति । पुनश्च जन्म संप्राप्य स भवेत् एथि वीयति ॥ संप्राप्ये प्राप्ते वातनुं जन्म इद एथि वीमि मा इत्ये
 त्र वंधूनां वदेति यस्मादिवा पुनाति रक्षा एथि धी दत्ता रमिनि स्तु अमः ॥ अमियाय समाचारं ब्रह्म प्रमायि वा न्वतम् ॥ सैव या त्याव
 या या त्प्रभं वति । अयि प्राय कृता इराजः प्रजिगृहं ति साधवः । एथि वीना न्यमिच्छंति यावनं हेतु दुत्र मम । नामा स्याः स्वयं दे
 ति गुह्यं सनातनं । दानं वाप्यथवा दानेन नाना स्याः परमं शिवं । यः साधो भूमि साधनेयः भूमि विदेते हि सः ॥ भूमि दं वाप्य सुधु म्य
 भ्यो विंदते भूमिसेव हि । यस्य विप्रानुशासने साधो भूमिसेव हि । ततः स्य शत्रवो राजः प्रशा संसराः । यकिं वि कुतुते पायं पुनुषी वृत्तिकर्षि
 अयि गो वर्म सात्रेण भूमि दनेन भयतो येयि संकीर्ण कर्माणां ए जानोरो द्वौ कर्मिणः । तेभ्यः पवित्र प्रत्रिये भूमिदानमनुत्तमम्
 अल्पो ज्ञर मिदं शखत्पु रणा मे निजै जनाः । योजये द्यख मे धे न दद्या दं शो यवामही ॥ सुवर्णं राजते वज्रं सपिमुक्ताव सनि च । सर्वमे
 तन्मही पालददनि वति व सुधां दद ॥ ३ । वधीः स्त्री रसेय न्नाः नगान्युप्य फला विता न् । कानन्येना न्युयौ लोश्च दक्षति व सु
 धा दश्च ॥ २ ॥ अग्नि होमश भृती त्यष्टुष्टा जया व ददहि गो । नत त्यल मवा प्रोति भूमिदाना धुदश्रुने । नपीयत्त श्रुते श्री लम लो
 भः सत्य वादिता ॥ गुनु देवत यज्ञा वना तवर्त्तानि भूमिदं । यथा जनित्रि स्त्री रणा अश्व पुजे भवते सदा । अत्र नुगृह्णाति दातरे तथा सर्व
 रैर्मही ॥ हृत्यो वै किं कर दं डाता यो वद्विः सुदारणाः । द्या रश्च वा रुणा यशाः तोप स र्य जिभूमिदा यि नश्च यि न लो क स्या देव लो के
 प्यदेवताः । संतर्पयति शांता त्मा यो ददा निव सुंधराः । क्षिप्य मा नेय वा त्यर्धं वृत्तिगना नायसी दति भूमि दृ ति के री दद्या सत्री मव
 ति मानवाः । यथा धावति गोर्वत्से नरे ति सज्जते मयः । एवमेव मह भाग भूमि भू रति भूमिदे काले कृष्णामही दद्यां सवीत्रो सकला

६९

61

मयि। उद्यातं शरणां वाचन व्याभवजिका मदीयथा चेदमसौ ह्यद्वैतहानि जायते। तथा भूमि रूतं दाने सस्ये सस्ये विवर्धते। अत्र
 त्राग यभूमि रूता कीर्तयेति पुरा विदः। मा रुवा त्रा मदीयन दत्ता भूः कश्य यापवो नया ददध्मा तैवे मांदवा मा मवा थय। अ
 प्रसिन्तो के परे चैव ततश्चाज नने पुनः। य इमां मा हुते देवा ब्राह्मणा ब्रह्म संश्रिताः आदृत्य क्रियमाणस्य ब्रह्म भयः स
 गच्छति रुतपाचा मि शम्हानो दुर्गि ह्यशमनं महश्च प्रायश्चित्ते मही दत्ता मुमा न्युनयतो दशयो ब्राह्मणा इयं देवदेव वा दतये
 व च। प्ररु नि सर्व भूतानां भूमिर्वै शाश्वतिर्गते। अमि मिं चैव नृपति आवये देवमागमं। यथा रुवा मही दद्या साधुरेति पुरश्चता
 सकुलीनः सपुंस रूषः सवेधुः सवपुण्यदः। सवदाता साविकं तोथो ददाति वसुं सरं। अत्रादित्या इव दीप्तं ते तेजसा भुवि मान
 वाः ददती वसुधां स्फीतां ये चैवै विदुषे विजायथावी जानिरेति प्रकीर्णानि मही तलेः तथा कम्पाः प्ररोहेति भूमि दान समा
 त्रिणां। आदित्या वसवो विष्णु प्रसातो मो हताशनः। शूलयानि च भगवा इ भूमि दं दत्ते भूमि दं सौवर्णाय त्र प्रासादा वसो ई
 राश्व कामदाः गंधर्वाश्चरसो यत्र तत्र गच्छाति भूमि दः। अत्राप्युदहरेती समिति हा संयुराते। बृहस्पतेश्च संवादे मिदस्य वयुषि
 । छोर इध्वा क्रनुशतेनाथ मह तो दक्षिणा यतः। यद्यवा या विदम्रे ष्टय प्रच्छेदे बृहस्पतिः। तभूमि दाना देवे नृप रं किं वि
 दिजि प्रभो वशिष्ठ ममि सान्या नियया घ्राहूर्म री विराः। यं वपूर्वा द्रियुतयाः यद्वयेव वसुधां गताः। एको दशदद इ मिमजिका नि
 हसान वरन्त्रोय कीर्णा वसुधां यो ददाति पुरंदरः स मुक्तकस्स वै कलुषैः स्वर्गलोके महीयते। मही स्वस्फीता ददद्रा नृराज स र्बगु
 रान्त्विति तम्॥ राजा विराजो भवति तद् दानमनुत्तम। ददाती ह सहस्रे च नृसस्तर्ग ताति मानवः। मधु सार्थ्यं वा हि रण्यः ययो
 दधि मह क्षया सरित्स सर्म्यं तीहस्तुरे नृवस्तु धाप्रदानं तस्या लेका स्ती यते भूमि दान गुणा त्रिताः सर्वथा पार्थिवे न ह सत
 ते भूमि मिच्छता। भर्ह या विधि वरुक्र पात्रे सुखमभीक्ष्णा। अपि रुवानरः यापं भूमि दत्वा विजातये। समुञ्जति तत्पायं

जीर्णोच्चमिवोराः। सागताः सज्जितोलाजी र्थानिविविधानिवः एतानिभू। मिरतस्यकलानाहंतिजिप्याडशी। तस्मात्प्राप्यैवमेष्टावि
 दद्याद्विप्राययार्थिवं नभमियजिताभू मिरधियाकथंवन-अग्नि होमप्रभृतिनिरिष्टायज्ञैः सदक्षिणैः। तनत्यलमवाप्नोतिभूमि
 दानाधमुत्तुते। दानाशानुगहृतिशकंजितयात्तिप३। दृष्टेदन्नाक्षरन्भिनरकायोयागछति। नददातिप्रतिष्क त्पदवावानुहरेनुय
 तौवक्षेवाठलोः पासोनय्यतेरत्युशासना३। विंध्याटवी धनोयासुश्रुक्कोटरवासिनः। कृष्णसर्प्यात्कजायेतेमेहरेनिवेस्युध
 रं। यत्तत्पश्रुणिहृदतादेनानामिवसीदकां। ब्राह्मणानां हतेत्तत्तहभ्युत्थियुनुवकुलैः। अहिताग्नेसमाक्षायभृभृत्याद्रियाति
 प्ये। वमुष्ठायेप्रयच्छंतिनो यसर्वजितेयसमिति। नपाउपतिहोतिभूजानिसदाभूमिप्रदं नरेशंखंभद्रायनेछत्रंवरश्चाव
 रवाणाः। भूमिदानस्ययाग्यानिहिरण्यनिवधाम्नायाप्रज्ञासज्ञासदाप्रतिहताहनाजयशब्दीहयत्यथ। भूमिदानस्यपुण्या
 भियलब्धगपुरेदर। हिरण्यपुण्याश्चेमध्यः कुशकोवनकाशाडू३॥ अमृतोप्रशवोभूमिप्रमितिपुरुषोवदशनामिभू
 मिसमदानेनान्तिरज्ञासमागुनुः। सानासिसत्ययरोधुर्तो। नास्मिदानसमोविधिरं एवदोगिरसाकृत्वावेस्मवोवसुधामिसो।
 वस्तुस्तसमाकीर्णदिदावेगीरसेजदा। यादिदंआवपे३अधेभूमिदानस्यसंस्तवं। नंतस्यरज्ञसोभागेनासुरारोभवसुत।
 अस्तुयंतद्वेदतांयि३भ्यवनसेशय३। देवलः॥ अेषाशश्चेधतरंघोक्तैभूमिदानेदिजानिभिः। तहवीपुनुवः स्वर्गदजि
 तोन्निद३शोअपै। वोछंति यितराप्यवर्षा लोकेष्यवाह्निताः। यद्यस्माश्चकुलतः कश्चि३भवेन्नोहमिदानकृतं। नरकछा
 सरलोकेत्वाख्यापरमंमुवं। यथावयमतीमास्तेब्रह्मजामस्यत्वभावतः किमयाचिअंदातारंयत्तमुद्रतेधरा। प्राणिग्रहग्रही
 तारमपिनारयतेदिजानतयज्ञैजैतैर्दौर्भैदाशमः फलसाप्यते आयियदंतंयमयाभस्या देउ नितयमाश्रय३। यदाने
 दीयतेकिंविश्वरत्नस्मादेयैठैवहि। भूदानेनयुनः सर्वदानानांप्राप्यते फले। तेधन्यास्तसुकृतिनः कृतार्थस्तनसंगय३।

सत्पात्राय प्रदेत्तै भूदाने विना नरैः । अजनाकरभूमिवया प्रवेष्ट्याते बोहिजः । पितृभिर्यमलो कश्चः । अश्रुतये सवरावने । लवा
 नाकारभूमिवसोमलोके महीयते ॥ ३० ॥ अथाकारभूमिवश्च श्वलोके प्रहीयते । वेधे सस्य प्ररोहं भुमुवेदवानवो नमः । साध्यातां
 लोकमाप्नोति नात्र कार्या विवाहणा । श्वकरभूमिं कुवद्रिलोके प्रहीयते । सर्वधान्यनुवंदवानुद्रलोके महीयतो केदारभूमिं ध
 र्मशोयः प्रयच्छति सर्मनः । महत्पुण्यमवाप्नोति ब्रह्मलोकं च गच्छति ॥ इक्षुभूमिं सरेदद्यान् गालिभूमिं तयापि वा । सोयलो
 कं मवाप्नोति सर्वममश्वावेदति । शुल्मपुष्पलताकीर्णो भुवं संप्रच्छति ॥ विमानेनोदते सौधे क्रीडत्यश्वारसंगणैः । पुष्पदेवनदेवते ३
 धंती पृथिवीददं । स्वर्गलोकपस्त्रिभूतो नगरधियतिर्नवे । ब्राह्मणाय गृहं दत्वा वसं नो लोकमश्नुते । सारामभूमिदो विप्रो नंद
 दत्तं क्रीवने । ग्रामदः स्यात्पतिः । संम्राजगरदे । नवे । समस्तवसुधवमुधे सस्याश्वनीचराज्मदाः । खदम्नां परदत्ता वायो हरिबुवं
 सुं सुराम् । अथ्येकांगुलिमात्रानुप्रसादात् नमो हिसः । वहन्यहसहस्राणि धर्मिया करणान्तः । यो हिवर्षसहस्राणि धर्मवस
 ति भूमिदः । आच्छेत्ता चातुसंतावतावेति ननकैव स इयं कसस्यावसुमतिं यो लंकृत्य प्रच्छेति । कायो न विमानेन ब्रह्मलोकं गच्छ
 तिः । एकच्छत्रां संहिकृत्वा दिजेभ्यः प्रजिपादयेत् संपूर्णा यो नृपः । काश्चिद्भूमिदानं तदुच्यते । कर्मपुण्ययोगो धर्ममात्रं
 भूषणं अधिकं वा स्वशक्तिः । त्रिधौ सदरां कृत्वा दत्वा दत्वा शिवयुं ब्रजे शत्रिधा सदक्षिणामिति वृत्तैर्दिक्षु वर्णैः । सदक्षि
 णामित्यर्थः ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ अपि गावर्ममात्रेण सम्पदन्नेन मानवः । धौतया यो शुद्धात्मा भूतलोके महीयते दशहस्तेन
 दंडेन त्रिंशदंडेन विवर्त्तने । दशचर्मना न्येव गोभ्यो ददाति यः । यत्किंचित्कुरुते पापं पुरुषो लोभमोहितः । तत्सर्वं भूमिदाने
 न क्षिप्तमेव विस्पति । मुच्यते ब्रह्महा गोघ्नः पितृघातुनुतल्यगः । भूमिं सर्वगुणो येनोदत्वा पायात्प्रमुच्यते ॥ तद्वचशिखाः ॥
 दगहस्तेन दंडेन सहस्रं सप्ततनः प्र । पंचवाप्यधिको दद्यात्तदहो वर्म इह्येतामत्स्यपुराणे । सप्तहस्तेन दंडेन त्रिं

इदं शानि वर्तते न। त्रिभागहीने गो वृत्तिः विच्छिन्ना मुक्तत्वात्। त्वं व र्म मानमाहुः सजायति। मानेनानेनयो दद्यानि वर्तते न शाने बुधः। विधिना
 नेन तस्या सुहृ यते याय संगतिः। तदर्धमथ वा दद्याः दायि गो व र्म मानमात्रेण भूमि दाने न शुध्यति। गवां शतं वृषश्चैकोऽप्यत्र तिष्ठेदयो व्रिते तद्वि गो व र्म माने न
 प्राहुर्वेदविदोऽरुणाः। अत्र वेतेषु गो व र्म प्रकारे उं बुद्धि मध्यमभावे न व्यवच्छादेदितव्या सुवर्णं चान्न दक्षिणा ॥ यदा दमां दु व्यः ॥
 नहि भूमेः समं वृक्षगोः सुवर्णं क्व किंचितः। अथो तो विग विप्रज्ञैः सुवर्णं दक्षिणा मनेति। भूमि दानमेव क्लमत्स्य पुराणो।
 यथा भूमि प्रदा व स्य कलां नार्हे निष्ठा उं शी। दानान्यानि मेत्सां निभूमि दानात्स विप्रतिः। क्वि विप्रामि त्रेः ॥ गो व र्म मानां यः
 पृथ्वी ज्ञात रास्य प्रयच्छति। त्रिवा सस्य संयन्ते सर्वयायैः प्रमुच्यते। सर्वतः मनुषिष्वि विज्ञेयः श क्वदिवि मोदतो ग्रा
 संवान गत वायि विप्रेभ्यो य प्रयच्छति। आस्फो र्यंति यि नराः प्रवलांति यिता महाः। भूमिदौ स्मत्कुले जातः सोऽस्मा क
 त्सं तार ष्यति ॥ तैदियुरागी ॥ दत्ता भूमि यु रूषः साश्रयां सस्य दायिनी सुमेधारस्य संस्तुता नो फल च ह म नो हरे
 अत्र नृष समना वाचाया नैव दुगुणा व्रिते। अथैक पुरसा धारं दत्वा भूमि मत्सहात्मने दशा कल्या निव सति स्वगे वगत
 याव कः महाभारते ॥ श्री कृ वा ता नय सहं नृगही भूमिं सु संस्तुतां। प्रदा य सुलभो वच्छु रापंतेपि नवा ल्यतो तथा प्रा
 देश माने भूमेक यो दद्या दद्या दमु संस्तुतां। न समी द ति कृ कृच्छ्रे वुन च दु र्गा यवाप्सते ॥ प्रातः शक्रेण सह नेदति ॥ या
 वंति त्वांगल मुखे पुरजसां भूये भासां यने दुहितु मेरे गमवा एणि। ता वंति शंकन पुरे सगानि निज्ञे भूमि प्रदानि मिह यकुनु तेम
 नुष्यगे सर्व किं नर सुर सिद्ध संधैः। रक्षत वामर युये न्यै सह घुमानां। संपूज्यते पितृ यिता भवं धुक्तः। शमो थुरे व्रज निवा मन
 यकः स्यात् ॥ न्वेदत्ता परदत्तो वापो हरे नु वसुंधरे। सविष्ठा कृ मि नृभिः सह मज दति ॥ ॥ इति भूमि दानम् ॥ अथ गृह द
 म निधीय सो। तत्राप्ता मा वत्प्रहं तावत् श्रीशु भागं धादिलक्षणा व्रिता मनु शृणो मां भूमिं सस्य कूपरी सगो सयादि

६३

६३

उपलिप्यतत्रश्रुनालिमाणीदशसूत्राणि संत रत्नानि नियात्यनये वदन्ति रोत्ररायणानि दशसूत्राणि मिया
 त्यनवकोष्ठकासु निमुपेक्षिषु सर्वमेवमेकाशीतियदंसेऽलं निः प्याद्यतत्रयदेषु शिखिपयि न्यत्रयं तादिसं च वनोरे शदेव
 वताः सिधियर्जन्य जेयं तनु लिशा स्त्रसूर्यसत्त भृशपाकासवायुगेध र्धभंगज मृगपिशगण दौवारिक सुग्रीवपुष्यदंत
 जलाधियासुरसोमणात्रोगाहिमुख्य भस्वाट सोमनागादित्यादिति श्रायसावित्र जपनुद्रार्थमासवित्र विवस्वादिबुधा
 यामित्रराजयस्मालस्मीधरादिनामकाः संसेयन्यनत्रवा ह्यपरिधौ ह्य त्रिशदेवावृते दंतश्च नुराः तत्रोतेन वेयकयदां
 श्रियदावादेवा उविन्यस्य संसेयवा स्मदिवा थाश्रो करि त्याञ्जने नृणां लादिशुभका लैसम्यकृत् हं उयकार्यादि मुक्तं सुधावलि
 तंगवाहादिशो नितं विद्यायुक्तकमठदेवागारा युयेतं निर्मायतामिन् एहे ह्यस्मात्रे त्रिमेखल कुंडं तिर्मायतत्र कृतं ति ला
 स्ती रत्नरूपा ला सखा दिरामा मार्ग उदुवसमत्संभारमुधु घृतं प्रभृतिभिः सम्यक् होमं विधाय होमांते वासुदेवाय नानाविध
 भक्ष्यं तो ज्यैर्वलिदानं कृतं विशेषं ५ अतौ वेद्ये च समर्थं घृताद्यै रसौ यत्नात् तदिव तत्र देवताभ्यो वलिवनिवेद्यततः सर्वौ वधि
 मिर्यजमान सास्त्राने कृच्छ्रा ब्राह्मणो च संसृष्टा ज्यवास्तूपशमनं कृत्वा सत्रेणा विषरत्तो प्रक्रान्त्या विजावास्तूप
 ज्जा कृत्वा न चगीता वा घृण्य हवावनादि विधाय सभार्पभावाये गृहघर्मांतरंतिरात्रं यंकुदं विनं वेदशास्त्रभि रसामं अ
 घादिमासे बुद्धीयायां पौर्णमास्या वा सुभकर्म्म युयेतं सम्यक् गृहपदि कृत्वा पूर्ववत्सूजदिकार्यं तच्च दाने माघादिमासे
 पुत्रयनादिपुण्यकाले वस्त्रद्रव्यगंधतो वलोय करणवदेनादितं डुलो धूम आवनात्मवरणकाठकयस्तरिव्रीहयवनीवारति
 लमुद्रमायकोद्रवडियंगुनिय्यावप्रभृति सर्वधान्य हृतं तैलयूरायात्रयमन्त्रयच्छालीकलसादिनानायात्रवारिहण कलसकां
 स्यतां म्रनाना भांडधान्यादिमाना दुदोत्पलमुशलसंशुष्य व्यजनसंमार्जनीका ह्यकारिषादिनराधान्यादि संवयार्थं कुष्म
 लशेनारा मसंज्वा दोलनपर्यंकषट्हादिदीपिका कंडनीये वराण्यं त्रुली तद्वद्भासिष्णु त्रिकादिमेव कन्लिकोयधाम्ब

स नोर्भायटकरघटयदेदवात्रोपानहच्छत्रयजनादर्शतां वृत्तपात्रं तु गवाश्च वलीवर्धमहिषीदासदासीप्रेतप्रभृती गृहायपु
क्रोयस्कारसामं ग्रीसयामादायदानं दद्यात्त्राअथपुरापसमये अमुवत्सरेमासेपुनर्यौवारैरुत्रेयोगे कतरो एवं गुणविशेषणा
एाविशिष्टायां पुण्यतिथौ अमुकसंगोत्राय अमुकसंप्रपौत्राय व अमुकपुत्राय अमुकशर्मणो अमुकैराध्यायिने अमु
श्रुकश्रुगोत्रं अमुकप्रपौत्रं अमुकशर्मा इदं गृहं श्रुत्वा शनसौ जनोयस्कारसंबन्धा न्यादिपरिने सर्वदवत्यं अमुककाय शुभ
हं संप्रददेन ममेत्युक्त्वा मंत्रपवेश इदं गृहं गृहा एव सर्वोयस्कारमंयुनो । तव विप्रप्रभावेन समासमिमं फलं । गुत्रु गृहं
ममाविभृत्यर्थ एहाणां द्वे द्विजौ तमापियतां मेजज्ञगद्यो निर्वास्तृपीजनार्दन इति ॥ तदुक्तौ प्रजामुखविबुध्यर्थं
यात्रे देयमनो गृहं । गृहदाता सुखी प्राप्नोति वित्तम् । सर्वजंतुषु । आह व्यासः । गृहं दीयप्रभोयेतं शयनाशनभाजने । उ
यस्कारैश्च संपूर्णसर्वस्त्रान्यप्रपूरिते ब्राह्मणा यदरिद्राय सुशोलाय ददाति पीतथाध्यायनशीलाय शृणुतस्य पि
यस्य लेदेवैः पितृगणैः पुत्रैः ब्रह्मर्षिभिरनुजर्षिभिः । नृप्योवर्षणतात्पर्यवदशेति ह्यन्यनामयः । तस्मादिह समागत्य
सप्तद्विपाधियो भवशूर्मपुण्यो ॥ शक्तिः सर्ववित्रे नयर्णो गृहमपि विधा । सदा क्लृप्तो द्विजे दत्ता ब्रह्मलोकं व्रजे
जेन्न नः । सर्वा वित्रे न सर्वोयस्कारेणोत्पर्थः ॥ विधानुक्रममभ्यसाधसभोदेन ब्रह्मवैकनै नगाहस्थारो धर्मी एावेदानं
हात्पानानानतादधिकोपायं न पूज्यो ब्राह्मणात्पुनः । भवनब्राह्मणे ब्रह्मदेयमहंती भूतिस्तथा गृहं कृत्वा शुभस्ते भं वरुवि
त्रं ए शुभभने । सप्रकारप्रतेलीकंकपाठार्गलयंत्रिः सुधावलेपं वतुरे विस्तीर्णं गाशो मिने । शुभप्रवेशाति निष्का
समुपुमुपकार्पादिसंयुतमा मन्त्रवारणमोदाभाधेगंवात्तादिविभ्रधितं । दत्ता द्विजातिपुत्राय एजा भवति भूतले
। अत्रार्जने । स शालैरन्यै च वेममोरेमैः । निनिसे सजसर्जं जहृक्कैश्च करवैः सह वज्रलेः । शुभस्थान समुत्पन्नै वाक्कलकृण

६४

संयुतैः कृष्णपुनर्वसुयाथाशयं भूमेऽश्वेव नु शोषणं। मार्जनं सिं वने चैव संतानीयेन कारयेत्। मीनानां न्युपहारं श्रुत्वा मूवि द्योतितां न
 तथा दिवतायं वकंतं ववारिं सत्समन्वितं। एजयिष्यायथान्यायेत तो दद्याद्गृहं गृहीत्वा मूलरूपायं च वारिशेवता नुक्रमश्च
 काशी तियदेकं चारोणुभिः कनकेन वा। यस्मात्पिष्टेन तालिने शस्त्रालो प्रसर्वतः। दशार्जयरेरेषां दशचैवोन्नमता। सर्वा वा स
 मन्वितं। एजयिष्यायथान्यायेत तो दद्याद्गृहं गृहीत्वा मूलरूपायं च वारिशेवता नुक्रमश्च एकं काशी तियदेकं चारोणुभिः
 कनकेन वा। यस्मात्पिष्टेन तालिने शस्त्रालो मूविना गोपु विभेया तव कान्त वारकाशी तियदेकं चारोणुभिः श्वाद्या मूवे इ सर्व वा
 स्तुषुपदास्वा इ एजयेद्देवा इति सत्यं वदतु वनु। क्षत्रिंश्च इ वा द्यतः। द्राज्यपूज्याश्चांतम्वयो दशमध्येन वापदेधे कंववारि प
 पदामताः। विंशतिस्त्वेकपकाम्नावं तो दिपदास्तताः। एवंप्रातिष्ठिता देवाः। ववारिंश्च वपंवव। नामतन्मान्प्रवत्सामिच्छा
 निवा निवोद्यतः॥ इशानकोणदि एण न्युजयेत्क्रमशो नवाशिखिवैवाथ पर्यंत्योजयंत वाशे लायुधः। सूर्यसतो भद्रश्चैव जा
 काशो वा एरेव वा वितथैव वृहत्तयमायुजो गंधर्वो भंगराजस्य मगधिगयि नगागा सुस्तथा। दैवारिको य सुस्तीवः
 पुष्यदत्तो नृलाधियः। जसुरः को य पावो वरो गोर्हि मुख्य एव च। मन्त्राः सौमनाथौ वज्रादिति न्यदिति स्तथा। वहिर्हो
 त्रि। शोदेतेतु तदेतश्चतुरः। श्रुत्वा। म्नायश्चैवायसा वित्रो नवो रद्रस्यैव व। अर्धमास वि। वस्त्रा विबुधा धियः। मि
 त्रो यवा राजयत्सा वतया युष्वा धरः क्रमात्। अभ्रमस्त्राय वत्सक पारितो ज्ञास्त्राः। स्मृतः। अन्नास्यपि विंतामणौ
 अन्नता वदन्ति स्य देवहिः। पीरधौ प्रथममीशानकोरो शिखिनं - च्छुप्य प्रदक्षिणं क्रमेण पर्यं द्योदि कश्चिदेवा न्यमुपयेत्
 तदेतश्च नुरो इति पर्यं द्योत्स्य श्विमे एक कोष्ठ के पादन्तायः। आकाशा श्विमे सावित्रः। दैवारिका सर्वसिद्धयः। पापात्
 र्वस्मिन् रूद्र इति सदि परिधेरंतश्च वुरा वा इच्छा ययेत्परितो वृत्त एण इति मध्यपदं दक्षितं स्य वृत्त एणः। पुरस्तात् अर्ध

ॐ

मरणं संसृज्य प्रदत्तिराक्रमेण प्रसौदेवा-स्तु यथेष्टं अथोयसंहरति। आ यथैवायवसम्प्रेयादिकोरो स्वयिण कपदभ्यं
स श्व यज्ञे शो ग्निर्दितिलया। यदिकानां तु देवानां मवकोरो हृष्टोषतः। तन्मध्ये बुवहिर्विशदियदा लेयुसर्वदा। अयमा
माचविवधोश्चमित्रः एष्विस्वरास्तथा। वृजरा यरितौ दिदुः त्रिपादा स्तेतु सर्वतः। पादिकानामित्वत्यादि अयमेकयदाना
नायवानां देवानां माशानकोरो वर्गः संपद्यते मकयवमाग्रे पादिकोरा घयि एकापदाः यं वयं वदेवताः तवेतितन्मध्ये
वहिरिस्मिन्ति कोरा मध्ये वृत्तपरिधौ विंशतिद्वियदाः तवेति अयमोदयश्च चार। त्रिभुयदामध्ये वृत्त्या नवयदा द्रति एवेयं
तच धारिंशदेवानां धमात्यादिसिएज्य वास्तु विद्योक्तप्रकारेण गृहं तं कुर्यात्। गद्यौ परिहिते सम्यक् चोक्तौ देह विचराः वास्तुयशमने
कुर्यात्समिद्धिर्वलिकर्मव। जारोणं हरंतथोद्याने तथा च नवनेश्मानि। तव प्रामादनवने प्रासादपरिवर्तते द्वातिरातिवर्तते तद्वत्प्रासा
दे सुगृहेषु। वास्तुयशमने कुर्यात्सर्ववचिचक्राः। एकाशीतियदीलिख्य वास्तुमयेतुपि चक्रेः॥ होमस्मिन्नेस्वले कार्यं कु
उह त्वप्रमाणके। यवैः कृष्यति लेष्ट्वे वसमिद्धि हारहृक्केः। पालाशशौखादिरे वायिमार्गो दुर्वर संलर संलवेः। कुशदुर्बाम
ये पूर्वामधुसर्पि समक्षितैः। कार्यस्तु पंचतिर्विल्व। वीनैरस्मै शैरयायिवा। होमांते लसलो ज्यैश्च वा सुदेवे वीलिं हरेत्। तद्विशे
ण नैवेद्ये दद्यात्क्रमेणानु। ईशकोरो यताक्रान्ते शिखिने विदयेत्। ॐ दने सात्यले द्याश्पर्ययाय घृताचितो। जयं
ताय ध जंयीतं पिपू कूर्म निवेदयेत्। ईश ययं चरत्मानि पिष्टं वकुलिशं तथा वितानकं च सूर्याय धूपं सक्ततयेव वा सात्या
द्यत गोधूमं मत्स्यां दुग्धाद्रशाय वा। शकुल्यश्चांतरिक्षाय दधद्रथ शक्तश्च वायवे। लाजाः एलेव दातव्या वितयेवन
न कोदने। हहकत्राय मध्याज्यमापिशितो। दने सपोषा घयवगंधा दने वगंधर्व भोगे मेघस्य जिह्वाको। मृगाय पा
वकं दद्यात्पितृभ्यः कृशरंतथा। दौवारिके दंतका। दं पिष्टं कृष्णवलीतथा। सुग्रीव एषका च दद्यात्पुष्पं दं

पयायसं। कुशकुंवेन संयुक्तं तथायमं वारुणं। पाशं हि एष पंदराश्रमुण्यमुण्यमत्त। घृतोदनं वशेषाय यवायाः पायस्सरो। धतलद्रुक्क
 गां न हये मागवर्के सरं। लस्यमुख्याय दातव्यं मुह्ये दनमतः परं न ह्याष्टमूनकेन दद्यात्सोमाय मधुया घसां। नागाथशा लिजेष्टं आदित्या
 योलिका क्षया। दिते सपूरिको दद्याद्दिष्टैव वाध स्युतो वलिः। सीरसादाय दातव्यं आयवत्साय वैदधिः। सा वित्रेलद्रुक्कं। सविनुर्गुडधूपं
 योश्च जयाय घृतवंदने। विवस्वते युनर्दद्यात्तूरक्तवंदनयाय सं। हरितालोदने दद्यात्तूरद्राय घृतसंयुते। आरोदने तु मित्राय रुद्राय घ
 तयाय सं। आसंयुक्तं तथामां सं देयं स्याद्वाजयत्सरो दातव्यं आयवत्साय वैदधिः। सा वित्रेलद्रुक्काद्यात्समरीवं कुशोददकं। सा
 विनुर्गुडधूपोश्च जयाय घृतवंदने। विवस्वते युनर्दद्यात्तूरक्तवंदनया सं। हरितालोदने दद्यात्तूरद्राय घृतसंयुते। आरोदने तु मि
 त्राय रुद्राय घृतयाय सं। आसंयुक्तं तथामां सं देयं स्याद्वाजयत्सरो यश्चीधराय मां सनिवदाय येत्। इत्थं कर्त्तव्याय सं घात्र्ये तेषां न
 वच। यंचागमय्यो यचोश्चैव तित्वास्तु हविश्चरं। तस्य तोत्पलोऽप्येव विविधं वृक्षरा विनिवेदयेत् एवं संयुज्य देवांश्च शांतिं कुर्वन्ति
 ते सदा। सर्वेषां को वने दद्यात्तूरद्रासरो गंधयाश्चिनी। रक्तस्यानां वलिर्द्वयै मां सो दनं समचित्। ईशाने नागमास्तस्यैवैव नि
 वेदयेत्। इत्थं कर्त्तव्याय सं दद्यात्। हरिद्रादनमेव व। आग्नेयां दिशि माश्रित्य विदार्थं विनिवेदयेत्। दध्मोदने सरुधिरं मास्तखंडैश्च
 संयुते। पीतरक्तं वरं दद्यात्तूरतनायातुराक्तसीवाय यज्येयाय रुद्रस्यै मत्स्यमां सं सुरार्चनं। पायनयदायं घृतनामा सर्वतः। रु
 मात्रानमस्कृत्कारुवु पुत्रो न प्रणवाद्येन सर्वतः। ततः सर्वांश्च धिभ्यो न यजमानस्य कारयेद्दिशोऽप्युजयेद्भक्त्या ये वाद्ये गृहमा
 गताः। एतद्वास्तु यशमनेततः। सूत्रेण वेष्टयेत्। रक्तयवमानेन सूत्रेण तवनादिकं। नृपसंगलवाधं वक्रुयात्स्वास्त्रावावने। अनेन
 विधिना यस्तु प्रजि संवत्सरं बुद्ध्या गृहे वा यतने कुर्यात्तु न स दुःखं स वा युयात्। न वय्याधि न घृतं स्य न च वंधुधनं हयः। जीवेद्दृष्टं शतं
 वर्गं कल्पमेकं वसेत्तरः। अथ वृक्षवैवर्ते। काण्डित्वा गृहं इत्थं नुवध्वार्कं संख्यया। मुवनाष्टादशविंशतं न च सत्र संख्या

या। शक्त्या तदिगुणा यवशतं यावत्सहस्रकं। कुम्भः संतवागवत्साक्षाद्याविचित्राचक्रसमं कुम्भिकाः। सप्तकारप्रतोलोकाश्चा
रूपं वा ठागिलयजितान्। सुधाधवलितान् रम्या इविस्त्रीणां गनवाटिकं। सप्तधानुमये तीडेयं चरत्नसमचितैर्विचकारणसपौचम
काष्टमयेस्तद्वन्तत्र वा समये सथा। सर्वत्रोयस्कराकीर्णाश्च वज्रोयकराचिताः। सर्वोयस्करसंलारशवसाकातराजिता॥
अप्यवामास्योविधिः॥ सत्वंविधः॥ द्वाकावप्राप्तौ ऐशा चोचतुरस्त्रे समं मेखलायुपेतं कुंडं विधाय पूर्वोत्तरे वहस्त्रमितावोदिमहा
दिदेवैश्चैव धर्मधाय मध्ये च पूर्णं कुंडं निधाय मध्ये वरुणं कुं ले निधाय पश्च ए क्तमार्गे नाग्निमुखं कृत्वा चैनययसासु लीया
कचरुश्रययित्वातिगृहदेवतात्प्युद्धवाक्तीरधारयाववलिं विमृज्य ह्मिरो नागे सोपधानां सदीयकां। शय्यां निधाय तत्र सोवर्णा
लेह्मा नारायणं कृत्वा दाता इमं संनेपदे॥ चं एहि नारायणादि त्पनूय सर्वा मरै वंदितपादपमप्युत्ताश्रुतामंदपुष्पमधीशालस्मी
युतस्त्रं दिग्गृहं गृहानामः॥ कैः कृतलनाघायहिरण्यकववायवाहीरो दारणवस्तु प्रायेजाग्रात्रे नमोनमः॥ नमो हिरण्यगार्तयसि
विश्वगर्ताय ते नमः॥ वरावरस्य जगतो गृहभर्ता कप्रमुखा लोकास्तव देहव्यवहृति ताः॥ नंदं नियावकृत्योते तथास्मिन् नवमगृ
हात्। प्रसादये देवैश्च पुत्रपौत्रपुत्रो गृही। ये च यस्तस्मिन् पुत्रो वसेदावेन्द्रतारकमिति। एवं यदित्वा निलप्रसुप्तो यस्मिन् शय्या
यादेयती उपवेश्य इमं मदनं यते॥ एवं विद्यालय देवालय मतारामाश्च कृत्वा दद्यात्॥ प्रौढस्त्रीदिनराजवेवशानिलका लंका
रहो रप्रभुर्नारदी जकुलानुगः प्रथमया यत्नशायाले कृतः॥ श्रीमद्वल्लभस्तनुरात्मनिरतः सत्संप्रदायाग्रणी सारे दानकसेन
के त्रिचतुरे श्रीमाक्षलाधीश्वरः॥ ११॥ निजामसाहसाम्ना ज्यधुरं सहीयतिः। श्रीरसिंहप्रसादे। स्मिन्संपूर्णं कुते श्रुते॥ ७॥
इति श्रीमद्वल्लभस्त्रीरसिंहचरणयुगुलसहरोरभ्रमरसकभ्रसंगाडलेमंडनसमस्तपावनाधीश्वर श्रीनिजामसाहसमक्षमक
राधीश्वर श्रीमन्महाराजाधिराजद्वीपलपतिराजविरचिते श्रीरसिंहप्रसादे दानसारिगृहादानविधिः॥ ७॥ ॥ प्रथमकम्पा
दानविधनाधीयते सावाष्टवाष्टवर्षानवदशवर्षावाष्टवर्षा लवेदोरीनववर्षापुरोहिणी। दशवर्षानवेकं च दानफले

ममेतिक या दने आसति कष्ट खचति हते रत्नवा इत्यु आतक केया ज्ञातमु शरणो मता महधने धिका एतु ॥ अथ यिसर्वत्र तेषामेव
अधिका रादि सलततः खरुहोक्त विना हो प्रादि निः पाद्य यावारे मा गम्या निरुप्या इत्यनेनैव प्रकोराद रिणा दानमे तदान प्रतिष्ठा सि
ध्यर्थकर्तव्यमिति तदाहु पुरुष प्रहृत्यः ॥ दानप्रसेशा पूर्व सर्वे सपकरणे सह स्रमे वधे नूनां शतेवान इहो समो दशानु ससयाने दशा यान
सप्तो हयः ॥ दशवाजि सप्ताक या भूमिदाने चतस्रमे ततः वैषु दानेषु कया दाने वि शिष्यते । तथात्रिरयि वा लुकानो कृतिर्या व श्पा
वत्सप्तमि मे इने । गते वर्ष सहस्रे तु यलमे के विशिष्यते । रुयश्च विद्यते तस्य कया दाने न घने । कथ्ययः ॥ अग्निहो माति एत्रा नो श
तं शतगुणो कृते । तनते कयको दचामे न हो नै रलं कृतं । वसिष्ठः ॥ सर्वेषामेव दानां नामेकत्र न्मानुगुं फले ता ट का ति नि गौरी णो स
सन्नमा हनुगं फलमिति । दिवलः ॥ निरुः कया यथा या पेया लयित्वानि वे घव । नयितान रकं या ति नारी वा स्त्री प्रहृति नी
ति ॥ सुन्दरपुराणे ॥ आत्मी कृत्य मुवर्णे न परकी यां तु क यकां धर्मे रा विधिना दानु मस गोत्रे यि यु त्यते ॥ मनुः वि दान धी ल्य वे दौ
वा वे दं वा यि पया क्रमं । अविष्कृत व्रत्स वर्यो गृह स्था त्स मा वसे ॥ त विष्कृत्य एणे विलोच्य सगोत्र न हृत्ने ए नि कृडा दिकं श्रुते । अथ
लये सुमु कृते च दद्या वैवपया विधिः । ये णी न सियाणि ग्रहणं सं स्कारः सवर्णाः स्यदिश्यते । असवर्णाः स्य यजे या वि धि नु दार
र्मे णि । शर ४ ज्ञानिय या ग्रा हो प्रतो दो वै श्य कया । व सन स्य दशा ग्रा ह्या इयो कृ हे वे दने ॥ त्राय्य श्र १०७ ॥ बर गोत्रे स
त्राय प्रपिता महयु र्व क मूना म सं कीर्तये दि दार कया या स्वे व मे व ही ति । निषे त्रर्षा नि प्रुखो दा ता तर ४ प्रत्य प्रुखो भवेश । मनु
यर्का चितो कयां तस्मै द द्या त्स द रुणी ॥ यथा कारं वि धे या नि मां गत्य नु का नि व ॥ ब ॥ इति श्री नृसिंह प्रसा दे दान सारे क या
दान विधिः ॥ ॥ अथ द्विज स्था यनम् ॥ तत्र द कृ ॥ सा ता यित विहि ना नो स स्कारो द ह ना दिभिः ४ । यः स्वयय गित स्य ह पु
रय से त्पान विद्यते । आदि श्वेन वर्षा सना दि इति व्रा त्मण स्तु । यग्नम् ॥ ॥ अथ राज स्था यनम् ॥ ॥ बृह स्पति ४ ॥ स्मृत्या

६७

६७

दित्यपराणयोऽ॥ मृत्तियानसुतेरात्रे स्था मयेतत्पुनस्त्रयो। सयाजि शक्रसालोक्य पावदिद्राश्वनुद्देशः॥ ॥ अथाजिद्राजानि॥
 अमिधीयते॥ अनिदानानि कथं मुञ्चेन्वादिनो नवानंचिन्नाणि गो नूमिसरसमीदानरूपाणि तदुक्तं न विद्वानि॥ श्रीरथा द
 रानिराना निगावऽपृथ्वीसरसनी॥ नरकादुद्धरेत्येते जयवाहनादिजिताश्च गावो दशगुडजितवृत्तजलज्जीरमचुशकैरादधि
 रसप्रत्यक्षनूपाऽननु प्रत्यक्षा वाऽऽ च चूपसत्पाएवगेऽनिदानं यत्वात्कथं मुञ्चेन्वादिनो नवानां प्रथममुपायने।
 गुब्जने दशसीसास्त्ररूपत इति वाक्यशेषात्। गुडवेवादिनां नवानां प्रथममुपायाने भवति ववाक्यशेषात् निसंयदति सं
 दिग्धे मुवाक्यशेषादित्यत्र मुदिदयादिने तथा गुडवेनुवत्कार्यमिति दानोत्तरदेशात् गुडवेनो प्रकृतिता वासी यने सावेवं कार्या
 वनुहं प्राकृती वं कृत्वा जिनो गोमयेत उपासितायां नु विविधस्य दर्भानां कीर्तवत्स्य कृत्वा जिनमास्त्रक्षीयतत्र प्राञ्जखी
 चेनुं नारवनुष्टयेन भारत्रयेण नारदयेन एकेन वा उन्नमसममभावेन तच्च नु योजेनैव उन्नमसममभावेन परिकल्प्य
 त्वाग्यं वन्नानुसारेण वा परिकल्प्य तत्रेगं प्रकोष्ठौ नो सतस्त्री सरालौ चरणौ सतकं वलौ सतवामरौ मकौ नान। फलमयदतौ द्रा
 रागं चक्रेडको नवनी तोस्रनौशौ मयुद्धौ सुवर्णं शृंगाभरगौकास्यहोहो वृद्धमनुयुगो वत्सौ नमसायगं वपुष्यनैते धादिभिः॥ सम्रा
 य च्य चेनुष्टयं प्रिधीसर्वैत्यादि सन्त्रैरासंय अथ व्रतसंगो द्वितीयेत्याख्य मुञ्च कदेशे अमुककाले अमुकनिधौ वारेन तत्रेयो
 गकारणो एवंगुणवतिकाले अमुकसंगोत्राय अमुकप्रार्थना अमुककामयु म्प सहं संदे संप्रददेन मे ते तुत्का एत दानप्रतिष्ठा
 सिध्यैत्यमुकसंगोदिता येत्याधुवाये अमुकगेत्रप्रवरणमहिः संदे द्विगोनुष्टयं सहं संप्रददेन मे ते तुत्का सन कगात्य यात्रेह
 स्तोमहीत्वा तत्र युद्धं निहितं इत वृत्तदग्धं प्रष्टुं तिलकुशोयेतय। त्रपारीणाग्रामगमादाय तच्च तदवस्थाप्य यत्तमाधनम्
 ताया विश्वस्या घप्रनाशिनी विश्वरूपऽपरोदेवऽऽ श्रीयता मनयागेवेति मे त्रण वृत्त श्रीरप्रदागावो वृत्तपो यो वृत्तोऽवाः॥

४॥ इत न घो वृतावतीस। मे संनु सदा गे ह्वते मे ह्वये नि सवृतांता न्या प्र निधि नो वृते मे सर्वत श्वैव वृते मे सन सि स्थितम् ॥ गा
 वो मे न्न गत ४ संनु गा वो मे संनु पद्यत ४। गा वो मे ह्वये संनु ग वो म च्येव साम्यह प्र। अने नवा संत्रेण विप्र करे ज ले सति लकु शं
 दया ब्राह्मणो गो सहित मनुष्य ज्या गा व ४ सुरभयो नित्यं गा वो गुणुल गंधिका ४। गा व ४ प्र नि स्र त्ता नो चरंति च व संजि च। हवि
 वाम न्न ए ते न तर्प्य ये नि सुरा दे वि। न्ना वि राग म पि हो न्ना गा गा वो हो मे प्र नि धि ता ४। सर्वे सा म पि भू ता नो गा व ४ शरणा
 मुत्त म्म म्। गा व ४ य वि त्र म प्र रे गा वो मे ग ल मुत्त म म् गा व ४ सर्वे स्य लोक स्य गा वो वच्चा ४ स वा ह ना ४। न सो गो य ४ श्री
 र्मे यो य च ए व च। न मो ब्र ह्म सु ता न्य स्व य वि त्रा भ्या। न्यो नो गो त म ४। ब्रा ह्म णा श्वैव गा व श्व कु ल मे क दि चा वृ त म्।
 एक त्र मे त्रा सि धं ति ह वि रे क त्र नि धि नी ति गो म ती वि धां न यि त्वा गा वो मा मु य नि यं नु हे म श्रं प य यो मु च ४। सुर न्य ४ सो
 मे य त्व स रि त ४ सा ग रा म्ना य ॥ गा व ४ य श्वा द्यं हं नि त्यं गा त्र ४ य श्रं नु मां स दा ॥ गा वो स्मा कं व ये ता सां य तो गा व स्त तो व यू य
 एवं रा त्रो दि वा वा यि स मे षु वि ष मे षु व। महा भ येषु व न ४ की र्त्तये म न्मु च्य ते भ या दि नि वा गो म ती वि धां न यि त्वा द द्या त्र तो
 ब्र ह्म णा ४ पु छ दे शे ता म ति गृ ह ३० मि तु त्का द्य स्त्री तु त्का का म ४ का मा ये ति सं त्रे य ठे ३। इति त द्भु क्तं भ वि व्य क्रि या
 स्त मा य वि वा शि च य द्य ते र श धे न व ४। ता सो न्म स्र र यं व स्या मि ना सा नि च न रा धि य ४। प्र थ मे षु ३ धे नु ४ स्या द्भु तिल
 चे नु स्त था य रा। कृ द्भु त चे नु स्त नी या व व नु धी ज ल स हि ता द्धी र चे नु श्व वि त्वा ता ष म च वे नु स्त था य रा। सप्त मी श र्क
 रा वे नु ४ द धि व नु स्त था द्मी म। र स धे चे नु श्व न व मी द श मी स्या त्स्व रू प त ४। स्व रू प त त्प रू चे नु रि त्प र्थ ४ वि कान
 न वे स मा व रू ते जो र शे ज ग त्प ते। कि रू प के न रू ये रा दा त व्यं त दि हो व्य ता म् ॥ ॥ म त्स्य उ वा च ॥ गु ड वे नु वि कान स्य य
 द्भु य मि ह य त्फ ले। त दि द मी प्र व स्या मि सर्व पा य प्र णा श न य।। कृ प्रा जि तं च नु हं स्तं प्रा ग्मी व धि य से दु वि। गो म ये नो य ति

६२

०४

प्रियो। दर्भा नास्ती धसर्वतः। एनकादत्रिनेत इव तस्य परिकल्पयेत् प्राज्ञखी स्थाययेत् नुमुदकया दासवत्सकाम्।
 एराकाजिनेकृष्टाजिनेप्राज्ञखी प्राकशिरसमित्यर्थः। तदुत्तरेणवत्सोयितयेवकल्पनीयः। उत्तम। गुडधनुः
 इंसदाभारवनुष्टये। वत्संभारेणकुर्वीतभारश्यामव्यमास्मता। न्नर्चभारिणवत्सैस्याइकनिधाभारकेणानुचनुर्वाशे
 नस्यवत्सम्पाइहबितानुसारतः। भारः परिभाषायाव्यातः। गृहबितानुसा रनरतियेदुत्तममव्यमादिकत्पना
 निजवितानुसातः कर्त्तव्यासितस्तत्रसिखलौ। सितकंबलकंबलौ चितान्मगोऽप्रकोद्योतौ। सितवामकौ। कइकंककु
 प्दशः। विदमः। श्रुपुगोचेतौ नवनीतस्वनावितौ। तौमुपुछोकांस्यदोदौ विद्रुनीलकतारकौ। सर्वसंभंगभरलौ।
 एजेतत्तुरसंयुतौ। नानाफलमयैर्द्वैतैः। द्वाणगंधकरः कौ। अत्रचसारतथः पाप्मि। एतश्चफलविशेषप्रतिययाश
 क्तिमुबर्त्तौ। दिविधेयं इत्येववरित्वानुचपदीयेत्याच्चयेत्। अर्चनमंत्रः। धेनुस्त्वयवीसर्वायस्मात्के। शवसन्नभा
 सदीयापहरानत्यमजः। शान्तेप्रयच्छमे। एवमनेनमंत्रेणसमन्वयसवत्सांवेनुमामंत्रणीत। अथमंत्रः॥ ३३०॥ पालस्मी
 ४ सर्वनूतानोपावदेवेधक्स्ववस्थताः। वेनुनूयेणासादेवीममशं। तेप्रयच्छत। देहस्थायाचसर्वाणिनुद्राणीशंकर
 स्यसदाप्रिया। वेनुनूयेणासादेवीममयापंययोहनु। विप्रो धत्तासिपालस्मी। आहायावविभावसोऽ। चंद्रार्कशक्तिर्पा
 धेनुनूयास्तसा। अथे। वेनुमुख्यपालस्मीपालस्मी च नदस्यव। लस्मीर्पा लोकपालानांसाधेनुर्वरदास्तमे। स्व
 धात्वेयित्पुण्यानोसहायसमुजोमन्त्राः॥ सर्वयापहरावेनुस्तस्माच्छान्तिप्रयच्छमे। एवमामंत्रतोवेनुआवासरणा
 यनिवेदयेत्। तथाएतदेवमनंस्यात्तएवायकरोस्मताः। मंत्रावाहनसंयुक्ताः सदायधारीयधारी। यथाश्राद्धप्र
 दातव्यामुक्तिफलप्रदकाः अशेषयज्ञफलदाः सर्वयापहराः शुभाः। अथनेविमुबपुख्यव्यतीयातेतथापुनः। गुडचे

चादयोरेवाउपरागादियवसु। अत्र नृतादिधेनुमुद्रव्यपरिमारासयिगुडचेनूकमेव। कुंभाशुस्फुटवधेनूना। इतएमुनुराश
 य ४। तत्र भावतापुमुद्रयादिपरिमितमितस्यद्रव्यस्यकुभाभारतयावस्तुयनप्रकारकथनं यत्तुपुरावेकेनैववदेकै
 तेववटेनृतादिचेनुकथनेद्रोणमात्रेणवतिवधेनुकनंद्रोणमात्रेणवति नचेनुकथनेत्रीणमात्रेणवतिलचेनुक
 थनतंदेनचेनुयकारात्प्रकारंनराभिप्रायेणनिकत्यते सदानविवेकेननुयलत्रयपरिमारा ४ कुंभइतिनेस्मात्तेकेवि
 त्रुषदशयलाधिकानिपंचशतानिकुंभागइतेष्वलद्वयं वुप्रसृतमित्यादिनापरिनायायां इति नंततश्चमयथाधि
 कारं व्यवस्थितिबद्धियुराणोनु। प्रशमागुडधेनु ४ स्यादित्यादिकात्विधा यसमभीलवसाचेनुसुदधिधेनुस्मिन्नव
 भीतेनतैलेनचंगै ४ प्रोक्तंनयापरारत्यैश्चात्यैर्माहर्षयश्चि कृत्वित्वा ४ ४ कुंभास्युरथ चेनूनाज्ञेणेनेवहिराशयथ
 थसर्वाः। समकलाप्रोक्ता गव्यमोक्षमकशसा। सशक्तिर्गोश्वश्वेभ्यश्चदरिद्रस्याचनुर्गुणस्य। कश्चासासेश्वराणानुद
 रिद्राणासदोत्तमा ४। एतदेवविक्षिप्तानेस्मात्सर्घ्यश्ववत्तयस्क ४। गुडचेवचादयोरेवाउपरागादियवसु। का
 र्त्तिकानुत्तमायां पुगादिषुवयवसु। समुपोष्यनरेदद्याद ४। सप्तम्यानुदिजेरवे ४। दिनत्रयतदाहारेयानि विप्रो ४ य
 दया इहलोकेपिसौभाग्यमायुरारोग्यमेवव। वैषुवतो लोकमाप्नोति शोभासरणं हरे ४। दर्शाष्टदसहस्राणि दशकासौ
 त्योववर्षविंश। नशोकइ ४ स्वमाप्नोतिदोर्गत्यवतजायते॥ ॥ इति श्रीनृसिंहप्रसादेगुडचेत्वादिकानां विधिः ॥
 अथ तिलधेनुदानमन्त्रिभिधीयते। साचधेनुरेवकार्यागोमयेनोपलिप्त्रीयांभुविजिलेद्रोरोतचेनुमाठकेतव
 त्सं सर्वेत्तशोभितां सुवर्णं अंगिरजतखुरां सुवर्षं अंगैर्यत्तुरंगधम्माणां शर्करां जिह्वाताम्रपृष्ठां मुक्ताफललोच
 नां चक्षुर्वराणां शुभफलदंतां श्रुनयंवकरां पुष्पम। लापुच्छासितं मूत्रं शिशुलानवनीतमृत्नासितं सर्वयरोमकांसित

६६
६९

२४

तत्र पुनः त्रयोक्तं। मयि रोह नोत्त कृत्वा वेद धर्माणां भिन्नं वा स्यात् संप्रत्युक्तं च सत्यं च मया न्यव्याख्यं स्मिरित्यय
मन्त्रैरासंश्रयेत्यादि एव गुणावति सये अमुक वेदा आ यिने प्रमुक्त शर्मणो अगु क कामो अमु क गो त्र प्रव
र ७ नु अमहं संप्र ददेन ममे ति ब देश एवमेव नु चार्थ दत्त त्रिणा मयि दद्यात् तत ७ प्रति गृहीता श्वर घन्ती तु स्वा
काम कामायेति बदेत् इति त द ह विष्णु धर्मो त र व सिद्ध ७ ॥ तिल धनु प्रव स्यामि कशव प्रीणा नायव ॥ दत्ता नवति
यमा च न रं दे विधि नु त्त मा यो द त्व नु म स दगा वृ ७ यिर त्याग ७ ॥ आ गार दा ही ग र द ७ सर्व या य पु तो यि वा ॥ महा पात
का मु क तेश्व सं यु क्त श्वो य या त कै ७ ॥ पुष ते त्वा वि स्वि ले ७ ॥ या ये विष्णु लो कं स ग छ ति ॥ अनु लि प्रे म धी य से व द्या ति
त कु शा हृ ते चि नुं तिल मयी कृत्वा सर्व रत्नै ले र ले क ता म्रा चे नुं दो रो न कु र्वा त आ ठ के न नु व त्त कं ॥ मु व र्णा श्रे णी रो
प्य त्व री गं च द्वा रा व ती त वा ॥ कु र्वा इ श र्क र श्या जि का गु इ स्या म वि कं य त्व ॥ इ च या दा तो प्र ए वां मु वि मु क्त क ले अ रणां
प्र श मु य त्र अ व र्णा क ल दं त वी श्रु मा ॥ अ सु क्ष म पु छ्वा कु र्वा त न व नी त स ना ॥ व ता स त म्ब न व स रा ले व स त सर्व
रो म धा म् ॥ फ लै र्मा नो ह रै र्मं त्यै र्म रा मु क्त क लो व ता म् ॥ स त व स्र पु ग छ त्तो ष्ठा म रणा र्थ ता य ॥ इ द क स्तु न स
म्य त्रा कृ त्वा अ र्था स मा न्न त ७ ॥ कां स्यो य रो ह नो द त्व र के श व ७ प्री य ता मि ति ॥ य ॥ ल स्मी रि त्या दि श्वो ॥ कै रा मं अ न तं ७
द ति रोग कृ त्वा य जा यित्वा प्रा ण म्य व ॥ स द ति रोग म या नु गे द ह त्प त्वा वि स र्ज ये श्वा ॥ अ नै न वि धि ना द त्वा ति व
चे नु रा धि य ७ ॥ सर्व या पु वि नि र्मु क्त ७ पर वृ त्ता वि ग कृ ति ॥ य द्वा ग ७ ॥ कृ ति वि धि व र्दी य मा नो म सो ह ये र ॥ री
य मा नां प्र प श्यं ति ये व स र्म मा न सा ७ ॥ न त्र खा च्च नि र्मु क्त प्र या नि य र मां ग ति स ॥ प्र सा ता यं मु षी ला य वे द ह
त थ रो य वा चे न्च नुं तिल मयी द त्वा न शो व ति कृ तो त्रि रा त्र य स्त्रि ला रा र ति न धे नु प्र रो म वे श र का ह म य

५८

वाहं त्वातहतेनोतरात्मना दानादि श्रद्धया यस्तस्य पुरथवतोऽप्य ४। कथिते तिलमञ्जुलाम् ॥ आदित्यपुराणे ॥ ॥
 दरिद्र ४ खलु यो दद्यात्तिलधेनुं विधानतः ४। गोमयेनोपलिप्ता यतत्र चेनुं समालिखि ॥ तिलचेनुं प्रयच्छां लोके वा ४
 नि ॥ अतो ४ वैर्विमुच्येत कर्मणामनसा कृति ४। तिलसंख्या च यावद्देता वल्को ॥ दृष्टेन च मोदते तत्र वर्षाणीव
 सुवाकेन सशय ४। अथ मानुष्यमाया नि कदा विरुफल यथया ॥ वनवायसमद्यो वै जायते महता कुवे ॥ ॥
 इति रसिंहप्रसादे तिलधेनुदानविधिः ॥ ॥ अथ जलधेनुदानविधिरिति धीयते ॥ तत्र प्रकारः ४। अशेषानि
 पावनी नितानि ग्राह्यानि धान्यानि संपाद्या तानि च गोमयोपविष्टदानमं उपभूमौ निक्षयतत्र सुवर्त्मपुत्रं कलशजल
 स्मृतिं चायतत्र चरत्तानि च निचायते शंशतव स्रुपुगावृते कुष्मध्यमांसी बालामको श्रीरप्रियंगुमुख्यद्रव्यपुत्रं दूर्वाभिभि
 तं चिधाय तिलदधियात्राणि वसंपाद्यतत्र ते सुवर्त्मशृंगत्वादिरुदधियात्रे सुताम्रपृष्ठव्याघनुसंचाययथा शोभं वेद
 शस्रविदं ब्राह्मणसंयुक्तं संप्रजगं जलधेनुं संप्रत्यर्च्य मंत्रैरामं अजलेशं यं वा सुदेवं च समभ्यर्च्य अघेत्यादि एवं पुणव
 गुवंतु ग्रावति समये अमुकसगोत्रप्रवरे दद्यादिशर्मा लो ब्राह्मणाय गोत्रोत्रप्रवरधेदाध्यायि शर्मा हं अमुककामो यो
 योगिश्च राय देवाय योगगच्छाय वेधसे ॥ यस्मात्तस्मिन् नृपाय त्रेत्रजप्यहराय वाशिवाय शिव नृपाय ब्रह्मणे विष्णु रूपा
 रो ॥ जालशायी त्रगघोनि ४ प्रीयताममकेशव इत्युच्चार्य सबत्सां चेनुजलमयी ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ एवमेव मुञ्चार्थं द
 क्षिणां सुवर्त्ममपि दद्यात्तत्र ४ प्रतिग्रहीता को दत्ता इत्यादि मंत्रं स्मृत्तिवाचनं पठेत् ॥ तदा हवसिष्ठ ४ जलधेनुं प्रक्षामिति
 निधीतयेदन्नयायया देवदेवो हसीकेश ४ सर्वेषां ४ सर्वभावन ४। जलकुंभं नरव्याघ्रसुवर्त्मरजं तां चितामूरत्नै
 र्गर्भमशेषैः स्रग्वाये वा ४ समाचितं ॥ शतवस्रपुगठं नैर्द्रव्ययत्नवशो भितम् ॥ कुक्षमांसीमुखे श्रीरचारकामलकैर्युत

पा। प्रियंगुयत्र सहितः शिवं च ज्ञप्सामीति नो। स छत्रे स डयान् कंदर्पसं नारद स्मर्यितं। चनुर्भिसं वृते काभयतिलपात्रैश्च नुर्दिशम्। स्थ
 गीते दधिपात्रेण वृत्तं जौद्रमुत्वे स्यात्। उपोषितं च समन्यभ्यर्च्य वा सुदेवं तलेश्वरम्। युष्यदीपो यहारैस्तथा विभवं मादित्तम्।
 एवं संपूज्य गोविंदं जलचेतुं सिसवत्सकं। सितवस्त्रं चरुं शोतो वीतरागो विमत्सरः। दद्याद्विजायराजेन्द्रप्रीत्यर्थं जलशायिनम्। इति
 चोत्का। एवं भूता यवि प्रायश्चित्तं कौप्रतिपाद्यते। अथ कान्ता शिना स्तेयमहोरात्रमतः परम्। यं वरत्वा निचाग्रानि परिभाषा
 मुक्तानि। अत्र यद्यपि सामाद्ये नोयदेशं ततश्च सुवर्णस्य श्रृंगारकृति त्वे रजतस्य सुखं रक्तं त्वे निलपात्राणां ताम्रमयत्वे दधि
 पात्रस्य हेममयत्वं वानुसंवेयं। तथा निवार्ष्वे दूये कुम्भादे निष्ठा। दद्यादशेषप्रियंगुयत्रे श्रवणो यज्ञोपवीतं शिरःस्थाने स्थापय
 ३। वत्सोपि च नुर्योशेन धेनुवत्कार्यं दानवाक्यं नुर्द्वैव इन्द्रिणा वान्त्रपथा शक्तिसुवर्णमिति। अनेन विधिना दत्त्वा जल
 वचनं तत्। सद्यो कृत्वा मानवा प्रीतिर्यदद्यायेव मानुषाः। शरीरं रोप्य मावाच्य प्रथमं च सार्वकामकं। नृणां भवेत्तदाया जलचेतुं न
 सै शय ४॥ व॥ इतश्च संहृष्टसादे जलचेतुं दानं च। अथ कर्पूरचेतुं दानं च। धरामचीयते॥ तत्र प्रकारः। शंखशृङ्गे वस्त्रं भू
 मावास्त्रीर्यकलचनुषयेन पलेन बाधलार्धं च न च धेनुं वत्सं वस्वर्णं श्रेणीरौप्यं खरं कुकुमं पुच्छं मृगानां भिन्नं धिं नाना यस्मिन् मुखं सिल्
 कं नैत्रा उशीरवस्मी धेनुं निर्माय चेतुं सप्तगन्धर्व्यं ब्राह्मणं च वैदशास्त्राभिभिर्ज्ञेयं सप्तकूवच्छालंकाराभि ४ संपूज्य तं उसीर्लोक
 पात्तानां इत्यादि एवंगुणवतिकाले अमुकसंगोत्रप्रवरं य अमुकशाखाया पिने अमुकशर्मणे अमुकसंगोत्रप्रवरे अ
 मुवेदाया दी अमुकशर्मा अमुककामरुत्वार्य कर्च्य रधे नैविप्रे शास्त्रहारेणं सुपूजितां मर्ध्वप्यगंधास्त्रितास्मे मेकम
 मलाप्रीया। तामिति मंत्रेण ब्राह्मणं यदद्यात्। एवमेव उच्चार्य सुवर्णं दद्यात्। तदुक्तं कर्पूरधेनुं वत्सामि सर्वगंध
 मयी शुभा म्। यो दत्त्वा सर्वं चास्त्रप्रदत्ता सुमीहीयते। वेद्रय हेयवाभा नो ४ कार्त्तिकं विष्णुवेतथा। द्वादश्यासयने

रथे दद्यात्कपूरं स्वेगां विभो। ब्राह्मणाय दरिद्राय च न हनतरताय च। भूमावास्तीर्य तेनेदं शोखं शुक्रांश्च रं शुभम्। कार्यावनु ४ पलाधेनु
 टयल मात्रा सुवर्णक ४। अथ वायलिकाधेनुवत्सर्पस्तकार्थिक ४। सुवर्णमंशुगीरोप्यखुरा। पुच्छं कुंकुमसंभवम्। मृगनाभिमंथि युक्ते
 शस्य र्ममयं मुखे। आर्जरी। सिक्कमये कार्ये वागनुकोटजे। दैवदानुमयं पुच्छं गुदं गुणुलसप्रवप। कथं कयाले कं प्रीते उशीरं वर्म
 वैव्रहि। उदरवेदने दद्यात्शुण्डेन खमेव चा। विप्रं संसृज्य कथं रं वस्त्रयुगेन चैव हिकथं रं चेनुं विप्रेशगृहाणे मोसुपजितो। पुष्पगंवा
 विनासे तोक मलाप्रीयतामिति मेनेरा। अनेनैव नुमं चैरादानां विप्राय दस्यये ३। दत्ताधेनुमिमांज ३ गंधर्वाणां समो बवे भवे ३। कल्ह
 नयेव सेत्सुर्ग रान्ज एतो भवेदिह। सर्वका मानवा प्रीति गौरी लोके महीयते ॥ इति श्री नृसिंह प्रसादे कथं रं चेनुदानविधि ४॥ अ
 सुवर्णमंशुचेनुदानविधिरभिधीयते ॥ ॥ तत्र प्रकार ४॥ सुवर्णं सुवर्णं नवनुं तच्च नुच्यं शोभनं नृप्यवत्सं च प्रवालं गायत्रागनेत्रां क
 थं रनासिकं। मुक्ताफलविभूयितां वृत्तया कसनां शर्करा जिह्वां शोखं शुक्लिलाठो धेनुं निस्मायतः सयगचर्चद्राक्ष रोव सर्वशास्त्रा
 भिज्ञं वस्त्रालंकारदिभिः। संसृज्य अघेत्पारन्य एवे गुणवति समये अमुकगोन प्रवरया मुकवो दिने मुकशमी रोमुकगोन प्रवे
 मुकवेदी अमुकशमी अमुककाम इमां चेनुं सवत्साहिर स्यस् स्यस्यैता ४ पुनुम ४ पुणरा ४ कृष्णिंगल ४ तसहेमछवि ४।
 अथ विप्रवात्माप्रीयतामिति अनेन मंनेनुं वदत्वा एचमेवोच्चार्य दत्तिरां दधानं दान्तदाहविषुधस्मीनरे श्रीभगवा ३। कथयामि
 रहस्यं ते दानधर्माय रोहितम्। सुवर्णं धेनुं सर्वे धि एव या यो यशं ति दम्। यद्रागयिर। ज्ये नृ उदितां विष्णुना पुण। तत्रे विद्धारतो राज ३
 कथायाम्यनुपूर्वश ४। सुवर्णं स्य सुवर्णं स्य शुद्धस्य परिकल्पिता। नृप्यवत्सकसंपुक्तां मुक्ताफलविभूयिताम्। प्रवालं चं शुंगोयपु
 तां यद्रागतिशालिनी। वृत्तया कसनवती कथं रगनुनासिको ॥ शर्करा रसनोयेतां मिष्टान्नमुखवासितां। शोखं चं गौतरं शु
 क्तिं ललाटस्थान कल्पितां। कलदंता वस्त्रयुगामोयाश्चीतो मसकं वला। इजुया नानातिके रश्मवरो गंज कंधरा। यंच गव्यापा नवती

कृत्वा विना। एवं सद्यः कृत्वा स्थाप्य लवणासकृते। वगां॥ स्थापयेदसकं वायि वनुभीगेन मानवः। एवं धेनुसमन्यर्थासात्यवस्त्रविनू
 खरो ३। स। त्वादेवार्धं नैकत्वात्। स एतन्मिष्टं त्यज। कृत्वा प्रदादिति रोगो गेनुपुत्रभार्यासमवित ४। ब्राह्मणा यस्मिन्शीलाय वृत्तयुक्तायै
 वरय॥ सर्वदेवमयेरेविलवुणा ख्येनमो कृते॥ एवं मुञ्चार्धमेवाते विप्राय नियादयेत्। सथ्यं च प्रदत्ति रोगा कृत्वा दत्ति रोगा हिताय। प्रदत्ति
 रोगा महातेन कृता भवति भारता। सर्वदानानि वृत्तानि सर्वार्थं कृत्वा निव। स धैरसा ४ सर्वमेवा ४ सर्वमेतच्चरावरं। सौभाग्ये वयसं वदित्वा शरी
 रयोग्य सथ्यं मृद ४। नृणां भवति कृत्वा नुरसधेनुं न सेशय ४। स्वर्गव नियते वा सो या वदाह त संप्रवो यत्रो र्मके वगत्वा लवणो दकेन कृ
 त्वा फलसूनवती मविवर्मपृष्ठे दत्वादित्राय विधि वरसधेनुमेना लोके गवो सकल सौख्ययुते प्रयाति॥ इति श्रीनृसिंहप्रसादे लव
 णाचे नुदानविधिः॥ ४॥ अथ वक्ष्ये कार्या सधेनुदानमभिधायते। तत्र कार्या सभारेण तर्द्धेन दर्द्धेन वाधेनुं वनु र्क्येन एव दद
 त्स वनिर्त्मायतां सेयं ब्राह्मणं च सेयं ज्यैष्ठ्यं ॥ अथेत्या धुद्यार्थं ब्राह्मणा। यदद्यात् ॥ तदा हवार्ह ४॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि चेनुकार्या
 सिंकीयरे। विश्वस्य गुह्यं ह्यर्थं व्रतणा। चायुके कृते॥ कार्या समूले तच्चायितेन सावत्तम ४ स्मृत ४। सावकार्या सभारेण
 नु ४ श्रीष्टा प्रकीर्तिता। मचा माचमाव तर्द्धेन दर्द्धेन कनीयसी॥ एव वस्त्रप्रधाये व हिरण्ये च तथैव व॥ वत्सकं वचनु र्क्यं प्रा
 दानमत्र विधीयते। कुर्वीत एव दत्तं वस्त्रधाया धुयस्सु ४। एव वदिति वारहपुराणोक्तं तिलचेनुवदित्यर्थः ४। हिमकुं दे
 दुमेरे विहीरा र्मवसमुद्भवे। सोमप्रिये सुचे चात्ये सो रानयिनमो कृते॥ दातव्यमिदं नायाय शशोका या हताय च। अग्निनेत्रप्रसूता
 य सोमराजाय वै नमः ४॥ ॥ दानमंत्रः ॥ यत्से वं परया भक्त्या ब्राह्मणाय प्रयच्छति। स याति बृहलोकं नु सोमेन सह मोदते। न
 रो जी नज्वरी कुक्षीकुले तस्य प्रजायते। पुत्रदारसमो येनो जीवेच्च शरदौ प्रातः॥ ॥ इति कार्या सधेनुदानविधिः ४॥ ॥ बा अथ
 शर्कराचे नुदानविधानमभिधीयते॥ गोमयानुलिप्तं नूमौ कुशयुतं कृष्णाग्निने उन्नम च मक निषत्तावेन सभारवनुपार्धा

सू

१२
 ७२
 वे न च शक्त्या वा शर्करया धेनुं सौवर्मा मुखं गंगामौक्तिकं नयनां एहं च केवलं पंचरत्नयुता इत्यादितु रा युता निर्मास्य च सत
 त्रवनु र्यो शेनास्य सप्तमां येन बावत्सं वस्त्रादिभिर्गां सेषं च ब्राह्मणमायिल ज्ञाप्य वस्त्रालंका रादिभि रघ्न्य पनयतीयादादि पुण्य
 काखेलेनो द्योत्या धुञ्चार्य धेनुं दद्यादेवमेव मयि दत्ति कृणा मयि दद्यात् ॥ तदुक्तं विष्णुपुराणे ॥ तद्वच्च शर्करा चैव नृशरणं जज्ञय
 यार्थव श अतुलिते मही पृष्ठे कृष्णजिनकुशोत्तरे धेनु ७ शर्करया राजससमा खनुष्टयम् ॥ उत्तमा कथ्यते सद्भिश्च नु र्यो शेन त्सक
 तदं ई मय्य साप्रोक्ता वनु र्यो शेन कथं सा ॥ तद्वत्सं प्रकुर्वीत वनु र्यो शेन मानवा अशोशतो यवा कुर्याद्वनु र्यो शेन वत्सकं ६ मा
 नव ॥ अशोशतो यवा कुर्याच्च नु र्यो शेन वत्सकम् ॥ पशुशक्त्या कारयेद्देनुं यो इयेत् ॥ सर्ववी जानि संस्थाप्य वनु र्दिशु ससेत त ॥
 सौवर्मा मुखं गंगामौक्तिकैर्नयनानि च ॥ बिकल्पेन मुखे कार्ये कर्षा यि ह मया तथा ॥ केवले पदसूत्रेण कंठा भरणं भूषितं ॥ पंचर
 त्नसम ॥ युक्तादर्भरो मसमन्विता ॥ कांस्यो पदो हने सप्राकगंध पुष्पसमन्विता ॥ एवं विधानं संयुक्ता वस्त्रै रण्डादि तोय रि ॥ वस्त्रां धै रत्ने कृ
 त्य ब्राह्मणा यनि वेदयेत् ॥ श्रोत्रिया यद रि द्राय साधु व्रजा य साधु व्रजा यधी मते ॥ वेदवेद वेदांग विदुषेणाग्नि होत्रि रो ॥ अतनु
 सूया यदा तव्या नमत्स रयुता यवै ॥ सुयने विषुवे पुष्प रयेष्य ती याने च वस्त्रा ख ॥ तनु तुल्ये शु कालेषु गजक्याया विया भवेश
 तल्प ॥ तनुं नु डिने दष्टाद्या गंतं श्रोत्रिये गृहे ॥ तादृशाय प्रदातव्य ॥ पुरुंदे शो निवेदे दयेत् ॥ पृथी मुख ॥ स्ति तो दा ता अथ वानु
 उदङ्मुख ॥ धेनुं पृथी पुरं की कृत्वा वत्समुत्तरतो य सेशं अथ स्तस्त्वख शक्त्या त्पादात्ति एंग दद्यात् ॥ गंध पुष्प स चंदनम् ॥
 धेनुं समर्पयेत् तस्य मुखे वन वि लो कयेत् ॥ एका ह शर्करा हारो ब्राह्मणौ लि च न व से श सर्वया य ह स ए धेनु ७ सर्व काम प्रदो
 यिती ॥ सर्व काम समृद्धि कृत्वा यवेन ॥ न सेश प ॥ ॥ इति श्री नृसिंह प्रसादे शर्करा धेनु दान विधि ॥ ॥ अथ ब्र
 त वेनु दान विधानं स भिधी यते ॥ गोमयोपलिसम्पू मोग व्यसार्थि साकुं नं परिर्य का सा धान संयुक्तं कृत्वा सितवस्त्र

शतपुतेवकृत्वावस्त्रादिभिः संयुक्त्युद्येत्वायुच्चार्यदमांसद। त्रिगोणोसंप्रदेनममेनियदेश। तद्रुक्तादित्यपुराणे॥ गोभा
 वेथवा दद्याद्द्वनवेनुप्रयत्नतः। येनकार्याविधानेनतदिहेकमनाऽभ्युपागव्यस्यसर्थिषः कुंभंयुस्यमालाविभूषितम्। को
 स्यापिधानसंयुक्तं सितवस्त्रशतेनवाहिरयागर्भसहितंमारीवज्जुर्जिकमौक्तिकैः। इत्युपाहिमयाऽयादाखुरान्यसयास्त
 या। सौवर्सेवाङ्गिणीकुर्यात्प्रगेवागनुकां हके। सप्तधाश्रमयेयाश्चैवेतोर्मेनवकंबले। कुर्यात्तुनुकवक्कप्यरं ब्राह्मणफलमया
 स्तनाः। तद्वस्त्रैर्याजिकामुड्गीरमयंमुखं। द्यौमसत्रेणालंगलेरेमारीसितसर्षपैः। ताम्रयान्नमयेष्टुष्टुर्कुर्याच्छू
 द्रासमावृत्तः। इदं कधुष्टुष्टुपांसेकल्यवृत्तधेनुंनराधिय। तद्वत्कात्वनयाधेनोवृत्तवत्संप्रकृत्ययेत्। ध्वनधेनुविधानेननुनव
 तीतमयोमयायंचविप्रमहाभागमनसैववृत्ताश्चिं। कल्पयित्वाततसत्सैप्रयतः प्रनियादयेत्। इमांसमोयकारयगृहीधे
 मांदिजोत्तम। प्रियताममदेवेशो वृत्तादिमिहिरेत्तमाइत्युदाइतविप्रायदद्यादेतुंनराधिय। दत्वेकरत्रंस्त्वित्वाववृत्ताह
 रो नरोत्तमः। पुच्यतेसर्वयायेभ्यस्तस्यदानंफलंभृगु वृत्तङ्गीरमहानघोयत्रय। यसकंदमाः। तेषुलोकेषुनित्यं ससपुल्येषु
 नित्यं ससपुल्येषु प्रमोदतेइति॥ ॥ इति श्रीरुसिंहप्रसादेवृत्तधेनुविधानेष्टुष्टुपांसे॥ अथमचुधनुदानविधानमभिधीयते। गो
 मयोयलिसभसौ कुशपुतकृप्राजिनसंयुक्ता वृष्टयुक्ता वृष्टयुक्ता मचुधेनुं तैवसौवर्षामुखीगुणानुष्णगीता न्नष्टुष्टुपुच्छं
 जवराणांसितकखलकंबलं शर्कराजिकंगुडमुखीमुक्ताफलनयनं नाफलदेतादर्तरेमां। यत्रनेत्रारय्य सुरं कृत्वा तत्परित
 ४ सप्तधाश्रमिसंस्थाप्यवनुदिशु च चत्वारिजिलयात्राणी च संस्थाप्य वस्त्रद्वयेनाच्छाद्य सव्यगन्धर्वब्राह्मणमभिलक्ष्य सं
 यत्यश्रयनादौपुल्यस्यकाले अद्येत्युत्था घुञ्चर्यसदत्रिगोदद्यात्तद्रुक्तंमस्यपुराणे। मचुधेनुं प्रवक्ष्यामि सद्येयाय प्रणाशि
 नी। अनुलिप्तेमहीष्टुष्टुव्राजिनकुशोत्तरे। धेनुंमचुमयीकृत्वा सम्पू र्णमधुष्टु रिताम्। तद्वच्चतुर्थभागेनवत्सकं परितः कृत्य

अथेशो वासं नुमुखं कृत्वा शृंगा न्यानुवेदनम्। पृष्ठं ताम्रमयी तस्याऽपुच्छं च नमयंतया। यादस्ति त्रुमपा ४ कापीसितकं व
 लम्। मुखं मुडमयं कृत्वा जिह्वा शर्करया चितम्। मौक्तिकं नयने तस्या देता मूलमपा ४ स्मता ॥ ४ ॥ दर्भरो मन्त्रपदेवीरो यस्वु रिद वि
 नृषिता ४। प्रणययत्र प्रवर्णा न वनी मय यस्वु नीम्। सर्वलक्षणसंयुक्ता सप्तधा शानिदायवेश। चत्वारि मित्येता शानि वनुदि
 तु वविशये ॥ आच्छाद्य वस्त्रयुगेन चोदा मरणा नृषितम्। कां स्योपदोहनी दत्वा गंधपुष्पैस्तु पूजिताम्। अयनेषु विविधेषु व्य
 तीयाते दिनत्रये ॥ संक्रांता वयरागे च सर्वकालमतं द्रित ४। द्रव्यं ब्रह्मणः स ग्राह्यं हि पाते नुदाययेत्। ब्रह्मणः। यदरिद्राय श्रोत्र
 त्रि याय कुटुम्बिने। आर्या वने समुत्तरे देवे दां गपारोता दशाय प्रदान व्यामधुवे नु नरोत्तम। पुच्छे देये विष्णो गंधपुष्पा
 दि पूजिताम्। आच्छाद्य वस्त्रयुगेन पुद्रिका कर्णाय श्रिका यश तथा दत्तिरागं दत्वा विज्जणा व्यवि वर्जित ४। उदक्त्वं नुक
 तैव्ययश्वादानं समर्पयेत्। रसजा सद्ये देवानां सद्ये नूतन हिते रता ४। प्रियं तां पितृ देवाश्च मनुचे नोन मोक्तुः। मधुघा
 तो निमंत्रेण प्रदाप्याय वेतसा। दत्वा धनु महाराज छत्रको यान हस्तसुधा। एवं य ४ कुन्तु ते भक्त्या। मधुघे नुनेन राधिया। दत्वा
 दानं याय सेन मवता वदिनं नयेत्। ब्राह्मणो हि त्रिरत्रं नु मधुयाय ससं वुत ४। एवं कृते नुयत्पु रयत न्निवो घनराधिया। यत्र म
 धुवरा नुने वसु लोकं सति क्षति। क्रिदित्वा सुविरं कालं पुनर्मर्त्यमुयागत ४। समुक्ता विपुला जोगमर्त्य लोकं सगच्छति। दशार्धादश
 परानात्मानं वै कविंशकं। नयेत विपुसा पुत्सं मधुवे नु प्रसादत ४। यश्च दृष्ट्वा एषा दृक्त्वा आवये दयिमानव ४। सर्वयाय विनिर्मुक्ता विपु
 लोकं सगच्छति ॥ ॥ इति श्रीदत्तयति राजविरचिते श्रीनृसिंहप्रसादे मधुवे नुदानविधि ॥ ३ ॥ अथ श्रीरक्षधे नुदानविधिमाभिधी
 यते ॥ गोमये लिप्तम्। मौजो वर्मत्रय रिमिताया समंताद्दर्भनाक्षीर्यत नृकृप्राजिन विद्यस्य तत्र गे मये नकुंड लिकं कृत्वा तत्र श्री
 रक्षधे कुंभा विद्यस्य सौवर्ण्यं पुच्छं वेदनाग नुमां प्रणयेत्। प्रणयैत्तै ४ अवरो ४ शर्करया जिह्वा मुक्ता कलैर्न तेन स्तना इदं

रोसासितयलकंबलोसूवर्त्मभंगानूप्य ॥ खुरोतामृद्वीनिर्मायवत्रुर्थभागेनवत्संरत्नासमंतात्समधा-
 वत्वारिजिलयात्रामृद्वीययित्वा तांबस्त्र इयेनाच्छाद्यसम्यागभ्यर्च्यकुलशीलशास्त्रयुतब्राह्मणमाहूयवच्छालंकारछत्रौयानदका
 दिमिथ्यकृसेयज्यन्त्रेद्येत्यारग्र्येवंगुणावतिकातेत्येतेसम्यग्गुण्यार्थमुकगोत्रप्रवरवेदधर्ममुककामोमुकगोत्रप्रवरशस्माह
 सांगोत्रीरधेनुंआप्यायद्येतिमंत्रेणदद्यात्प्राज्ञयोगात्कृमिन्त्वामहादेविभक्त्याग्राहकोमंत्रमुच्चरेदिति तथादधिक्रास्येतिमंत्रेणदधि
 धेनुं दत्वा स्वमेवदक्षिणां दत्वा ततश्च श्रीरधेनुं दत्ते एकदिनं ज्ञायाहार इतरत्राप्येति दाने विधेये । तदा हं दपुराणे विनताश्व ॥ श्रीरधे
 नुं प्रवक्ष्यामि तानि बोधन एधिय । अनुलिप्ते मही पृथ्वे गोमये न नरे त्तमा गो व र्मसा त्रसा नेन कुणा नास्ति र्य सर्वत ॥ तत्रोपरि महां रा
 ज्ञ उच्यते ॥ कृष्णजिनं वुच ॥ ततोपरि कुंडलिको गोमये न कृता मयि । श्रीरकुंभे ततः स्थाप्य चतुर्थोऽशेन वत्सकं । सुवर्त्ममुख भृंगाणि
 तितथाद विचेनोर्महारज विधानं रघुसाधनम् । अनुलिप्ते मही भागे गोमये न नराधिया गो व र्मसा त्र च युन ॥ पुष्पप्रकरं
 पुनः । कुशे रक्ष्य वसुधा कृष्णजिनं कृतानरां दधिकुंभं च संस्थाप्य तस्य धा घस्य चोपरि चतुर्थोऽशेन वत्सं नु । सुवर्त्ममुख संयुत
 मित्यादि । चत्वारि निलयात्राणीव नुर्दिक्ष्यिच्छादि यमेश । समं चानिवतप्यामर्च्य दिक्षु विविक्षिपेत् । एवं ज्ञा संयुक्ता वृत्त
 चतुं प्रकल्पयेत् । यालज्मी सर्वभूतामि त्यादि न रपुंगव । आप्याय ॥ यथा घस्य चोपरि चतुर्थोऽशेन वत्सं नु सुवर्णख संयुतमि
 त्यादि । चत्वारि निलयात्राणीव नुर्दिक्ष्यिच्छादि यमेश । समं चानिवतप्यामर्च्य दिक्षु विनिक्षिपेत् । एवं ज्ञा संयुक्ता वृत्त
 धेनुं प्रत्ययेत् । यालज्मी सर्वभूतामि त्यादि न रपुंगव । श्रीप्यायद्येति मंत्रेण श्रीरधेनुं प्रसादयेत् । गृह्णामि त्वामत्र भक्त्या ग्रा
 हको मंत्रमुच्चरेत् । एवं धेनुं प्रदत्वा वक्ष्यी श्रीराहो दिने वरेदिति ॥ तथा पुनुरेव विष्टाय मुद्रिकां धर्मपत्रको । दधि-कारोति
 मंत्रोणादधिधेनुं प्रदापयेत् ॥ ६ ॥ इति ॥ इति तृसिंहप्रसादे श्रीरधेनुं दानविधिः ॥ ६ ॥ अथ रसधेनुं दानमुच्यते ॥ गोमयलि

सभमोनुपेयुषु कुरुप्राजिनमास्तीयेत्तवरसंस्मृत्युत्तुपादिकृत्वा इतरस्यैववत्त्वात्वा सर्वैर्यैववत्तेपायवत्त्वादि
 लिगोव्रासरासंज्ञाविधायैववत्तेमत्तुत्तुत्वाद्यत्तदाहृत्कादविनताय ३॥ रसधेनुमहाराजं कथामिसमासत ३॥ अ
 कुलिसेमहीष्टेष्टप्राजिनकुक्के श्रोत्रेऽति। अस्वरूपतेगोदानमतिधीयते॥ नवायनादौ कलेमहातीर्थीदौदेशोसीदकुदुम्बिनं
 चहुभृत्यमित्रं अनिथिप्रियं चैदशास्त्रमित्रं ब्रह्मणामाहयसंयुक्तसम्यक्वस्त्रादिलि ४ सैयन्यागच प्रा ३३ विमवस्तुप्य ३
 द ३३ खविप्रसंस्तुप्य अद्येत्येष्टेवगुणावतिकाले इत्येवदमुच्चार्यन्तमुकसगोत्रप्रवलयमुकवेदिनो। मुक्कर्मरोमुकगोत्रप्रवरो
 मुकवेदाध्या ३ इत्यमुकशर्मा मुककामश्याकच्चार्यकनकोयेत माज्ययान्नं करेण हीत्वा तत्रपुच्छं निक्षिप्य वृत्तविप्रं पुच्छं हि जकरेद
 त्वा तिलकुशसहितं गन्तमादाय दानं कृत्वा गोमतां विधांजयित्वा मनसा यात्रं विधित्यं दानं ३॥ मित्रिप्राणवमुच्चार्य अनीष्टदेवतामनसा
 ध्याय ३। प्रार्थितायैव संप्रार्थ्य ३। मां गांनुत्यमहं संप्रददेनममतिवदेदत्वामेवैतदानप्रतिष्ठासिध्यैर्यैर्वसर्वमुच्चार्य दत्तिगोदयात्त
 सं ३ स्तुतोवसिष्ठेनावृत्तहीरप्रदागावोवृत्तयो न्योवृत्तो हवा ३। वृत्तनद्योवृत्तावती स्तामे संनुसदायते। वृत्तमेष्ट्येनित्यं वृत्तताभ्यां प्रति
 धितं ॥ वृत्तमे सर्वतश्चैव वृत्तमे मनसि स्थितं। गावो समाग्रेतां नित्ये गाव ३ पृथुतएव च ॥ गावो मे सर्वतश्चापि गवामध्येव साम्यहं ॥ ६
 त्यावम्यजय ३ साधुप्रीतश्च पुरुष सदा। यदहं कुरुते यायेत ३ सपरिमुच्यते ॥ इति विश्वामित्र ३ ग्राह्या विगामवस्तुप्य सवत्सां च
 यस्तुप्यजितो। पुरुदे शेनुदातावैष्णोवदशिखालवेत् ३ दुग्धखवस्तुविप्रस्यात्पात्रलक्षणलक्षितं ३। आज्ययान्नं करेदत्वा
 कनकेन संस्मृतं चितं। निक्षिप्य पुच्छं तस्मिन् वृत्तदिश्वं प्राणान्। सतिलं विप्रपाणिं वप्रागं च निधाययेत्। सतिलं सनुशं चापि
 भृदात्वा दानमाचरेत्। अतैनेव सन्नेरायान्नहस्तेन लं चित्येत् ॥ अमन्त्र सं ३॥ पुराणोक्त ३॥ यज्ञसाधनभूता
 याविश्वस्यायप्रनाशिनी। विश्वरूप ३ परोवेति ॥ विश्व ॥ अनुव्रज्यनुव्रज्यनुतांधेनुं वासरोन समविनिं उत गोविदा इज

येनप्रयतः उद्दिश्याथवसुदेवं प्रीयतामिति वानच ॥ यात्रमनसि संवित्प्रायमश्रु विनिश्चियेत । जलशायि व्रजपिताय न
 नाभः सनातनः । अनंतलोकायाय न प्रीयतां यधरमः प्रीते ॥ गोदाने सुवर्त्मपरिमितं सुवर्त्मदक्षिणां ज्ञेया । तदुक्तं वसि
 ष्ठेन । सुवर्त्मदक्षिणा माहुर्गोप्रादमे महाकृते । सुवर्त्मपरमं दद्याद्दक्षिणार्थेन संप्राप्य ॥ गोप्राय नं जारयते सर्वपूर्वाय
 एतत्तथा । सुवर्त्मदक्षिणां दत्त्वा तावद्भिगुणमुच्यते । सुवर्त्मपरमं दत्तं सुवर्त्मदक्षिणाय । सुवर्त्मयावनं प्राहुः ॥ परिसारां
 परंतथा । अत्रायमुवर्त्मप्रादो हिरण्यवाचीलनश्च यथाशक्त्यानुष्ठाने । अथवासकृदुच्चारितमुवर्त्तयति स्यपरिसारा
 धरत्वायोगोर्थतपरिसारां र्थतैवाधुक्तेति । मने स्माहोदानविधमयवाक्यावेक्षितानि अर्थवाद्वाक्यन्यवादिलक्षिते
 वृक्षरागा आदित्यदुहिता गौर्हिंष्टिं यपरिकीर्त्तिता श्रेयोर्थे सर्वलोकानां मुत्यन्तावतुसिद्धये । प्रसूत्रसूत्रात्मनाश्चैव गा
 वश्चकृलमेकधनूना एकत्र संवृत्तिं हविरेकत्र निष्ठति । गोभ्यो यज्ञाः प्रवर्त्तन्ते गोषु देवाः ॥ समुल्लिताः ॥ गोभ्यो वेदं
 समुत्तिरिणः ॥ सधं ड्यंगयदक्रमाः ॥ श्रेणमल्लेगावां नित्यं वृक्षा विष्टुः श्रमः ॥ श्रितौ ॥ ऋगाग्ने सर्वतीर्थानि स्त्रावराणि च एणी वा
 क्षिरोमध्ये महादेवः ॥ सर्वभूतमयः स्मिष्ठिताः ॥ ललाठाम्बुः स्मिष्ठिता देवीनां शर्वं श्रेणमल्लेगावां नित्यं वृक्षा विष्टुः श्रमः ॥ श्रितौ ॥
 हृत्सुयालितौ ॥ कर्णयो रश्चिनौ देवो वत्तु बोशशिला स्फुरौ । दंते युवायवः ॥ सर्वजिह्वायां बरुणाः स्मिष्ठिताः ॥ सरस्वती बहुक्षारवि
 ष्कफक्षीधगंजयोः ॥ सध्यादयंतयोः शाल्यां म्मावा मिद्रः ॥ समाश्रिताः ॥ रक्षांसिकताः ॥ आदित्यरश्मयो बालः ॥ यिंभृता
 व्यवस्थिताः ॥ क्षीरे सरस्वती देवी निर्मिता दधिसंस्थिताः ॥ हुताशनः ॥ स्रयंसस्यः ॥ ब्राह्मणानां पुत्रपरः ॥ अक्षिविं
 शतिदेवानां कोट्योऽयममु संस्थिताः ॥ उदैरेष्टि वीक्षेया स्रोलुबनकानतावत्वा ॥ १४ सा ॥ १५ एर्सागवां येनुययोध
 एताद्विकथिते सर्वयथागोषु यागोषु प्रनिष्ठितं । जगत्त्रैदेवशाईलसदेवास्तु रमानवाः ॥ तदुक्तं महात्मारते ॥ दा

८

१५
७५
नानामिह सर्वेषां वादाने विशिष्यते ॥ गावो ३ श्रेष्ठा यवित्राश्च पावना जाश्रुता ४ ॥ अलिदधि वृतात्पावने हस्त ४ प्रवर्तते तेन यज्ञम-
शेषां हि गोमूलं सर्वं प्रवचज्ञता गावो धिका मयश्चित्य ४ सदा सर्वस्य एव च ॥ तस्मान्महेश्वरो देव श्रेवता लि ४ सहस्रित ४ ॥ यश्च
• शु साहविषादधूमशक्तता ४ व्ययचर्मणा ॥ अस्त्रिलिश्चोपक्रुर्वनिवाले ४ अगोश्चत्वारो गो लिष्म ल्यन धामिधने किश्चिदि-
हाच्यते ॥ कीर्तनेन श्रवणे दाने दर्शने वा यि पार्थिवा गवा प्रशस्यते वीर सर्वेषां परहरय ॥ गावो लक्ष्य ४ सदा मूलं गेषु पाप्मानविघते ।
स्य हीरवय कुरौ गो पुनित्यं प्रतिष्ठितौ गावो यज्ञप्रणा श्रौ वै यथा यज्ञस्य गो मुखं श्रुते यक्षियं दिष्टं चरं निववहं निवा श्रमृता
य तने वेता ४ ॥ सर्वलोक भमस्रुता ४ न गो दानात्परे दानं किंचिद्वा त्रिमे सति ४ ॥ सा गो श्रया पार्जिता दत्ता ह्रस्वो नोरयते कुलं
श्रमृतं वै गवां क्षीरमित्युवाच प्रजायति ४ ॥ तस्माददनुयाधेनुमसत त्वे स गच्छति ॥ हाशत ४ ॥ बहुस्तीरो वयोगो वै ब्राह्मणा यो
य प्रशययेत् ॥ उत्तारयेत्स आत्मानं सप्तस्रु कुलानि वै ॥ लिङ्गपुराणे ॥ ॥ अग्न्या गाराणी विप्राराणां देवता यतनानि च । पूय-
ते शक्तसाया सा किं धेय मधिकं ततः ॥ देवलः ॥ सुग्रीलाल चरणवतो पुवती वत्स संयुता ४ ॥ वरुदुश्ववती क्षिप्रधेनुं दद्यादि-
चक्षरा ४ ॥ इहस्पतिः विमाप्रवरमारुहो दिद्याभरण भूषित ४ ॥ योगं तु वां सुखं ति स्वर्गं सगोदानं प्रयय छनु । दानमत्यधि-
कं धेनो दत्ते वा समं भुवि । तेनायं निदशैर्वा स ४ कस्त्रित्यिती स्वास्तु विग्रहे ॥ विदव्यास ४ ॥ यश्चात्मविक्रयं कृत्वा ४ कृत्वा
संप्रयच्छति ॥ आत्मविक्रयं नुत्या सः शाश्वती वृद्धको शिक ४ ॥ तथा संयामे धर्मे यित्वा नुयो वै ४ संप्रयच्छति । यावतो स्य
श्रयस्तु वृक्षता वत्स्य मश्रुते ॥ तावदिति एवोक्तं ॥ तद्देणे मिसंमितं सवत्सरं मयि कृतमित्यर्थ ४ ॥ यो वै धृते धने जिह्वा ४ कृ-
त्वा संप्रयच्छति । सदिव्यमपुते शक्रवर्षाणां फलमश्रुते तावदिति एव तज्जति ४ शुक्रयज्ञा ४ नलत्ता ४ प्राणा कीर्तानि
र्जिता श्वो कजा श्वक्त स्तोमः ॥ योषणा त्यागता श्वदरैरेता गावोषा ४ प्रशस्ता ॥ ३ ॥ अंतर्जाता गभि राय इतिला रं परं प्र

त्याकाकारेण व्याख्यातं ८॥ इति श्री नृसिंह प्रसादेनोक्तानविधि ८॥ ८॥ अथ वैतरणीदानमधिकारिणीयेते ॥ आसनेने प्राप्ता
 रणामाहयवस्तुदिलि ८ संयुज्यागमपि । सवसां सुहयोत रणाय यद्वितीं ठक्तल ततो ॥ गसम्यगत्यर्थे अथे त्यादि एवंगुणवति समये
 अमुकगोत्राय मुकप्रवरय अमुकवेदीने अमुकशर्मणे त्रामुक प्रवरो मुकवेदाया अमुकशर्मा हं दु ८॥ सहयमर्किक स्वा र्जम
 सहमानो यमद्वारिष्ठितय यशोणीतकमि कीटवहशतयो जनविस्ती र्ममहा केशागाद्यैतरणीं नदी सुखे नत त्रकामस्त्यम
 हं संग्रददेनममेतिवदेत् । तदाह सहव्यास ८॥ ८॥ आसन्नमृत्क नादे यागो ८ सवसां नु पूर्ववत् । तदा भावे नु गौरव नरको दारणा
 य वै पूर्वदिनि सुवर्सी अं ग्यादिविधाने तदयदिनशक्तीति दानु वैतरणी नुर्गा । शक्ती न्यो यं जको दद्या छे यो दद्या नृत स्यव ॥
 अरुको रोगरहित ८ दानमंत्र ८ यमद्वारे महाघोरे कृष्ण वैतरणी न सुखे तनु । ताननुगोददा म्येतां नु ल्यवैतरणी मिनि ८॥
 ब्रह्मवैवर्ते ॥ ८॥ पुषिष्टिस्त्रवाच ८॥ यमद्वारे महाघोरे यासा वैतरणी न दी किं रूपा किं प्रमाणा साकथं सगर्हित किं ल।
 कथं तम्या ८ प्रमुच्येते के षो वास्तु संतने के वा तथा नु फ। लसाः एतद्विस्तरतो बद् ॥ ८॥ ८॥ मार्केडेय उवाच ॥ ८॥ या सा
 वैतरणी नाम यमद्वारे महानदी । तस्याः प्रमाणं रूपं च पूर्य सर्वं नयाय हं । श्रुतयोजन विस्ती र्मं ब्रधुत्वे सा महासरित् ॥ अ
 गाध नेतरया साह वृत्ता नालयावहा ॥ यशोणीत नो या सामोसक र्दम निर्मिता । कृमिलिः संकुलं ययं वृजानुदै रथो
 मुखे ८॥ शिशुमारे श्वमकरै वज्रकर्त रिसंपुतै ८॥ अन्ये श्वश्च जलजै र्घै रैर्यु का सामर्म खेलेदिलिः । यतं नित नवे मर्श ८॥
 देसाना ८ सुदारुणा ॥ ८॥ ८॥ पुनः तातेनि प्रलयंतो मुरुर्मुरु ८॥ विरमंत निर्मज्जंति न्या निगच्छंति निदेहि न ८॥ चमुनुवि
 धे ८ प्राणिगणौ । हृदया सो महानदी । तरंति तस्या दानेन अथ यानुयतंति ते । धर्मिका न शीलाश्च तां तरंति नरोत्तम ८॥
 सानुकूलालवेधे नु नदी वैतरणी इरा ॥ तच्छृणु च न रथा ब्रकथ्यमानं पुषिष्ठिरं । अथ ने विषुवेषु रापे व्यतीयाते दिनत

७६
 ७६
 यो अश्वपुष्पकालेषु दीले पुशेयने एत ॥ यादलाव्यच कृष्णां कुर्यादैतरणी शुलंसव स्मिं गीरु प्यखुरं (को स्यात्तसुदे
 हित ॥ कृष्णवन्त्रपुग छत्रं सप्तध असमन्विता। कार्यासद्रो राशिखर आसीनेताम्रलाजने घमप्र कुर्यादैलोहदरमृसमन्विते। महा
 महिषमोरुहं ग्रायाशं करेयरे। इत्तुदाणमं यं व र्ध्म उड्पं पड्पं वधेनै। ७। उड्पो यरिजां धेनु र्ध्म हे सस हं वा। कृत्वा प्रकाशये दिदा
 र्शु नो यानह संपु द्यधन्यानिद्रो राश्वय रिलावायो व्याख्या रतानि। उड्कं तुद्रनौका। इदमुच्चारय न्मंत्रं संगृह्योदकमंड
 ला ५ डुलाय महारे सहयोरे दृष्ट्वा वैतरणी नदी। तत्रु कामोददा म्येता नुत्यं वैतरणी च गं ॥ अधिवासन मंत्र ४॥ विष्णु र्पदि
 जप्त्रे घमदेव ४ धेनु पावन ४। सदक्षिणामया वुत्यं दत्ता वैतरणी नदी ॥ दान मंत्र ४॥ अनुज जवने घग छुते सर्वे न
 त स्पष्टे नयो एवं कृते महीया लसासरित्सु सुख दालवे त ॥ तरने वनया धे न्वा सो सृज जुल वाहिनी ॥ सर्वा द्वा दमवा प्रो येदि
 व्यायेवमानुषा ४। रो गी नुरोग निर्मुक्त स्तथे वोयर मे स्मवा ४॥ इतीदमुक्तं तव धर्म मृतो पुण्यं म या वैतरणी प्रदानं। अ
 र्णो निल त्था पठती ह स म्यम कू स याति वि ष्णो ४ य दम प्र मे पां ॥ ४॥ इति वैतरणी दान विधि ॥ ४॥ ४॥ अथ हृषले
 कादश गोदान म लिधी यते ॥ एक हृषत सहिता दशग ४ सया घ वज्र दि वि लिर ले कृत्य स म्य कृत्वा ल मपि स म्य
 अथैत्या कृ द्वा र्य स्य सा यु छ प्र सा दका म कृत्य म हं संप्र ददेन म मे निवदेत् ॥ त दुक्तं ल वि षा ति द श गा व ४ सह ष
 ला हृषले का दशी स्मृत ॥ सूर्याय विनिवेधै ह यत् फलं ल ते ष्ट रा ॥ द्वादशा दित्यनुं त्यात्मा आशीमा दिगुलै र्हेत ४। सौ
 रादि सर्वलोके सूर्य वन्मो ते दि विव शिव धर्मेश दगा व ४ सह ष भा हृलौ का दशी स्मृता शिवाय विनिवेधै व वि श्रुद्धे नांत
 रात्मना। इद्रे कादशानु ल्यामा वल भोगा दि लिगु लौ ४। शिवादि सर्वलोके सुयचे मृतो दने वशीति ॥ ४॥ इति नृसिंह प्र
 सादे हृषले का दश गोदानं ४॥ अथ हृषाधिक गोश सदान मधी यते ॥ ॥ तत्रायं प्र कार ४॥ एक हृषल सहिता

शतंगः मुखाद्यस्तुः स्नासावमुवर्ष्यं गत्वा त्वत्पुत्रं त्वत्पुत्रीं त्वं वामरपुत्रं त्वं कां स्यदेहित्वसंघट्टकं वे
 दशास्त्रलिङ्गब्राह्मणमुशीलकुटुबिनेशीतबस्त्रलेकारादिति ४ सम्यागत्यर्च्यं मध्येत्यारण्यगुणवज्रिसये अमुकगोत्रा
 यामुकप्रवणय अमुस्वेदाध्यायिने अमुकशर्मणे मुककाम ४ श्रीविष्णुशि श्च शिवादिप्रातिकांशम् अमुकगोत्रो मु
 कप्रवरो मुकवेदाध्याय्यमुकशर्माणो मुकुंभुतयात्रे निक्षिप्य गावो मे अग्रतः संतुगावो मे संतुष्टुत ॥ गावो ममाग्रतः संतुगा
 वां मवासां मम हि निमंत्रयन्वाप्यब्राह्मणस्ये जले द्विये देवमेव रर्च्योक्तरीत्योच्चार्य दक्षिणां दद्यादिति स दुक्ते गंधं तोयात्तैर्धुक्ते
 गृहीत्वा ताग्रभाजने गावो युक्तो मसा स्नातः शुक्लवस्त्रसमावृतः ॥ सर्वकल्मषनिर्मुक्ता ४ शुद्धः शुद्धिमनास्ततश्चातप्याभ
 न विध्यति ॥ सवृषं पौश तंदेत्वा खरयन एषिय ४ ॥ त्रिसप्तकुलजै ४ सार्धं श्रायत्कल्मसा प्रायात् ॥ वज्रकोटिप्रतीकाशे
 दिवा करवाय ४ ॥ गत्वा दिव्यपुरं रम्यं कीर्त्तयते सूर्यवनुष ४ ॥ मुक्तागुविपुला इत्यो गाव्यलये सर्वदेहिनां मोहकं बुकमुत्त
 मोद ज्यविंशत्यादित्यमडलं ॥ सर्वजः सूर्यपरमः सैव ४ ॥ सत्तम निसेवित ४ ॥ सर्वग ४ परिपूर्णत्वा सूर्यवद्दीप्तिमानुत्तरे ॥ त
 था शिवधर्मो ॥ हृद्यलंगोश सदद्याहिवायाती च त्रोलनं त्रिसप्तकुलजै ४ ॥ सार्धं श्रायत्कल्मसा प्रायात् ॥ ॥ अथ कपिला
 दानमलिधीयते ॥ ६ ॥ सूर्यकोटिप्रसीकाशैः विमानै ४ सर्वकामिकै ४ ॥ अनेकयानसंख्यातै रमरसुजितै ४ ॥ इतस्तद्वलो
 येतो वारतद्रवाय ४ ॥ गत्वा शिवपुरं दिव्यमशेषाधिपतिर्लवेत् ॥ अथ कपिला दानमलिधीयते ४ ॥ ६ ॥ सम्यक्कपिलां
 गामादाय ताच वदशस्त्रसुवर्षे न मिनिर्णयं चराजतयलखण्यं चाशयत्तं ताम्रपृष्टीयं चाशयत्तं कां स्यदेह नोमाना
 ध सुवर्णं चैटिको येतां मुक्ताफललां हलांश्च तत्तौ मवस्त्रयुगलं च नंगं वक्रत्वाया वनिलितगंधं धूपवारै ४ सम्यगं
 त्य ध्रुवा ब्राह्मणमपि वेदशास्त्रालिङ्गबस्त्रालेकारादिति ॥ सम्यागत्यर्च्यं अथेत्यादिगुणवज्रिसमर्थं तमुच्चार्य अमुक

ध्यायिमे सुकशर्मणो मुकगोत्रप्रवरो मुकवे दध्याय्य सुकर्माक कामकृत्यमहं संप्रदेन मम एध मेवौ चार्ध २
 स्ति रणामपि दद्यात्तदुक्तं कर्मयुगलो ॥ ॥ दशसौवर्णिके श्रंगे खुरा ४ यंच फलाविता ४॥ यंचात्यलिकं ताम्रं
 कां स्यवेताच देवतरा वस्त्रं नुत्रिगुणं धेन्वादा सि रणावचनुर्गुणा एतै रलेकताधेनुं चंडाल रणभूयितां ॥ कयि
 लां विप्रमुख्या यदत्वा मो स्मवा प्रयात् विप्ररो य करोयेतां सहती कयित्वा स्मृता ४। दत्ता सा विप्र सुख्याय १
 स्व स्वर्ग मो सफलप्रदा सप्त जन्म कृतत्वाया न्मुध्यते दशसयुत ४। या इया न्यार्थयने कामान्ता स्ताना प्रोति
 मानव ४॥ अंते चर्गावर्गो व फलप्रोप्त संशय ॥ ४॥ ४॥ इति श्री नृसिंह प्रसादे कयिलादान विधि ४॥ ४॥ अथो लयतो मुखीदा
 लिधनमलिधी यते ॥ ४॥ प्रसूयमानो गोसविधोत्वातां व स्वर्गश्री रूप्य खुरां ताम्र एष्टी कास्य देहनासम्या द्यवस्त्रालका
 रादि विर्गो संप्रज्ज्वाला सणमपिवेदशास्त्रानि जंबूत्वालेका दिलि ४ सम्यागत्य र्यघ घेत्वा रत्यगुणव तिसमये अमुकसगोत्रा
 या मुप्रवरायामु कवे दध्यायि मे सुकशर्मणो मुकगोत्रो मुकप्रवरो मुकवे यं मुकशर्मा मुक कामकृत्यमहं संप्रदेन ममेति वरे
 व मेवौ चार्ध स्ति रणामपि दद्यात्ततो ब्राह्मणः ॥ घ स्तीत्युक्ता कोदादि निमं नेयते ॥ तत्र मंत्र ४ इमां गृहणो लया स्यात्तलवा
 त्त्रांता ममा क्तवै ॥ मम वंश वि श्वे सदा स्वर्ग कौ लवेति अत्र मु सुवर्ग सहस्रं तदधंत दधंत दधयथा शक्ति वादाति
 रादेया ॥ प्रतिग्रहीतु मंत्र ॥ ४॥ ४॥ त्वां धेनुं प्रतियूहामि क्रुदध्व र्थ विशेषत ४॥ घृष्टिर्मवतु ते नित्यं रुद्र मातर्नमो नम
 तर्नमो नम इति ॥ तदुक्तं कर्मयुगलो ॥ ४॥ ब्रह्म घमानो योगाव दद्यादुत्तलयतो मुखी ॥ यथोक्तेन विधनन सजाति स
 रणो लचत् ॥ यश्चो लय मुखी दद्यात्तं विप्रे वेदवादि नै दिवाय चाप्यलीशाय सकल येक विंशति ४। समुद्रुत्प नरा स्ति हे
 त्रका तत्र लतां निको युगादि रो मनु त्यानि यदि श्र द्वा यो न ॥ ४॥ याज्ञवल्क्य ४॥ सर्वत्तारो मनु त्यानि युगा न्मुल यतो मुखी

गवांशनेनश्रुधमिति॥ यश्चो लयमुखोदघातप्रभजकनकाहतां। लङ्घिनेयायसाहारययसावायिवाहयेत्॥ सुवर्त्मस्य सहस्रेणातद्वेना
 यितामिति। स स्थाप्य १२वर्षातेचायं वाश वृत्तजोर्धकीययाशत्र्याग्रदन्तव्यं वित्तशब्दो विवर्त्तितः। सुद्विलेखनुमेनित्ये रद्रमातर्नमोनम
 ४। इमी गृहाणो लयसुखी लयों क्राताम संमावे॥ समवंशविष्णुधेः असदाच्च स्त्रीकरोलव। इत्यवन्तीधेनुमती जत्वा स्थानादनेतरे। प्रतिश्रु
 हामित्वाधेनो अद्रुष्टार्य विशेषत ४। सुस्तिर्भवनुमेनित्ये रद्रमातर्नमोनम ४। द्यौस्त्यप्रतिददामि पृथिवी जे प्रतिगृहामिकददं
 कस्माञ्छेदेति ज्यन्मन्त्रे च सुधरे। विसृजेत ब्राह्मणो देविगोवृत्तस्य गृहं नयेत्। उत शिरसं दद्यादित्यनुवृत्तौ व्यवन ४॥ तस्या ४ प्रदा
 नकालः। प्र सव कालाना च काले प्रती तते॥ व्यतीपाते विषुवायन मश्री निमुख विष्णु पदग्रहणात्॥ स एव पुराण कालः ४।
 तदेव यत्र सार्धं प्रसूता यत्र तत्र तस्मातो ब्राह्मणं वृषात्। अकृतशी लसत्यशोच वृत्तजा। त्रिक्रिया धैर्युलोत्पेते च कौलेन प्रणिपत्य
 प्रूपादहसजीवर्त्ततांऽस्मादेगाधमदय। एत्से सा रा र्णो वात्सल्युत्ता १ यामिदं यरात्र दृश्य एनात्मानं छामिने वलवनें वलवने द
 नयात्रमासाद्य मवानुग्रहबुधानार्थ लिप्ते याच्यहितादाता च नामनुमन्त्रयेत् त्वेहि मवनिर्वि ब्रूहि तामिति कद्रदे कस्माद्रुतिग
 होतायां दक्षिणेन पाणिना वत्समाकर्षयत्तु गले नुसने त्येयामेव दत्ति जयनूनि कांते राधि मुयसमाध्यवा नु पितृ नदी पर्वता इव नस्य
 तीनुदधी चागानौषधासूर्य ये सैस्त्वैर्मन्त्रे स्त्रेधां मन्त्रय दानिलवन्ति॥ यो देवा सदि व्योकादश स्रुः बुं उशंत स्वानिधी मही स मे गंगे यमुने सर
 स्व ति अद्रिलि ४ सुतोमीति। वि श्व नो हित्वौवनस्य ते शतवले शो विरोह। समुद्र ज्येष्ठा सलिल समसादहिरि वला गै ४ यये ति वा ३ दुं म
 कवात्ता त्रतायत इति मन्त्रः तदनुपा निवीति ४ पृथिवी तवी तर्पये दैलेयावा पृथिवी पूर्ववत् ते ये ही घो॥ पृथिवी वलदूरे अंते गो री मि
 मा सलितानि तत्तत्त्वादि लिचरुर शीतिरा ज्या हुतिर्जुहोति ब्राह्मणं स्रुं लोजयेन्म स्त्री वा चमतीति। अथा म्भु कर्मणो यद्विमुदाहरंति
 अलक्ष्मये ययापि न क्रमवै सयणवपुनानि। उपाध्या पिनाम्वा मुताम्वा मिलार्यो मातरं मानुजानि। लङ्घिनेयी शिष्ये न जायोध

७८

१५

त्रीमन्यामगम्या गम्या गत्वोत्तरयश्चिरसं सपरिकरो ब्राह्मणा यदद्यात्परिकरो ह्या सुषर्म्महस्यरत्नानि त्रैत्राणि समावाधमन्यानि वस्त्राणि
 रसालवणाद्याश्चेदनायागे क्षत्रातो गवोतर्धमर्धवासर्वस्ववासहनया ब्राह्मणा यदद्यात् ॥ महायातकविक्रय इति ॥ ४ ॥ इति उत्तमो मुखीदा
 नविधिः ॥ अथ गोदानप्रसंगेन वृदानमविवर्धयते ॥ तत्रैव प्रयोगः ॥ ४ ॥ ॥ श्वेतं वलीवर्दं संपाद्य तस्य च सुवर्म्मश्रृंगत्वादिसर्वधेनु
 वत्कृत्वा ब्राह्मणसंवेनामाहूय सम्पत्त्यर्च्य त्रैत्र्यास्त्य एवंपुरावति समये श्र्येत मुद्याय अमुकगोत्रप्रवरवेदिशर्मणो मुकगोत्रप्र
 वरवेदिशर्मामुककामस्त्यमहं संप्रददेन ममेति च देति ॥ एवमेव सुवर्म्मरत्नतृषलदानान्यप्यनुष्ठेयानि ॥ तयोक्तं कृदं पुराण
 मु ॥ उत्तमो यस्यानित् एव रंति तदेव भयः सकलं वहंति ॥ नलारखित्राः घृचदंति किंचिदहो हवे जीवति जीवलोकः ॥ ब्रह्मपुराणे ॥
 ३ ॥ पुरा निर्मितवा इव ब्रह्मा वृषलधंरूपिणः श्वेतवर्णोऽनुय्यादं सत्त्वैकगुणसंयुतं ॥ धरणाधर्म इत्याहुर्धर्मराणा विधत्ता प्रजाः ॥
 प्रजाधरतये भूमौ धर्ममूर्तिरुच्यते ॥ अजो वृषलदानेन दत्ते स्यात्सवराक्षरं ॥ कृत्वा तत्पार्श्वे तत्तत्र वस्त्रोपानहकमूलं ॥ शीत
 वेदांगसम्यक्नेष्टे शिष्टे हि जेनरः ॥ पुण्ये चान्नमनस्तत्रैव धने विषुवेषु चादत्त्वा तस्य अनङ्गाहं तस्मिन्नेमहामुने ॥ इत्यिया सार्दि
 नस्यापि अग्रतः प्रनिययते ॥ कयर्दिनमनङ्गाहं सवैरत्नैः ॥ रत्नैर्हूतैर्दत्त्वा प्रजायते लोका नूविशोकः प्रनिययते ॥ शैति कंठमन
 ङ्गाहं तस्मिन्नेमहामुने ॥ मूलं चालकं वले तथा ॥ अनङ्गाहं ब्राह्मणा वा यदत्त्वा धर्यं पुवानेधवलिनं सिनीतं ॥ हलस्य वोढारमनं
 तवीर्यं प्राप्नोति लोका इदं शधेनुदस्य ॥ मुदं पुराणे ॥ ४ ॥ वेदव्रतास्या वृषलप्रदाने वेदावाप्तिर्गोघुगस्य दाने ॥ देवल ॥ वृषपुमेन
 र्धे वापि दत्त्वा गत्वैश्वराख्यं ॥ भुक्ता मन्त्रे तरे लोगा रक्षिगुणश्रुगमजागुली ॥ अनङ्गाहो नुयो ह्यात्तद्विगेसीरिरसंयुते ॥ अलं कृत्य
 थाशक्त्या मयुवा नौष्पुल्लहं रौ ॥ सर्वियाय विभुदात्मसर्वकामसमवित ॥ वर्षाणी वसतिर्धर्मो मसंख्या प्रमाणातः ॥ यो ददा
 ति वलीवर्दमुक्ते मविधिना शुले ॥ अथ गोप्रदानाच्चमुक्ते दशगुणफलं ॥ ४ ॥ महालारते ॥ धुवानमिद्रियो ये जंशते सहस्र

य पंगचेद्रासुरो द्रायभृष्टांगमलेदु ते। हवलेयप्रय छंतिश्रोत्रियाययरेतय। एश्वर्यवं तोजायमानायुन ४ युन ४। शत्रेन स्त्री
 ग्नीनामिनिशेषः॥ भृष्टांगो सुवर्णः श्रेणी॥ यम ४॥ दानधरं धरं त्वा कृत्रोपा नहसै पुते। दशधेनुप्रदानाच्चयत्कत्फलं तत्समश्च
 ते॥ लविष्मोत्तरे॥ पुषिष्ठि उवाच॥ ४॥ पुम्यदाक्याम तमिदं श्रुत्वा नाहं जनाईने। न तस्मिन्मधिगच्छामि जाते कौतूहलं हि मागो
 गोयतिः किल गोविन्दस्त्रिभुक्तो केचुविश्रुतः गोवृषस्य प्रदानेन त्रेलोच्यमलिनं दति। तन्मे वृषल दानस्य फलमे कथयाच्युत॥
 कृष्ण उवाच॥ ५॥ वृषद्वयफलं दिव्यं श्रुत्वा कथयामि तोयवित्रे पाचने चैव सर्वदानोन्नमंतथा। दशधेनुसमो नृदाने कश्चै
 व करंधरः। दत्त्वा धेनुप्रदानादि वृषस्य कोविदिच्छियते॥ ६॥ इति वृषदानं॥ ६॥ अथ दक्षिणालि मतिदाने॥ ६॥ अलिधा
 यते॥ तेन च कुलतेन गोदावर्पादौ देशे यं गृह्णायनादिपुण्यकाले दत्त्वा विलिज्जे ब्राह्मणमाहय निवर्तन सह स्राष्टां ततो धिकां
 न्य नां वभूमिं सफलं सुवर्णं दत्तितं कृत्वा इदं मुर्ध्वाय दद्यात्॥ अथेत्याख्या रावतिदेशे काले च अमुकसंगे न प्रवराया मुकवेदिने मुकश
 र्माहं नुत्येयं प्रदेन ममेति उक्त्वा विज ३ कामकामयेति वदेत् इति राव न प्रतिष्ठा सिध्यर्थं ममुके हा धर्माय इमां दत्तितं नुत्यमहं संप्रदे
 न मम इति वदेदिति। तदुक्ते लविद्यति निर्वर्तन सह स्राष्टां सर्वसम्यग्रहे हिंती। दद्याद्दूषमिं फलोयेतो भूमिदानं तदुच्यते इति॥ तथा इदं
 ४॥ लगवकेन दानेन नम्रनेन स्वर्गत ४ सुखधनेन यदहं व्यमसं हार्यते ब्रह्मि वदताम्बरा। इत्युक्तं ४ ससुरे देरात्तजो देवपुरे हितः बृहस्प
 तिं वृहत्तेजा प्रत्युवाच पुरेदं सुवर्णं भूमिदानं च वृत्रहंत दह॥ वैदिके चान्तिमहाप्राज्ञ ४ सर्वपापै ४ प्रमुच्यते इति॥ मविष्मोत्तरे॥
 ४॥ हस्तमानेन यो दद्यात्तु भुवः पुरुषसत्तमा तेनैव ब्रह्मसायाति भूमिदानं फलोत्तरं गोवर्णमात्रादत्त्वा च वसूनां लोकमाप्नुया
 यात्। उद्याने भूमिदानाच गंधर्व ४ सहस्रादने। रत्नाकरमही दत्त्वा शत्रुलो सहीयते॥ ज्ञेयो वात्साकरभुवं लोकानां य ४ प्रयत्नुति।
 तस्यापि मतिरद्विष्टा लोके हो वासने हि विज ३॥ धर्मन्याकरभुवं दत्त्वा नाकपृष्ठे मही व्यते॥ लेवणाकरभूमिं सौ मलोके मही

यतो ॐ षडभरभमिव अश्वलोके महियते सर्वधमभुवन्दत्वा इदं लोके महीयते ॥ इत्तुममिन्नरेदत्वा शालिभूमिं तथा यिवा ॥ सोमलो
 के मवाप्रोति सर्वा कामाश्च विदति ॥ ब्राह्मणा यय हं दत्वा वसन्तं लोकमश्नते ॥ सारमममिदो विप्रो नंदते क्रीडते वने ॥ ब्रह्मामः प्रदष्टु
 यतिः समा जगद्देवत्वं वेत्त ॥ समयववसुधेशः स्याच्चक्रवर्ती वराश्च ७ गुहं इत्तुलिसततो ॥ भूमियवगोधमशालिनी ॥ गोसवाहनसंयुक्ता
 बाहुवीर्यसमार्जितां वो जगत्कदिशारभमि सर्वदत्तपरिच्छदा ॥ अतया तलले लोकात् भूमिसन्नेहितस्यतत् ॥ विधूय कल्मसे तत्र
 जात्यत्मा स्मृतः सतो लोके महीयते सद्भूयो दक्षति वसुधेयया सुयतिः ॥ शक्रस्त्रिहविदुः प्रसूर्यति ॥ तथा भूमि कृते दाने सस्य सस्य
 विधर्षते ॥ नृत्यगीतपरनार्यो दिव्यमाला विभूषिता ॥ उपनिष्ठु निदेवेद्रे वृक्षलोके धराप्रदमिति ॥ तदुक्तं महात्तारते ॥ ७० ॥ अति
 दानेषु सत्त्वेषु पृथिवीदानमुच्यते ॥ अवलासत्तया भूमिदक्षकामाननुत्तमाव ॥ दोग्धवा सो सिरत्ता नियश्रु इव्रीहियवां स्तथा ॥
 मिदः सर्वभूतेषु प्राश्नते नमते समा इति ॥ ७१ ॥ अथ शिवभूमिदानमलिधीयते ॥ ७२ ॥ तत्र शिवधर्मात् ॥ यः शिवालये वेत्ते स
 र्वसम्यप्ररोहिः ॥ महीमहीयते दद्यात्तस्य पुण्यफलं ॥ यावद्दुष्टालवेद्भूमिमीयमाना समेतत ॥ सतावतवत्तकल्म
 स्य सेत्वा ना इदं लोके महीयते ॥ एवं सर्वत्र विज्ञेयं फले दंडप्रमारात ॥ ग्रामं चेश्वपुरं च तत्र विषयादि निवेदयेत् ॥ सर्वस्य जलोये
 तं सर्ववाध विवर्जितं ॥ ग्रामे शिवाय ये दद्यात्तस्य पुण्यफलं ॥ सर्वमीर्येषु ग्रामे ग्रामदानेन तत्फलं ॥ सूर्यकोटि प्रतीकाशे दि
 यस्त्रीकोटि संयुतेः ॥ संयुक्तः कोटिशोनेकैः सर्वकामसमन्वितैः ॥ विमानेभ्यः ग्रामदानेन त्रिसप्तकुलसंयुतः ॥ यये ब्रह्मेश्वरलो
 के क्रीडन्तु कालमये पुण्यं नगरदानस्य ग्रामदानाच्छताधिकं ॥ दशदानेन वात्येतं शक्यं तत्प्रकारितं ॥ एतान्नया यमस्वाध
 सर्वभूतो प्रजायते ॥ तस्माद्भूमिदानेन तरोलवति सर्वदा ॥ ७३ ॥ इति शिवभूमिदानविधिः ॥ ७४ ॥ व ॥ राहपुराणे ॥ ७५ ॥ विप्रवे
 विप्रवे षडग्रामे ग्रामार्धमायि शक्तिः ॥ दत्वा क्रीडन्ति वैकुण्ठे ॥ अथ कुबेरनिरव्यया राजराजेश्वर ७ श्रीमान्नरोगसुलगः सु

स्वीविद्यानां पारागश्चैव जायन्ते कीर्त्तिमानपि। निवर्त्तनसहजं यो विनिवेदयेत्॥ सर्वगीर्वादे सुसक्रीडनियुगावधि निवर्त्तनशतेनापि यः
 प्रीणायन्निकेशवं। शतयोजनविस्तीर्णस एजा मृतलेतवेत्॥ अथिगोवर्ममात्रां यो हसति हरये सुभुवे। स सज्जमानि एजेद्रं स श्रीमानलिजा
 यन्ते। विष्णवे लो गमुद्दिश्यं चेन्नेवाग्रहमेव॥ यो ददाति स पुरायात्मा सर्वयाये ४ प्रमुच्यते॥ ६३॥ इति विष्णवे भूमिदाने॥ ३॥ लविष्ट
 पुराणे ३॥ यः सूर्याय फलोयेतां सर्वशम्य प्ररोहिणीं॥ मुहीमहीयति र्दद्यान्तम्य पुराय फलेष्टरम्। मूलागाश्चैव यावन्तो मृतले लानि
 त्तमा। तावद्यग सहस्राणि सूर्यलोके महीयते॥ एवं सर्वत्र विज्ञेयं फले दद्यान्नुमानव ४॥ ग्रामे खेदपुरे चैव विषयादि निवेदिने। सर्वश
 म्य फलोयेत सर्वशत्रु विवर्त्तिते॥ ३॥ इति भूमिदानविधिः॥ ३॥ अथ विद्यादानाख्यमभिदानमभिधीयते॥ ३॥ नन्दिपुराणे ३॥
 यस्तु पुराणो मर्त्याजिगीषुः कीर्त्ति साधकः। स विधमनेन यो दद्यात् विविधकषां विविधकामदां॥ नित्यं विद्याप्रदानं सर्वक
 कमगुणाधिकं। मुद्दिष्टो देववादत्ते प्रदानं यत्र कुत्रचित्। तस्यागमा स पुराय म्य फले केन निरूप्यते॥ आदित्यपुराणे॥ ४॥ श्री
 णिनु-यप्रदानानि त्रीणि नुत्य फलानि च। सर्वकामदुघा नृर्न गाव ४ पृथ्वी सरस्वती॥ तथा देवी पुराणे॥ ३॥ विद्यादानात्परं द
 ने त्रैलोक्ये यिन विद्यते॥ येन दत्तेन बाधोति शिवं परमकारणं॥ तथा गारुडे॥ ४॥ दानानां मुत्तमं दानं विद्यादानं विदुर्बुध ४॥ आहुः
 समस्त विद्यानां श्रियमेव हि देवता। यथा वरिष्ठो देवानां विष्णुः ३ कारणैरु मः॥ यथा च योषित्प्रवर एकमलोपेकजातया॥ बाञ्छ
 पुर्वलवतां श्रेष्ठो यथा ज्योतिष्मता रविः। जलाशयानां प्रवरो यथा यमं सरितां यतिः ४॥ तथा विद्याप्रदः ४॥ श्रेष्ठो गदीयाश्च य
 गरीयसी। पुरायश्चापि सर्वत्र यश्च विद्याप्रय छति तुति॥ ३॥ विष्णुसुधर्मे त्तरे॥ ३॥ विद्याकाम कषाधे बुविद्यावज्ररनुत्तमं
 विद्यादानात्परं दानं न भूतेन लविष्मद्युति॥ विद्याचा सर्वकामान लाजने पुरुषो लवेत्। तस्माद्विद्या हि ददाता सर्वदत्तं त्वले वेहिह
 धर्मशास्त्रप्रदानेन धर्मेण सह मोदते। सिद्ध्यता नो प्रदानेन मोत्तमा प्रोत्थ संशयं ४॥ शास्त्रार्णदत्वात्मानि नर ४ स्वर्गमहीयते।

८१

। सिद्धं त मोक्षशास्त्राणि वेदाः ४ स्वर्गादिसाधकाः ४ वेदांशानीतिहासंश्च देवाधर्मविषययोगः ५ उवाच तत्र च हतं तत्राणिले
 रवः । शास्त्राणां यगनादानात् ॥ मासात् ४ कल घंटाणां ज्योतिषं वैद्यशास्त्राणि कलाः काव्यश्रुतागमः । दानाभोग्यमाप्नोति गंधर्व
 ललते यदं विद्यया वर्तते लोको धर्माधर्मादिति । तस्माद्विद्यासंप्रदायादष्टादष्टकलार्थि लि ४ ॥ ६ ॥ नेदियुगलो ४ ॥ विद्याश्च नुर्देश
 प्रोक्ताः क्रमेणानुययास्तु सा ४ । खड्गाश्च नुरोवेदाधर्मशास्त्रे पुरातनं । मीमांसातर्कमयि च एताविद्याश्च नुर्देश । धर्मशास्त्रे स्मृत
 उच्यते पुरातनं ननु एणमुच्यते । आसामेवांतरोत्पन्नपराविद्याश्च नुर्देशो । आपुर्वेदः शम्भुवेदो बहुर्देश प्रोक्ताः क्रमेणानुय
 यास्तु सा ४ ॥ खड्गाश्च नुरोवेदाधर्मशास्त्रपुरातनं मीमांसातर्कमयि च एताविद्याश्च नुर्देश । धर्मशास्त्रे स्मृतमय उच्यते पुरातनं
 पुराणमुच्यते ॥ आसामेवांतरोत्पन्नपराविद्याश्च नुर्देशो आपुर्वेदः शम्भुवेदो बहुते द ४ प्रकीर्तितः ॥ शस्यवेद ४ शिल्पशास्त्र
 त्रामेत्यर्थः ४ । सर्वात्मनात्मविद्यायां सारतयनाशनी । सर्वद्व ४ स्वातकरणी सर्वयायविनाशिनी । एताविद्याः समाख्याता ४
 बहुले दोषले द्वा ४ कलाविद्यस्तथा चोत्पाशिल्यविद्यास्तथायरा । प्रतिमानिर्माणशास्त्रं विद्योच्यते । आत्माविद्याप्रधानानु
 तथापुर्वेदसेयुता ४ । धर्माधर्मप्रणयिनी कलाशिल्पार्थसाधका ४ ॥ सल्लुवियविविन्न एताविद्यामहाफला । धर्माधर्मप्रणयिनी धर्मा
 धर्मज्ञायिका । यथो यथोक्तो जीवति प्राणी कादायिकि लकुत्रचित्य अप्रधानायि सि साविद्याकुला नांशतमुद्धरेत् ॥ अप्रधान
 अवांतरा शिल्पविद्यानरो दत्वा पांतिवैव्रणो गीको कलाविद्यानरो दत्वा तसिमाक्रामसेयुत ४ । प्रजायति पुरंगले
 न्नरकभारयेति दृष्टम् । मीमांसानुबुद्धे दत्वा शास्त्रमिदं पुरं ब्रजेत् । तर्कविद्यानरो दत्वा बारणालोकमाक्रयात् । ध
 र्मशास्त्रे नरो दत्वा स्वर्गलोके महीयते ॥ आपुर्वेदे नरो दत्वा अश्विनां लोकमाक्रयात् । वेदविद्यानरो दत्वा शास्त्रमिदं
 रं ब्रजेत् । तर्कविद्यानरो दत्वा गोलोकत्रयं वसेत् । आत्मविद्यां नु यो दद्यात्तस्य संख्या न शक्यते ॥ पुण्यस्य गदितं सम्यक्

पिवर्षशतायुषां। आत्सविद्याचयौराणिधर्मशास्त्रसकावया॥ एताविद्यान्त्रयोमुख्याः सर्वदानक्रियाफलैः नित्यंदेयानिराजद्रंगा
 वः पृथ्वीसरस्वती। नत्रप्रथमतो वेददानमलिधीयते॥ ३॥ महत्कारणे॥ ४॥ योब्रूयाद्यापिशिष्येत्यो धर्म्यब्राह्मणसम्बन्ती। पृथिवीगो
 प्रदानात्यामनुत्पलमश्रुते॥ ब्रह्मीवेदार्थानुगमा। अधीत्यापिवयोवेदोऽग्रायवित्तसंप्रयच्छति॥ गुरुकर्मप्रसम्ना चमोपि
 स्वर्गोमहीयते॥ योगी॥ सर्वधर्मसंपन्नप्रदानेभ्योधिकंयतः। तद्दत्तसमवाप्नोतिब्रह्मलोकमविमृतः॥ ॥ आदित्यपुराणे॥ ५॥
 सर्वेषामेवदानानां ब्रह्मदानं विशिष्यते॥ ब्रह्मवेदः ब्रह्मोऽमुमित्यादौ वेदा एव प्राप्तिदत्ताः॥ विष्णुः॥ वेददानेन सर्वसत्त्वफले
 उपवेददानगर्भं ब्रह्मलोकवासिः वेदोऽगदानेन शक्रलोकस्थः॥ तदुक्तं गारुडे॥ ६॥ विद्यानां वयं विद्या ब्रह्मविद्या समीरित॥ अतस्तदा
 नतो राज्ञश्च सर्वदानफलं कतेन॥ देवीपुराणे॥ वेद एव हि ज्ञानीनां साधनं श्रेयसः परं। नतो मृगाध्यायनात्या साश्वरं ब्रह्मधिग
 ह्यति॥ आद्युः सममृविद्यानां वेदविद्यामनुत्तमं। अतस्तदानुत्थेव दास्यस्वर्गोपवर्गयोः॥ अत्र ब्रह्मणा वेदलेदादर्शिताः॥
 ब्रह्मोवाच॥ ७॥ ॐ कारप्रलवावेदार्थादिना अद्यमर्थः॥ ८॥ एक एकाववेदश्चानुर्विधं कात्यनिकात्यनिकं नम्यतुः
 सामाथर्वबलेन तत्रावेदो दशधा॥ ८॥ अथ शास्त्रदानं॥ ९॥ अनियुक्तो ८॥ कपिप्लानो सहस्रेण सम्यक् दत्तेन य
 त्फले। तद्राजानुसकलेलेलधर्मशास्त्रप्रदायकः॥ नंदिपुराणे॥ १०॥ अतिश्ववेदानो वक्तुमी हे प्रकीर्तितो। काशास्त्रे
 कपाहिमो दास्यामेदः प्रकीर्तितः॥ शास्त्रे तस्मात्तुगा सर्वसंश्रितं वशुलाशुले। तस्माद्वास्त्रं प्रयत्नेन दत्तं व्यमुजकर्मणा। य
 मः॥ शास्त्रं वक्तुर्हि लोकांश्चैव मार्गं प्रकाशकाशास्त्रेण धार्यते नूनं त्रैलोक्यं सवराचरे। योजनानां सहस्रे पिवर्षको
 टिगुरोपि च। सद्यस्मिरेहि ते वस्तुशास्त्रं दर्शयिषुः तमो यश्मो पृथिवीदद्यात् सर्वं त्रैलोक्यं शालितो। दद्याच्छास्त्रं वविष्वा
 णो तत्रैवानिवतस्मिं किं न दत्तं त्वत्तेन शास्त्रं त्वो ददानी च। धर्मशास्त्रं नरे दत्त्वा नाकपृष्ठे महीयते। दशमं च तं रत्नमर्त्यः

८२
 ६१
 नारयेन रक्तान्तरा न्ना आधि पावयो रणी धर्मशास्त्रात्मिका वया तिस्रो विधा इमा मुख्याः सर्वदा न क्रियाफलैः वि
 र्मशास्त्रेन रो बुधा यत्किंचिद्विधर्मसाश्रयेत तस्य धर्मः शतगुरो धर्मशास्त्रप्रदस्य व। अनेन फलमाप्नोति ज्ञानदः किं पुनर्बहन्।
 कर्मतेः सहिधर्मोक्तिं किं वा ज्ञानतया विध॥ अन्यदन्त किं मस्तीह यन्नस्म जिमुदभ्यते॥ अनेन मनु अदेता मुज्ञानवानपि जाय
 ते। पारंप्राप्य च शास्त्राणां ब्रह्मलोके महीयते ॥ ६॥ ७॥ प्रो ह्रीं विज्ञातिलको रहरि प्रधुर्म्म भारद्वाज कुलानुगः प्रथमयापः
 शास्त्रया लेकतः। श्रीमद्वल् ल मनु रंत्त निरतः सत्सं प्रदाया ग्रणीः सारेष्ट शनक संज्ञ केति चतुस्त्रै श्रीमन् दनाधीश्वरः
 ॥१॥ निजाम साहसा म्नाय करं धरमहीयति ॥ श्रीनृसिंह प्रदां प्रक्षं सारे स्मिन् सं एस्मं कुस्ते शुलो ॥ २॥ इति श्रीमत्त्रयी
 नृसिंह धरायुगुलसरोरुह त्रयमासक लभ मंडल मंडन सममृयवनाधीश्वर श्रीनिजाम साहसमस्त करणाधीश्वर श्रीमन्म
 हाशजाधिराज श्रीदलमतिराज विरचिते श्रीनृसिंह प्रसादे दानसारे सारस्वती दानविधिः ॥ ३॥ ४॥ अथ नारायण मन्त्रि दान
 धनमलिधीय ॥ ५॥ तत्र प्रकारिः कर्ष ६। द्यावं हरिकनिष्क द्वयेन सौ वंसी प्रतिमो निर्मायतां सम्य क्कुं न्कु तोषरि सं
 द्वाप्य सस्र क संय न्यवा स रामयि वेदशास्त्रालि जमा ह्यमम्य क संय न्य बस्त्रालं कार मि लिः ग्वर घो क्त विधि नागिं प्र
 ष्ठाप्या गेयादि शि सम्यग धं निल चर लिहं मे कृत्वा मूलमंत्रेण चरं वनै वै घं नि वे य प्राप्ता म्नु ख प्राप उद स्त्रु खो यजमानो अ
 धेत्यादि उच्चार्य अमुक संगे नाया मुक प्र वराया मुक वेदि ते मुक शर्मणे मुक गोत्र प्रवरो मुक वे घ मुक शर्मा ति प्रारे त्व ग्यका
 ना एय राजगन्ता यशस्व वक्र ए दा धर एव जन्म निया लारे वि प्रादै वै कृत माम। अत्र हृदि मंहारो गं दानेन नानेन ना
 तोषित ७। चक्र गं हृत् गदायारो शमया म्नु जं जगत्यते। इति मंत्रैरा ॐ कारमुच्चार्य मसन म्या नीली पृदेव तो ध्या यन्
 ८। द्रव्यं देवतां ध्या यन् नीली पं प्रायं न एतद्रोग निदन मृत दुरिता बं प्रतिबंधन म्बी योत्क र दाना एवौ च त्थार्थ नारायण

प्रति मां नुत्तमहं सप्रे ददेन ममेत्फ त्कारेव मे वदति रागा दया ततः प्रति नरही ताम्ब सत्क त्याग्रण व सुवा त्य न मन सली
 लीष्ट देवतां ध्याय दानु रिष्ट लिध्याय इव्य देवे संकार्त्त वरा कामः कामायेति यवेत्त इत्त क्रम राय स वि वृकरो मर्त्यो जाय
 ते वा न्न किमा ३। व त्या मित त्प्रती कारे दान हो मादि कर्मणा कु र्यो त्स्व र्म मयी मूर्ति मुखां ता एष रा म्य त्रुः व्यवहारिक नि
 ष्का त्या एके नाथ न दर्धतः। नारायण लक्षण मुक्त हे महा सिमा सि दाने प्रका त्यपे वग येन स्थाय येत कुं नु मो परि श्वेत व
 रा सं वे ह्य गंध मा त्थैः समर्व येत। उप वारेः यौ इण लि रावा र्थे वे दूवः शुभि वि ७॥ सर्व शास्त्र र्थ तत्त्व जो ब्रह्म विद्या मुनि
 तः हो मं व कार ये त्र त्र या ने पा दि शि शा स्त्र तः॥ समि दान्प निले श्चै व मूल मंत्रे रा वै समि त्॥ आ ष्वं धं ना राय णो वि त्रि तां
 व्या ह ति लि हु ने न रा गी त्थार्त्त वे दे वं ना राय ण म ना म यं। मूल मंत्रे रा वि धि व न्ते वै धं व रु रि ष्य ते। न मो त ना म मो वार मूल मं
 त्रः प्र की र्त्तितः। तत स्तां प्रति मां द धा त्प्रा ड्नु खा य त्पु द ड्नु ख। मंत्रे रा ने न वि धि व र ल त्त्रा य र म या पु नः। नाराय ण जग
 न्ना थ शंख चक्रा दधरे। ए वं जन्म य जा दे वि द्वा धं दे क्त तं म म॥ अ ह धि च महा रोगं ह॥ ह वि त्रि दाने न तो धि तः। च क्र ह
 जग दा पा रो श म या शु जग त्ध ते॥ ॐ॥ दान मंत्र ७॥ ३॥ ए वं द त्वा उ ते दे वं त मा प्प त्रा स रां त तः वि प्रा रां लो ज न द द्या
 त्ता त्वा भुं जी वं क लिः॥ ४॥ इ ति ना राय ण मूर्ति दान वि धि ७॥ अथ गो या ल मूर्ति दान म लि धी य ते॥ तत्र सु ब र्म गो या
 या ल मूर्ति वि धि य ब स्त्रा ले का दि लिः सं स न्य सि त ते इ त रा शौ प्रा सं त्वा य न त्र मूल मंत्रे रा ब स्त्रा ले का र मं ध पु ष्या दि
 त्रि स म त्प र्थ आ ने य ता गे ह्म ग्ग को ह्यो क्त री त्या निं प्र ति ष्ठा य प्र ५ री ता मो क्ष य र्थं ते क र्म कृ ता त तो दे वं सं स न्य मूल मंत्रे
 रा ह्य ह रं श ते स मि दान्प नितैः हु त्वा सर्व शा स्त्र वे दि न मा चा य ते अ ले का र दि लिः सं स थ अ घे त्वा दि ए व ग्गु रा घ ति का ले
 इ त्य चार्या या मु क गो त्रा या मु क प्र व रा यां मु कं वै दि ने मु क श र्म रो ब्रा ह्म रा या मु क स गो वो मु क प्र व रे बु मु क श र्मा मु क का

२२
४३

मदमांगोपालम् त्रिं नुत्यमहं संप्रददेन समेति बदे देवमेव दक्षिणामपि दधात् नत प्रतिश्रुता मजमानवत् प्ररावमुद्या
 यीलीष्टदेवताध्यानं कृत्वा स्वयंदारिद्र्यमतिध्यायन् प्रतिगृह्णीत्येकं स्वर्गं वा कामः कामायेति यवेत् तदुक्तं नक्राध्याये
 तेन स्य योगवानयनद्वये करोति शूलप्रसेपंतस्य वस्यामिति निठकृति ॥ विप्रोगोपालवेषम्य यथाशक्त्वा च लक्ति नः सुव
 र्त्सन प्रतिबं रम्भावादनतः परं बर्हपीठकसंयुक्ता द्विभुजामर्धसंस्थिता ॥ कारयित्वा मुलाकारं प्रत्ताप्य शुचिवारिणा
 वस्त्रेण बेषयित्वा यगंधमाल्यैः समर्चयेत् तदुलोपरि संस्थाप्य यथाविलवतः सुयां प्रजा च मत्संज्ञेण कुर्यादेव म्यलक्ति
 त्वा वा र्य सर्वशास्त्रज्ञो वेदवेदांगपारागः ॥ एवं हृतं समानीय तेन सजां प्रकल्पयेत् होमवैवप्रकुर्वीत समिदाद्यति लैरपि ॥ ३
 दं विष्णुः प्रतद्विष्णुः विष्णुर्वैष्णोर्नुकमिति क्रमात् ॥ मध्यात्रा योक्तमार्गेण वागेन संस्थमुष्णयनं तवेत् ॥ प्रणीता नो संययं ति
 तं कृत्वा देवं प्रयजयेत् ॥ देवस्य दद्यान्ने वेधरैः सार्धं समंततः ॥ अष्टोत्तरयने नापि मूलमंत्रेण वैष्णवं ॥ जुहुयादथ रेणी नुयाऽनु खं प्रयतः
 शुविः शुक्रास्त्रधरः शुक्ल गंधमात्मानुलोपनः सदक्षिणो वनो दद्यात् प्राञ्जुखायत्युदञ्जुखः ॥ मंत्रेणानेन विधिवन्नमस्तु कृत्वा वि
 लक्ति तः ॥ गोविंदगोपिजनवल्लभेण कंसम्यानि व्रत्रिदशे द्रं च द्योगो वर्धना धरक्तैः कहस्मसलक्तिता शेषगवामनीक गोवत्सुया
 त्वाति निरोधजेन पायेन मेनाशयसाध्यमेतत्पत्स्य दीयमानेन सुहृत्सु ह्यनेन क्रोध्यमेतत्समुपाकरोमि ॥ दानमंत्र ॥ एवं कृत्वा
 तीक्ष्णं गोयवेषधरम्यनु ॥ नतत्तरादेव हि मुखी जायते नात्र संशयः ॥ ४ ॥ इति गोपालमूर्तिदानं ॥ ४ ॥ अथ वाराह
 नविधमनमलिधीयते ॥ कुल्ले म्नादि तार्क्यमुग्रहणसंक्रमणादिकालेषु आदिवराहदानं कर्तुं भूमिं गोमयेनामलिप्य
 कुशेरास्त्रीर्यतिलचनुर्लिद्रो रौतदधं धेनवा बराहपरिकल्प्य सौवर्ण्यं खुरौ ससंखवक्रौ च बाहुराजतं ॥ हिरण्यं चोव
 नामालांत त्याज्यं शोखचक्रं दंष्ट्राग्नलग्नवमुधममैयि कृत्वा तां प्रतिमा वस्त्रालंका एदिलिः ॥ संपूज्यं चार्यमपि

वेदशास्त्रालिङ्गब्रह्मलोकदितिः सम्पात्त्यनवग्रहसं चक्रत्वात्तिलान्यवनुरागस्योक्तमार्गात्प्रतिष्ठितान्नौहन्मन्त्रेणाद्योत्तर
 सहस्रेशतेवाह्वाश्रमुकसंगोत्तंप्रवरपञ्चमुकवेदाध्यायिनेमुखशर्मरोमुकगोत्रमुकप्रवरोवेधमुकशर्मा मुकेकामः प्रणिमोबुल्यमहं
 संप्रददेनममेतिवरेदेवमेवदत्तिरांरघात्रदहलविष्योत्तरे॥ दानमादिवराहस्यकथयामियुधिष्ठिर। धरतैयत्पुत्रोक्तंवरहवपुषाम
 या। पुण्यंयवित्रमायुष्यं सर्वदानोत्तमोत्तमो। महायापादिदोषघ्नं जितंमुनिसत्तमैः देवसंक्रमणोलानोर्गहणाद्वादशीतया॥ य
 यज्ञोत्सवविवाहेषुदुःस्वप्नोद्भूतशने। यदावाजायतेवित्तंवित्तंचश्रद्धयावित्तं। तदैवतम्यकालस्याकालस्यादधुधुवंजीवितेयतः
 कुरुत्तेनादितीर्थपुण्यगघाशुनदेसुच॥ गोक्षेदेचालयेवायिरस्येवाथगहांगरो। देयंपुराणाविधिनावास्तराण्यकुटाविने॥ अयंग
 यमशीलायवेस्वेदंगवेदिने॥ देशंकालेवपात्रेचयथायच्चमयोदिते॥ अणुदानविधिंपुण्यं सर्वयायहरंपरं। यद्वीत्ररंयर्वाभूमि
 गोमयेनोपयेत्॥ कुशैरक्षीर्षतयाश्चैप्रणवात्तरमंनिते। उयविश्वानिलैस्तेषांभराहंपरिकल्पयेत्॥ द्रोणौश्चतुर्लिः संपर्याः त
 दर्धेवायवायुन॥ आषाढेवाथक्रुवीतवित्तंशान्नकारयेत्यसुवर्णोनिखुरोकार्योभुजौचक्रसगद्वितौ॥ राजतींकारयेदस्य
 यमरागविभूषिता। शंखंजल्पार्थंवनमालाहिरण्यं। पुष्पैर्वाकारयेद्विद्वत्प्रादौ। रौप्यंभघौतथा। देव्यावलनवमुभौसौवर्ण
 कारयेच्छता। सर्वधर्मघरसोयेनांबेअलंकारवियहं॥ द्रोणादिलत्तरामुक्तंपरिताषायां। यथिवीलत्तरांधरादानेद्रव्योप्र
 छाद्यवत्त्रैदेवेशवारहंसर्षकामदंरोमराजिनुशैः कृत्वागंधपुष्पैरथार्चयेत्। नवग्रहमखः कार्योहमश्वात्तिलैः स्मृतः। एवं
 संस्तुय्यविधिवत्तदास्तोत्रमुदीरयेत्॥ दशहाशेष्टदृष्टानिसर्वपापबफलानिवा। मर्दमर्दमहादंष्ट्रलाघवतकनकनकुंडले
 शंखचक्रासिहस्तायहिरण्यानंजकायवा। दंष्ट्रोद्धततिष्ठिस्त्रेधृतेनयोमर्त्तिमतेनमः। इत्युवाचैवमस्मत्कृत्यन्निः कृत्वातत्प्रदत्तिरां
 तत्प्रदत्तिरां। ततस्त्रास्त्रोदघातयथालंकारवियहं। प्रतिगहंचतम्योक्तः। यादयोपरमर्षिभिः अनेनविधिनादत्वाव

राहं दत्तिरा वितं। आचार्यमथ संयम्य प्रणिपत्य तमापयेत्। एवं दत्त्वा महीनाथ वराहं सर्वकामदं। यत्कलं समवाप्नोति पार्थ तत्केन क
 ते। सर्वदानेषु यत्कलं सर्वं क्रतुषु यत्कलम्। तत्कलं समवाप्नोति दत्त्वा देवं जनार्दनं॥ यथा समुद्रतो देवी वराहेण वस्त्रं धरा॥ तथा कुलं
 समुद्रतः प्रणिपत्य तमापयेत्॥ एवं दत्त्वा महीनाथ वराहं सर्वकामदं। यत्कलं समवाप्नोति पार्थ तत्केन कथ्यते। सर्वदानेषु यत्कलं सर्वं
 क्रतुषु यत्कलम्। तत्कलं समावाप्नोति त्वादि देवं जनार्दनं। यथा समुद्रतो देवी वराहेण वस्त्रं धरा। तथा कुलं समुद्रतः विष्णुनोक्तं महीयते
 ब्राह्मणं तन्नियविशो स्त्रीणां प्रदत्तं न स्य च॥ एतत्साध्वर्यं दत्तं न वराहं स्य वै प्रवे। योगीना विप्राय वै दत्तं विदुषे न वराहं रूपे दत्त्वा नि
 तानपि मुवर्णमपे सुवस्त्रं। उद्धृत्य पर्वपुस्तकं सकलमिन्द्रः प्रसन्नो निविष्णुलवर्णं सुरसिद्धं जुष्टं॥ ७॥ ७॥ प्रोठ श्रीदिनराज वंशजित
 कालं को र्हीरप्रभुर्लोकाजकुलानुगः प्रथमयायः शाखया लेखत ४। श्रीमद्वल्लभ नुरात्मनिरतः सत्संप्रदायाग्राणी सारेदानक
 संजुकेति वनुरे श्रीमान् लाधीश्वर ४॥ निजामसाहसाम्नात्पथधरमहीयतिः श्रीनृसिंहप्रभादेस्मिन् सैयर्णो कुजते श्रुते॥ ७॥ ७॥ ३
 ति श्रीमन्मन्त्रसावरणपुगुलसरोरुहभ्रमरसकलभूमंडलमण्डनसममृयवनाधीश्वर श्रीनिजामसाहसाम्नात्पथधरं
 धर श्रीमन्महा राजाधिराज श्रीदलपतिराज विरचिते श्रीनृसिंहप्रसादपनसारे वरादानविधि ४॥ ७॥ ७॥ ७॥ अथ नृसिंह
 नमविधानमलिधीयते॥ ७॥ ७॥ तत्र सौवर्सेन सिंहं च नुर्मुजं रोथं द्रुपमरागने त्रंघुधरागं नुवं निर्माय नीव क्लमाचैष
 देवं जानुगतं हिरण्यकशिपुमयि दैत्यदेत्यजं कृत्वा शंखचक्रैश्च देवराजा युधे कृत्वा इन्द्रनीलादि वससके कृत्वा देवमंधरा के
 रादिद्रव्यैः संपूज्य च स्त्रीयुग्मैर्नैवेद्यं धूपधुप्यादितिरत्यर्चयन् तौ जागरणं कृत्वा वैष्णवं मंत्रेण मूलेन जर्जितान् च वराणां हो
 तेषां ते कृत्वा वेददशास्त्रा लिखेत् परमवैष्णवं ब्राह्मणं वस्त्रालंकारादिलिः स म्यगत्य र्च्यं शास्त्रोक्तकाले अघे यत्वा पीश्रमु
 कसंगोत्रप्रवराया मुकवेदिशर्मणे मुकफलकामो मुकगोत्रप्रवरवेदिशर्मा इमां श्रीनृसिंहप्रतिमानुत्पमहंसंप्रददेन्ममे

दिभुजो ध्यायी बुद्धः प्रकीर्त्तिनः ॥ खड्गो घतधरः कुक्षो हयारूढो महाबलः ॥ लिङ्ग छेदकरः कल्की दिभुजः परिकीर्त्तितः ॥ यथा श
 ऋषावसौ वर्णाश्रमा कारयेत् ॥ विज्ञानानुरूपपत्तोरान्ननुत्पन्ना वदरिद्रयोः ॥ संयुज्यनामतिः ॥ द्वैल्ल धूपनिवेदनैः ॥ भक्ति
 तत्तः ॥ प्रणामोने निवेद्य श्रद्धया युतः ॥ अहयव्राह्मणानुराजश्यादौ प्रज्ञात्वा यत्नतः ॥ उयवे श्यामनि सर्वाश्वदेनेनानुलेये येन ॥
 मुगंधैः कुमुदश्रैव धूपैर्दयैस्तथैव वा ॥ आठ घवस्तु पुमैस्तु गृहरो वदं मर्ययोः ॥ अयने विषुवे वा पिडादश्यानुविशौष
 योका दशीर्ये धर्मकाय धव सर्वशः ॥ अत्र अथानरके यानि ह्येवमेव यिता महः ॥ गृहस्त्रिभूस्वस्वरूपं श्वश्रुहं येन विवत्सरः ॥
 एकैके देवरूपे पत्र एकैकस्य समर्थते ॥ अथ विवादः सर्वोद्दयात्संयुज्यमानवः ॥ मां नादते पिकदा चिच्च दद्यात् ॥
 दिने तथा देवरूपं विमद्या विप्रकारितं कोचने शुलो ॥ तद्गृहाणा प्रदाने न प्रीयतां विप्ररूपधक ॥ एतदुच्चार्य विप्रहस्ते सन्ते
 तोयं नित्यं यत्नं ॥ दत्तिणा च न तो देया सैव न्यप्रविशेद्गृहं ॥ अथ दानस्य माहात्म्यं वदाम्येकमुखः ॥ कथं स हस्ताख्यः शता
 त्व्यो वायदिशक्तो निलाचिर्त्तः ॥ उदेशतः प्रवक्ष्यामि भक्तानां ललितवर्धयेत् ॥ दृष्ट्वा वतारदानेन विप्रोरैक्यं स गच्छति ॥ क्षीरिय
 याक्षि स्वाययः संहृते नलः ॥ तथा विष्णुश्च ॥ सदा तौ वै एकं यानि न संशयः ॥ सहस्राणां च जीतं मुदरे तत्सदृजं तत्साय
 यच्छराजैर्द्रविप्रैर्विष्णुरूपकाश सर्वम्यधेन दानं कलं प्राप्नोति सत्वरं ॥ न तन्नयो लिख्ये विहितैः प्राप्यते कलं विप्रोद्देशा
 वतारणादनेन यदवाप्नोति यदवाप्नोति ॥ यः कोचनेन शुललक्ष्मणालक्षितो गविष्णुस्वरूपदशके विधिवद्विधाय ॥ दद्यादिजे
 षु जगदेवहितेन दत्ते घसा जुगन्मयवपुर्विभुरेव देव ॥ ७ ॥ इति दलयति राजविरचिते श्रीनृसिंहप्रसादे दशावतारदानोक्त
 यो ॥ श्रीदिनराजवंतिलकालंकारहीरप्रभु ॥ भीरुदाजकुलानुगः ॥ अथ मया यथाशक्यं लंकृतं ॥ श्रीमद्भक्तलक्ष्मण
 रात्मनिरतः सत्संप्रसादाय ॥ सांरे दानकसंज्ञकेति वपुरे श्रीमाश्रुदलाधीश्वर ॥ ४ ॥ १ निजामसाहसाम्नाज्यकरध

२५
४५

रमहियति॥ श्रीरुसिंहं ३ सिरं ॥ ४ ॥ ४ ॥ अथ राउदानम लिधीयते॥ ४ ॥ तत्र सौवर्षिता मृवाविप्रवाहने निर्मायपक्षेयोमौ
 त्रिकदधं नानासिका पांचत्व ज्ञाराज तमुत्तरीयवदत्तै वंगरुडं वृत्तद्रोविश्यासितवस्त्रेणावे ह्यंगंधेदिता सस्यकसंयुज्य चाग्नेया
 दिशि सुडिलेचर्वाज्यपालाशसमिधिर्यववहुत्वावेदशास्त्रविदत्रा मरांघोऽशोयचारेऽल्पव्यं तत्रैवा ब्राह्मं कुंलेयं चरत्सीत्सत्तपुने
 यं वमचयश्चवोयतेनिधयतदुदकेना चार्प्योरोगीरामलिधिं च्यत्रघेत्याफक्ता अमुकसगोत्रे प्रवरवेदिशर्मणे अमुकगोत्रप्रवरवे
 दिशर्मोस्तुककामः इष्टदेवतास्मरत् ॐ कारमुच्चारयन्निमादेवतातुल्यमहं संप्रदेदतममेति वदेत्यमेवोच्चार्य दक्षिणामयि
 दृष्टात्ततः प्रणम्यहीता ॐ कारमुच्चार्य इष्टदेवताध्याय इदानीं विधिमलिध्याय उपप्रतिगृह्णन्वेष्टुप्रीतिवदकासः कामायेति
 योऽदि नितदुक्ते वृद्धगौतमेन। कामलोत्तक्रिः वोरम्यात्तमद्यवत्यामिनिः कृतिं। नुर्याच्च शतमानास्या बिब्रोर्वाहनमुत्तमो
 मुवर्त्तनातिश्रुद्धेनयत्तयोमौक्रिकदधे। नानासिकाघातथावज्जमुत्तरीयवंगजतं। एवं कृत्वा गुरुत्वं तं हतद्रोणाय गेन्यसे
 त॥ अथ तवस्त्रेणांसेवेस्मश्च द्येतमात्यै समर्चयेत्॥ सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो वै स्मवाधर्मयावकः॥ ब्राह्मराष्ट्रविर्त्तितो लक्ष्मा
 यश्च तया यजमानेन शक्तिः। उपचारेः घोऽशालिद्विजमत्यर्चयंतथा। अग्नेयादिशि होमश्वकर्त्तव्यः सुडिले श्रुते। समिध
 ज्यजित्प्रन्नपालाशसमिधयि च॥ मंत्रो गं रुगायत्री समिदा ज्येवकीर्तिता तिले होमो व्याहृति लिः कार्यः। धाद्ये वृत्त
 तं यजेत्। गुरुपाणयत्री अनुयदंबह्यते॥ स्थाययेदब्रूणं कुंले सितवस्त्रेणावेष्टिजे॥ निश्रियेन्तव रत्नानि मृत्निकारेव नंत
 व्या। अथ स्नानाहुजगत्तत्त्वत्मीकात्संगमाहूदतयं वत्कृपश्चवानि पूरयेत्तीर्थवारिणां तेनालियेकं कुंवीत आयोहि
 द्यादिलिः कमात्तहिरण्यवर्णेति रुवायवमानेन चैविहि॥ ततः स्नात्वा शुचीरोगी विष्टोर्वाहनमुत्तमं सदरां मुदपुक्तः
 उन्नखाय निवेदयेत् मंत्रेणानेन विधिवदा चार्पयउदनु ख ४। श्री कृष्णाय परमानंदे जगतः परियालका सर्वजन्मनियत्या

यत्नेनैवैर्यमयाक्तं तेनेनाचसंचवैरूप्यं जन्मनायति दुः सह। कामलोलमिदं देवतववाहनं देवतः। विनाशयाश्रुलेकं पुनरागतं
 पालकोसि। दानसंक्रः॥६॥ एवं गुरुद्वयं ननु कृत्वा मर्षः। मुखीलवेत्। आचार्यलो जयिनु प्रणीय सवि सज्जीयेत्। आरण्यवा न्मुखी
 नित्य जायते मानसं शयः॥७॥ इति गुरुदानं॥ प्रौढ श्रीविजराजवंशतिलकालंकारहिरप्रभु। लो रक्षज कुंतानुग ४ प्रथमयाय ४
 ४ शाखया लेखतः श्रीमदक्षत्रपूरु नुरात्मनिरत ४॥ सत्संप्रदायाग्रणीः सारे दानकसंज्ञकेति वनुरे श्रीमा इदत्वाधीश्वर ४॥ १॥
 निज जा मसाहसाम्नाज्यधरधरमहीपतिः श्रीनृसिंह प्रसादे स्मिदपर्यं नुस्तेषु लो॥ ता ॥ इति श्रीमत्सुखी चंद्रसिंह च
 रणायुगुलसरोरुहभरसकलभूमि डलमिडन समृद्धवनाधीश्वर श्रीनिजामसाहसमकरणाधीश्वर श्रीमन्महाराजः जाधिराज
 श्रीदत्तपतिराजविरचिते श्रीनृसिंह प्रसादे स्मिदं दानसारे गुरुदानं यरिस्मि ४॥ ७॥ अथ अथरगुरुदानमलिधीयते ॥ ७॥
 सोवर्षे एजनेताम्नान्यतमेन पनयलतः स्वशक्त्या वा गुरुं निर्माय श्वेतवस्त्रेणावेष्टतामयात्रे संस्थाप्य वंदनादितिः संपूज्य
 आग्नेयादिशिसमिदं दान्यतिलैः गरुडगाय आपूर्ववदुत्वा तां प्रतिमां संपूज्य ब्राह्मणं सर्वज्ञं समर्प्य नारायणं स्मृत्वा श्रुति
 धर्माय अमुकसंगे न प्रवरवेदिशर्मैरो अमुकव्याधिनि कामो मुक गोत्र प्रवरवेदिशर्मैरांगरुड प्राप्तिमो नुत्यमहं संप्रददे नम
 मेति नदेत्ततः पुनः पृथ्वदुच्चार्य दक्षिणां दत्वा ततः प्रतिगृहीताय जमानश्च ॐ कारमुच्चार्य इष्टदेवं स्मरति गुरुं उच्चस्मीति वरदका
 मः स्वमायेति यवेत्। तदुक्तं ब्रह्मायुः पुराणो॥ सोवर्णं राजतवापि गरुडं कारयेत्सुधीः। तान्नेरावाधपलतः स्वशक्त्या वापि नारद।
 नासिकां वस्त्रं मयी कुर्यान्नैत्रदयंतथा॥ गरुडलक्षणप्रकरणं नुतिथिदं न प्रकरणाभितेकादशी विहितगुरुदाने विलोक
 नीये श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य मान्त्रयात्रो यरिस्मि तं चंदनागरुकर्पूरैः श्वेतमालैर्विशेषतः घृजयेरया लत्मा गायत्र्या गुरुं
 कयो होमं कुर्याच्च तत्रैव समिदाज्यनिलैस्तथा। ब्राह्मणः सर्वशास्त्रार्थकुशलो नियतास्मवाशवै पूर्वो धार्मिकः शान्तः साचारः

८६

४६

सज्जितेद्रियः॥ तत्पुरुषायविप्रहेयसि एजायधीमहि। तन्न ४ सुवर्त्मः प्रबोदयार। तत्पुरुषायविप्रहेवायुवेण घधीमहि। तन्नो ह नमथनः
 प्रबोदयार। तत्पुरुषायविप्रहेवै नतेपायधीमहि। नन्तवार्त्तप्रबोदयार। ममिश्वाज्मनितानां नृमं आरतेयथात्मक्रमं ततः शुक्लाव
 रधरः शुक्रमात्मानुलेपनः। यजमानः स्वयं लेत्वा शुचिप्रयतमानसः। ब्राह्मीणां यप्रदद्यात्तं हृदि नारायणस्मरत्॥ संनेरणाने न संय
 ज्यवत्त्राद्यैश्च शक्तिः। बिहंगराजयज्ञोऽशस्यपरां तनयप्रलो। सर्वा समवियद्रत्नयैव नमनियत्कृते। देवव्यायहरणे नैव
 यद्वै कृतं ममाविनाया शुमे श्रीनारायणवाहनततो निष्कलं को भूत्वा निरुज्जायते नरः॥ मम सज्जन्म कृता न्याय घस्माज्जा
 हि वै कृतं। ब्राह्मणा इत्येव शस्त्रानुविशेषतः॥ ४॥ ३॥ इति गसदुदानविधिः॥ ४॥ ३॥ अथ दक्षिणामूर्तिदानं॥ ४॥ अ
 न्न प्रकारः पलत्रयेण सौवर्णीयं निमादक्षिणामूर्तिविधमयगोमये न भूमिमुपलिप्य तत्र ये कजे विद्यम्य तत्र युं डरीकं विन्यम्य तत्क
 र्णिकायां देवेशैर्म सर्वे न व्यायकं सर्वकारा सर्ववधं वेरदस्य करं महे शं ध्यात्वा ब्रह्मपंकजे रचयित्वा यमैः सितचंदनादिना च से
 ए न्यम्नेकमन्त्रं। च निवेद्य तौ मेव वाससी समर्थ्य प्रदक्षिणी कृत्यान्नात्मानं सर्वयित्वा ततो विप्रवरं यरं शौ वेदात् विदं समत्यर्थ
 तस्मै तन्निवेदयेत्॥ ४॥ तद्गुक्तं वायुपुराणे॥ ४॥ अथ यत्नां यरमं युद्धदानं सर्वोत्तमोत्तमं। नमस्कृत्य प्रवत्स्यामि देवदेव्य श्रुति
 नः॥ सर्वेषामेव यायानां येन नाशः प्रजायते। यायानां निष्कृतिप्रोक्ता मुनिरिति। तयो होमस्तत्र ये यो यात्रा सा हि कार्या यत्न
 तः। एतत्तु सर्वयानां प्रायश्चित्तमनुत्तमं। महापातकदोषेषु पुपातको चोपपातके। अथोषामपि दोषाणां निरुक्तिः य
 रिबर्त्त्यतो यत्नप्रयेण देवेश शुवर्त्मस्य प्रकल्पयेत्। इष्टानं दक्षिणामूर्तिं सर्वज्ञं लो कसाक्षिणं॥ गोमये नोपलित्वा यां
 मृमौ विशुद्धपंकजे नानाजो लिस्त न ध्येयुं डरीकं यसेत्युतः। तत्कर्णिकायां देवेश शुवर्त्मस्य प्रकल्पयेत्। सर्वय
 दे मरुपिणो। सर्वगं शोते सर्वकाराकारेण। एवं स विद्य देवेशं सर्वयेद्रसपंकजं। श्रोतैः विकसितैः यमैः श्वेन

चंदनवारिणा। कर्पूरविदमगरुंधपार्थ चनिवेदयेत्। प्रदक्षिणं ततः कृत्वा निवेद्य परमात्मने। आत्मानमर्चयित्वा च ततो
 विप्रं समर्चयेत्॥ वेदवेदांगविदुषंशां तं शिवयणधरो ज्ञातं विदुषं कर्माणां नित्यनेमिदिके रते। तमेव देवं सकल्यज्ञयित्वा वि
 धमसतः॥ प्रणिपत्य च तं देवं ततो मंत्रमुदीरयेत्॥ तं मन्त्रमंत्रः॥ लग्नवत्सर्वज्ञः सर्वज्ञा मृतशंकर। त्वत्प्रसादे बभूवुः शेषयेया येन
 श्यनु सर्वतः॥ यः पापं वाञ्छनः कायसिलचं मम शंकर। तव रूपप्रदानं मे विलयं घातुं सर्वतः॥ अग्रे यात्रेति एतच्छास्त्रे
 च शरणं गते। मयि सर्वा धनाशे नदयो नुरु महेश्वर। इत्यामं अततो दद्याच्छिवसंघीयतामिति कियत्कलाय मखिलमात्मानं स
 मात्मानं मलसंचये। सर्वं निवेदयेत्तस्मै विप्ररूपाय सत्तवे। अनेन विधिना यत्कप्रदयात्स निःकृति। तस्य सर्वाणि पापा
 णि धिनश्यन्ति न संशयः॥ इति अत्रेदेदानवाक्यं अमुकसंगो त्रायेत्यादि इमां दक्षिणामूर्तिं नुत्यमहं सर्वं प्रददेन ममेकत्वात्तथैत
 दानप्रतिष्ठासिद्धयर्थं इमां दक्षिणामूर्तिं नुत्यमहं सर्वं प्रददे॥ ॐ॥ व॥ श्रीसिद्धि श्रीसत्त्वस्ती नृसिंहयुगल संरोरुहभ्रमर सकलभ्रमं उ
 त्तमं उन्नतसमस्तयवनाधीश्वर निनामसाहसमस्तसा आत्मकरं धर श्रीमन्महाराजा श्रीदत्त यतिराज्यनिरखिते तत्तत् सिंहप्र
 सादे दानसारे वायुपुशोक्तं दक्षिणामूर्तिदानं॥ ॐ॥ व॥ अथाश्वदानमलिधीयते॥ ॐ॥ तेनायि श्वेताश्वदानं॥ ॐ॥
 अश्वदानं च अश्वमेकं कर्तुं समर्थं तत्कामेन कर्तव्यः। तत्रेति कर्तव्यतो व्यतो सुवर्णापत्यावनयुते श्वेतमश्वसं पाद्यरूपक
 रकोयेतं करिदंतशोलितं नाम खरवंजनेन त्रमुतं तौ सयुष्टं स्वापुष्पेयेतं राजन्तं पुरं एवं नाना प्रकारशोलायेतं मानीय धार
 रत्नोपरि संस्थाप्य सुवृत्ते मुवेयं सर्वं ब्राह्मणं संपूज्य अहणादिषु कालेषु दद्यात्॥ तदुक्तं गरुडपुराणे॥ ब्रह्महत्यादियाया
 नि नययानियानि चोक्तानि सर्वाणि नश्यन्ति हयमेधेन निश्चितं। अश्वदानं नुजेनेह कर्तव्यं विधिपूर्वकं विधिं तस्य प्रब्र
 ह्मा मि व्रह्मणानिर्मितं पुरा श्वेतमश्वमुलेष्टानं हेमययीणं हर्मणं पितं। रुच्यै कुरुत्तुः शुद्धैः करिदंतोपशोलितं। बज्र

८७

४७

नेत्रे खुरैः स्नात्रैः चोमपुष्पं सवासं सुश्रेण कृत्वा रोतसं प्रतश्चापुष्पादितो धान्य रत्नोपरि स्थितं बद्धं सपट्टं कां एवं सुते जसं
 वान्यं ब्राह्मणाय निवेदयेत्। सुहृदाय सुहृदाय विदुषे वस्तु बद्धये। दातव्यो मंत्रमुत्वा यदा तव्यो लास्ययच॥ अथ यजामंत्रः॥ या
 तै इयसु वेगाय काश्च पायत्रि मूर्तये। जगदीपाय मूर्त्याय त्रिवेदाय नमोस्तुते। अत्रेदं नवासं अमुकसगोत्रो येत्यादि अम
 कतगोत्रः स्वर्गकाम इममर्थं मने कविशेषण विशिष्टं नमहं संप्रदे॥ ४॥ एते देवयुनक्तव्ये एतत्तदानप्रतिष्ठासि द्युर्धसदसि
 णां सुवर्त्मन्तु नमहं संप्रदे एवमुच्चारयन्तं कर्त्तव्यं दधाति लोके। महासमीवे समुत्पन्न उच्चैश्च वसयुक्ते। मया त्वे विप्रमु
 ख्याय दत्तो हयमुखी सवा इमं विप्रनमस्तुत्यं सेश्वते प्रतिपादितं। प्रतिगृहीतुं विप्रं ब्रूतुमया दत्ते सुशो लने। कर्णसमर्थ
 णोक्तत्वा विप्रहस्ते जलं दियेत्। यस्मादस्य पुरे सहेत्य दाना सप्त सप्ततिः। तां स्वरं भूतन सिध्यात्वा आलोक्य स्वर्गं हव्रेजे
 त्। श्वेताश्च श्वेतवा इदं नमयि कार्यं। बद्ध्वा वनथा दत्वा श्रुत्य मेव फलं लेदि निव वनात् तथा च कालिका पुराणे॥ अथ
 वा यद्विवाया श्वी गोमने वाप्यपादके। ददानियठ प्रदम दानं वै ब्राह्मणे त्वं च संयतः। तस्य दिव्यानि यानानि रथश्च जयता
 कि न। दुष्टं यं यानं वै वेह लविष्मथानि कदाचनेति॥ तथा क्वादे॥ ४॥ अथ वस्तु प्रप छेदे हेम विवेकं मूल रूपं। सत्तेन कर्म
 णादि विगांधर्व लोक मश्नते॥ महाभारते॥ ४॥ सर्वोपकरणे येन पुवानंदो भवति। योश्च ददति विप्राय स्वर्गलोके सहीयते
 यावंति रेमाणि हेयलवंति हि नरे श्वरा। तावंतो वाजिदा इलोका इत्याहुर्वेती हयुधला॥ कौर्म॥ अथ तत्तत्तुल्यमथ वा कनी
 योमध्यमोत्तमं। दद्याद्विज्ञानुसारेण ताणायपरिच्छेदं। ताणायानुकारे अलेकार विशेषः। तद्यत्ने सदत्ति न ब्राह्मणाय
 णिहा विप्रिणे। स्वर्गदः प्रायस्स्वर्गं अश्वि सालो कमश्चिदः श्रद्धादेशश्च कालश्च सर्वदानेषु श्रेष्ठः। दानमंत्रस्तुत्यात्मेति हि
 उच्चैश्च वस्तुमश्नानां राजा विप्रयकारकं। सूर्यवाहनमस्तुत्यः सत शोतिप्रयच्छंसे। इति॥ ४॥ इति श्वेतदानविधिः॥ ४॥

८८

४४

४। कृष्णाजिनजिलानकृत्वा। सार्थिषान्मचरणवद्व। य४ प्रपठति विप्राय सोयियायै ४ प्रमुच्यते। सुमेनु एह॥ कृष्णाजिनेनिला
 ५। कृत्वा हिरण्यं मचुसार्थिषी। ये प्रयच्छन्ति विप्राय तेशो व्याकृते। सर्वाश्च लोकाश्च रजिकाश्च रजिकामचारि विहंगम४।
 ६। नूतसंप्रवेयावद्वर्गलोके महियते। कृष्णाजिने समेदानं नचास्ति भुवनत्रये। प्रतिगृहोपि पाथमिनिवेदविदो विदुः४।
 ७। कृष्णाजिननुयो मन्त्रपात्रा सरणाय प्रमच्छति॥ सति वदेत्प्रवे लोके यावच्चंद्रार्कतारकम्। कृष्णाजिननुय४ ययमानं च भक्तिन
 त४॥ सोयिषाये प्रमुच्यते अजन्म जनि तैरपि। व्रसणा एव नृयं नु कृष्ट सारं विनिर्मितम्। संसिद्धये वया गानां आज्ञानां चैव
 शुद्धये। अतो नृयं सितं तस्य कृष्णं एतिसंयवु४। बहुनृयं नु संचाया विज्ञेयं तन्नराधिय४। कृष्णनीनस्य सामानि शुक्ला निवनु
 च स्तथा॥ यज्ञं यिव हनूयाणि श्रुतिदेहं वरेत्तग४। स्वे लुपारमते वनसंदेशो याज्ञिक४ स्मृत४॥ इतरे स्ते श्रुति चर्म विव
 वर्जित४॥ न कृष्णेन विना यज्ञो न श्राद्धं न क्रिया कविः। भवंति धर्मशास्त्राणि चेदकार्याणि यार्थिव। नदानं सर्वदाना माधिकं
 शुक्लं रणो विष्णु एह॥ ॥ अथ वैशाख्यो यो र्मसा सी च कृष्णगजिने सखुरं संसृंगरोप्य खुरं मुक्तालो गूयितम्। कृत्वा आ
 धिकेन च वल्लोरा प्रसारिते प्रसारयेत्। ततस्मिन् ४ प्रच्छादयेत्। सुवर्त्मनामं च कुर्यादहं तेन वा सोपुगन प्रच्छादयेत्। सर्वं रत्न
 गंधैश्चाले कुर्याच्चानि नृबुवदि नृवत्वारितैः जसानि पात्राणि शीरदधि मचुसार्थिषाणां निनिचाय। हिताग्नेये व्रणाय
 वा सोपुग प्रच्छादिता यदघाह। अत्र गाथा भवन्ति। यस्तु कृष्णाजिदघासखुरं संयुतं प्रजितै ४ प्रच्छादयवा सोभि४ सर्वं र
 त्वं रत्नं कृतम्। ससमुद्रघुताजिन स शैलवनकानन॥ चतुरंतामवेदतायुथिवीनात्र संशय४। कृष्णाजिनेनिला शहिर रचं मु
 मुचुसार्थिषी। ददाति यस्तु विप्राय सर्वं तरनि दुष्कृतम्॥ मत्स्य पुराण ५४॥ मनु॥ ४॥ कृष्णाजिन प्रदानं च विधिं कालं वमा
 न व॥ ब्रह्मणं च समाचक्षत न मे संशयो महा ३। मत्स्य ४॥ वैशाखी यो र्मसा सी च गहं वंद्यं सूर्ययो ४॥ यो र्मसा सी

तदाहव्रजा लो।व्रजा॥ अतः परंप्रवक्ष्यामिदानं विश्वामराकृपे। यत्कृत्वा पुरुषस्त्री वा ब्रह्मलोकमवाप्नुयात्। सर्वयायत्तयक
रसर्वयायाधमो धमोचनं। स्वर्ग्ये यशोदमायुष्यं श्रीकरं पुनरुद्धिदं। म्रुली सफलदं नृणां दुःस्वप्नाद्भुतनाशनं गृहशान्तिकरे विभ्रमुक्ति
प्रदायकं। यदाह लगवा इव्रजाना एधरा श्रुत्य द्योतपाहं कृपया पूर्वयिता मेरो महर्षरां। त्वैश्वदेवमिति प्रोक्तं दानानामुत्तमो
त मातदहं व। प्रवक्ष्यामि श्रुणु धमु निसम्तमाः॥ अस्ते च दैरागुणा यायि सूर्यतया यजेन्मृता याति निविधे वाद्भुते वा दु ४ ध्वने
वदभ्योचकु र्यात्। कृते यायेति कृति मम्यवेतत्। ह्ये जाते निर्मयायं च कुर्यात्। अस्ति रोगैर्बहुलिः श्रूयमाने त्यं कुर्यादैश्वदे
वैनुदाने देवागारे स्वर्गरे नंदने वा घाली रेश सते यत्र तात्रा विप्रं गुरुं वेदपुराण दक्षं संगृह्यतस्यो नु मते न कार्यं वितानकं
विप्रमुखेन देयं पूदानं विधिना मदा॥ येन भूमिं शक्तता जलेन विलिप्य नीत्वा दशहस्तामानं। तत्रैग्लेयाश्च नुरः समं तात्प्रा च्य
श्रुतिर्यकृच्च लवेति तत्रान वात्र कोष्ठा निलवति ते पुंसकर्मिकानश्च दमार सरोज्जा इत्तत्वा शतैरठकं जडं त्वैश्वदेवैश्वर्यं स्रता
श्राद्धे ऋषे वप्रयोगि क्षितेष्वांमनिमतो र्वयोः प्रागादि मध्यांत मुनुक्रमेण सर्वं कर्त्तव्या संनघा र्धनीतं। संप्रोत्पकुत्रैतकु षोदके
नत्रा वात चायजुषा वा रूरो नव स्त्रैरग्न्यैर्वैष्णवा यया सोमगंसयि र्धमज्यौ बवाग्नां प्रत्यश्रुत्वाः प्राज्जुस्वा त एव सर्वान ए
ध्वदान व्यामथ क्रमेण। विप्रेण वा गुराणा सर्वमैतत्कृत्वा मंत्रं विधिना वैश्वदेवं। उक्तो देवानं र्वयित्वा यथोक्तो दाता म्ना त्वाति
त्वा मि श्रैः नृलोदके ४॥ पुष्यो जति प्रदक्षिणो चैव सार्धं मत्पर्च्य देवान्। अथ पुष्यसंगंधैः ध्रुवैः प्रदीयैश्च यथाक्रमेण प्र
कमेकं च यथाक्रमेण हिरण्यं। संप्रीयतां लगवान्मे देवो त्का दद्याद ह्यौ प्रेरितः सोदयै र्व एत नं मंत्रं गुरुवे मध्यमं च संप्रीयतां मम
चाप्यथ देवः संप्रीयतां गवान् च ऋयालीः संप्रीयतां लागवा इदं ह्यहं ता। एवं कृत्वा यंच लि विप्रचर्यः पुण्याहं च स्वामि म
र्द्धि व वाक्पा एतद्दानं गुरुवे दक्षिणां वै विष्णवे देवा ४ प्रीणयंत्यम्यविप्राः॥ इति श्रीनृसिंहप्रसादेव विश्वामरायनं परिपूर्णं

२२५
४९

४॥ अथ दशावतारनामलिख्यते ॥ ४॥ अथनेगहणाधेदयथतीयातादिमहापुण्यकालेषुकुरुक्षेत्रलागिरथीन
 र्मदागोदायोडूरक्तध्रुवेणीसेनुवेधमदिमहादेशविशेषस्थतीर्केषुपथाविलवहैमीसत्यकर्मवरहन्सिंहवामनरामराम
 कृष्णधकल्किरूपदशावतारप्रतिमायथावदायुधेयतालतण्पोविधायस्वस्वनाममंत्रैः षोडशोपचारैर्वल्गालेकारादिना
 सम्यगल्प्य सर्वशान्नालिहोत्रासणमाहयवल्गालंकारादिलिः सम्यगलं कृत्य अघेत्याध्वार्घ्यं अमुकसुः गोत्राय अमु
 कवेदाध्यायिनेः मुकशर्मणो मुकसजो श्रीमुसवेधमुकशर्मा इत्युच्चार्य देवरूपं सयाविप्रकारितं कोचनेराजने शुले
 तद्गृहाणप्रदानेनप्रायतोविश्वरूपधृगिति मंत्रमुच्चार्येवास्मलोत्प्रेदघातएवमेवदक्षिणादिसुवर्णतदाहविश्वामित्रदाना
 नांमुत्तमंदानहैर्मविप्रोः स्वरूपकं । तस्मात्पुण्याविनादेघाहैमाविप्रोः स्वरूपकाः । मत्स्यः कूर्मोपबाराहेनारसिहोथवा
 मनारामो रामश्चकृष्णश्चबुधः कल्कीचनेदशावामेशंखिंगरावत्ते द्विभुजो मत्सेत्सारूपधृक् ॥ नरंक्षिमेत्सरूपीवा
 नेमत्सरूपीजनार्दनः ४ । एतदेव कूर्मलक्षणा मस्यपदस्थाने कूर्मपदप्रयोगे सति । मधयिगलकर्णं च वनुर्बोद्धायुध
 पुनरोगं मकरस्य च मना वप्ति तं सुलीषणं । श्रीवासकर्मणधस्त्राधने रान्तोयदाबुगो । एतद्रूपधरे देववाराहे भुक्तिदो कृतुल
 दग्नि समाकारे सिंहवक्रनरंगकं । दंष्ट्रेकरालवदनं शूलजिह्वं सुलीषणं । हतात्तजटिलं हृदं श्रीलीहं पीनवस्त्रं । अलंघ
 तीव्रनखरेवामोरुक्तं तदानव । तद्वत्कोदारयंते च करैः नालनलनखैः र्भृशो गणक्षचक्रधरं दाल्यानरसिहं जगत्प्रभुं नुदुल्ल
 ल्लत्रधरोवाधरो द्विर्दोषासनः परिकीर्तितः । तत्रोतकरं चोत्तोरमुद्रहृदयं शृङ्गेरे ॥ जामदेग्न्यः प्रकर्तव्यो रामो रूपासुरोत्त
 राः । युवाप्रसन्नवरदसिहं स्वप्ने महाबलः । आजानुबाहुः कर्तव्यो रामो बाहुधनुर्धरः ॥ शंखचक्रधरः कार्यो नीलसीत्य
 तस्तुविश्रीकृष्णो दधेवाहश्च सर्वदैत्यहृपेकरः । काखायवृत्तसंपीतकैः स्वधसंलक्ष्मीवरः ॥ यमासनहृच्छो

निबदेत्तत्र दण्डाच्छात्रि जेय रमवेषु वं ब्राह्मणं बन्ध्यालेकादि लिः सम्यगत्यर्च्य शान्तिं कृत्वा कामकामाये नियवेदितितदुक्तं कारि
 कापुराणे ॥ ४५ ॥ नृसिंहवायरोक्मं नुदत्वा च नुर्मुने विभुं । तद्यथा त्रेप्रतिष्ठाप्यैष्यदं नु कृत्ययेत् । चतुष्पापमरागे राशं स्य
 च विदुमौ मृथा ॥ पुष्परागं भवोर्देशे कस्म्यो हंरिका बुलौ ॥ नृसिंहस्य विप्रधर्मात्तरात् । कार्यं कृत्वा गवार विष्णुनरसिंहं वा
 रसिंहं वपुर्धरः । दानं कर्तुं कर्तुं शमध्यः कृत्वा दत्तः । सिंहाननो नृदेहश्च नीलवर्णाः समचित् ॥ व्या० की० दृष्ट
 न संस्थानः संस्थानः सर्वा लरणा भूषणाः । हात्मा मालकुलमुखो द्वालत्केसरमंडलः । हिरण्यकशिपोर्वत्तोदारयन् लखरेः । देवक्र
 तुगतः कार्यो हिरण्यकशिपुस्तथा । देवशृशंखचक्राणां भूषितो र्धकरः यश्चि । एतावत्तं वदेद्दूर्ध्वं रुद्रतोलस्तमस्तको कृत्वा
 रुपाभिर्दंष्ट्रां तत्र त्वा मधुना बुध ॥ पूरयेत्स्वदं मिश्रेण तत्र देवं पुनर्गृहेता गेधपुष्पैस्तथा धूपैर्जीगरं तत्र कारयेत् । कृ
 त्वा समस्तमतनु हरये पूर्ववदृते । यत्किं चित्प्रा । गिदेर्दिष्टं नुर्घात्सर्वं सिंहायितत् । प्रा । गिनिर्दिष्टमिति प्रवमंत्रेण पूजने ॥ मू
 लमंत्रेण अष्टात्तरशततिवाघहोमः ॥ द्वादशशतं प्रहारातोत्यः सदक्षिणमत्र दानमि ॥ नि । कार्त्तिकं वाप्यवैशाखां माश्रि
 त्य द्वादशी तथा ॥ कृत्वा विधिमितं सम्यक् पूजनेन सह दमश्च ॥ एवं लवियत्करणं नृसिंहकृतिदानतः । तत्र विष्णोः १ यदं प्राप्य तत्र
 त्रीं पूजयेत्तु ॥ एतच्छ्रुत्वा महापुण्यं सर्वथा यात्युच्यते ॥ धनमायुर्विवधं निश्चयं प्राप्य विशेयतः । प्रावयेद्दक्षिणं दद्यात्
 शतं वा त्मविभूतये ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ इति नृसिंहप्रसादे नृसिंहदानविधिः ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ अथ नृसीतारायणादानमलिधीयते ॥
 ४९ ॥ ५० ॥ पक्षेलेन यवातर्धानं वा सौवर्ण्यं यासनगनां वनुर्मुजादाचिणाधः करेयं संशतरत्र शंखवासां कच्छिंतं लसीयत्
 रक्षितापरकं वा मोत्सगात्तरत्नपात्रं करं लसीवायणनिर्मायतत्पुरतो राजतं गह्वरं तस्य सौवर्ण्यं यत्तौ सौवर्ण्यं मेव नासि कं
 विधमवत्तैराच्छाद्या श्रीखंडले द्विलिखत्सीतारायणरूपं पूजयेत्तु वद्वोमेकत्वा अथेत्यादि एवं गुणवति समपश्यत्पुत्रा अ

६०

१०

श्रीमुक्तसंगोत्रप्रवरयामुक्तवेदिमुक्तशर्मणोमुक्तकामोमुक्तगोत्रप्रवरमुक्तवेधमुक्तशर्माप्रमोक्षस्तीनारयणाप्रतिमोनुत्पहेसंघ
 ददेनममेतिबंदेएवमवाध्यायदक्षिणामपिदद्यात्तदुक्तंलस्तीनारयणारुपसुवर्णनप्रकल्पयेत्स्त्रियित।अर्चयेत्कुंभैर्धुमंलस्ती
 नारयणात्मकं।प्रपत्नरमणीयेवारुडस्योयुलस्तीनारयणारुपमुक्तकामिकोपलेनत्वेत्।इतिरोम्यभुजोदव्यायुष्टेदेवस्य
 चक्रिणः३ति।गुरुजनेनुर्योदेवदेवस्यवाहनोपसौधतस्थसोवर्णोसोवर्णीतस्यस्थनासिका।वज्रैरसंतस्त्रिरेःपरिधस्य्यातिके
 लुकं।मुक्तादानपरितिसंवदनागुरुलेपिते।अर्चयेत्कुंभैर्धुमंलस्तीनारयणात्मकं।प्रपत्नरमणीयेवारुडस्योपरिस्थिते।मयंल
 त्वासमानोपपरयेदस्यसंकुलैः।कुंभमोगरुकर्पूरैरुपवीतांगुलीयकैः४।एतौक्तोक्तेनविधनेनहोमंननुकारयेत्।मंत्रेणानेनते
 दद्यात्सर्वलोकनमोक्ते।लस्तीयतेदेवकिनेदनेशहीराक्षिणधीववसामगम्य॥गोविंदमोदरवातरंविनाशयाश्रुत्तपिता
 रिवर्गामुवर्णोनातिशुद्धयज्ञयोर्नोक्तिकिंकद्वयं।नासिकायोतथावज्रमुत्तरीयंचराजतं।एवंकृत्वागुरुस्तेनवृत्तद्रोणोपि
 न्यसेत्।श्वेतबलेणसंवध्यस्वष्टेतमात्यैसमर्चयेत्॥दानमंत्रःलस्तीनारयणस्यैवमूर्तिदत्तानुलक्षित४।अरण्यवा
 मुखीनित्यंजायतेनात्रसिंशय४॥३॥४॥इति लस्तीनारयणमूर्तिदाने॥३॥अथविश्वामरदानमलिधीयते॥तत्र
 प्रयोगः॥४॥शुलयोगव्यतीयातत्रयसूर्यपर्वदिपुण्यकालेलागिरीगोदम्वर्यायुदिपुण्यदेशेनद्यादौतीर्थ्यगृहेदक्षिणे
 त्वरेप्रवरौवाञ्छीगुरुवेदयलिहंष्टातदाज्ञामादायसोऽशहस्तप्रमाणोदशहस्तप्रमाणोवाभूमिगोमयेनोपलिध्यतत्र
 चप्राकृप्रवरौरेखाचतुष्टयेनसवकार्णिकवृत्तकमलनवकोशानिसेयाद्यतत्रतुलाठकशसमानोयतत्रचहिरण्यम
 यासर्वीज्ञेवारधनुर्वाणधरा५।अष्टौलोकपालाश्चसर्वास्तमंचसिंहसनसुंक्तलासर्वोपचारैःसम्प्रागत्यर्च्यप्रत्येकं
 स्तयुगुलेसमर्प्यवेदशास्त्रालिङ्गमाचार्यसम्यगलं कृत्य तस्मैनाःप्रतिमाअघेत्याद्युवायंदात्वादीनानाथास्तेतोषयेत्॥

नुयामा वी आषाढी कार्तिकी तथा । उत्तरायणोद्दशी वा तस्या दत्त महाफलम् । अहिताग्निदिनो यश्च तदेतत्स पार्थिव ।
 यथा येन विचिनेन तन्मे निगदत ४ अ एणु रोगो मये नानुलिप्तमुच्यते देशेन रात्रिषु ॥ आदिवेवमा स्तीर्य शोभने ब्रह्मसायिकम् ।
 ततः स खुरसमगमांस्त र ह्यमार्गं कर्त्तव्यं वनं गन्तुं पदं तथैव च । लो गूले र्मोक्ति कं पुक्तं तिलं न्ततथैव च । तिलै
 एव सने रत्वा वास साक्षादयेद्रुच ॥ तिलैस्तु शिखरं कृत्वे । कचित्पानु ४ । सुवर्त्मना भं कृतं दत्तं कुर्याद्विशेष न ४ ॥ र
 त्वं गं चैर्यशः शतया तस्य दि नैव विद्यसे ३ । कं । स्यात्ता शिवत्वादि दत्त दद्यात्प्राक्रमम् । मृन्मयेषु च पात्रेषु पृथ्वीदिशि
 क्रमेणानु । वृत्ते हीरे दचि हौद्रं मेवं दत्वा यथा विधि । अत्र त्त्वानि कां स्यात्ता शि चत्त सप्तुदि तु चि यसे ३ । अथा नि व
 मृन्मयानि पात्राणि च वृत्त हीरे च मचुपसां न नियथा क्रमेण द्यादि दित्वा यः नीयानि । वंय कस्य तथा । शास्त्रा मन्त्राणं कुंभ मे
 व वा वायोपल्लु छान कं कृत्वा निदाने देशाद्वे उय समीपे स्तुप नं य स्यतये ति । कुंभ विशेषम् । मार्जयेदि निदा नावे तं रं स्तात्वा
 जी र्णा व स्त्रेण प्र कृ । दयेदित्यर्थ ४ । वानुं मया त्राणि पादे तस्य प्रदाययेत् । यानिका म्या निपायानि मया लो क्तानि वै लो
 पात्र प्र दानेन प्र रास्यं नु ममा शुवे तिल ए र्गो नु तत्कृत्वा नाम यादे निवेशयेत् । यानि पायनिका त्यानिक र्मो हानि रता
 निकृ तानि वा कां स्यात्ता प्र दानेन त्वानि नश्यं नु मसदा । मचुपसां नु तत्कृत्वा पादे वै दत्ति णसे ३ । एतत् । त्र द य यश्चि माद यो
 ल्हा यनीयम् । य ए प वा द्यै ४ मृत्स्व मा ३ नृ ह मां सस्य ल क्षणा । ३ । तत्रो त्वि च मै पायं ता प्र यात्रा त्प्र रास्य नु । क च्या मृ तं चैव
 रदार प्र चर्षणाम । रौ प्य यत्न प्र दानेना हि प्रं नाशं प्रया ३ मे । ऊर्ध्वा दत्वि मे कार्यता म्परज त स्य वा । ऊर्ध्वा दे ४ अग्नयो ४ ।
 एकवचनमत्रा विवक्षितं । अत्रतामयात्रं म धुपसां दक्षिणा पादे रजत पात्रं तिल ए र्गो वाम यादे सं स्थापनीयं । जन्म जन्म सह स्त्रे वृत्तं पाप कुञ्जिना
 सुवर्त्म पात्र दाना तु त्राशया शुभार्थेन । एतच्च सुवर्त्म पात्रं अज्ञानं यस्मिन् अदेशे स्थापयेत् । शहे मृक्ता विदु मं वदा डि मं वी जशर कृ । प्रशस्त
 पत्रं श्रवणेस्तुरे षं गादमानि वा एवं कृत्वा यथोक्तेन सर्व शाक फला नि वा तत्प्रतिग्रविदुः । नाहि ताग्निर्द्वि जो तम ४ । स्नातो बस्त्रयुगे छ-न ४

स्वशक्त्यावातलं हतः प्रतिग्रहस्य तस्योक्तः पुच्छे देशमहीयते। सवर्णानाभिर्दद्यात् प्रीयतां वृषभधुजः ॥ इदमिह दानवाक्यम् ॥ ॐ अद्य अम
 कस्य गोत्रायेत्यादि इदं कृष्णजिनं कृशोपरिगतं कंठेयस्थितं वस्त्रमुत्तमप्रच्छादितं तिलराशिमुबलं शृंगोरेष्यं दंतोप्यस्वरं मुक्ताफलं गूलं सवर्णं
 नाभयं चरालं हतं गंधयुष्याचिंतं वनुर्दिगवास्थितं हतं सीयरदधिमधुयुष्मायात्रे वनुसय सहितं सकां स्पयात्रं शिवोदेवतः अमुकापस्तम्भमहं संस्र
 ददेनममेति। अनेन विधिना दद्यात् वा वरुणमार्गं रागमात्रस्य स्पष्टं देवाजरीचिंतं सूर्यसमो हिसः। दाने च आहुकाले च दूरतः परितः कर्तव्यं यशस्वगृहा
 त्रेषितो विप्रेर्मंडयेत् स्नानमाचरेत् शतं हस्तं कुंभसहितं नीत्वा सौगं च नु ४ पथे यत्स्य कुंभे न राजे रशा स्वायायादपस्पव। कृत्वा चार्यं ४ कलशं मंत्रेणानेन म
 द्वा नि। आयापयेत् समुद्रास्ते न चोवाच्यास्तु घोः १॥ अहोवा ससीवीते आवांत ४ शुचितामियाश अहमय परिहितप्रसलितं च। वीहृत परोध
 न ४ दक्षिणा संख्यानुगा नु ३ पुरो। शतनिष्कसमो येतंत ६ हीमथापि वा। श्रुतो नूनं न दत्तं अ धि कं फलमूर्जितम्। उतमं उशने नैव मध्यमं नुतद
 र्धतः। तदहं न कृनिष्कं न देवं कृष्णमगाजिनम्। न वितशाच्यं कृत्वा फलहानेस्तु कारणाशः ॥ मत्स्यपुराणे ॥ हते मोनेन याच्युश्चितं शासमासुरैरपि। वक्तुं
 चरपति श्रेष्ठतथा प्रदेशतः ४ श्रुणु समयं नृमिदानस्य फलमाप्नोति मानवः। सूर्याश्वलोकाश्च रतिकामचारी विहगमः। आभूतं सर्वं यावत्स्व
 र्गमाप्नोत्यर्शय म्यानयि ४ पुत्रमरणां वियोगमार्थं यासह। धनदेशपरित्यागं न चेवेहाय पाह चिरा। कृष्णजिनं हस्तं मगस्य च म्मदत्वा द्विजेद्राय स
 माहिताया यद्यो जमेत न्मारां न शोवेत् प्राप्नोत्यभी संमनसः ४ फलं तं शो वैष्टयं वरा विकारे कालिकापुराणे ॥ येषि नुमादिया। नेच हत्वा वीट्रं दसति
 वे। तिलद्रोणसमापुक्तं वस्त्रं पुमेन वेसितं य। फला हर्थं मथा हं वा विभवा द्वेम संयुतम्। सजायुमेन वल्हेरा। अनेना घ्रायेद्भिर्जं सोदकं वां यरं
 नुक्व सतिलं न्यम्यतत्करे ॥ ततः ४ कृष्णजिंदया तिलद्रोणा चिंतं च यशस्वा उभोजयेत् न नत्वा वेव विसर्जयेत्। अयने वषट् वेवे इदमर्थं अस्तेथा ॥ पुगादो
 संप्रयच्छंति विधिमाये नु वै हजते पितृपदमासा चरशां शं वस्त्रं अयुषः ४ कीर्तिविधेभ्यो गै ४ कलाशफरा विता ४ आकृष्टा भवं कां लो गोर्वते मद्युते न
 मो वहु तोर समीचीनान चास स्त्री प्रजास्वर्न शृंगीता मय धीरोप्यलुरां च। मयुशरं कृत्वा ह्ययुतां सत्यं हृदि जवर्धमुब स्म्यं दक्षिणोर्ध्वेना स्वर्गलोकका
 मः ४ अपमत्पुनिरशनकामो वा नु यं सं प्रददति दद्या शत दुक्तं भविष्ये। यो वृष्टं यपसा द्वां हि मयजानयो जितम्। संयत्पव क्त्रपुमिम न दद्या शसे। पित्रे शधु
 वम् ॥ वैशाख्या योरोमास्य। वतिलदानं ददति यो। कृष्णजिनं वसं द्वां प्र स्था न्ये सो तिलस्ये वे। स्वर्गं शृंगोरेप्यस्वरं मुक्तां गूलं भूषितम्। श्वेतं वस्त्र
 पुगे येतं कृष्णवेला च लं हतं लोहपात्रं व नुष्क च हतं सो द्रेणा यूरितम्। दक्षिणी रं तथा चेव संयत्संति नुत ३४ परम्। परिहीते गुणधारे ब्राह्मणे मुस
 माहिते। अग्निहोत्रे ने शांते हि देव हि जपरा परो वि त्प साते सौ चये र सर्व शास्त्रा धल कृते। तथैत रो यते दानं कृष्णजिनमनुत्तमं सदीय सागडां तां च
 सशेलवनकानां यथिवीरव संयत्सं दत्वा भवति यत्फलम्। उदत्प नैत र काश ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

५
१२

प्राप्यदिनमपासायनमिभागेसमेष्टमे। वउर्देषां वउथ्यो वाविद्यावायां हनं न। प्रमादकृष्टितैः ४ अमेरिपव्यरंतसु
वर्विकृत्ता। त्वहो घनकृणैर्घोतनपाकुर्षु कुलो रक्तां वाधाप्रवो रक्तमालाविभुषितः ४ तोजा एषु त्रौ वं धेनविस्कारित
करीत ४ ४ अस्मिपुत्रस्यैका ॥ ३ पानघुगणकां विवृष्टुर्नवलपार्श्व ॥ ४ गृहीतमांशपौं श्ववामो कलतो तथा ॥ एवं नय
हृषंकत्वा गृहीतकुसमांजलिः ४ जमातः ४ वसन्तात्प्राप्तममत्र परिपेश संयुज्यमं बहु सुमेले वेद्यं वसंश्च कलयमे यत्मा
न कालं तेन चो व्यते। वसविष्वादिनां त्वमातोभ्योसि सुवतः ॥ प्रजितं मं मपाभज्जायार्थिवश्वतथा मुवा। त
दुप्यते तदविभोनकुत्र नमो नमः ४ वसपुत्रपितृत्वं ब्राह्मणपतिवेदये न ब्राह्मणप्रथमं मृत्युवा सोमि
वेषणे वृषो रजि एणं शक्ति नोदयाः ४ प्रणिपत्यैवार्जये शनिचं शतशतार्धवारशिणोत्यर्थः ४ एतत्तो नाने रजिषिते अतिसम
धे ४ एजास्त्रवर्त्तो यत्रादिपुत्रः ४ अपमत्पुत्रहितः ४ व्याधिरहितश्चानिर्वाचस्वभवति ॥ ॥ अथ पमदा नमः ॥ शताय मत्पुत्रः ॥
धर्ममाहिषं पापितलोहप्राप्तपति तकां स्यातोपाधिमायशान्दयं मंदरा मीतिसं कल्पः ४ न इह मं पुंजये ॥ ॥ पाप्मे
काले पदयोगे ४ कर्मा विहृतं लभेश पुनमृतागते काले अपमत्पुत्रसंभवेश एवं मत्पुत्रं ते वै रं रानमेतन्मार्जये श
एतमेतन्मार्जये श एतमेतन्मार्जये श्मशाने यं मत्पुत्रा यहं लोहप्राप्तिवितं का श्वतत्रयं पुंजये न तस्मिन् कालेश्वा
पुर्णप्राप्तिर्का एतां गतवृत्ता लोहप्राप्तिं यज्जी मय रात्राणि सर्वतः ४ त्रिलोहाकारप्रहं काले तैश्च अत्रा वृतः ४ त्रिलोहता
मृकां स्यति तत्तात्त्वं कालं इतादं ४ मत्पुत्रः ४ कृत्वा यमहिषं यथेते रपाद्यमणल यमा अष्टम्यां व वनुर्देषां करोति वि
विनायकः ४ एषु व्यतिवृत्तपः ४ शमव्यते बुवताशा उ कृत्वा तद्यैत्रो रात्रा नमो त्वपायेन्यो मम यो न स सं गृह्ये न
नादने ननु प्रीतो मत्पुत्रः ४ एतमंत्रः ४ यत पदे रज्जी एति रानविबे कात्मतं पुवर्णे रजि एति स हो पां अथ

मन्त्रनीशसार्थम् ॥ ॥ इति यमदानम् ॥ अथ महिषिनाम उ वहु जी रसमी बिता वां बुभौ प्रजां मूर्त्तेशं गीतां प्रयथो रोष्य
ब्रह्मं वा मायशं कृवप्रक्षययुतो सन्मण्डितमन्त्रव्यसुवर्मे रोजे लोये तां मर्त्यलोकां काम ॥ अथ यम पुनि एतन कामो वातु
न्यमहं स प्रयं ददति एधा नृदं भविष्यो ज्ञो ॥ ॥ श्री भावान ॥ ॥ महिषि दान महा म्पं च यामि यधिधि ए पुत्यं विनया उ
म्यं स गे वै काम प्रवप्र ॥ ॥ ॥ इत्येग्रहे पुष्ये अर्त्ति का मयने तथा शुक्लय जने वर्ज्यं मर्त्ये संक्रानि वासो तदा वा जयतो वै
त्रे वित्रं व कुत्र नं दना तदैव देवा माहिषो स सा एव मी उ ए ॥ ॥ सु यथो च ए सु जय ना सु म्प गी सु स्व एतथा ॥ अथ मन्त्रावत
उनी सु सी ला दोष वर्जिता ॥ ॥ कृव अ इ ता एत प्रदी हन वा विता ॥ ॥ यो एषा अपि ट को ये ता सा हि एव्य व शान्ति ॥ स पृचा न्य पु
ता देवा कृष्णो वेद पा गो ॥ पु ए ए पाठ के दे वा ज्ञो ति ॥ ॥ शा म् वि रो श तथा ॥ ॥ देवान वेद ए हि ते न व कु व ति ने क वि उ ॥ ॥ ति गे री मि
स मायुक्ता यग्ये हि वि वि पुर्वं दधा न्म त्रे न ए जे दू य एत य द ते न त्रा दं ज्ञा ति दि लो क पा ला नं या ए ज्य हि षा श्व भा ॥ ॥ महिषो
वो दान मा ए त्प्र सा न्क मे स वै काम ॥ ॥ व म्मे स ज स्य सा ह म्ये य स्या ॥ ॥ पु न्न य ति थि त ॥ ॥ महिषा सु ए त्त न नी या स्म म्भु व
ए दाम म दान मंत्र ॥ ॥ द्या धृ धि नि कृ त्प व स्रो तां य प धि नि प्र ति ग्र म्भे त्र म्भ्या ए प्र थ दे रो म्य यं नु व ॥ ॥ अत्रे द दान वा क्
॥ ३ ॥ अथ यम पु क्से गी त्रे पे त्या दि ए मा मं हि धि यथ म प्र स त्तान उ ए ॥ ॥ सु उ ए ॥ सु ना र्त्तेशं गी सु व र्त्ति ल का सु व र्त्तो भ ए ॥
ब्रह्म नां मे ह नो वा वि तां यि था कृ पि ट को ये ता स पृ चा ए य ता या उ क व ति प से व ता स पृ चा न्य पु ता या उ क व ती य म्मे व
ता अमु क्का श न्य म हं ग स प्र दे न मे ह मे त्प क्ता प र्बो क्क मं मंत्र उ द ह रे त् ॥ ॥ अमु क्का श गी त्रे पे त्या दि ॥ ॥ एक त न मा हि
षी दान प्र ति पा रि च्छ र्थ म द दि ए प नु य म हं स प्र द शो न मि ति ॥ ॥ वं द त्वा धि वा न न ब्र ह्मा ता स्य ए द न य रा त म य यो
त्र तो वि प्रा भु सु त नि श्री भ व वे नि व अ ने न वि धि ना द त्वा म हि षा दि न्तुं ग वो स वी का मा व वो ष्ठी मि ए स लो के

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

बुद्ध्यावापि हताशनम् । एतौ जागरणं कुर्यादितमंगलनीम्यनैः । ततः प्रभाते विमले हास्यानिर्वापितजलैः । राज्ञश्चैः समासा
 यमुष्यमात्माभिर्बुधैः यजमानसूतः । आत्माशुक्लाम्बाधः । अविः हेम । वय्यानि भांगानि ताम्रलोहमयानी पवयति । स्वा
 ययित्वा वशक्यातानि वषोऽणतानि वत्वारि न्यसेत् । र्वादि क्रमान् मजयित्वा ययत्सेनः । कृत्वा यि प्रपन्नः । नार्पोत्वा विध
 वामृजसना नीप प्रपन्नये भः । प्रदक्षिणं ततः कृत्वा मंत्रेण नेन यजयेत् । शस्त्रपाके ब्रह्मस्येति भांगानी मानेन जंतवः । प्रजा
 नंति प्रजापतिर्गर्गेशाक्कागमात्तमः । भांगं नृपानि यान् नृकल्पितानि मया कील । नृत्वा सत्त्वा नृत्वाणि उपातिषं गुतानि
 वै । अत्रैरानवाक्यम् ॥ ३ ॥ अथ मया कृतं नाना भांगं विष्णुदेवतं नाना जन्म ध्यो भाग्यो वै च यत्स वै गणगेषेता श्रीः । प्रा
 धिष्ठत्रयोत्रादिसंततिस्वाम्ययोग्य सदा मुखकामो मुत्तजामीति यो ह्यर्थो मेतभादेन तत्र स्पति पारयेत् । अथ यथा
 वै वग्दृष्टं न विचार्यैकैकं स्वना । अनेन विचिन्तयेत् । हतमेतत्प्रपन्नं नि । विश्वकर्मा भवेत् । नृपस्य जन्म त्रयं नृप ।
 नारी वदत्वा सौभाग्यं मज्जलं प्रतिपद्यते । गृहं स वै गणगेषेतेन नृत्वाति मित्रजने वै भम् । अविद्येणं वसदा भर्तौ नृपं वानु
 त्तमं लभेत् । प्रदानमेतानि दिष्टप्रकीर्तनवानवाभिदत्वे बहुभिर्भेदे नृमीरेखानरेतमर्चनेष्वप्यभांगं । नो वयं वां प्र
 पत्ना दया कदानमिह्याकुञ्जते वास्त्री । सा प्रयोजनं यद्युद्भूतत्वा नित्यं प्राप्ता मुभर्ते सहितो सुखिना सदा ये
 रतिः । आपाकृदं संयम् ॥ अथ वृत्तदानं ॥ तत्र नृनं दिष्टराणे ॥ मार्गसिधेती यो ह्या नृश्या पाविष्य संकुले । सक
 त्यात उलंहेन महेन्द्रो नाश्वेराग्राविनो यते राणे वृंदैः वयं वयं यगाद्युद्भूतं यमवृत्तं प्रकुञ्जते । प्राप्य फलोपगम
 यथिदित्येनाद्यायात्स तापानि वैषित्यनिति । महाभाते ॥ देवैर्म्योपि हि जाति स्यो यो ह्या स विहितं दुममास
 मोषप्रनृजां लोके स्तेष्वमानो सोगैः । देवतेषु वृद्धैः कोलं मनंतं मृद्वेनाचिनरति ॥ इति विजयनमः ॥ अथ तत्र दान

२६

१६

नमुच्यते॥ तत्रामृतमुदानम्॥ पलनः श्रीरुद्रवासीवर्णमाप्रवृत्तैस्तत्रैतदशास्त्रोपेतं निर्मोयवितवन्नेण संवेष्टं च युव्येऽ
 समर्पितो न च नृपययौ एतत्तुलोयारिविद्यस्यैतर्धं विनितमावार्यं मन्यवेऽप्रायेयां रोशत्यादिति भिवाय मंत्रेण वा यो न सतस
 हंत्वा मामिदं ज्योतिर्लेहो मं विद्व्याय-आन्यसंयातात्साह्यविभागां सम्प्राप्तीभीषिं व्यानेत्रुत्ताभो संस्वाप्यभद्रासनोपावि
 स्त्वा वापीभिर्विक्रं ग्राहत्वा प्राप्नुयात्पुनश्चत्वारिंशो वा दद्यात्प्राप्नुयात्पुनश्चत्वारिंशो वा दद्यात्तत्र मंत्रः ॥ १ ॥ आष्टुत्वं ब्रह्माणवः स रघो प्रा
 णिहिता यजुः॥ इति एवमादि नृत्सृष्टेर्देवानां प्रीतिवर्धनं॥ यत्नवो र्येण यस्यापुं चैत्र्यं यद्वैजन्मनः॥ सौवर्त्मवृत्तानेन उष्ट्राऽस
 द्धौ स्वदेवताऽऽविदुः यं मे सरीरोत्सं वा घृमन् यं तं तथा॥ विनाशयेत्तस्य कृतं स्यात्कुर्वेत्तमे सरीरोत्ताने शतपरंगत्वा यदा भद्रत्वा
 न्ती दानं कृत्वा ब्राह्मणं न भोजयित्वा मयं भुञ्जीत॥ इति अमृतदानम्॥ अथ यः कर्तुं दानं मुसौवर्त्मो वृत्तानेन उष्ट्राऽस
 विदुः यं मे सरीरोत्सं वा घृमन् यं तं तथा विनाशयेत्तस्य कृतं स्यात्कुर्वेत्तमे सरीरोत्ताने शतपरंगत्वा यदा भद्रत्वा
 न्ती दानं कृत्वा ब्राह्मणं न भोजयित्वा मयं भुञ्जीतः॥ इति अमृतदानम्॥ अथ यः कर्तुं दानं मुसौवर्त्मो वृत्तानेन उष्ट्राऽस
 पतिमीता कर्तुं कृत्वा वमुमन्त्रैश्च विषयास्तान् स्वापि भोजयित्वा यवै व दत्वा भुञ्जीता पतिद्राघतां दद्यात्॥ तत्र मंत्रः ॥
 हिरण्यगर्भेऽस्य परमजगन्मये॥ भारानेन देवेश स पञ्चमयमेव प्रोक्षति कर्तुं दानम्॥ अथ यः कर्तुं दानं मुसौवर्त्मो वृत्तानेन उष्ट्राऽस
 यामे उडुच्य ए॥ सीम्ये श्वला एतत्समीये वृंटी नो वर्न्मः॥ तदन्तो ए॥ अलप्युजो वटा॥ प्रागे कभा नुत्तमः॥ उडुवा श्वया
 येव सौमे वा श्वत्वमेव च॥ एते क्रमेण नेष्यन्ते दक्षिणेऽङ्गुलिं सप्रहवा शमीपजाता श्वतया वर्णं दत्त्वा दक्षिणेऽङ्गुलिं यथी इमाद्वामे ततो
 धाने कुर्यात्तात गृह्य मम॥ नक्षिण एते॥ श्रीराणं उयः कुर्यात् उघानं युष्य संकुलम्॥ नावन्नेयः स मायुर्नृपः प्रकालसम
 क्षिगः संगच्छेच्छं कृषावसेत्त्रयमिति॥ इति आरामदानम्॥ अथ तजु पुनरविधीयते॥ तथा भविष्यपुराणे वा
 लकर्म प्रकुर्यात्तवर्म्म प्रकुर्यात्तवर्म्म वेच विचानतः॥ जातरपको एण यत्तदा कर्म पथाऽन्मया वभ्रीपान्नेष लोमो जौ
 वाप्तस्वपरीमपवेत्वी वाहं केवी दिष्टं निमाधवी लतपाततो॥ मालत्पासहश वक्राजं ववाशात्मली वि॥ सं गारे

४ समुत्तस्यैवपादपस्ययथाश्वैवशस्त्रं प्रातिष्ठानामिति मंत्रे एण एणै प्रयोजयेश यजमानयुत मनेवाश्रु कुम्भारचर ७ अथि
 प्रप्यं नलिं शमादाययं त्रमेतन्मुदीये शयेशास्त्रिने शिषरिणं सिंसावे नृष्यदे नं नारिषु वने प्रकृतप्रतिष्ठा ८ मेका
 महा ९ मुग एण एणै के न एणं तो मोहितस्य इति तान्ति ह एभवं उ ३ एते हिता निविधिवसकृतकल्पजाता १० पश्यन्त्यहिंसा
 वाहेमहि धृतिरंतरि स्वा ४ त्वं वं ज प्रपारिकल्पमया वृत्तोति शर्मै सरेव भवतामम पुत्रकार्यम् । एतेव पुत्रा तं वं संस्परीषि
 न्वा पुन ११ पुन १२ वृत्तया जेम्पवदं दृष्टा शि १३ सं प्रयोजिष्ये अंगारग त्सेन वति उ द्या दचि जयते । आत्मा वै पुत्रनामा शो सं
 वृ वसा १४ शतमिति वासा एण नांत तो द्या हर्जे एम हृष्ट मान एण जाय कायश्रुता यवं दृष्टा कुर्वी महेत्सवं । एवौ कामा न
 वान्योति हृलोके वा त्रवा ॥ पुत्रैर्विना प्रभाति नै भवेत्त ए एणं उ ४ पुत्रकै एपितथो भयला क नाश ४ एतद्विवाप पुचि
 पायारिवा ल्य वृत्ता पुत्रा ४ पुत्रा एन विधिना पारिकल्पनीया ॥ एतितस्त्रुत्र दानम् ॥ ॥ एतित उ पुत्रा विधानम् ॥ मंदार पा
 रिजात कल्प वीतामी चरी च दनं सं न्मत नं वा ॥ ॥ अथ प्रवृत्त दानम नो चीयते ॥ यद्वैत दाने का ध शा त्वा रिह्य मन
 रस्मै रजत चा न्यति ल गुड ल वण कर्पा स हृत शर्च ए प द्येता दानानि ॥ नत्रावम उ पामं क्रम ॥ अमना दौ प्रणय काले स उ
 रस्व म ह्मने उ य वि वा य दान रिना स र्घे धृत्कृतानि को यजमान ४ पृथ्वी ऐह अमुक दानम हं करिष्ये इति संकल्प्य दक्षि श्र । अथि क
 अ दं पुण्य ह वा वनं वरुत्वा अ धा मुक देशे अमुक कले अमुक ए व दानेना हं व ज्ये इति त उ ग न्त हो मा दिकर्पाणि कर्तुं वा प्रमु क वेद
 ध्यापिनं त्वं वा न्मत्विज म हं पुण्या ई नी च र्मा चरण वि वा य अथेत्या ध मुक देश काला दे २ । अमुक य र्घं न दानेना हं व ज्ये न रं ग न्त
 कर्म कारणा कारणा र्थ अमुक स गे त्र अमुक वेद य धिन म मु क शर्मा णं त्य । महमा वा र्यं व लो मी सु त्का वयो मी ति ते नो क्ते म उ य
 कर्तुं दिके वि वा य गो म या नु जि स्ता यां भू मी कु शा ना म्नी र्प्य त न्म चो तत्र प्रधान हव्य निर्मितं म र्घं नं य र्घं तं कृत्वा सौ व र्णं व ज्र त्रये क

लघु धर्ममुक्ताफलवचनं कृतं याम्येगेगे ६७ व्यरागयुक्तापशिवमायागा उक्तं नीतरत्नपुक्ता उक्तं रस्यो वैशरागस्य नमभित ४ श्री लं
 उखडै ४ प्रवालनामिष्वयुक्तं विद्याय ब्रह्माविष्णुमुरारिदिवाकरान् हिरण्यमाश्रुत्वा सौवर्णं नृदिनौघाश्वराजतामिवत्वारिष्णुगानि
 ववीघापनिंतवां शोचतजन आह भुवंशावतकंदरदि सुघृ तोहकप्रखवरोमुक्ता सुतंवरमालं परितो नानघणी म्रशालेरुतं ववि
 याप अनेकानि फलानि परित ४ शोमायमानानि संखाप्यपणवधीतदीनो नोषपेदिनि ॥ एवं उक्तं ये तमिजुं निम्मीपन च उध
 निष्कभयर्धना श्रुत्वा मंडपपूर्यभागे दक्षप्रितं कुंडं विधयतत्र वनुर्भिः पुराणा वोदिभिर्ब्राह्मणैः ग्रहाणां लोकपालानां नत्रनिंग
 मंत्रैः मिलादि ३ ये तालो मंकारयित्वा विनायकादिजत्रिंशद्वाष्टादित्येकादशनु ३२ शलोकपालानां अश्वसुब्रह्मविष्णुशिवशौर्यकाम
 वन ६ हंसकामचेनु त्रयोकाशीतिरेवताभ्यप्रतिव्यक्तित्रयो ६ शाठु निहोमेत्री पंचाशदधिकसहस्राणि संख्यया होमे कृत्वा तत्पूज्यं
 त्ररेशेनुलापुत्रुवाभिहिततलजणादेवतावेदिविद्याय पुत्रं विनायकादिदेवतं पूज्यं कृत्वा त्वंसर्गदेवगणचामनिवेदिषम
 स्महेव्यमप्यर्धतनाशायत्वं ज्ञेयं विचमूकुनु शांतिमनुमं ग ४ संपूजित ४ परमभक्तमनाम प्राहि त्वमेव भगवान् शोब
 लविष्णुदिवाकर ४ नत्तानुतहपरं वीजं मत ४ पाहिसनातनमूयस्मात्वं लोकपालानां विश्वमूर्तेश्वमंदिहसुत्रादित्यवस्तोवत्र
 त ४ शोनिं प्रय ह्मे तस्मा ६ मूयममरे नाते भिष्वशिरस्त ४ तस्मान्मा मुक्षतशेष ३ ४ त्वसंसारसागरासी इति मेतुं पस्पधु
 गमणिर्जनुदीयेत्वांगं यमाहने गं चर्धवनशोभाबानर ४ कीर्त्तिं हा छाकृते इति मंरयस्मात्वं केनुमानयेववै त्रोजनवनेन वासुपाश्वि
 राजसेनित्यमत श्रीरज वा कृते इति वा पुनयर्धनमभ्यर्च्य तत्रौ गीत नृत्न बादित्रद्योवैर्जीगराणां विद्यापप्रात म्नायाशु रुच
 जपरिवापप्रहजिणीकृत्य पुत्रं संपूज्य मलिज अ अघे चार्प्य अमुकसगोत्रायै लघु चार्प्य एतत्पर्धतदान प्रतिप्रासि चर्धे अमुकप
 र्धतं नृत्यमहंसं प्रहृद नममेतु क्ता मेतुं रवे इति भ्यो हत्वा अमुक गोत्रायै लघु चार्प्य एतत्पर्धतदान प्रतिप्रासि चर्धे भिसु

स्नागुरवेचनुर्ध्विशनिदशाष्टयंचैकागावहाएकाम विजेदक्षिणांदत्तापस्मो हतिययेतं सकलकर्मशेषं समाप्य कुंडसमीपस्थपितकलशोद
 केयेजमानं स्नपयित्वा यजमानो नैवेद्याप्यर्घ्यं बद्धे वचा संपूज्य नमस्कृत्य गुणस्तोत्रं सज्जयजमानो दीनाचवविशदीः रतोषयेदिति। दीनानाथो तोषयेत्
 अथ क्रमप्राप्तत्वावलदानमभिधीयते तत्र सहस्रमुक्ताफलैर्जुतमोमध्यमं ४ पंचशतिकं ४ कनिष्ठः त्रिशतिकस्यात्र परितस्तच्चतुर्थोशेन वि
 श्वनपर्वता ४ कार्यो ४ मध्यमः पंचशतिकः त्रिशतश्वाधमस्मृतः ॥ ॥ तत्र यः प्राणोऽप्युत्तमः ४ ॥ अतः ४ यः प्रक्यामि लावलमनुत्तमम् - मुक्ता
 फलसहस्रेण यर्वेतस्यादिहोत्तमः। मध्यमः पंचशतशतः त्रिशतश्वाधमः स्मृतः चतुर्थोशेन विश्वनपर्वतास्याः समन्ततः ४। पर्वेण चक्रागोमेदैर्द
 क्षिणोनेदनीलकैः ४ पुष्पाण्युतैः कार्यो विद्वद्भिर्गन्धमादनः। वैद्यैर्विदुमैः ४ पश्वान् स मिश्रो विपुलावलः। पद्मरागैः ४ ससौवर्मेर्जुतरेणानुविन्मसेरा
 द। तितेनः ॥ यथा देवगणाः सर्वे एतच्च पि स्थिता शतं चेतरे मयोनिसंमतः पाहिमहाचक्रः। यतो एतत्प्रसादेन ब्रह्मिष्ठकुत्रुते हरिः। महा एतत्प्रसादेन
 तस्मान्नः पाहिसर्वतः। अनेन विधिना यस्तद्द्यात्वा महा गिरि। संपातिवैश्वं लोकं मम रेश्वरपूजितः। पावत्कृष्ण शतं साग्रं वसेदिन एधिषा। रूपा
 तेण्यगुणोपेतसप्तरीयाचि यो भवेत् ॥ ॥ इति लावलदानविधिः ॥ ॥ अथ सुवर्मावलदानमभिधीयते ॥ सुवर्मावलदानविधिः उत्तमोम
 ध्यमोमध्यमश्वातत्राद्यः पलसहस्रनिर्मितः मध्यमः पंचशतनिर्मितः सार्द्धं द्विशतपलनिर्मितोऽयमिति। अथ विनश्वे चपाशानि। अ
 सद्यधनेन पलादूर्ध्वकार्यः ॥ तदुत्तमं ॥ अथ पापहरं रूपं सुवर्मावलमुत्तमं मूयस्य प्रसादाद्भवन् कैश्वं याति मानवः। उत्तमः पलसहस्रोमध्य
 मः पंचमिः शतैः। तद्देनाधमस्तत्र अथ विनोपि शक्तिः। दद्यादेकपलाद्द्वैयथा शतं या विमत्सरः। इति अत्र मंत्राः १। नमो ब्रह्मवाजाय जगत्स्य
 भोयवैनमः। यस्मादनंतफलस्तस्मात्पाहिशिलोत्तम। यस्माद्वेरेयपुत्रयस्य। दुत्तं जगत्स्य। हेमयर्वतः रूपेण तस्मात्साहिनगोत्तम। अनेन विधिना
 यस्तद्द्यात्वा कनकपर्वतम्। संपाति यमब्रह्मलोकमानं हकारकम्। अत्र हि सप्तात्रलाभे एतापर्वं मध्यमोमेर्जुगरेवेर्ध्वं भातो अस्मिन् य
 दृशयात्राभे वृत्तादनवच्चतुर्थभागं गुरवे हतः सुवर्मा मये सरहस्यं ॥ इति सुवर्मावलदानम् ॥ ॥ अथ रूपावलदानमभिधीयते ॥ ॥ एजता

98

म

महबलः। चतुर्भिर्मध्यमः प्रोक्तो भारभ्यामध्यमः स्मृतः। भारेण चाद्धे भारेण यः कुर्यात्स्वल्पवित्तवशविश्वं भयर्षतात्कुर्याच्च उभौ शोनमा
नवः। धान्यपर्वतव सर्वमासाध्या मरसंपुतमूरो नुपरितद्व्यस्यप्यहमनुत्रुचयम्। मंदारः पाणिजातश्चतुर्तीयः कस्यपादयः। एवं
सत्रपं मूर्द्धे सर्वेष्वपि निवेद्येनाहं चंद्रनसंता नौ पूर्वपश्चिम भागयोः। निवेश्यो सर्वशैलेषु विशेषात् सर्वरावनो हं मीसुपाश्वे सुरभी दक्षि
णाभिमुखं भवेयमंदारः कामदेवश्च प्रसवः शुः सदा भवेत्तगंधमादनभृंगौ वधनदस्या दुद्व्युखः। प्राज्ञाखो वेदमूर्तिश्च हंसस्पाद्विष
लाचले। हं मीसुपाश्वे सुरभी दक्षिणाभिमुखी भवेत्तत्सर्वं धान्यादिवत्तत्र मंत्राः॥ सौभाग्यामृतसाहोयं परमं शर्करापतः। त्वं म
मानंदकारित्वं भवशैले दू सर्वदा। अमृतं पिवतां यत्तु निये नु भविशोकराः। देवनां च समुच्चो यं पहेनः शर्करावलः। समानुभवत्रुर्मध्यमः हुभृजा
शर्करापतः। तन्मयो हि महाशैलपाहिसंसारसागराशयो दद्याच्छर्कराशैलं मनेन विधिना नरः। ततः कस्य शताते उ सप्राद्विष्याधि यो भवे
शति। ततो ब्राह्मणमोजनं कृत्वा स्वयं मत्स्यं वराजं जीत॥ मर्षपापविनिर्मुक्तः। प्रयाति शिवं मंदिरम्॥ ॥ इति शर्करादिः॥ ॥ अथ गुडपर्वतः
न विधिना मिधीयते॥ ॥ तत्र दशभिः पंचभिस्तद्देन वायुपाशक्त्या वा कृत्वा नुरीपां शोनविश्वं भयर्षतात्कृत्वा होमजागरादिविधमप्यलोकपाला
नधिवास्पदं मंत्रं पठेत्तथा देवेषु द्विष्वोत्मा प्रवरो यं जन्मादैनः। सामवेदस्तवेदानामहादेवेन योगिना पू। प्रणावः सर्वदेवानां नाराणां पा
द्वेतीयथा॥ तथा एसा नो प्रवरो तथैवे ज्ञासौ मतः। ममतस्याध्वरं त्वं ह्मि दक्षस्तद्गुणपर्वतापस॥ सौभाग्यदायि न्या भ्राता त्वं गुडपर्वतः। निवास
श्वाधिपार्थसातस्मा मां पाहिसर्वदेति। अनेन विधिना कृते दाने पार्थती लोके स्थितेः पुनः सपृष्टीयाधियस्यादिसत्त॥ ॥ इति गुडपर्वतः॥ अ
थ तिनपर्वतदानमिधीयते॥ तत्राग्ने॥ अगस्त्यः॥ अतः परं प्रवत्स्यामिति त्वं शैले विधानतः। यस्य दानात्रो यतिवैलं वं लोकपुत्रमं जुषुमो
दशभिर्द्रोणैः पंचभिर्मध्यमो मतः। त्रिभिः कनिष्ठो विप्र इतिलशैलप्रकीर्तिः। तथा तत्रैवा न्यत्रास्युक्तः। शत्रुत्रयोराद्रोणा नो शत्रुत्वाचापि
प्रकल्पयेत्तत्पर्वतचापरं सर्वं हस्तविश्वं भादिकं ताथा। पर्वतस्य च नुर्थे न भोगेन परिकल्पयेत्तदिशा च लान्मंदारदीनाति लैरेव विचक्षणाः।

सनसार

२२

११

ब्रह्मादिलोकपालांश्चसोवस्मेकारयेत्तथा। इत्युदेसमेता नृभक्षयेद्यागमंदापय। कुंउलेमेकचनुः कोणं पर्ववकारयेदुधः। इत्युमात्रप्रमाणे
नमेतानानामिंसंयुतपु। संस्पृशयेद्विजोः। स्तत्र श्वाश्वरणि कांश्रुचीनापर्वोक्तनविधानेन तत्र होमो विधीयते। पूजयेत् पूर्वत वैवस्व
मात्वा विरूपणैः। मणोरत्नप्रवालैश्च प्रथमे हनियत्ततः। विष्णुदेहसमुद्भूतैस्त्रिलैस्त्रेकारितो मया। देवालयमहामेरोनमस्तेभ्यः। भताम्बरसपूजम
नियत्किञ्चित्तमयायाणमनुष्ठिते। ह्यपंप्रयानुतसर्वैस्त्वसाक्षत्रगोत्रमा। एते च दानमंत्राः॥ ॥ एवंपूजयित्वा नृप्राप्य चैवाशिषं शुभं। एतौ
महोत्सवं कृत्वा पर्वतस्य समीपतः। पूजयित्वा द्विजान् सम्पन्नोपाध्यायमसाहितः। सहस्रदक्षिणं दद्यात् शतपावापि पुद्गापमेव अश्वपिगावो दत्त
व्याश्रयौ चत्वार एव वा। पुद्गदक्षिणं ततं ४ कुयोरुक् ३। पर्वतब्राह्मणान् स्तथा शिरसा प्रणित्वा प्रसाध्या श्राद्धं तमनुव्रजेदिति॥ ॥ इति तिलपर्वत
दानविधिः॥ ॥ अथ ध्यानपर्वतविधानमुच्यते॥ ॥ तत्र प्रकारः॥ अथनादिकालेषु कुंउलेत्रादिदेशेषु अथनविषयव्यतिपातदिनस्य शुक्ल
तृतीये पणशशिक्षपविवाहसवयदहाद्वादश्यादिकालेषु कुंउलेत्रादिदेशेषु मंडपविधाय दानं कुयोरुक् ॥ ॥ तदुक्तं मंत्रे॥ गोमये नानलिप्यायां
भूमावास्तीर्षवैकुशान्तमभ्ये पर्वते कुर्यात् भविष्यं भवपर्वताचितपु। ध्यानं द्रोणसहस्रेण भवोद्गिरिरे होतम। मध्ये मन्त्रच शतिकाः कतिचः स्या
करणनयनपविभूषणं सदक्षिणं चित्तिष्ठः म्यात्रिभिः शतैः। तत्र प्रमाणं नृकरचरणपुच्छम्पद्मदशप्रभतिसिः कडवततेन च नृपुणोत्तरे प्रस्था
कुरुद्रोणोत्तरे ततश्च त्रिः कुर्यात् कुंउले च नृपुच्छाद्रोण इति। मेरुर्महाब्रह्मयस्तमभ्ये सुवस्मेव हस्तत्रयसंयुतम्यात्। पूर्वोत्तरे मुक्ताफलवज्रपुस्तोपाभ्ये
नगो मेरुः कपुष्पपुण्ड्रः। पंचागारसतनीत्रपद्मैः सौम्येन वै उर्यसरोजरागैः श्रीखड्गवैरभितप्रताललताचितः मुक्तशिलातलम्यात्। ब्रह्माथ
विष्णुर्भगवान्मुरारिः दिवाकरोप्यत्र हिरण्यः स्वात्। मुरारिः शिवः पूर्वमवस्थागतमसरेण कार्याः सुवर्णनतथा द्विजघ्नाः महाब्रह्मयः राजा
त्रिशूलपः गारुडमते मरुतं पंचरागैः १० मर्द्व्यवस्था उपरि देतो शशिस्थिता। वत्सार्जुनां गणचराजतानितितवभागेष्वपि राजतम्यात् आर्द्रैस्त
वंशावृत्तकंदैस्तद्वृत्तोदकप्रभवरणश्च दिक्षाश्रुक्ताम्बरैणां बुधराजयत्नी स्यात् पूर्वोत्तरे पीता नीवदक्षिणोत्तरे नासासि पश्चात् अथ कर्षणं

राम

१ क्तानिचैवोत्ततोयनीली। रौप्यामहेइप्रमुत्तानपाद्यौसस्युप्यलोकाधिपातोत्क्रमेण॥ नानाफलालीचसमंतः स्यात्। मनोरममाल्यविले
 पनववितानकवोपरिपंचवर्ममस्तानपुष्पाभरणसितचासुस्तसत्रिवेशस्त्रेचमध्यकल्पवृक्षः पूर्वलागोहरिचंद्रनेदक्षिणामंदारः। पश्चि
 मेसंतानउत्तरेपाणिजातद्विततः चतुर्ध्रीलागेनचतुर्भिःसविष्टंभादिपर्वताः कार्यादिति। एवमेतन्निवेश्यतश्चर्यलागपरिमितेपथकुड
 येणएकैकविक्रान्तिगिरेःकुर्यादिसर्चः। सम्पद्यते। तदुक्तत्रैतन्नैवतेचनेवाद्यनिवेश्यामरशैलमग्न्यमेरेस्तविक्रान्तिगिरेक्रमेण। उत्तरेपना
 गेनचतुर्दिशंनुसंस्थापयेसुष्यविलेपनाद्यात्पूर्वेणामंदरमनेकपलैश्चयुक्तंयुक्तगणैः कनकलडकदश्वविष्टं। कानेनकांचनमयेनवि
 राजमानमाकारयेतकुमुभवस्त्रविलेपनाद्युत्तरेमेनयः क्षिपतिनाद्वृतमानसेनवस्त्रैश्चराजतवनेवसंपुतम्यात्। क्षीणरणोदसरावनेन
 वैवरोप्येराशक्तिश्चटितेनविराजमाने॥ क्षीरैः पूरितारणोदसज्जकेनसरसीरूप्यचटितेनावनेनापिरूप्यचटितेनविराजमानमिसचपः। सौ
 म्येनगन्धमदनश्चनिवेशनीयोगोभ्रमसंवयमयः कल्पध्वेतजस्याः पश्चात्तिलाचलमनेकमुगजिपुष्पसौवर्णोपिष्पलहिरण्यमयहंसपुक्तां
 आकारयेद्भजतपुष्पवनेनतद्वत्तवल्गावितेदधिशीतादसामृथाग्नौ। संस्थाप्यनविपुलशैलमध्योत्तरेणशैलमुपाश्र्वमपिमापमयमुव
 स्त्रं। पुष्पश्चहमवरपादप्रशेखरेतंमाकारयेत्कनकध्वेनविराजमानं। माक्षीभद्रासरावनेनद्वत। द्रोतोनभास्करवताचमुतंविध्वयेति॥ छ
 ॥ द्रुतमानसेनेतिद्वतरचितनमानस्वामिध्वेनेनराजतेनसरसा१७पश्चादितिपश्चिमदिशेदधिपूरितशितोदनामराजतनिर्मितसारस्वति
 १०विपुलशैलविपुलपर्वतमाक्षिकमध्वमध्वपूरितेनराजतलद्रालिध्वनेनसरसापुतमित्यर्थः। अत्रकामदेवस्यप्रसन्नप्रवृत्तकनकध्वे
 नोदक्षिणामुखत्वाद्गोमश्चतुर्भिरववेदपुराणविहिद्वैतैचनिध्वरितैः कतिलिद्धिर्जैद्वैः पूर्वोणहस्तमितमन्त्रविध्वयकुंस्कार्येस्तिलैर्यवद्वृते
 नसमितकुर्यैश्चगात्रौचजागरतउद्धतगीततर्पणवाहनचकथपामिश्रोच्चयामानो। कर्पदेवगणध्वमनिध्वेद्विद्वमस्मद्देव्यमरपर्वत
 नाशयाश्रुद्व्यादि। एवमामन्त्रान्सर्वान्प्रभातेविमलेपुनः। त्नात्वाप्यगखेदघातमध्यमपर्वतोत्तमं। विष्टमपर्वतानादघातमन्त्रिस्तक्रम

१००
 ११०
 दानसोरो शोनपागावोदवाचुर्विशदयवाहयधमिवाशाकृतः सप्रणष्टौवायव दद्यादशक्तिमाशकावांगुरवेदद्याकपिलांचयपस्विनी। अथमत्र।
 अत्रब्रह्मयतः प्रोक्तमंत्रे प्राणाप्रतिष्ठिता। अत्राहंतिभूतानि जगदनेनवर्तेते। अत्रमेवततो जस्मीरन्नेमेवजना दैनः॥ अथमपर्वतस्य
 पाहितस्मान्नमोनम इति॥ ५१॥ इति अथमपर्वतदानं॥ ५१॥ अथकार्यासपर्वतदानविधिनमभिधीयते। अथ॥ पापे॥ कार्पसपर्वतस्त
 दूतविनाहारैरिहोन्नमः। दशभिर्मध्यमः प्रोक्तः कतिपुः पंचभिस्मृतः। सत्तारणात्यधनोदद्याद्विशदयविवर्जितः। अथमपर्वतवत्सर्धमासाद्य
 एजसत्तमाप्रभातापांउसर्वयोदद्यादिदुसिरपेत। त्वमेवशराणामस्माह्नोकानामिहसर्वदा। कार्यासपर्वतस्यैतत्त्वमद्योद्यधंसतो लवः। एवंकार्यो
 सतौलेद्रपोदद्यापर्वसन्निधौ। इत्युक्तेवसेत्कल्प्यततो एजालवेदिहेति॥ ५१॥ इति कार्यासपर्वतदानविधिः॥ ५१॥ अथलवणपर्वतदान
 मुच्यते॥ ५१॥ यप्रवृत्तान्॥ ५१॥ अथातः संप्रवक्ष्यामिलवणाचलमुत्तमं। उत्तममर्थे त्रयशेराः कर्तव्यो लवणाचलः। मध्यमः स्यात्तदर्थेनचउ
 त्तिरधमः स्मृतः। वित्तिहीनोपयाव्यानद्रोणादूर्ध्व उकारमेत। चतुर्थशेनविष्णुपर्वतोकारयेद्दृथक्। चतुर्थोशेनेतिमुखापर्वतचलवणाभ
 प्रष्टुकेवउद्योशपरिमितचरणेनविष्मनपर्वत उपाताकृमादीनांचसर्वदा। तद्व्येउतस्सर्धोरलोकपालनिवेशनं। सराशिकामदेवादीस्तद्व्यति
 वेशयेत्। ऊपोजागामंत्राप्रदानमंत्रत्रिवोद्यत। सौलाग्यसासंभतौयतौयलवणोरसः। तदसकलेनचमापाहिपायात्रगोत्तम। यस्मादन्नरसाः
 सञ्चैनोक्त सलवणाविना॥ प्रियंरशिवोनि संतस्माद्युतिप्रयच्छमे। विष्णुदेहसमुपुत्रयस्मादो ग्यवर्द्धनं। तस्मात्सर्वहयेणपरिस्मारसागर
 त। अनेनविधिनायस्तदद्याद्व्यवणपर्वतीदुमालोकेवसेत्कल्प्यततोपातिपरांगतमिति॥ ५१॥ इति लवणपर्वतदानविधिः॥ ५१॥ अथतिलपात्र
 दानमभिधीयते॥ ५१॥ विष्णुः॥ ५१॥ ताम्रपात्रेति ताररुवापलषोडशकल्पिते। हिरण्यपंचस्रशक्त्यावादिजायप्रतिपादयेत्। नानापेक्षिविधं
 पापवाद्ग्नः कायसंभवांतिनपात्रनिधमप्रोक्तं कतिहोत्तममध्यमं ताम्रपात्रं दशगणं जवन्परीकीर्तितं। द्विगुणमध्यमप्रोक्तं त्रिगुणं चो
 त्तमं स्मृतं। स्पर्शमेकं जवन्मे उद्दिगुणमध्यमेतिपेतत्रिगुणं चोत्तमं तद्वसौचस्मयपरीकीर्तिते। सुवर्त्मदक्षिणोद्वामर्धपापस्योभवेत्॥ इतिमहा

राम

तिलपत्रदानं ॥ ५॥ इति लक्ष्मिः ॥ ५॥ तिलपात्रं तु संयत्संघो दद्यात् सुसमाहितः ॥ ध्रुवगच्छति स्वर्गं नरो वै नात्र संशयः ॥ पाप्मे ॥ ताम्र
पात्रं तिलैः पर्युष्मन्मात्रे द्विजाय ॥ सहस्राण्येव दद्यात् त्रिधा विज्ञात सारतः ॥ सर्वपापविश्रद्धा मास जन्मे तु परागति ॥ तिलपात्रं तु मोदद्यात्
तत्प्रसन्नं वाचयवेति ॥ ५॥ सदस्तिणसं वभावात् हृदि कृत्वा जनादनेनाशयेत् विविधपापधर्मस्ववचनतयेति ॥ अत्रेदं नवाभ्यां ॥ अ
मुकसगोत्रापेसादि ॥ अमुकसगोत्रो हं इति लक्षणं ताम्रपात्रं सुसंवर्तयेत् शेषपापक्षयकामस्तु ॥ यमहं संप्रददे ॥ नममेकं चार्घ्यं सर्वं तिलदा
नमात्रं कर्त्तव्यं मिश्रमनेन ॥ ५॥ अथ तिलदानं ॥ ५॥ वायुप्राणो ॥ ५॥ तिलदानमथो वक्ष्ये देशधर्मदेविसाधुना ॥ सर्वमापद्या सर्व
कल्याणकारकं ॥ जन्मसंयुक्तं दद्यात् कृष्णं च समारलेत् ॥ सत्रिधे देववत्तस्य शिवस्य परमेश्वरिनः ॥ चक्रे पंचजनेन्द्रादृशा रसहो
हं दत्ते द्वादशभिर्भुक्तं कृत्वा तस्मिन्नाजं जंका ॥ अत्र तिलसंयत्संविन्यस्यासंतरे शिव ॥ इन्द्राकारं च सौवर्णमंडलं शक्रदेवतोपजयेद्दध्ने वै च
पुष्पैः फलैस्तथा ॥ शक्रलक्षणं लोकपालयसंगेन वत्सादनेन दर्शितं ॥ शक्रदेवतमंडलं तश्चतुःकोणं विधेयं ॥ धूपसर्जुरसं कृत्वा दद्यात् तं शिवयोगि
ने ॥ भृगुध्वपतिशानः शक्रलक्षितिलाशयः ॥ न्यासोऽस्य विविधा तं समेपाया व्यमोहत्रु ॥ इति कृत्वा विनश्यंति पापानि हिति जानि ॥ भोजनेयानि दिव्यं
ते स्थावराणि चरणि च ॥ कद्रुतिवमनेयानि शतमद्यादिगंधयोः ॥ द्वाणो द्वाणो कगवागधेऽत्रियस्याजरस्य चापुनः शिवपुरेति श्रेयाचदिद्रोश्चतुर्द
शादतरेष्वपि सवैषु विधिः साध्वराणं स्मृतः ॥ विशेषेण च वक्ष्यामि तन्नतन्मुरचिस्मितो ॥ ५॥ इति तिलारंजकविधिः ॥ ५॥ वायुप्राणो ॥ ५॥ ति
लोपीठमथो वक्ष्ये सारपरुक्रमये ॥ त्रिलोपीठं वक्ष्यामि तिलचूर्णसंयुक्तं त्रिकोवासाधिपगणेशानं रुषितो शिवमर्चयेत् प्राणो वाक्पमाहा म्रये ॥ चतुर्भुजा
रयोगजमुखो मूषस्थश्चतुर्भुजः ॥ विषाणं चाक्षमत्रवपरश्चुमांजलिं गवा ॥ धूमनो विबुधजम्मादिति ॥ अर्चयेत्तैर्धूपैश्च कपूरैश्च यजेत्तदा ॥ तौ मेव वाससी
रद्या सुस्तु कंतं विन्यसेत् ॥ विष्टो देहसमुद्भूताः कुशाः कृष्णतिलास्तथा ॥ धर्मस्पर्शणावा नमेतस्या हं मर्दयः ॥ आसमर्ध्वं कस्य यश्चैते गात्रेभ्यः प्रसृताः
पराः ॥ ते विद्वेगा तावंप्रदाने शुतिलाः स्मृताः ॥ तिलमक्षयितसाधु होन ध्याश्च विधनतः ॥ ५॥ कर्मप्राणो ॥ ५॥ कृष्णाजिनेति लाश कृत्वा मुवर्त्तयेत्

दानसाते

१०१

१०१

सर्व्विष्णोः द्रोणो कवाससाच्छत्रं विधित दस दक्षिणं हीनम धर्मोत्तमले ध्यत्रे विध्यं द्रोणो कंद्यप द्रोणात्रयमिष्यर्थः । पक्षिणापि सुवर्णो कंद्यं त्रयं
वायथाक्रमं ॥ आहिताग्नये द्विजे दत्तासञ्चेतः तिदः कृतं ॥ अत्र दानवाक्यं अमुकसगोत्राय सादि कृष्णाजिनस्थितं तिलद्रोणो सुवर्णं दक्षिणो मेतं
धसर्व्विष्णोः तं वस्त्रं वेष्टितं सर्व्वपाप संप्रकाशस्तु मयमहं से प्रददौ इत्यादि ॥ स्कादेति । त्वया आतिथो दद्यात् द्विजेभ्यः श्रद्धया चितः । अमावास्या
समाप्ता द्य द्विजेभ्यः श्रद्धया चितः । सपि तस्मापि तानुत्राकात्ररुणा वा ॥ ५१ ॥ अथ तिलमगदानं ॥ मगति तिलमचं हंता सुवर्णं जता चितं । दद्या
कंबलसंकीर्णं कृष्णमायोजिनेन च । सर्व्वकामसमृद्धन विमानेन दिव ब्रजेत् ॥ ५२ ॥ काल दयादिहागस एज एजो लवेदिह ॥ ५३ ॥ स्वस्ति श्रीमन्महा
राजधिराज श्री इत्यपि राजविनिश्चिते रसि ह्यसा दे दान साते नाना पर्वत दान विधि ॥ ५४ ॥ अथ संवसारादि दानमविधि मलिधोयते ॥ ५५ ॥ भ
तत्र ताव संवसरा दानानि । तत्र वसरा पंच धम संवसराः परिवसराः इदं वसराः अनुवसराः । तत्रा धेतिल दानं द्वितीये यव दान तृतीये वस्त्र दानं च
चतुर्थे राजत दानं पंचमे धन्य दान्यमिति ॥ ५६ ॥ तदुक्तं विष्णु धर्मोत्तरे ॥ ५७ ॥ संवसरे जुहा द्रुणां तिल दानमं हा फलं । परि पर्वत दान यवानां द्विज
संतम । इहा पूर्व्वे च वस्त्राणां धन्य दाना चानु पूर्व्वक । इहा पूर्व्वे च जत स्यापि दान प्रोक्तं हा फलं । इति परि पूर्व्वे परिवसरे इत्यर्थः ॥ एवमन्यत्रा ॥ ५८ ॥ अथ
वसंतादि भनु दानानि ॥ ५९ ॥ तत्र वसंतैसाना उलेयनादि दानां निष्पेपाकानां तदुक्तेषु त्राणां । तदुक्तं ताना उलेयना दीनां वसंतै दानमिष्येपाकानां
चतुर्था निष्पेव त्राणां तदन्तरं । तथा शर द्यन्न हि धर्मज्ञाप क्राणां मपि हे मने वरिं दिन नरः कृता मर्यस्यो दयनं प्रति । निशिरे मतते वदितं यो वेता
तथा तिलैः ॥ कुः मास सवृत देपं पाश कृपा तिपातिषा । कार्याग्नि दीप्तिः प्राकाश्यं शत्रुना संच विदति ॥ गनमः ॥ कृशरे भो जपिता तु स्वश कृपा शिशिरे द्वि
जाग्नि प्राग्गत मवाप्नोति स्वर्गलोकं च गच्छतीति ॥ ६० ॥ अथ मास दानानि ॥ ६१ ॥ चैत्रादि द्वादश मासेषु चित्र वस्त्रा पृथक् चोपा न द्रव्य फालि
तवृत दपलव ता कट दानानि । तदुक्तां चैत्रे विनाति वस्त्राणि दत्वा तिल धियं गुं सैत्वाप्यम श्रुते । अथ पाति प्रदानेन वैशाखे स्वर्गम श्रुते । अत्र
दानात्तथा ज्येष्ठे सर्व्वकामान्सम श्रुते । आषाढे तिल दाना द्विसर्वा कामा सम श्रुते । श्रावणे वस्त्र दानेन कीर्तितं सुमहं फलं । तथा ला द्रुपदे मासि

राम

प्रहनास्फुरितस्य चाश्रापिनेन वृत्तानेन रूपेण वलिजायते। कार्त्तिके दीयदानेन सर्वतो ह्यन्यमाक्रयाश्लवरां मार्गशीर्षे तु दत्तासौ सान्यम
 श्रुते। यौषेकन कदानेन सर्वे पापक्षयो भवेत्तिलप्रदानमावेत्तु याम्यलोकनगच्छति॥ वामने विशेषः। माघमाध्व प्रीतये तिलदानतिल
 धेनुश्वद्वेषेधनादप्यदेयाः। फाल्गुने जीहिगोवस्त्रास्तु स्त्राजिनानि गोविंदं प्रीतये देयानि नाचैत्रे चित्रवस्त्रशयनानि विष्णुप्रीतये दातव्यानि
 वैशाखे गंधमाद्यादीनि मध्वपूजनप्रीतये दातव्यानि। उदके लोवधे नुव्वंजनानि वा उपानयनत्रयवराणामलकाभ्यां षाडे वामनप्रीतये दातव्यानि
 । श्रावणे वृत्तवीरकुलवृत्तधेनुफलानि श्रीधरप्रीतये कर्तव्यानि। एतदेसासि पायसमध्वसर्पिषि। हृषीकेशप्रीत्यर्थं दातव्यानि। श्राव्यने
 मासितिलवरा गुरोस्नत्रुरंगवृषतदधि ताम्रायस्तानि पद्मनालप्रीतये देयानि। कार्त्तिके मासि दीयराजतकनकमणिमुक्ताफलप्रबाला
 दीनि दामोदरप्रीतये देयानि। मार्गशीर्षे मासि श्रौष्ठखरनागशक्यज्ञानाविकानिकेशलः प्रीतये दातव्यानि। यौषेमासि प्रासादनगरगृहावराणादीनि नारायणा
 दप्रीतये देयानि। सर्वस्मिन्नपि दामोदरालंकारसर्वप्रकारत्रयमतिप्रसूतमप्रीतये देयाः। तदुक्तं पद्यद्विष्टतमं किंचित्पञ्चाप्यतिगहं श्रुत्वा तत्तद्विदे
 यप्रीत्यर्थं देवदेवस्वचक्रिण इति॥ ४१॥ ४२॥ अपतिपिदनानि अलिधीयते॥ ४३॥ तत्र विष्णुधर्मोत्तरे॥ ४४॥ प्रतिपद्यप्यपुष्पाणां द्वितीयायां वृत्त
 सच। तृतीयायां च द्वादश्या च उप्यां च स्त्रीयां च द्वादश्या च। पंचम्यां तु फलानां वैषण्वास्तान् स्वमानद। सप्तम्यां चाप्यपुष्पाणां सप्तम्यां च गडमृचा। अष्टमा
 षष्ठ्यनवम्यां तु दशम्यां चोजनम्यत्र। एकादश्यां पुनर्वसुस्य द्वादश्यां च सनस्य च। त्रयोदश्यां युगाध्वनोसितायास्तदन्तरे। दानं वपरमात्रस्य यंच दश्यां महा
 फले॥ ४५॥ बह्निपुराणे॥ ४६॥ यो ह दत्ति द्विजेभ्यस्तृतीयाया मुपानहो वैशाखे शुक्लपक्षे उत्तमपक्षसमश्रुते। तथा वैशाखशुक्लपक्षे उत्तमपक्षे च कारका
 चितं न तस्य मानसो दाहो मर्त्यलोके लिजायते। विष्णुस्मृतौ विशेष उक्तः वैशाखे मासि तृतीयायां पुष्ये विबो हतैर्वा मुदेवमभ्यर्चयतां न्येव हुत्वा च सर्वपापे
 भ्यः पर्योत्पद्यते। तिस्रस्तस्मिन्नहनि प्रयच्छति तदुक्तं यमवा प्रीतीति। सर्वो भयि कृत्स्निमा सुखं कुर्यात्तत्फलं दशगुणं भवेत्। तस्मादि मार्गशीर्षे यचं
 च दशं शुक्रमगशिरे। पुक्तापो च णितैश्च लवर्गस्य सुवर्गस्य ताम्रप्रस्थपात्रं च द्रोह्ये वा ह्यराय दत्त्वा सौभाग्यं रूपं प्राप्नोति। पुष्पदंतपौष्पागौर

दानसामर्थ्ये

१०२

१०२

सर्वपक्वकेनाद्यादित्यतिरोगमयवृत्तपरं कुलेनाभिषिक्तः। सर्वौषधिसर्वगंधसर्वबीजमातः हृतेनावेक्ष्य सत्साध्यगोचरं दिलिख्यैवैष्टवमंत्रैः
पावकं हृत्वा। पतोलवत्। आद्वेतिवाग्भोजनार्थं दत्ता सर्वजेन प्रियश्च भवेत्। फाल्गुणा पुरुषाणां फाल्गुणा पुरुषाणां मायां ब्राह्मणाय स्वास्ती स्मै शयनं नि
वेद्य रूपयौवनसाभागं च दृश्यवती मनोत्तं भावं यो प्राप्तिं विनायुक्तं चैत्रां चित्रवस्त्रप्रदाना सौभाग्यवान् जायता वैशाखायुक्ते वैशाखां द्विजस
पूकं भोजयित्वा निव्याप। ह्यात्। ज्येष्ठां युक्तं ज्येष्ठां योष्टुत्रोधान हृदने नगाधिपः स्यात्। अथाद्या मन्त्रदानात् देवास्तयं स्यात्। अथाद्या युक्त
आवापां जलध्वेनं दत्वा स्वर्गवाग्भवेतीति प्रौष्ठपद्यात दत्तकपागोपदानिः मायमातः आश्विनयुगां मायामाश्विनीगते चंद्रमसि सुवर्ण
पुक्तवृत्तपूर्णभाजनः दत्वा। दीप्ताग्निर्भवति। कृत्तिकायुक्तकार्तिक्यां सितमन्यवस्मै वा उक्षाणां शशोको द्यौरक्षाणां ज्येष्ठे तं दीपमध्यब्राह्मणा
यस्त्वाकांतारं भयं हितं स्यात्। भविष्यति विशेषः। यौर्मैमास्यां दृष्यो सर्गं कारयित्वा विध्यनतः। चंद्रजतनिष्यत्र पत्ने नैकेन शोभनं। पूजयेद्गुह्यं
कुसुमैर्नैवैष्टविनिबध्य च। दद्याद्दिवा पसुक्तयवासोलकारं भूषणैः यौर्मैमास्यां दृष्यो सर्गं कारयित्वा विध्यनतः। दीर्घे द्वा स्मै वसंभृतं अत्रि
नेत्रसमुद्भातवप्रदाना सकला मम संतु मनोरथाः॥ अथ पुगादिदानानि। अलिधीयते। तत्र पुगानि चत्वारि। कृतत्रेता द्वापर कलिरुपा
गिषरिषस्मै वैशाखमासतृतीया कृतादि कार्तिकी नवमी चेतस्यात भस्त्रयो दृशी द्वापरस्य माघपंचदशी कलेः॥ तदुक्तं भविष्यति॥ वैशाखमा
सस्य नृपा तृतीयानवम्यसौ कार्तिके शुक्लपक्षे। नलस्य मासस्य शुक्लपक्षे त्रयोदशी पंचदशी बुधमाघे॥ वैशाख तृतीया शुक्लपक्षे जामाघपंचद
शीं कृष्णपक्षे जेति हस्व। तथान्यत्र॥ वैशाखस्य तृतीयायां समा कृतयुगेन त्रिंशत्तयुगेन च समानवमी कार्तिके नृपा। त्रयोदशी नलस्यो नृदाय
रेण समामताः॥ माघे पंचदशी राजरकलिकालादिसंवत्ते। एतश्च तस्त्रो एजे द्रुपगानां प्रभवाः स्मृताः। पुगादयस्तु कथ्यंते ते नैता सर्वस्मिन्। उ
पयासस्तयो दानजपहोमक्रियादिषु। यदासु कुरुते किंचित्सर्वं कोटिगुणं भवेत्। इति अभिमंत्रशास्त्रार्थं तृतीया दौलस्मीना एषा गणधर्मदिभिः
संम्यदिभिः सत्यकृत्यैर्च्यतस्यासमार्थत्वं वराणस्पटकमानेन ध्वेनं निर्माय च त्रयोशेन वसं निर्माय अविचर्मोपरि संस्थाप्य विध्यनेन संपूज्य श्री

राम

श्रीपतिः श्रीशः श्रीमान् संप्रीयतामिति मंत्रेणाश्रमुकसगोत्रायै स्वाद्युद्यार्थे ब्राह्मणाय दद्यात् । तथा । कार्त्तिकेन वसी भक्त भूकृष्णमात्रम
 ब्राह्मणस्य सोमं नीलकंठसमभ्यर्च्य तद्गन्तमिलमयीं धनुर्विधमयश्रमुकसगोत्रायै स्वाद्युद्यार्थे अष्टमर्त्तिनीलकंठः प्रीयताति कीर्त्तयन्नेनमं
 त्रेणादद्यात् । तथा । द्रुपदः त्रयोदश्यासौ वस्मद्भिर्भुजं शंखचक्रगदाधरासौ म्मास्यस्वतुं दुर्जालं तं संपश्यति तसं तप्ये प्रसूता चंगां वारुणीं
 पद्मस्विनीकां स्पृशेहने । पितापितामहश्चैव तथैव पुपितामहा । प्रीयतागोप्रदानेन इति स्वाविसर्जयेदिति मंत्रमुच्चार्य दद्यात् । तथा । मातृपंचदशी
 पितामहं गायत्री सहितं वेदसहितं च कृत्वा । तद्गनेन वनीतधेनूनानाफलैः कृत्वा वस्मं कृत्वा । अमुकगोत्रे स्वाद्युद्यार्थे कीर्त्तयत् प्रीयता धेनुदानेन मे
 प्रप्नोतिः पितामहा । यस्त्वं गायत्रीपाताले यन्मर्त्ययद्यदुर्लभं तितदाप्नोति । स्वाद्युद्यार्थे ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ ५॥ इति युगादिदानविधिः ॥ ५॥ अथ संक्रा
 न्तिदानान्यभिधीयते । तत्र मेषाद्याद्या दशसंक्रांतयंतत्र मेषसंक्रमणे मेषदानं । वृषे गोदानं । मिथुने वल्ग्रात्रयानदानं । कर्कटे बृतमुत्तदानं सि
 हेच सुवस्मं त्रुत्तदानं । कन्यायां धन्यदानं । तुल्ये बीजीदिदानं । वृश्चिकसंक्रमणे गृध्रवल्ग्रादानं । धनुःप्रवेशे वल्ग्रायानदानं । मकरे देवनाग्निदानं ।
 कुले गोतृणां बुदानं । मीने । माने म्लानमालादानं । कर्त्तव्यं । तदाह विष्वाभिन्नः मेषसंक्रमणे मानमेषदानं महाफलं । वृषसंक्रमणे दानं गवां प्रोक्तं
 तथैव च । वल्ग्रात्रयानदानानि मिथुने विहितान्यत्र । बृतधेनुप्रदानं च कर्कटे पाशिष्यते । स सुवर्णं च त्रुत्तदानं सिहे च विहितं सदा । कन्याप्रवेशे धन
 यानां बीजदानं तुले तथा । कीटप्रवेशे वल्ग्राणां वेश्मनादीनामेव च । वृश्चिकः कीटः । धनुःप्रवेशे वल्ग्राणां मानानां च महाफलं । नवप्रवेशे दशरातां द
 नमग्नेस्तथैव च । कुलप्रवेशे दानचंगावाम्भुतृणां स्पृच । मीनप्रवेशे म्लानानां मालानां पवित्रोत्तमं ॥ ५॥ इति ॥ अथ चारुदानान्यभिधीयते ॥ ५॥
 आदिष्टादि सप्तवारैश्च आदिसादिग्रहदानं कर्त्तव्यं ॥ तदुक्तं स्कंदे ॥ आदिसादिषु वारेषु सहिरापाः सदैव उः । यप्रयच्छति तन्मर्त्तास्तस्य
 मुष्पतिवे ग्रहाः । दद्यादादिष्टमादिसे सोमसोमं नुजे कुजा एव बुधमदीरुमदे उरुहूके उरुशने श्वराशतया ब्रह्मपुत्राणि ॥ ५॥ ग्रहात् स्वस्मै
 यात कृत्वा मोचयेत् । प्रयच्छति । तद्दिनेषु यद्याशक्त्या सर्वो कामास विंदति आदिसादिगणालक्षणां न वग्नः । मरिच उक्तं तत्ततोत्तमे ॥ ५॥ अथ

नक्षत्रदानानि॥ कृत्तिका सुपायसदानां रोहिणिषु गोदानं॥ मृगशीर्षे देवा आर्द्रा सुसतैलं कशरादा॥ पुनर्वसुः अभयदानं आश्लेषा मृत्पुष्पद्वयं
 वादधातुं मघायां तिलपूर्णं पात्रदानं॥ पूर्वाषाढाणि रक्षोपाशितं रविकारः॥ उत्तराषाढा चिह्नो दानं पूर्वाषाढा लुनिसमये गुरुविकारः उत्तराषाढा गुनिवि
 षयहन्ति आवित्रायां ऋषयः नक्षत्रदानं स्वाति धेनुदानं विशाखां मनःशुद्धं॥ अनुराधायां वरुणादानं ज्येष्ठायां कालशा कदानं॥ अयमश्विनाशाय मूलफ
 लमूलादिदानं॥ पूर्वाषाढायां दधिपात्रदानं॥ उत्तराषाढा उदमश्वदानं उदकमिश्रासक्त उदमं कर्मार्थः इति अनिजितिः अदानं उत्तराषाढा नक्षत्रव
 तुर्धपादः श्रवणास्याधधटिका चतुष्टयमलिजितयोगः॥ ५॥ श्रवणो केवलं दानं वस्त्रसहितं॥ धनिष्ठायां गोयुक्तं पात्रदानं॥ शततारका योगार्थं
 दानं॥ सौम्याथे कुकुमदानं शोभनेयवदानं॥ एहप्रतिमादानं॥ उत्तराभाद्रपदा शुभासदानं॥ ऐवद्यां कोस्य रोहनलो जनं॥ आश्विन्यां अश्वारथदानं॥ तारण्या
 तिलधनुदानं॥ ५॥ अभयोगदानानि॥ ५॥ आयुष्मतिवृत्तदानं॥ सौभाग्यं कुकुमदानं॥ शोभनेयवदानं॥ अतिगडेवज्रदानं॥ मुकर्मणि वस्त्रदानं॥
 धतौ जित दानं॥ भूले भूलादिदानं॥ गंडमंडनदानं॥ वृद्धौ गोदानं॥ धूनेपंचरत्नदानं॥ व्याघाते फातिदानं॥ हर्षगंधदानं॥ वज्रमणिदानं॥ सिद्धौ सिद्धार्थ
 दानं॥ व्यतिपाते कोचन दानं॥ वरियसितिलदानं॥ पण्डितेश्च दानं॥ शिवे जलकुंजदानं॥ सिद्धे सिद्धार्थदानं॥ साध्वे लंकारदानं॥ श्रुते सत्रदानं॥ छुक्ते इया
 नहदाना वस्त्राणि वृत्तदानं॥ वैदेधते कनकदानं॥ तदुक्तं श्रीमहाभारते॥ ५॥ भीष्मेणा॥ अभयोगेषु दानानि दद्यात्॥ आयुष्मतिवृत्तस्य च कुंकुमस्य च सो
 भाययवदानं च शोभने इति॥ ५॥ अथ करणदानानि॥ ५॥ ववेपायसदानं॥ गालवेस कुदानं॥ कौलवेगोरसदानं॥ तैतिले तिलदानं॥ गलतिलिध्वेलवणादा
 नां च गणिजे वरदानं॥ लङ्गीयां धौकात्रं शकुनौ सविदानं॥ चतुष्पादे मधुदानं॥ नागे वस्त्रदानं॥ किंलुध्वेषि पशुं दानं॥ तदुक्तं विष्णुधर्मोत्तरे॥ ५॥ करणे
 बुधवस्त्राणि दानानि द्विजसत्तमाः॥ ववेपायसदानं स्यात्॥ स कुदानं च गालवो कौलवेगोरसान् दद्यात्॥ तिलात्रै तिलनामके॥ तदुक्तं महाभारते पुच्छि
 रेणा॥ ५॥ श्रुतो मेलवतो वाक्या दत्तदानस्यो विधिः॥ नक्षत्रयोगस्यो दानो दानकल्पं ब्रवीहि मे॥ ५॥ इति करणदानानि॥ अथानंतफलदानान्यलि
 षीयते॥ तानि च व्यलपदानं यथश्रुत्या श्रुतो ह्येकोग्यलोगसाधनस्याणि भोगदानानि च रत्नमालिनिष्कालेकारं वस्त्रोणोपदशप्यासन

छत्रोपासतव्यजन दर्पणावितान चाभरणं धत्ता ब्रह्म गीतवाद्यरक्तादिवात्रस्थालोदियाग्निस्रका श्रंभतीनि अनेकानि संति एवमुक्तं भविष्यति अभयेषां
 अश्रुश्रुषां अत्रोदकमहीकहात्सीमादये च नियमादाध्यात्मयोगसाधने। अनंतफलदान्याहुर्दो ज्यन्ते तानि मर्यादा इति। अनंतानि फलानि येषां तानि अ
 नंतफलानि यद्यपि उलापुखादि महादानं प्रभृती सपि ज्ञानंतफलान्येव व्रतीयकेतुत्कृतं व्यताप्रतिपादकविध्यैकवाक्यतोभूतार्थवादैस्तदर्थप्रतिपा
 दादनंच तथापि तेषां बहुधनद्रव्यमयमाससाध्यतया। न तत्फलत्वं नानंतगुणाद्य-अव्ययद्रव्यान्नसाध्यानां अन्नदानादीनातिरशयवृत्ति साधनत्वाद्
 नंतफलत्वमनंतगुणापेक्षितेन प्रागुक्तधावकाश इति। सर्वसमंजसमिदं तत्रालयदानं तावदनिधीयते ॥ तन्नमहमार्ते ॥ ५१ ॥ लोला द्रव्याहुर्घाह
 विषस्यजे छत्राणो गते। ब्रह्महृद्या समेतम्या पापे मा कर्मनीषिणाः। शास्त्रेषु निष्कृति दृष्ट्या महापातकिनामपिशराणागतहृत्त्राणो न दृष्टानि कृतिः क्व
 चित्। महतामपि पितृनां कालेन स्तीयते फलाभीता भयः दानस्य ह्यय एव न विद्यतो च त्वः सागर्यर्घ्यतापो दद्यात्। अथि वीमिमां। सत्वेभ्यो ह्यमयं पंथातपो रत्न
 यदाधिकः। स्तुत्यर्थवादमुक्तानि ह्यर्थवादमाहा प्राणिनेव ध्यामानं ह्यः शक्तः समुपहृते। सपातिनरकंधोरमिति प्राहुर्मनीषिणा इति ॥ तद्यातमापतोपि
 । अत्रोवायदिवात्रस्तः येषां शराणां गतः। अविप्राणां परित्यज्य रक्षितव्यः कृतात्मनो इति संवर्तः। भूताभयप्रदानेन सर्वोक्तकामात्रवाक्रपातद्विधमा
 युश्वलभते सदा मुक्तिर्नो भवेत् ॥ ५२ ॥ इति मार्कंडेयपुराणे ॥ ॥ धिवस्य जीवितं पुंस्तः शराणां धिनमाभरं। पोनाश्रममुगृह्णति वैरियत्तमणि ध्रुवं। यज्ञदा
 दानतपासी ह्यल्लनचभूतये। भवेति तस्य यम्यार्तपराणेन मानसमिति। विष्णुधर्मोत्तरे। एकतः पुराणो लोके सर्वधर्मभताभ्यः। तपभीतस्य यः कुर्या
 त्परायणो नरोत्तमः। तमः प्रवेशलीलस्य पराणेन मानवः। ब्रह्मलोकमवाप्नोति नात्र कार्या विचारणः। तमः प्रवेशनं च सुधारनादिप्रकारेणाधीकरणं
 बध्मद्विषयं पापं च हृष्या त्रुविपोजनां पार्थिवेन नतकार्यं कदाचिदधिकस्य चित्। इति। पाप्मे ॥ सर्वेषामेव दाना निमिदमेवैवमुत्तमं। अलपं सर्वभूतानां तास्ति
 दानमतः परं। चाचराणां भूतानां मलेपयः प्रयच्छति। स सर्वलपनिमुक्तः परं ब्रह्माधिगच्छति ॥ अतिप्राणो एकतः कृतवः सर्वसममवाहदक्षिणाः। ए
 कतो भयली तस्य प्राणिनः प्राणा रक्षणेना तो गततौ धर्मः कश्चिदप्योस्ति तेव ॥ प्राणिनां भयलीतानां मलयं पश्यत्येव ते। वरमेकस्य सत्तस्य प्रदत्तं जी

सप्तमोऽ

१४८

१०५

वितोभयं न च विप्रसहस्रम्पगोसहस्रमलं कृतं। इति मिष्टन्नं पक्षं तीर्थं मेव श्रुतं तथा। सर्वोपलब्धदानानि स्य कलानां हतिषोऽर्थी। अत्र ये सर्वभूतेभ्यो
पोदतिद्यापः। तस्य देहादिमुक्तमप्युपायानां नुतश्चन। अपिसज्येद्राजमहं शरीरं वापि दुस्सजं। न च वलघसंज्ञस्तस्य जेदानं कपोतकं। यन्ममा
स्ति श्रुतं किंचित्तेन जन्ममिति जन्मवि। भवेत्ताता महर्त्तानां मातिनोरायदेहिनां। न घृहं कामयेत्येन स्वर्गनायुनर्भव। प्राणिनां दुःखतद्धानां कामयेदुःख
नाशनं। यथात्र नानृतं वाक्यमेवामेवामुदाहरोससेन तेन लगवान् प्रसीदन्महेश्वर। इति॥ ५१॥ इति अलपदानं॥ ५१॥ अथ पांथशुश्रूषाप्रकारेति
धीयते॥ ५१॥ तत्र गारुडपुराणे॥ ५१॥ पांथपरिचरे घृत्तशयनाशनभोजने। सख्येन प्रयासेन जयति कृत्रुपाजिन प्रतिश्रयं सुनिर्वातो शचिभूमि
तले श्राल अथ मनानां पसेपाद्यसद्यो दहति पावकां वर्षां वाम्फलतले हेमंतशिशिरेषु च। नीषे शीतले पेपांथविशाश्रामेभ्यनाकभाक।
दत्तावासीविवस्त्रायगे गिणोरुप्रतिक्लिपां। तपात्तां यजलं स्वां दुःमष्टमन्त्रं बुधसिते। परिपिकाययथावित्तं सर्वं तरति दुःकृतं। अध्वन्यमउममोपि
शालमूलफलैर्जुलैः। सक्तसक्तस्य वाचापि श्रेयसोभाजनं भवेत्। अध्वगानां सुखार्थोपमार्गसंस्कारकारिणः। आगाधेजलसंस्कारेतेषां नौका
दिकारिणः॥ प्रयानपीवरसैर्दीपैः पूरणमधिकहेतवो ये ऊर्वतिन एणजस्तस्यैते स्वर्गमार्गिणः। मार्गसेनं मुत्तं कृत्वा वद्विष्टो मफलतले ताज्जल
प्रचरेत्तपःकरोति नरेत्तमासति स्मैः सर्वदुःखेभ्यो नाकलो कप्रयद्यते। शर्कालो घृषापाणकं टकानि तथाजः। मार्गस्यास्वयन्नेन गोदाने फलमा
श्रूयात्। भारश्चात्तात्तथा भारं गृहीत्वा वहते उपयः। कर्मणा तेन विप्रेद्रास्वर्गलोकमुपाश्रुतो मूल्येन वाहपित्वापि परत्नारैविवत्तराः। अश्वमेध
मप्यज्ञस्य फलदशगुणं लभेत्। इत्युपपत्तिकः कृत्वा यो धानां मानवो हतमः। प्राचहर्द्विपरलोके रद्द्रुलोके महीपतो सर्वयौतेत धानावयः करोति
नरितटे। अश्वमेधफलं तस्य नः प्राप्नोति कर्मणः। प्रेसणा यप्रदानेन स्मृतिमेधं च विद्वि। यो यत्पूजोपरयत्त कृत्वा स्थानं समाघुष्टं रस्य॥
प्राप्नोति पुण्येर्दिवि देवभोगात्पांथास्ततः पूज्यतमा तलोके। इति॥ ५१॥ इति पांथसेवा॥ ५१॥ एवं यसादिवचनं कार्यं॥ ब्रह्मचारिपतिमश्ववपनयत्त
कारयेत्। नखकर्माणि कुर्वीत चक्षुष्मा शजायते नर इति॥ ५१॥ अथात्यगदानं॥ ५१॥ तत्रादीपादानं गोमिधीयते॥ कासायनः॥ पादाल्यगैः शिरोत्यगैः द

राम

नमाना चैनादिलिः। मरुदा क्यैर्विशेषेण पूजनीयादिजोत्तमं। नंदिपुराणे ॥ ४४ ॥ पादाभ्यंगं त्रयोदश्या तपो दद्यात्परिविदने। सश्रमाभारतोः पादेवदि
भिर्निसर्वेदिन। भवेत्त्रयोमहाभागो मंडनेश्च योजने। सवा द्युत्पत्तिश्चांतपादाभ्यंगादिना नरः ॥ धर्मस्य पुरमा प्रीति सर्वकामगुणे हृत्वे। पादाभ्यंगं द्वि
जे दत्ता पतिभ्यो वापि मत्ततः। मुरेद्रलोकमा साधमो दने विगतव्ययः। अथ स्फटितपादानां परिचयं कतेति यः सर्वभोगभूषणस्त्वैविमानमवि
ते हतीति ॥ अथ शिरोल्यगः ॥ तैलेन शुक्लगंधनत्वादत्वा गंधिजातये। विरस्य शुभचरणं नत्वा यको ह्येनवारिणा। प्राप्नोति ह द्रुतालो वप्रेया
वदा कृति संश्रवं। यस्तु मार्गपरिक्तां तद्विजातियो त कर्षितं। तैलेनाभ्यंजयेत्प्राजः समुत्तिमो दते विरं। यश्चं यका दितैले शक्ति गो वृतेन वा
। तिलैलेन वालोके गंधवोलां समो दत ॥ ४५ ॥ इति अभ्यंगदानं ॥ ४५ ॥ अथ प्रसंगाद्यजोपवीतदानं ॥ ४६ ॥ पक्षोपवितविनाः समस्तानिः फलान्नि
याः। विना यजोपवीतेन ब्राह्मणादेव हीयते। अतः पुण्यतमं प्राहुः स्तस्य दानं महर्षय इति ॥ ४६ ॥ अथ यस्त्रिदानं ॥ आदित्यपुराणे ॥ यस्त्रिमे उप
यच्छति नेत्रहीने उदुवेलो। तेषां शुविपुत्रः पचा फल मूलोपशोलितः। नंदिपुराणे ॥ ४७ ॥ यस्त्रिंशद्वाययो दद्यात्पुत्रस्य दद्यात्पुत्रः। सदा श्रयो भवे
त्रिंशं गतलोः श्रगोमा प्रपात। येयं पुत्रस्य ल्यश्रयो मेभ्यो दीने लोपि दयालवः। यदि दानं प्र कुर्वति। नीरो गति न संशयः। लीता नां शरणं यस्मिन् छा
नि शिवा दने। शंका यं कादियातो ह्युमि यमेव निरस्पति। अतस्त्यधिकलोकस्य यस्त्रिंशदधिकरी ददत् इति ॥ ४८ ॥ इति यस्त्रिदानं ॥ ४८ ॥ अथाक्षदानं
मिथोपते ॥ ४९ ॥ अन्नदाने ब्रह्मस्यतिः ॥ अन्नदानं गुराकरं सर्वदानाधिकुस्मतः। अप्रादि प्राणजनने हरांसे जायते ध्रुवं। प्राणार्थो यनमाजं त्रयो
विप्राधप्रयच्छति। इभिर्होत्रविशेषणसललेता ह्यं दिवं ॥ अग्निपुराणे ॥ ४९ ॥ अन्नदानस्य माहात्म्यं सर्वेभ्यो मुनि सत्तमैः। मुखप्रीति करं प्रो
क्तं कथयामितवान ब्रह्मन् ब्रह्मन् ब्रह्मन् ब्रह्मन् मयो त्तमं। सद्यः शुभिकं लोके किदाने त्रायरेणते। मुलाकरो उरामेण यदुक्तं विधिना गुणं नि
वेदा देवदेवेन तथापि कथमा मिते। इयमिन्नयार्थायां वधमन्नस्य कांक्षणाः। सौमित्रे-स्तमस्माभिर्न ब्राह्मणमु विहृतं। यत्र प्राप्यं ततस्त्वाप्यं
विधया पौरुषेण वः ॥ स ह्यं लोकप्रवाहो यं नादत्तमुपतिष्ठेते। भसौ गलोग दन्नस्य दानं श्रेयस्करं परं। प्रकारांतरं भोज्यानि दानान्यन्यानि या

दानसोपे

१०५

१०५

वो। स्ताता नाम नलि धानां भक्षितानां च भक्षणेः। न मुखेन च संतो यो स वेदं दत्ते नराणां। अर्मा र्थे काममोक्षाराणां मन्त्रं परमया धनं। दत्ते प्रजापतिः।
मात्रा अन्नं विष्णुस्तथा शिवः। तस्मादन्ने विशेषेण दातव्यं मानवैर्भुवि ति॥ स्को दे॥ सर्वेषां मित्रदानां मन्त्रदानं परस्मृतं। सद्यः प्रातिकरदिव्यं व
वल हृदि विवर्द्धनं। नात्र दानं समं दानं विष्णुलोकेषु विप्रते। अन्नं ह्रुवेति भूता तिस्रिपते तदुत्पादतः। गार्भे स्थिता ज्ञापमानाश्च बालाश्च द्राश्च मध्यमाः।
आहारमलिको हंति देवदानवता वसाः। सधनं हि सर्वे रोगाणां व्याधिश्चेत्यतः स्मृतः। तस्मादौषधलेपेन प्रकारः प्रकीर्तितः। अन्नदः प्राणदः प्रो
क्तः प्राणाश्च अपि सर्वतः तस्मादन्नप्रदानेन सर्वे दानकले लभेत्। अर्मा र्थे काममोक्षाराणां देहव्यमामांश्च नै स्थितिस्तस्या नाना लो मलसस्सर्वसाध
नं। अन्नदानात्पदानेन भूतो न भविष्यति॥ श्रीमभारते॥ ५॥ पुच्छिष्टिरपुष्टो नारदब्राह्मणश्च न मेव प्रशंसन्ति देवाः सिद्धगराः पुराः। अन्नं न स दृशं
दानं न भूतो न भविष्यति। तदेस्मादन्ने विशेषेण दातुमिच्छन्ति मानवाः। अन्नमर्जुस्संलोके प्राणाश्चानेषु तिष्ठिताः। अन्नेन धर्मते सर्वविश्वं जातिदं प्र
भो। अन्नाद्गृहस्थलोके स्मिन्मित्रवत्सत एव वा। अन्नात् प्रत्यवति प्राणाः प्रहृष्टं नात्र संशयः। कुटुंबीः पितृवं पित्रा स्मृता यमहस्मने। दातव्यं मित्र
वचा न्नमात्मनो भविष्यति। ब्राह्मणाय हि पापयो दद्यादन्नमर्थिनो निदध्मनि निधिश्चेष्टपा लोकि कमात्मनः। आर्त्तमधनि वर्त्तते। वृद्धे हि जमुप
पस्थिभं। अर्चयेत्यतिमन्त्रिषु न श्रोत्रिये गृहमागतं। नावमये दमि गतेन प्राणात् कथंचन। अमि स्वपाके प्रतिपानदानं विप्रप्राण्यति। जात्रा ह्य
णद्यत्तपदानं मन्त्रदं देहदं फलं। अन्नदानं हि हिन्दुदेव ब्राह्मणेन वै शिष्यते। नद्यच्छेद्देवचारं साध्याय देशमेव च। लिहिता ब्राह्मणे नेह दद्यादन्नं प्रयाचितं आसं
ते हि पितरः पुर्वे हि मित्रवर्षकाः। अस्माकमपि पुत्रो वा द्यौर्जो धमय प्रदास्यति। ब्राह्मणो हि मरुद्भूतं स्वयं देही तियाचति। अकामतेः सकामो वा दत्वा पुण्यमवाप्नु
यात्। इष्टमिष्टान्नदायी च स्वर्गो वसति सत्कृतः। अन्ने प्राणानराणां हि सर्वमन्ये प्रतिष्ठितं। अन्नदश्च भूमा रू प्रभो भोगवाधनवापि। प्राणा वाश्चापि भवति र
पवो भवतया नृपं। अन्नदस्य मनुष्यस्य बलमोजो यशः सुखं कांतिश्च वृद्धे शश्व वृद्धे शश्वतः। त्रिभुलोकेषु पार्थिव। गृहमल्पव्याता येव यो दद्यादन्न
मर्थिनैः॥ ५॥ भीष्म उवाच॥ नारदे नैव मुक्तौ मन्त्रदानं सदानं च। अन्ने स्पर्धस्त्वमप्यन्नं ततो देहपुच्छिष्टि। दत्वा न्नं विधिं वद्राज न द्विजेभ्यस्तमपि

राम

भो। यथावदुत्तरेत्यस्तत्स्वर्गमवाप्स्यसि। नात्र पात्रयराहास्यात् न कालत्रियमस्तथा। न च देशः परिहोत्रे देयमन्नं स देवतत्। अन्यचेभ्यश्च यस्मिन्नेभ्यः
 स्तथैव चाहुमिकीटपत्रेभ्यो देयमन्नं स देवतत्॥ ब्रह्माह पुनराहो। एतन्मांसवसाशुक्रं क्रेदा मादन्नासुवर्त्तते। शुक्राहवन्तिभूतानि। तस्मादन्नं मयज्जातं हेमर
 त्वाश्च नगोद्वचद्रव कूचरनादिभिः। सयस्त्रैरपि संप्राप्यैर्नरमन्तिबुभूक्षितां। नास्ति ह्यसमं दुःखेनास्ति रोगश्च असमः। नास्याहारसमसौ रनास्ति क्रोधा
 समोरियः। अतएव महयुगापे मन्त्रदानप्रदानतः। यतः शुद्धमग्निं संप्राप्य म्रियते सर्वदेहितः। यस्माच्च मानपुष्टांगः कुरुते पुराणसंचयः। अन्नप्रदानस्य स्याद्देक
 र्जुश्चाद्वेन संशयः। यस्य ह्यन्नमुपाश्रमेति। ब्राह्मणानां शतशतं। हृष्टमनसा दन्नं संप्रतिर्येगातिर्भवेत्। ब्राह्मणानां सहस्राणि दशभोज्या नार्थमानतो
 धर्मो न प्रमुच्येत पापेष्वपि। सदा। लो जपित्वा दशशतं। नरो वेदविदं न याच्यापद्विषमविदुषां स्मृतिनाथं विदो तस्मात्तयातिनरकं चोत्साराणश्च न से
 वते। मैत्र्येनात्र समाहृत्य विवेको यः प्रयच्छति स्वाध्यामनिरतो विप्रो ह्येह सुखमेधते। अत्र विना कृष्णां स्पृष्टवान्ने देशकालतः। फलपंचगुणो प्रोक्तं सर्व
 भावसमचितं। देवतानां वदोदद्यादन्नाद्यश्च द्रव्यानि ते। सिक्कया सिक्का द्ये ह्येह समानां ममरेः सह। एतद्दशगुणो यत्पुण्यमन्ने वांजनसेयते। यथेष्टं देवता
 दत्तादेतद्गुणेष्वकीर्त्तितां। यो दद्याद्दुस्त्रो ह्यनित्यं द्विगुणो ते फलं। तस्माद्द्विगुणोऽप्युदत्ताच्च द्विगुणो फलमश्नुते। हृद्रापात्रप्रदानेन फलमेतन्ननुर्जुणां आ
 द्रकालसमायोगाद्यं जनानां वयो गतः। शतसंख्यं भवेत्पुण्यं सम्यगन्नप्रदानेन॥ अत्रिः। अव्रताश्च अमंत्राश्च पत्रमैत्र्यवरादिजाः। वतयामंदं उभेद्राजा
 रसकप्ररोहितः। अथो ह्यचनुरो वेदा सर्वशास्त्रार्थतत्त्ववित्। नरेद्रुभुवने भूक्ता विद्यायां जायते कृमिः॥ राजा न हरेते जः। शूद्रश्च ब्रह्मवर्चे सं। स्वमुतायां
 जुयां न योर्भूक्ते स भूक्ते पृथिवीमलं। पत्न्यकयक्त्वा विषमं। दंष्ट्रतिस्मिहहया द्वापदिवाथ हेतोः। दैवैश्च दृष्टं मुनिभिश्च गाते। तद्ब्रह्म ह्यं मुनयो वदन्ति॥ देवतः। अ
 कृतभाजयेद्विप्रं स्वर्गहेमनिर्भविषि। परन्ति। पंचांगहस्त्युत्तिपद्यते। मष्टमन्नस्य भुक्ताप्युत्तमं दशतं लघु। ब्राह्मणानामोजपे मूर्खो निरपेवि। मावसेत्॥
 ॥५॥ इत्यब्रह्मविधिः॥ ५॥ अथ धर्मन्यदानमभिधीयते॥ ६॥ विष्णुधर्मोत्तरे॥ ६॥ हस्तः॥ धन्यानां मुन्नमदानकथितमुत्तिपुंगावाः। धन्येभ्यो धियां धन
 न्यात्कृशात्रिः प्रकीर्त्तिता॥ १॥ एतन्नातिनरो दत्वा स पल्लोकमर्ह्यते। दत्वा तथा मुगं धन्यं गंधर्वः सह मोहते। शूद्रदेशकलोकं तु यमलोकं तु मायदः। पवेष्ट

दानसारे

१०७

१०७

तद्वत्त्वे लिङ्गार्थविः कृत्वा ते ब्राह्मणतर्पणं ॥ कुर्यात् ॥ एवमेव वसंतसमयमासाद्य ताम्रपात्रं जलपूर्णं कृत्वा तत्र विष्णुप्रतिमां प्रातर्निक्षिप्य तत्रैव पूजा
येनोपचारैः कृत्वा एतौ शुद्धसन्न उपवेशयेत् ॥ तत्प्रयादौ दानवाक्यप्रयोगः ॥ अथादिमासचतुस्रं येषावत् ॥ शरवाद्यौ वा एकं वा द्वा मासयोः प्राणीमात्रं योज
नार्हिसहितं त्रिशद्वर्षकोटिपरिमितकालो य भोग्यस्वर्गलोकप्राप्तिकामः ॥ यामेश्वरप्रीतिकामो वा ॥ मर्त्यलोके च त्रुर्द्वे ब्राह्मणत्वकामो वा सर्वभूतेभ्यो
मुसृजामीति ॥ एवमन्यत्राप्यहेन संकल्प्या कर्तव्यः ॥ अथ भोगदानानि तत्र तावन्ननुष्य स्यात् ॥ प्रहेतुकं तां ब्रूते एवमलिङ्घ्यते ॥ तस्य प्रायेण मानुष
शरैक एरैक भोग्यत्वात् ॥ ब्रह्मा एते तावत्तां ब्रूते मुहूर्तं दद्यात् ॥ यो विप्रैः समाहितः ॥ शिवाय केशवाय अनाकलोके संप्रज्यते ॥ तां ब्रूते प्रदानेन सुखसौ
गंधमाप्नुयात् ॥ तथा भविष्यति ॥ तां ब्रूते यो नरो दद्यात् ॥ प्रहं नियमावित ॥ देवस्य द्वा द्वा जातिभ्यः समहलागमं श्रुते ॥ इते ॥ इह संसारिणालोके मनुष्यत्वं स
उर्ध्वले ॥ तां ब्रूते दानात्तराणां मनायासेन जायते इति ॥ ६७ ॥ अथ ब्रह्मदानं ॥ ६८ ॥ लिङ्गपुराणे ॥ ब्रह्मजलं पवित्रं च दद्याच्च शिवयोगिने ॥ समहलागमा
प्रीतिं अते योगं च शाखते ॥ तथा भविष्यति ॥ मध्यमोत्तम ब्रह्मालिङ्गो दद्यात् ॥ अहं तां चित्वा सत्तैर्नैवानुसारेण प्राप्नोति विपुलं फलं ॥ तथा कांतिपुस्तकभगः
श्रीमन्नमस्त्वय वरदानं कृतं ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ इति ॥ दानानामुत्तमलोके ब्रह्मदानं प्रकीर्तितं ॥ वासे हि सर्वदेवस्य सर्वप्रयोज्यमुच्यते ॥ व अ ब्रह्मदाता सुवेषः
स्यात् ॥ ह्यद्विगणसंयुतः ॥ पुत्तोल्लावापसौ ॥ लायैरेगश्च तथा द्विजानीलेरुक्तं ॥ तथा जीर्णतदेयं ब्राह्मणस्य उदेयं वा वांगिरसं लोकपांतिवृहस्पतेः ॥ इत्याका
र्यासिकं ब्रह्मसूर्यलोके महीयते ॥ इत्यासरे मवल्गालि फलं दशगुणं भवेत् ॥ आविकं वसतं इत्याभगूणालोकमाप्नुयात् ॥ द्यागं इत्याचांगिरसं हौमे इत्या
वृहस्पतेः ॥ बह्मना लोकमाप्नोति कुशकौशेयवाससी ॥ रुमिजे च तथा इत्यासोमलोके महीयते ॥ अत्रिष्टोममवाप्नोति इत्यैवं मगलोमिकां ॥ इत्याचस्व
लज्जवा सो वसुनां लोकमाप्नुयात् ॥ ब्रह्मदानं पवित्रं पुष्टिदणमपि तां ॥ सर्वदेव ब्रह्मदप्रोक्तो यतः ॥ सर्वत्र ब्रह्मवत् ॥ ब्रह्मदः सुखदकाले क्ता देवदेव
सुखे भवि ॥ विमानेन कर्केचीर्त्तनं क संवर्त्तना स्वता ॥ मनुष्यमासाद्य भवत्युपयोगः ॥ शैवाचितः शौचपात्रे विहीनः ॥ जनामिरमश्च तथा सुवेषः संप्रज्यलोके
विदुषां सदैवेति ॥ ६९ ॥ इति ब्रह्मदानं ॥ ७० ॥ अथ प्रकारेण ॥ शौनकीये ॥ ईश्वरः ॥ ब्रह्मदानं प्रवक्ष्यामि मम प्रीतिविबद्धं ॥ आपुराणे गपदं चरांसौ

राम

एव हेतुकवत्तमो अथ एतन्मयीतं मूलं मे कैकस्य प्रकल्पयेत् एकादशानां विप्राणां रुद्रैकादशरुद्रिणां गंधमुष्पैल्लेख्यलोकाविताविधमनतः उक्ता
 मंत्रमथैतेत्यस्तानि वल्गाविदामयेत् प्रसीदन्नुलबोनिहमस्माकं कृत्वा सनः वल्ग्वन्यस्मत्प्रदत्ता निप्रतिगृह्य शंकरः इति इति वल्ग्वदान ॥ अथ
 शदाने ॥ नदीपुण्ड्र उद्गीर्णा विचित्राणि यः प्रदद्याद्दिजातिषु रक्तानि वापि श्वेतानि कोशं लान्यथापनः स सौख्यं परमाणं वनिता वल्ग्वलोभयेत् उद्गी
 शदायिनो मर्त्या जायते न कुरो प्रया विस्तीर्णं राजवंशे नृसितं च त्राम्यलक्षणाः इति ॥ छ ॥ अथोणां प्रददानं ॥ छ ॥ कात्यायनः ॥ उणां प्रावराणां चापि भक्त्या
 दद्याद्दिजातये सो विपाति परं सिद्धिं मे रमे मुदुर्लभा मिति ॥ नि किंचिनेभ्यो दीमेत्यः शीतवातमहातये बर्हि ते घः कणाया वल्ग्वमौ र्म ददाति यः नत
 स्य मुकृतं वक्तुं कर्तते त्रिंशो रपि अथि व्याधि विनिर्मुक्तः सो जयं मुखमश्नुते ॥ छ ॥ अथ गंधदानं ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ छ ॥ अनुलेपनदानेन रप्यवान
 भिजायते न रश्च दनदानेन सर्वपापैः प्रमुच्यते सो भाग्यकारकं प्रोक्तं प्रदानेन कुमुद तथा कर्म रदानेन सर्वान कामानवाप्नुयात् मग र्दय प्रदानेन नयशसा
 भुवि राजते यस्य कर्मदानेन नयान्तराज्यमश्नुते ॥ पाप्मे ॥ अनुलेपनगंधेनां प्रदानेन हिमानवानकदाचिन्नो दाहदेहेवादाहमश्नुते मुगंधधूपदा
 नेन कुरो कमसरासां व्रजेत् भोगवान् जायते निस शरीरेनास्य तप्यति ॥ संवर्तः ॥ गंधनाथमरणलंचयः प्रयच्छति धर्मवित् न कदाचिन्नो दाहं सभुगंधे
 मुदपुक्तो मन्त्रतत्रोपजायते ॥ १ ॥ अथ वितानदानं ॥ यमपुराणे ॥ चंद्रोदय उद्योलक्ष्म्या प्रयच्छति सुपुण्यधीः नतस्य श्रेयसामतः कदाचिदपि जाय
 ते ॥ कालिकापुराणे ॥ चंद्रोदयपुर्विस्तीर्णवर्त्मकैश्चिंतं तथा प्रलं विमुक्तास्तव कैशैमित्तत्वं कुलं मु रक्तवदमूत्राभिवेधं संवधवं च रसर्वतो भद्र
 मुख्यानां मरुतानां विभक्तितः विराजितं तथा वित्रयत्रवल्ग्वी समानुलं यस्त एतत्स गंधर्वे किं न रूढमविभिः लिखिताभिश्च परितो महाविस्मयकारकं
 एव विधे वितानयो — याद्यदि नमने शिवाय विष्णवे चाथ पुण्ये हि प्रतिपादयेत् मम मुद्रावेन नमात्मनः पूर्वपुण्यात् स्वयं शिवपु रं रमे भोगान् भु
 क्तापयेति तान् क्रमादागच्छलोके स्मिन्मुखि ज्ञानि धनी भवेत् ॥ इति ॥ अथ चामरदानं ॥ पाप्मे ॥ यस्तु तत्तया द्विज — दद्याच्चामरमुत्तलं संभूय
 त्वमवाप्नोति निःशेषे वनिमलले ॥ ॥ पाप्मे ॥ प्रदाय चामरं वरं शुद्ध्या वै श्रवेण ॥ परं यद्दमवाप्नोति यः सुरैरपि दुर्ध्र ॥ नेतस्तर्गवारेभ्यो देवदेवस्य दुर्ध्र

भाषामरवा मरेशायमः शिवायनि वदेत् स सर्वकामः --- स्वस्मिन्तत्त्वतत्त्वसेदिति ॥ छ ॥ अन्यं जनदानं ॥ ठ ॥ भविष्यति ॥ ठ ॥ तालवृत्तहिजेभ्य
 स्तुतयः प्रयच्छति भाकितः । यदि व्यभोगसयोगमरोगः सर्वदा श्रुते । महत्तपसि श्रुतः धर्मनिर्मूलमसमं । तालवृत्तस्य यचनादपरा मगरेजनं । अपि र्मो
 धिर --- मम मेदमरहं हं तु श्रमं समश्च नि । ग्राम्यं द्वाज्जनबीजवान् श्रुतः स दासुष्टुमृक् तालवृत्तं द्विजातये । दद्यादधविनिर्मुक्तः मुक्तिं संस
 क्रिहेनवे ॥ विष्णुधर्मो प्रदाय व्यजनं वां वशेन हतिजायते । वाञ्छनः कमेणा सिद्धिं दत्वा व्यनमश्रुतो --- यैव दानं मायूरेनामुदेत व्यहियते । पा
 त्रेण पुत्रिणा पुत्रितामैति वस्त्रेण वरवध्वजः व्यजनेन हतं ते ततः स्तुतिपादयेत् ॥ महत्भारते ॥ यो ददाति द्विजाग्नेः भ्यो न्यं जने जने नं दने । स
 नं रनवनामो दमनमानवधिवसे दशेषकः स्यात्तपयेत्तमयकव्यध ॥ ठ ॥ अथ दर्पणादानं ॥ ठ ॥ चंद्रमंडलसंकाशेन च त्रेविष्णुदेवतो द्वादश्या
 विष्णुकालवा विष्णुसंयज्यत्नकितः । दर्पणमोदरो दद्यात्स्रक् च न विभूषितं । रमवान् सुभगः श्रीमान् ज्ञानवन् जायते नरः । दर्पणयो दद्याव
 त्निर्मलं वद्वि श्रुतयो स चंद्रलोकमासाद्य मोदतेशरं शतं । एव दर्पणं श्रीविष्णुशिवाभ्यासमर्पणाय ॥ वायुपुत्राणां देवहृन्मृदुत्वात् ॥ छ ॥
 शं अथ शय्यादानमभिधीयते ॥ छ ॥ प्यासमं च यो दद्यात्स स्यापि श्रुतः विस्तरः । सर्वकालेषु दातव्यो यथाप्रापदेने पुत्रा गजं दंतैः प्रबलैः वामुव
 स्मरजतेन वा । स्मरजतेन वा । कार्यो गात्राणि पादोश्च वध्वभ्यश्च सलक्षणा तश्चाले चैव कर्तव्यास्तु च कष्टमगाश्रमाः । संध्याभ्रकारैः सीसै
 वस्त्रैः स्तारैः शुभैः शिरोधरैः सविनानैः प्रकारैः स्त्रसंयुतैः । मणिसौवर्मपात्रैश्च शैलैश्च संयुतं तां । क्वत्तु पुष्पैः सुगंधैश्च । ज्ञात्वा
 चेत्तु विस्तरः । पदत्राणौ क्वनानादौ वै विभूषितैः । चतुःकौलोषु संस्थाप्य पश्चात् शक्तिमुद्रिच्छिरा । हृत्तनुं मुकुमगोधूमपरां पात्रजलम्यच
 । सय्यो संपूजयित्वा नमस्कृत्य मस्य राघराः । कृतं जलिपुटो भूत्वा कुप्योच्छ्रया प्रदक्षिणं । नमः प्रमाणे देव्येति प्रणाम्य च चतुर्दिशं वा
 स्त्राणां ददित्वा श्रुताध्ययशनशालिने । तस्यास्मिन् न विदुषे शय्या दद्याद्विचक्षणाः ॥ यो वै ददाति विधिवत्सयमेव लोककल्याणिक
 व्यरहितः सवितानिमर्त्यः ॥ ठ ॥ आसः ॥ सुगंधिचित्रास्तारणो ययन्नं दद्यान्नरो यः । राघना देजायन सपत्नि तापक्षवती मनोहा भार्या मय

लोपचितो लभेत् ॥ ६॥ एतदेव शय्यादानशिवविष्णुसर्वगणेशवागिष्वादिदेवतादेशेनापि कार्यं ॥ ६॥ अथालंकारदानानि अमिथो
यते ॥ ८॥ तत्र मन्त्रकाद्याभरणैस्तस्मिन् दशेन तदुक्तं विष्णुधर्मोत्तरे ॥ मूर्द्धोभरणदानेन ब्रजेन्मूर्द्धमिधितं ॥ कर्मजैर्लोर्मकीर्तिस्मात्तुल
स्मीकं वैरकुं विंतापा ॥ एतज्जैः पाणिजैः तस्या तज्जघ्न्यै रजघ्न्यजाजानुजैः तज्जुजैः तस्या तत्तराणं चरणौ हवै ॥ अलंकारेभ्यो ननरं गवेभ्यः स्वम
हं नलोके स्थु हणममास्तनलम् तते च विनिना प्रदानावदताय देयानि विमृश्यानि ॥ ६॥ ब्रह्मवैवर्ते ॥ ६॥ द्विजातिभ्यश्च यो दद्यात् अलंकारान्
समुज्ज्वलात् ॥ — लंकारः स्वर्गलोके न इह सासांगणैः ॥ अलंकारः प्रदानेन पुरुषः सुखगोपवे शतशालंकारदानेन दमायु रतिनसात् ॥ एतदाने
उनुष्टियातिसदाशिवयोषिदासागौर्दिब्यै देतैः वीयते हि मशैलजाः ॥ पुत्राभ्यविकलांगि विदध्मनोप्यह्वयवपु विनालंकारणैः न न च ते मजुलोऽपि
यः दुर्लभमा नुष्टोतावतवापि च सुवेष्टता ॥ तस्याभभाषा तरण्या हि जायते न सत्तम ॥ एवम — मनुष्याणां ह्येव स्यादभरणानां तस्मात् सर्वप्रयत्नेन
एतानि विप्रेभ्यः संप्रयच्छति ॥ स सर्वेषां सम्पन्नान् यन्त्रान् विन्दति न दत्ति ॥ ६॥ जावातिः ॥ ६॥ एतानि यो द्विजे दद्यात् ब्रह्ममूल्यानि मानवः ॥ अलंकार
रनिमित्तवादेवताभ्योति पत्नतः ॥ मया यत्तापतिर्मुक्तौ मुक्तिमेव समश्नुतो नरत्वेयः परं स्तवकास्ति भुवनत्रये ॥ अतस्तदानतो यस्मात्फलं तत्केन व
र्णाते ॥ समुद्रजानि एतानि न एविगतकलायः ॥ स्त्रीविप्राय महने प्राप्नोति महतीं श्रियं ॥ तथा बविदुमं मुक्तावफलवज्रगोमेदपुष्परागा रसतवे
दुर्गेय एणैः प्रवीतशेखभुक्तिप्रदानात् ॥ शिवलोकयाय सयस्वर्गं कृत्वा नंदसर्वगं हृदयं ते जोविशेषसूर्यलोकायिनी रोगत्वं उन्नमत्तु मुखसामर्थ्य
ति प्राप्नोति ॥ ६॥ अथ रोगहं अथ दानमलिधीयते ॥ ६॥ नंदीय एतो ॥ ६॥ अर्थकाममोहाणां मारोग्यं साधनैति ॥ अतस्तारोग्यदानेन रोग
वतिसवदा ॥ यरोग्यशाला कुरुते महौषधपरितुदं ॥ विदग्धवैद्यसं प्रह्लादभाषावत्तस्य सप्त ॥ वद्यस्तु शास्त्रवित्प्राज्ञो ह्येव धनराजः ॥ ३॥ अथो म
लवर्त्मनः समुद्रराजकालवित् ॥ रस्त्रीर्यविपाकः निदानविदतेऽस्तः ॥ आधीनां पर्वलिगं स्पस्तदुत्तरविधमनवित् ॥ अजनयो नरो दद्यादक्षितो व्याधि
निर्हन्तृ यो विपाय संप्रमान्यानि सूर्यचोके महामतिः ॥ रोगिणो रोगशंयर्थ औषधेयः प्रयच्छति ॥ रोगिनः स दीर्घोऽपुष्पाभवति सर्वदा औषधं स हमा

दानसाते

१०२

१०१

हारो गिरोगो गरीतये। ददनो रोगरहितः। सुखदीर्घो षडेववा। अथ स्वाला दानमपि॥ १०॥ सकादभ्यां ततो या पा रवौ यक्रमो चनु द्रव्या यष्ट
म्यावादेयं॥ १०॥ तथा दीय दानमभिधीयते॥ भारते॥ ज्योतिस्तजप्रकारमाश्वमेधग्राहिवर्णो— प्रदीनते जलसास्मास्ते जो व द्रव्येते नृणां ते
चा। ब्राह्मणगृहदेवा यतमः चनुष्य घृहसमालो गोष्ठा चेत्ये च सती कां ता रंगगाती रता यसा यतना देषु कार्यो॥ ११॥ अथाग्निका दानमभिधीयते॥
भविष्यो तरे॥ १०॥ अग्निष्टिका म हं यार्थे कथमा— — — अतो मया येन विष्मनेन सर्वसत्त्वमुखप्रदं॥ तत्र प्रकारः। मार्ग— शीर्षमा
सिमुलदिने श्रुतमनिष्टका कृता। मुखासनवता दृढमककाठसेचया॥ संख्या द्वा प्रस्ताव्य व्याहृतिभिरज्जिह्वा अत्रार्थिने च दत्ता अयेष्टा
दिहेमतं शिशिरावृ— पा सर्वकालं वापया। मुखं सर्वप्रतायनार्थं द्वा मां गिह्यकां विष्मदेवतामपरितकालतो यत्र ह्यलोक प्राप्स्यर्थं सर्वार्थ
सम्प— चनुष्य द्वा ब्राह्मणत्वकामो ह मुत्तुजामिति दानवाक्यमुच्चार्य दद्यात्॥ १०॥ इत्यपि अग्निष्टिका दानवि— — — ॥ १०॥ १०॥ इति श्रीमह
त्मीनृसिंहचरणप्रपल्लवसरोरुषमवैदिकमार्गप्रवर्तकमकलभूमंडनमंडनसमस्तपदना— द्वा श्रीनिजामसाहसमस्तया म्नाज्यकरं
रश्रीमनमहारजाधिराजश्रीदलपतिराजविरचिते दानसाते— — पश्चिका दानविधिः॥ १०॥ १०॥ संयं स्मः॥ श्रीकल्याणमस्तु॥ १०॥ अ

राम

नवमखंड सं. ११००

१.१००